

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**FAİK BAYSAL'IN ROMANLARINDA
ŞAHISLAR DÜNYASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şengül CAN

**Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Yeni Türk Edebiyatı**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Gülsemin HAZER

HAZİRAN - 2011

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FAİK BAYSAL'IN ROMANLARINDA
ŞAHISLAR DÜNYASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şengül CAN

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Yeni Türk Edebiyatı

Bu tez 30/06/2011 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Yılmaz DAŞGÖR Yard. Doç. Dr. Gülşen H. Doç Dr. İsmail Güleç

Jüri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel olarak ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Şengül CAN

30 Haziran 2011

ÖNSÖZ

Yakın çevreden, uzak çevreye doğru yönelmek bilimsel araştırmanın bir gereğidir. Bu amaçla Adapazarılı yazar Faik Baysal'ın romanlarındaki şahıslar dünyasını incelemekten mutluluk duydum.

Çalışma iki bölümden oluşmaktadır birinci bölümde yazarın hayatı ve sanat anlayışı ve eserleri, ikinci bölümde çalışmaya esas teşkil eden romanların şahıs kadrosu ayrıntılı olarak incelenmeye çalışılmıştır. Yapılan bu çalışma, edebiyat dünyasının önemli isimlerinden biri olan Baysal'ın bir kez daha incelenmesine imkân tanımıştır. Yazar ile ilgili olarak gelecekte yapılacak çalışmalara da ışık tutması dileğiyle.

Çalışma sürecinde benden yardımlarını, sabrını, bilgisini, desteğini esirgemeyen değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Gülsemin HAZER'e teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca, değerli hocam Doç. Dr. Yılmaz Daşcıoğlu'na ve arkadaşlarım Engin YILMAZ'a, Buket CAN'a, Pınar OKATAR'a; Faik Baysal'ın oğlu Dr. Emre BAYSAL'a, Fahri TUNA'ya ve Emine KURT'a müteşekkirim.

Şengül CAN

30 Haziran 2011

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iv
ÖZET	v
SUMMARY	vi
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: FAİK BAYSAL'IN HAYATI, SANAT ANLAYIŞI ve	
ESERLERİ	7
1.1. Hayatı	7
1.2. Sanat Anlayışı,	11
1.2.1. Şiiri ve Şiire Bakış Açısı	15
1.2.2. Hikâyeciliği ve Hikâyeye Bakış Açısı	18
1.2.3. Romanı ve Romana Bakış Açısı	19
1.3. Eserleri	22
BÖLÜM 2: FAİK BAYSAL'IN ROMANLARI'NDA ŞAHISLAR DÜNYASI.....	24
2.1. Sarduvan	24
2.1.1. Romanın Tanıtımı ve Özeti	24
2.1.2. Romanın Şahıs Kadrosunun İncelenmesi	27
2.1.2.1. Başkişi	27
2.1.2.2. Karşı Güç	34
2.1.2.3. Arzu Edilen veya Korku Duyulan Nesne	43
2.1.2.4. Yönlendirici	44
2.1.2.5. Alıcı	44
2.1.2.6. Yardımcı	48
2.1.2.7. Dekoratif Unsur Konumundaki Kişiler	52
2.1.2.8. Romanın Şahıs Kadrosuna Toplu Bakış	53
2.2. Rezil Dünya	54
2.2.1. Romanın Tanıtımı ve Özeti	54
2.2.2. Romanın Şahıs Kadrosunun İncelenmesi	57
2.2.2.1. Başkişi	57
2.2.2.2. Karşı Güç	59

2.2.2.3. Arzu Edilen veya Korku Duyulan Nesne	64
2.2.2.4. Yönlendirici	65
2.2.2.5. Yardımcı	65
2.2.2.6. Alıcı	71
2.2.2.7. Dekoratif Unsur Konumundaki Kahramanlar	74
2.2.2.8. Romanın Şahıs Kadrosuna Toplu Bir Bakış.....	74
2.3. Drina'da Son Gün	76
2.3.1. Romanın Tanıtımı ve Özeti.....	76
2.3.2. Romanın Şahıs Kadrosunun İncelenmesi	79
2.3.2.1. Başkişi	79
2.3.2.2. Karşı Güç.....	81
2.3.2.3. Arzu Edilen veya Korku Duyulan Nesne	84
2.3.2.4. Yönlendirici	85
2.3.2.5. Alıcı	86
2.3.2.6. Yardımcı	89
2.3.2.7. Dekoratif Unsur Konumundaki Kişiler	95
2.3.2.8. Romanın Şahıs Kadrosuna Toplu Bir Bakış.....	95
2.4. Ateşi Yakanlar	96
2.4.1. Romanın Tanıtımı ve Özeti.....	96
2.4.2. Romanın Şahıs Kadrosunun İncelenmesi	99
2.4.2.1. Başkişi	99
2.4.2.2. Karşı Güç.....	100
2.4.2.3. Arzu Edilen veya Korku Duyulan Nesne	102
2.4.2.4. Yönlendirici	103
2.4.2.5. Alıcı	104
2.4.2.6. Yardımcı	106
2.4.2.7. Dekoratif Unsur Konumundaki Kahramanlar	112
2.4.2.8. Romanın Şahıs Kadrosuna Toplu Bakış.....	112
2.5. Voli	114
2.5.1. Romanın Tanıtımı ve Özeti.....	114
2.5.2. Romanın Şahıs Kadrosunun İncelenmesi	115
2.5.2.1. Başkişi	115

2.5.2.2. Karşı Güç.....	117
2.5.2.3. Arzu Edilen veya Korku Duyulan Nesne	122
2.5.2.4. Yönlendirici	123
2.5.2.5. Alıcı	123
2.5.2.6. Yardımcı	125
2.5.2.7. Dekoratif Unsur Konumundaki Kahramanlar	129
2.5.2.8. Romanın Şahıs Kadrosuna Toplu Bakış.....	129
2.6. Madam Bambu	131
2.6.1. Romanın Tanıtımı ve Özeti.....	131
2.6.2. Romanın Şahıs Kadrosunun İncelenmesi	132
2.6.2.1. Başkişi	132
2.6.2.2. Karşı Güç.....	136
2.6.2.3. Arzu Edilen veya Korku Duyulan Nesne	140
2.6.2.4. Yönlendirici	141
2.6.2.5. Alıcı	141
2.6.2.6. Yardımcı	144
2.6.2.7. Dekoratif Unsur Konumundaki Kahramanlar	149
2.6.2.8. Romanın Şahıs Kadrosuna Toplu Bakış.....	149
SONUÇ	152
KAYNAKÇA.....	155
ÖZ GEÇMİŞ.....	159

KISALTMALAR LİSTESİ

D.S.G : Drina'da Son Gün

S : Sayfa

A.B.K.Y : Adapazarı Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları

Enst : Enstitü

Yay : Yayınları

Sa : Sayı

Üniv : Üniversite

Tezin Başlığı: Faik Baysal'ın Romanlarında Şahıslar Dünyası	
Tezin Yazarı: Şengül Can	Danışman: Yrd. Doç. Dr. Gülsemin Hazer
Kabul Tarihi: 30.06.2011	Sayfa Sayısı: vi (ön kısım) + 159 (tez)
Anabilimdalı: Türk Dili ve Edebiyatı	Bilimdalı: Yeni Türk Edebiyatı
<p>Cumhuriyet Dönemi'nin önemli yazarlarından olan Faik Baysal için yazmak sadece bir eylem değildir. Baysal yazmayı hayat tarzı haline getiren usta bir kalemdir. Buna rağmen Baysal edebiyat dünyasında hak ettiği ilgiyi görmez ve Faik Baysal hakkındaki akademik çalışmalar da sınırlıdır. Yazarın hikâyeleri ile ilgili Ülkü Gürsoy tarafından yapılmış bir doktora tezi ve romanları ile ilgili Emine Kurt tarafından yapılmış bir yüksek lisans tezi mevcuttur. Ayrıca Adapazarı Büyükşehir Belediyesi Kültür Daire Başkanlığı tarafından <i>Gül Sancılı Adam Faik Baysal</i> adıyla bir de kitap yayımlanır.</p> <p>Faik Baysal'ın romanlarındaki şahıslar kadrosunun eseri merkeze alan yöntemle incelendiği bu çalışmada yazarın eserlerini verdiği dönemin sosyal özellikleri, yazarın içinde bulunduğu toplumcu gerçekçilik akımının etkileri de göz önünde bulunduruldu. Yazar hakkında bilgi almak için literatür çalışmasına ek olarak yazarın ailesi ile de görüşüldü.</p> <p>Çalışmanın birinci bölümü olan giriş bölümünde yazarın hayatı, edebiyata bakış açısı ve eserleri hakkında bilgi verildi. Çalışmanın temelini oluşturan ikinci bölümde yazarın romanlarının tanıtım ve özetlerinin ardından, romanlar kronolojik olarak şahıslar kadrosu açısından incelendi.</p> <p>Çalışmanın üçüncü bölümü olan sonuç bölümünde önceki bölümlerde elde edilen bilgiler ışığında genel bir değerlendirme yapılarak yazarın edebiyat dünyasındaki yeri belirlenmeye çalışıldı.</p> <p><i>Sarduvan</i> romanıyla adından söz ettiren Baysal, özgün eserler veren bir yazardır. 19 yaşındayken kaleme aldığı romanı <i>Sarduvan</i> insan platformu üzerine kurulu güdümsüz ilk kırsal bölge romanıdır. Bireyi uyandırmak amacıyla kaleme aldığı ikinci romanı <i>Rezil Dünya</i>'da ve yazarın diğer romanlarında şahıslar kadrosu önemli bir unsurdur. Şahıslar kadrosunda tarihi kişiliklerin yer aldığı romanlar da kaleme alan Baysal, <i>Kavanoz'daki Adam</i> adında ilk bilim-kurgu senaryonun da sahibidir.</p> <p>Edebiyata bakış açısı gereği toplum için yazan Baysal, şahıslar kadrosunu da kaleme aldığı tezli romanlara uygun olarak seçer. Bu çalışmada Baysal'ın romanlarında önemli bir unsur olan şahıslar dünyası derinlemesine incelenerek Cumhuriyet Dönemi romanının gelişimine dair tespitler yapılmaya çalışıldı.</p>	
Anahtar kelimeler: Faik Baysal, Roman, Şahıslar Kadrosu, Sarduvan	

Title of the Thesis: The World of Person in the Novels of Faik Baysal	
Author: Şengül Can	Supervisor: Assist. Prof. Dr. Gülsemin HAZER
Date: 30.06.2011	Nu. of pages: vi (pre text) + 159 (main body)
Department: Turkish Language and Literature	Subfield: New Turkish Literature
<p>To write isn't only an action for Faik Baysal who is one of the most important authors of the Republic period. Baysal is an expert author who makes his writing as a life style. In spite of this, Baysal isn't showed interest that he deserves in literature world and academic studies about Faik Baysal are limited. There is a doctorate thesis, done by Ülkü Gürsoy, about stories of author and MA (high licence) thesis, done by Emine Kurt, about his novels. Furthermore, a book named <i>Gül Sancılı Adam Faik Baysal</i> is published by Municipality of Adapazarı Büyükşehir and Presidential of Culture Department.</p> <p>In this study which is analyzed by a method centering work of people cadre in the novels of Faik Baysal, it is considered the effects of socialist realism movement which author is in, social features of the period when author gives his work. To have information about author, it is interviewed with the family of the author as an extra to literature.</p> <p>Information about author's life, viewpoint to literature and works are given at the entry part which is first part of the study. At the second part which forms basic of the study, after the introduction of the novels of the author and their summary, the novels are analyzed chronologically in terms of people cadre.</p> <p>At the conclusion part which is the third part of the study, by being done a generalization in the light of the information gathered at the previous parts, the place of the author in the literature world is tried to be determined.</p> <p>Baysal who makes his name mentioned by the novel <i>Sarduvan</i> is an author giving original works. The novel <i>Sarduvan</i> which he wrote when he was 19 is the first unguided countryside novel that is build up human platform. People cadre is an important element in the his second novel <i>Rezil Dünya</i> that he wrote to wake up person and in his other novels. Baysal who wrote also the novels that historical personalities take place in the people cadre is the owner of the first science-fiction scenario named <i>Kavanoz'daki Adam</i>. Baysal who writes for society on account of viewpoint to literature appropriately chooses people cadre to the novels with thesis that he wrote. In this study, it is tried to be done fixation about development of novel of the Republic period by deeply analyzing people world which is an important element in Baysal's novels.</p>	
Keywords: Faik Baysal, Novel, People Cadre, Sarduvan	

GİRİŞ

Cumhuriyet Dönemi roman ve hikâye yazarları arasında önemli bir yere sahip olan Faik Baysal(1922-2002) aynı zamanda şiir ve senaryo da kaleme alır. Baysal öğretmenlik, çevirmenlik, spikerlik gibi birçok işi de bir arada yürütebilen çok yönlü bir sanatçıdır. Gündüz Dergisi'nde çıkan ilk şiiri *Yapraklar*'dan bu yana edebiyat dünyası içinde var olan Baysal; insanı, insan sevgisini ve toplumsal sorunları konu alan yapıtlarıyla Modern Türk Edebiyatının önemli isimleri arasında yer alır. Yazar edebî hayatına başladığı 1935 yılından bu yana altı roman, beş şiir kitabı, dokuz öykü kitabı, bir senaryo ve otuz beşe yakın çeviriyi edebiyat dünyasına kazandırır. Bunun yanı sıra eserleri birçok gazete ve dergide tefrika edildi. Bütün bunlara rağmen edebiyat dünyasında Faik Baysal'a gereken ilgi gösterilmedi. Baysal hakkında yapılan akademik çalışmalar da yetersizdir. Yazarın öyküleri ile ilgili Ülkü GÜRSOY tarafından yapılmış bir doktora tezi ve romanları ile ilgili Emine KURT tarafından yapılmış bir yüksek lisans tezi mevcuttur. Ayrıca Adapazarı Büyükşehir Belediyesi Kültür Daire Başkanlığı birimince *Gül Sancılı Adam Faik Baysal* adında bir kitap hazırlandı. Hazırlanan bu kitapta, yazarın yayımlanmamış şiirlerinin yanı sıra, roman ve öykülerinden kısa bölümler, yazar ile yapılmış söyleşiler ve eleştirmenlerin Baysal hakkındaki fikirlerini içeren yazılar da yer almaktadır.

1940'lı yıllarda edebiyat dünyasına giren Baysal Saint- Joseph Lisesi'nde gördüğü eğitim gereği Fransız Edebiyatına hâkimdir. Fakat Baysal Fransız yazarların etkisinde kalmaz. Rus edebiyatından etkilenen yazar edebiyat çevrelerince toplumcu gerçekçi olarak tanımlanır. Romanlarını 2. Dünya Savaşı yıllarında vermeye başlayan Baysal'ın romanlarında toplumsal konular ağırlık kazanır. Bu dönemin yazarlarının edebiyata bakış açısı üzerinde savaş ve tek partili yönetim etkili olur. İlk romanı *Sarduvan*'ı on dokuz yaşında kaleme alan Baysal, eseri yayımlatma konusunda çok sıkıntı yaşar. ÖnerToy *Cumhuriyet Dönemi Türk Roman ve Öyküsü* adlı çalışmasında Baysal'ın 1940-1950 yılları romancıları arasında değerlendirir. Bu dönemin yazarları gerçekçiliği bir dava haline getiren Sadri Ertem ve Sabahattin Ali gibi isimlerden etkilenerek romanlarını kaleme alır. 1940'lı yıllarda roman konularını çeşitlenmesini savaş ve çok partili sisteme geçilmesine bağlayan ÖnerToy, köy ve köy sorunlarına eğilen yazarların da bu yıllarda yetiştiğini tespit eder.

“Özellikle edebiyatımızda “köy edebiyatı” olarak adlandırılan ve 1970’e değin genişleyerek köy ve köylü sorunlarına eğilen yazarlar da bu yıllarda yetişmişlerdir. İlk romanlarını bu yıllarda yayımlayan topluma yönelik gerçekçi yazarlar arasında Cevdet Kudret, Kemal Bilbaşar, Samim Kocagöz ve Faik Baysal gösterilebilir. Ahmet Hamdi Tanpınar ve Abdülhak Şinasi Hisar bu toplumcu yazarlar arasında değişik gerçekçilik anlayışıyla yer alırlar. Halikarnas Balıkcısı ise yeni bir konu olarak edebiyatımıza denizi ve deniz insanlarını yine bu yıllarda getiren yazar olarak ortaya çıktı”(Önertoy, 1984:64).

Cevdet Kudret(1907-1992), Kemal Bilbaşar(1910-1983), Samim Kocagöz(1916-1993) ve Faik Baysal romanlarını toplumsal kaygılarla kaleme alan yazarlardır. Genel bir bakışla bu yazarların romanlarındaki ortak bakış açısı için şunlar söylenebilir:

‘İnsanî meselelerin geniş yer verildiği topluma adanan romanlarda insan sevgisi ön plana çıkartılır. Yazarların gözlemleri, belgeler ve kişisel tarih romanların çıkış noktasını oluşturur. Roman kahramanları genellikle olayların geçtiği köy ve kasabaya uygun kişilerden seçilir. Bu kişiler ya tamamen iyi ya da tamamen kötü kahramanlardır. Ezen-ezilen bağlamında temel bir çatışma söz konusu olan romanlarda ağa-köylü ya da muhtar köylü ilişkisine geniş yer verilir’(Önertoy,1984).

Baysal, dönemindeki diğer yazarlardan farklı olarak, daha önce yayımlanmış köy romanlarını eleştirir ve bu romanların köy gerçeğini yansıtmaktan uzak olduğu görüşünü savunur.

“Yirmi ya da otuz yılı halkın bıkip usandığı, acayip, gerçek dışı, güdümlü, sözde bir köy edebiyatıyla geçirdik. İnsanları yerel dileriyle konuşturmayı ya da küfretirmeyi köy öykücülüğü ya da romancılığı sandık.” Bu ifadesi onun köy romanı yazarken yaptığı hatayı kabul ettiğini gösteriyor “(Önertoy, 1984: 80).

Önertoy bu durumu yazarın yaptığı bir öz eleştiri olarak kabul eder fakat bu yargı gerçeğe bağdaşmaz. Çünkü *Sarduvan*’ın “edebiyatımızın insan platformu üzerine kurulan güdümsüz ilk kırsal bölge romanı”(A.B.K.Y,2007:126) olduğu görüşünü savunan yazar daha sonra kendisini güdümlü başarısız köy romanları kaleme aldığını düşündüğü yazarlar arasına dâhil edip eleştirmesi düşünülemez.

İlk romanı *Sarduvan*’dan sonra bireye yönelen Baysal, romanlarında bireyi merkeze alarak toplumsal sorunlara eğilir.

Çalışmanın Amacı

Daha önce de belirtildiği gibi yazarın hikâyeciliğini konu edinen bir doktora tezi ve yazarın romancılığını inceleyen bir yüksek lisans tezi mevcuttur. Kurt, *Faik Baysal ve Romancılığı* adlı yüksek lisans tezinde Baysal'ın altı romanını biçim ve içerik açısından ele alır. Şahıs kadrosu ise bu tez içerisinde bir alt başlık olarak değerlendirilir. Kurt, kahramanları kadın ve erkek olmak üzere gruplandırarak inceler. Edebiyat dünyasında özellikle *Sarduvan* romanıyla adından söz ettiren Baysal'ın romanlarındaki şahıslar kadrosu kalabalıktır. Bu durum şahıslar kadrosunun incelendiği romanlarda çok boyutlu bir araştırma yapma gereğini ortaya çıkartır. Bu bağlamda çalışmamızda şahıslar kadrosunu ayrıntılı olarak ele alınıp şahıslar başkişi, karşı güç, yönlendirici, alıcı, yardımcı ve dekoratif unsur olarak altı kategoride incelendi. Böylece şahısların romandaki işlevleri, sunumu ve temsil ettiği değerler tespit edildi.

Çalışmanın Önemi

Faik Baysal edebiyat dünyasında ilklerle adından söz ettiren bir yazardır. Bu nedenle eserlerinde yeniliği ve bireyi uyandırmayı amaç edinir. Bu durumu Baysal'ın Feridun Andaç ile yaptığı röportajda anlattığı bir hikâyeyle özetmek daha yerinde olur. Baysal'ın anlattığı hikâye Lafontaine'nin klasik *Karga ile Tilki* masalından çok farklıdır. Tilkiler her zaman açtır ve kandırmak için bir karga bekler. İşte karganın ağzından peyniri alan tilkinin torunlarından biri, iki-üç yüzyıl sonra ormanda gezerken bir kargayla karşılaşır. Karganın gagasında yine bir beyaz peynir vardır. Tilki de peyniri kapmak için hemen kargayı övmeye kalkışır. Tilkinin iltifatlarına dayanamayan karga en sonunda ötmeye karar verir. Fakat ötmeden önce gagasındaki peyniri dalın bir kenarına koyar. Bunu gören tilki hemen oradan uzaklaşır. Çünkü karga Lafontaine'i okumuştur. Baysal'ın bireyi uyandırmak amacıyla kaleme aldığı romanlarında şahıslar dünyası önemli bir unsurdur ve derinlemesine incelenebilecek kadar zengindir.

Çalışmanın Yöntemi

Faik Baysal hakkında detaylı bilgi edinebilmek için çeşitli kütüphanelerin dergi ve kitap koleksiyonları tarandı. Bu taramalar sonucunda yazar ile ilgili çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanmış röportaj ve eleştiri yazılarının yanı sıra, *Gül Sancılı Adam Faik*

Baysal, Faik Baysal ve Hikâyeciliği, Faik Baysal ve Romancılığı isimli çalışmalara ulaşıldı.

İncelememizde temel hareket noktası yazarın eserleri olmakla birlikte dönemin atmosferi ve sosyal yapısı da göz önünde bulunduruldu. Yazarın *Sarduvan, Rezil Dünya, Drina'da Son Gün, Ateşi Yakanlar, Voli, Madam Bambu* olmak üzere altı romanı çalışmamızın temel kaynaklarını oluşturdu. Baysal'ın, *Gül Sancılı Adam Faik Baysal* adlı kitap başta olmak üzere, çeşitli dergi ve kitaplarda 1983 yılında yayımlandığını öne sürülen *Küçük İnsanlar* adlı romanına ise ulaşılamadı. Bu konu ile ilgili *Gül Sancılı Adam Faik Baysal* adlı kitabın editörü Fahri Tuna, *Faik Baysal ve Romancılığı* adlı tezin sahibi Emine Kurt ile görüşüldü.

Bu çalışmalarda bir sonuca ulaşılamayınca yazarın İstanbul'da yaşayan oğlu Dr. Emre Baysal ziyaret edildi. Emre Baysal ile yapılan söyleşide yazarın *Küçük İnsanlar* adıyla yayımlanmış bir romanı olmadığı ve bu romanın taslak halinde kalmış olabileceği öğrenildi. Bu nedenle çalışma yazarın altı eseri üzerinden yapıldı.

Çalışmanın ilk bölümünde yazarın çocukluğu ve hayatına dair bilgilerin yer aldığı bir biyografiye yer verildi. Bu bölümde Baysal'ın Feridun Andaç ile yaptığı röportajdan ve yazarın oğlu Emre Baysal ile 26.04.2011 tarihinde yapılan söyleşiden büyük ölçüde faydalanıldı. Yazarın edebî anlayışı ve sanata bakış açısının da yer aldığı bölümde, Baysal'ın şiire, öyküye ve romana bakış açısı da ayrı ayrı değerlendirildi.

Çalışmanın temelini oluşturan ikinci kısmında ise yazarın romanları yayımlandığı tarih göz önünde bulundurularak kronolojik olarak incelendi. Romanları ile ilgili tanıtıcı bilgi ve romanların özetleri verildikten sonra şahıslar kadrosu incelemesine geçildi.

Prof. Dr. Şerif Aktaş'ın *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş* adlı eseri çalışmamıza temel kaynak oluşturdu. Aktaş, bir romandaki şahıslar kadrosunu incelerken Etienne Souriau'nun yöntemini çıkış noktası olarak kabul eder. "*Faik Baysal'ın Romanlarında Şahıslar Dünyası*" adlı bu çalışma Aktaş'ın ele aldığı üç temel durum ve Souriau'nun kabul ettiği altı fonksiyon üzerinden şöyle değerlendirildi:

Aktaş şahıs kadrosunu öncelikle “ vakanın zuhûrunda rol alan şahıslar “ şeklinde inceler. Bu durumda şahısların vakanın oluşu içinde yüklendikleri fonksiyon önemlidir. Etienne Souriau ise kabul ettiği altı “fonksiyon” ya da “güç” şunlardır:

1. Asıl kahraman veya birinci derecedeki kahraman: Souriau'nun tematik güç olarak adlandırdığı vakaya ilk dramatik hamleyi veren şahıstır. Asıl kahramanın hareketi, bir arzudan, bir ihtiyaçtan veya bir endişeden kaynaklanabilir.

2. Hasım veya karşı güç: Souriau tematik gücün gelişmesine mâni olan güce “karşı güç” adını vermektedir.

3. Arzu edilen veya korku duyulan nesne: Souriau, buna “değerlerin temsili” adını vermektedir. Bu, bir câzibe gücüdür, hedef alınmış gâyeyi veya korkulan objeyi temsil eder.

4. Yönlendirici: Çatışmanın gerçekleştiği dramatik vaziyet, bir yönlendiricinin müdahalesi sayesinde vücut bulabilir, gelişebilir ve çözümlenebilir.

5. Alıcı: Vakanın neticesinde, her zaman, birinci derecedeki kahraman, asıl kahraman kârlı çıkmaz, endişe duymaz. Tesadüfen de olsa bu netice başkalarını işine yarar, sebep olan, arzulanan veya endişe duyulan nesneden başkaları da müteessir olur. Asıl kahraman kendisi için olduğu kadar, başkaları için de endişe duyabilir. Vaka zincirine böyle bir alâkayla bağlanan şahısları bu grup dâhilinde ele almak gerekir.

6. Yardımcı: Yukarıda anlatmaya gayret ettiğimiz ilk dört fonksiyonu gerçekleştiren şahıslardan her biri, bir başkasının tahrikine ihtiyaç duyabilir. İşte bunlara yardımcı adını vermek yerinde olur.(Aktaş, 2005:138)

Aktaş son olarak ise “dekoratif unsur durumundaki kahramanlara” değinir:

“Tiyatro ve sinemada figüran rolündeki oyuncular gibi anlatma esasına bağlı edebî eserlerde, mahallî rengi aksettiren, dikkatlere sunulmak istenen vaka veya vaka parçasına ait tablonun gözler önüne daha iyi tecessümüne hizmet eden şahıslar da vardır. Bunların vaka içinde yüklendikleri herhangi bir fonksiyon yoktur, eserde psikolojik husûsiyetlerinden de söz edilemez”(Aktaş,2005:142).

Çalışmanın üçüncü bölümünü oluşturan sonuç bölümünde ise ilk iki bölümde yapılan değerlendirmeler doğrultusunda yazarın romanlarındaki şahıslar kadrosunun genel özellikleri, yazarın bütün romanlarıyla bağlantı kurularak ve yazarın Türk Edebiyatındaki yeri gözetilerek değerlendirildi.

E.M. FORSTER'ın *Roman Sanatı* adlı eserinin ilgili bölümlerinden faydalanarak roman kişileri düz ve yuvarlak şeklinde iki ayrılarak incelendi.

“Roman yazarlarının da karşılaştıkları birçok güçlük var; biz bugün onların bu güçlükleri yenmek için kullandıkları yollardan ikisini inceleyeceğiz. Bunlar içgüdüyle bulunmuş yollardır. Çünkü kitabını yazarken romancının uyguladığı yöntemler, bizim incelerken kullandığımız yöntemlerden başkadır. Bu yollardan ilki, değişik türden kişiler kullanmaktır. Roman kişilerini ‘yalıncat’ kişiler, ‘yuvarlak’ kişiler diye ikiye ayırabiliriz. Yalıncat kişilere 17. yüzyılda ‘humour’ adı verilirdi; bunlara kimi zaman ‘tip’ , kimi zaman karikatür de denmektedir. Katıksız biçimiyle yalıncat roman kişisi tek bir nitelik ya da düşünceden oluşur. Yapısına birden çok nitelik girdi mi, kenarlarından yuvarlaklaşmaya başlar”(Forster,1985:108).

Çalışmada Mehmet TEKİN'in *Roman Sanatı(Romanın Unsurları)1*, Philip STEVİCK'in *Roman Teorisi* adlı eserlerin de ilgili bölümlerinden, Ülkü GÜRİSOY'un ve Emine KURT'un Baysal ile ilgili yapmış oldukları tez çalışmalarından da faydalanıldı.

BÖLÜM 1: FAİK BAYSAL’IN HAYATI, SANAT ANLAYIŞI ve ESERLERİ

1.1. Hayatı

Modern Türk Edebiyatının önemli isimlerinden Faik Baysal hem şiir hem öykü hem de roman dalında özgün eserler veren çok yönlü bir edebiyatçıdır. Cumhuriyet Dönemi yazarlarından olan Baysal “1 Aralık 1922 tarihinde Adapazarı’nda Tıgccılar Mahallesi Pamuk Osman Sokağı’nda doğar” (A.B.K.Y,2007:125).

Yazarın asıl adı Mustafa Baysal’dır. Faik babasını adıdır. Yazarın Faik Baysal olarak tanınmasının nedeni Saint-Joseph Lisesi’ndeki öğretmenlerin öğrencilere babalarının adlarıyla hitap etmesidir. Yazar bu durumu şöyle açıklar:

“Öğretmenlerim baba adımı soyadı sandıklarından beni hep Faik diye çağırmaya başladılar. Böylece Mustafa’nın yerini “Faik” almış oldu. İkinci adımlı ölünceye kadar taşıyacağımı hiç bilmiyordum”(Andaç, 2001:166).

Adapazarılı olan ailenin kökeniyle ilgili bilgiler sınırlıdır. Baysal’ın ailesinin Balkanlar’dan Adapazarı’na göç eden birçok aileden biri olduğu yazarın “galiba ailemiz Balkanlardan gelip Adapazarı’na yerleşmiş. Komşularımızda oralardan kopup gelen insanlardı”(Andaç,2001:166) şeklindeki İfâdesinden anlaşılır.

Annesinin yazarın doğumdan kısa bir süre sonra veremden ölmesi nedeniyle Baysal annesini hiç tanıyamamıştır. Kendisini büyüten ‘Haminnem’ dediği babaannesini anne olarak bilen Baysal bir tesadüf sonucu gerçek annesinin adının Ferdâne olduğunu öğrenir ve bir fotoğrafına rastlar.

“Annemin adının Ferdana olduğunu bana çok sevdiğimi bir komşu kadın söyledi(...). Ne yalan söyleyeyim, bu resim beni hiç etkilemedi. Oradan çıktım, birkaç fırın sahibi olan annemin zavallı babasını gözyaşları içinde bıraktım”(Andaç,2001:163).

Annesini tanıyamamanın üzüntüsü yaşayan Baysal, annesine dair bilgileri Sabri Esat Siyavuşgil’in asistanı Selmin Evrim’den öğrenir. Yazarın yıllar sonra Selmin Evrim’e daha fazla soru sormadığı için pişmanlık duyduğunu onu şu sözlerinden anlaşılır. “Onun bu sözlerine hiçbir şey eklemedim. Annemi nereden tanıyordu? Bunu ona

soramadığıma Şimdi çok piŐmanım”(Andaç,2001:164).

Annesinin lm nedeniyle yazarı Adapazarı’na bırakan ve yeniden evlenen babası Faik Baysal, İstanbul’da ticaretle uğraşır ve oğlunu görmek istemez. Baba sevgisi de hiç tatmayan yazar, bykbabasını babası olarak bilir ve yaşadığı sürece baba özlemi çeker:

“Beni aramadı hiç. Neden acaba? Bunu hala öđrenebilmiŐ değilim. Herkes gibi ben de isteyerek doğmadım. Annem öldüyse bunda benim suçum ne? Onu ben öldürmedim ki” (Andaç, 2001:163).

Baysal’ın hayatında ona sevgi ve Şefkat gösteren tek kadın haminesidir. Büyükbabası Hafız Salih, Türk ticaret bankasının kurucularından herkesçe saygı duyulan, otoriter biridir. Büyükbabasının denetiminde geçen çocukluk yılları yazar için sıkıntılıdır ve Baysal çocukluğunu dilediği gibi yaŐayamamanın eksikliğini yaşamının her döneminde hisseder.

“ocukluğum maddi sıkıntı içinde geçmedi. Bykbabamın çok sert denetimi altında yetiŐtim. Ve hemen hemen konuşma hürriyetini hiç tadamadım. Sokağa ıkma izni bana verilmedi. Soluk alamadım. Bu yaŐımda bile bu özlemi içimde duyuyor, elik omak oynamak ve uçurtma uurtmak istiyorum uçurtma mevsimi gelince uçurtma uçuran çocukların yanından geçerken durmam ve onlara uzun uzun bakmam çocukluğumdan kalma bu açlığın sonucudur”(Yardım, 2000:80).

Adapazarı Rehber – i Tarakki İlkokulu’nda eğitim hayatına başlayan Baysal, okulun ikinci günü camı kırıp daha sonra Baysal’ı suçlayan arkadaşları nedeniyle büyükbabası tarafından okuldan alınır. Çocukluk döneminde yaşadığı bu haksızlık yazarı derinden etkiler:

“Bu olay benim yüreğimde derin bir yara açtı. İimde haksızlıklara karşı ilk isyan duygularımın uyanmasına neden oldu. Ayrıca insanlardan da soğudum ve onları başkalarını hakkın yiyen birer canavar olarak görmeye başladım”(Andaç, 2001:169).

Olay nedeniyle Büyükbabası Baysal’ı dil öğrenmesi ve daha iyi bir eğitim alması için İstanbul’a Saint Joseph Fransız Lisesi’ne kayıt ettirir. Adapazarı’ndan başka bir yeri tanımayan yazar, Şehre uyum problemi yaşadığını “Haydar Paşa Garı’na gelince ŐaŐırdım. Hele ilk olarak denizi ve vapurları görünce dilim tutuldu” (Andaç,2001;169) ifadesiyle dile getirir.

İlk, orta ve lise öğrenimini burada yatılı olarak tamamlayan Baysal, disiplinli ve ağır

ders programı olan bu okulu hiçbir zaman sevmez ve aile sevgisinden de mahrum olduğu için kendisini yalnız hisseder. Yazar bu durumu şöyle dile getirir: “Saint-Joseph, okuldan çok kışlaya benziyordu. Çok katı bir disiplin uygulanıyordu. Buna uymakta zorlandım. Kaçmayı kafama koydum, beceremedim”(Andaç,2001:170).

Baysal'ın edebiyat ile tanışması okul yıllarına dayanır. Orta birinci sınıftayken çok sevdiği babaannesini kanserden kaybeden yazarın, bu ölümün ardından kaleme aldığı ‘Yapraklar’ şiiri 1935 yılında, Gündüz Dergisi’nde yayımlanır. Böylece edebiyata ilgi duymaya başlayan yazar, Fransız Edebiyatından Türk Edebiyatına yönelir.

“Orta bir de çok sevdiğim büyükannem Fransız hastanesinde kanserden öldü ve ben de Gündüz Dergisi’nde yayımlanan ilk şiirim Yapraklar’ı yazdım.(1935) Mühendis olmaya karar vermişken büsbütün edebiyata yöneldim. Fen kolundan ayrıldım, okuldaki kitaplıkta eserlerin çoğunu okudum, 1939’da diploma aldığım zaman kafam Fransız kültürüyle tıka basa doluydu. Sonradan bunlardan kurtuldum. Gerçi okulda Türkçe programları da ayrıca uygulanıyordu. Ama bunlar benim için yetersizdi. Bundan dolayı okuldan çıktıktan sonra harıl harıl kendi eserlerimizi okudum” (Yardım,2000:81).

Yaz tatillerinde amcasının Burgaz Ada’daki yazlığına giden Baysal burada Sait Faik (1906-1954) ile tanışır. Baysal’a ilk öykülerini okuyan Saik Faik, yazarın isteği üzerine 1939 senesinde yayımlanan kitabına *Sarnıç* adını verir. “Çok zor adamdı. Onula dost olmak olanaksızdı ”(Andaç,2001:168) yorumunu yapan Baysal’ın Sait Faik’le dostluğu uzun sürmez.

1939 yılında Fransızca, İngilizce bilerek donanımlı bir şekilde Saint-Joseph’den mezun olan Baysal uzun süre işsiz kalır. Aile servetini reddeden yazar amca ve yengesinden uzaklaşarak önce okuldan arkadaşı Tayfur’un evinde kalır ve bir süre sonra Matmazel Elena’nın Pansiyonuna yerleşir. Baysal pansiyon sahibi Elena’ya altı aylık kira borcunu ödemediği pansiyondan ayrılır. Yazar yıllar sonra pişmanlığını şöyle dile getirmiştir:

“Eğer hayattaysa onu kesinlikle görmek istiyorum. Bugün hiçbir işe yaramayan parasın almasa bile ondan içtenlikle özür dilemek, onu kötülük yapmak istemediğimi anlatmak ve elini öpmek istiyorum”(Andaç,2001:174).

Yüksek öğrenimini İstanbul Üniversitesi Fransız Filolojisi’nde tamamlayan yazar, savaş yılları ve ekonomik sıkıntılar nedeniyle okula yeterince zaman ayıramaz. 1941 yılında Ankara Yedek Subaylar Okulu’nda askere alınır ve orada dört yıl süren sıkıntılı bir dönem geçirir:

“Okul yönetimi aramıza casuslar salmıştı. Bu çirkin adamlar yanımıza kedi gibi sokuluyor, ne düşündüğümüzü anlamaya çalışıyorlardı. Dostoyevski ya da Tolstoy’un adını söyler söylemez hapishaneyi boyluyordunuz. Birçok kişi tutuklanmıştı”(Andaç,2001:177).

Baysal askerlik günlerinde kaleme aldığı ‘Karıma Mektup’ adlı şiirinde geçen ‘Ağlayamıyorum/Gözyaşı yasaktır askere’ dizeleri nedeniyle bir buçuk ay hapse mahkûm edilir. Orhan Veli (1914-1950) ile dostluğu bu günlere dayanan Baysal Orhan Veli’yi ile yaşadıklarını “Orhan Veli’yle dostluğumuz böyle başladı işte. Talime çıkmadığı için hapis yattığından çok memnundu. İstanbul özlemiyle yanıp tutuşuyordu”(Andaç,2001:178) ifâdeleriyle anlatır.

Baysal yine askerde bulunduğu süre içerisinde kaleme aldığı *Sarduvan* romanını komutanının özel izniyle bastırmak üzere Ankara’dan İstanbul’a giderken, mola verdiği Çerkeş’te meydana gelen deprem sonrasında enkaz altında kalır. Çerkeş depremi yazarın hayatında önemli bir dönüm noktasıdır. *Sarduvan* romanını ilk nüshası da bu depremde kaybolur ve yazar romanı tekrar kaleme alır. Yıllarca etkisinden kurtulamadığı bu deprem nedeniyle aylarca hastanede tedavi gören Baysal’ın kemikleri kırılır ve yazar zatülcemp olur.

Diz boyu kar vardı ve hava soğuktu. Askeri birlikler bu enkazın altından beni yedi saatte kurtarabildiler. Aynı gün zatülcemp oldum. Ağzımdan kan boşaldı. Ciğerlerim su topladı. Bir de baktım. Yüzüme düşen tavan kalaslarının ağırlığı altında ön dişlerim tamamen kırılmış ve alnım yarılmıştı. Hastanede üç buçuk ay yattım. Şimdiki Penisilinin öncüsü Ulttiraseptil olmasaydı ölecektim. Bir buçuk ay sonra 38 kiloya düştüm” (Yardım,2000: 83).

Bir edebiyat tutkunu olan yazarın yaşamı maddî sıkıntılar içerisinde geçer. Öğretmenlik, çevirmenlik, Ankara radyosunda savaş spikerliği, gazetecilik gibi birçok alanda çalışan yazar edebiyattan hiçbir zaman uzaklaşmaz. İlerleyen yıllarda ise yazar tamamen edebî çalışmalara yönelir.

Askerliğini tamamladıktan sonra Pertevniyal Lisesi’nde 1944-1949 yılları arasında Fransızca öğretmenliği yaptı. Özel olarak Fransızca ve İngilizce dersleri verdi. 1954-1959 yılları arasında Yataklı Vagonlar Şirketi’nde çevirmenlik yaptı. Bildiği yabancı diller sayesinde Ankara Radyosu’nda spikerlik yapmıştır, burada dış haberleri çevirmiştir. Yeni İstanbul gazetesinde gece sekreterliği yaptı. Meydan Larousse, Büyük Lügat ve Ansiklopedisi’nde çalıştı. Yazar 1969 yılından itibaren Meydan Larousse’de çeviri çalışmaları yapmıştır. Ansiklopedi tamamlanincaya kadar bu işi devam ettirmiştir” (Kurt,2009:6).

“1944 yılında Muhabat Hanım ile evlenen Baysal’ın seslendirme sanatçısı bir kızı ve anestezi uzmanı olarak görev yapan bir oğlu vardır. Baysal 9 Aralık 2002 tarihinde 80 yaşında, akciğer kanseri nedeniyle kızı Elif Baysal’ın İstanbul’daki evinde hayata gözlerini yumar. Edebiyatın birçok dalında eser veren Baysal’ın ilk romanı *Sarduvan* 1944 yılında yayınlanır. İlk şiir kitabı ilk Defa 1957 yılında, öykü kitabı Perşembe Adası ise 1955 yılında yayımlanır.”¹

1.2. Sanat Anlayışı

Toplumcu gerçekçi kimliği ile edebiyatımızda yer edinen Faik Baysal’ın eserleri yoğun insan sevgisi ve anne özlemini de içerir. Edebiyata bir tutku derecesinde bağlı olan yazar hayatı boyunca yazmaktan vazgeçmez. Baysal’ın kitaplarla tanışması çocukluk yıllarına dayanır. Doğduğu Adapazarı Pamuk Osman Sokak’taki evinde kime ait olduğun dahi bilmediği kütüphanedeki Yunan mitolojisiyle ilgili kitaplar onun hayata bakışın etkiler.

“Korka korka açtım. Mızraklı, kanatlı, boğa başlı bir takım resimlerle karşılaştım. Deri ciltli bu kitapların tümü de Yunan Mitolojisiyle ilgili kitaplardı. Bir tuhaf oldum, daha doğrusu şaşırđım. Sonraki günlerde dünyam biraz değişiri gibi oldu. Dünyanın sadece tarhana çorbası, kolböreği, bulgur pilavı ve kaygana tatlısı olmadığını sezinler gibi oldum. Bu kitapların arasında günlerimi geçirdim. Ne yazık ki ne yaptığımı bilemeden bazılarımı da karaladım“(Andaç,2001:167).

Çocukluk dönemi Baysal’ın edebî hayatını ve kişiliği etkileyen yıllardır. Eserlerinde bu dönemi yansımalarını görmek mümkündür. Baysal’ın ileri ki yaşlarda düşünce dünyasına ve edebî hayatına etki eden bazı olaylar şunlardır: Baysal’ın babası olarak bildiği büyükbabası tarafından mahallenin çocukları ile oynadığı için kızılıık sopsası ile dövülmesi onun hayata bakış açısını etkileyen ve yazarı çocuk döneminde sarsan etkisini ileri ki yaşlarda hissettiği bir olaydır.

“Bir gün mahallenin çocuklarıyla oynarken dedesi tarafından kızılıık sopsasıyla iyice dövülür. Yediği dayağın tesiriyle bir hafta ateşler içinde hasta yatar. Gülme kadar sırtında hissettiği acı da ona hayatı yorumlamada yardımcı olan unsurlardan olmuştur“(Gürsoy,2007: 20).

Adapazarı’nda göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı bir mahallede dünyaya gelen

¹ Yazarın hayatıyla ilgili tarihsel bilgiler verilirken A. B. K.Y.’ndan çıkartılan *Gül Sancı Adam Faik Baysal* adlı eserin Faik Baysal Kronolojisi bölümünden yararlanıldı.

Baysal'ın Mustafa Kemal'e olan hayranlığında çocukluk döneminin etkisi büyüktür. O dönemde tanıdığı, yazarın 'Zöhre Abla' diye bahsettiği kadının Atatürk'e dair fikirleri Baysal'ı derinden etkiler.

“Büyükbabasına karşı kurtarıcılarında olan "Zöhre Abla" onu hayatında iz bırakan bir diğer isimdir. "Zöhre Abla"nın "Sırp gâvuru bizi yaktı. Allah razı olsun Kemal Paşa'dan. Onun sayesinde kurtulduk" sözleri ise Atatürk'ün onun zihniyetine yerleşmesini sağlamıştır“(Gürsoy,2007: 21).

Baysal yine Saint-Joseph Lisesi'ne ilk başladığı yıllarda arkadaşlarından birinin ona çıplak kadın resmi göstermesi yazarı derinden etkisinde kaldığı ve yıllarca unutamadığı bir olaydır.

“Gündüzlü öğrenci arkadaşlarından birinin ona çıplak kadın resmi göstermesi de onun çocuk dünyasında iz bırakan olaylardandır. Kadını çıplak görmek, onun dünyasını alt üst etmiştir. Bir müddet, gördüğü kadınların çıplak hâlini hayal eder. Hikâyelerinde de bu izin yansımalarına sık sık rastlanır”(Gürsoy, 2007: 23).

Hayal dünyası geniş olan ve eserlerinde insanı konu edinen yazarın gözlem gücü de çocukluk yıllarına dayanır. Daha çok etrafındaki insanları gözlemleyen Baysal, önce polis daha sonra postacı olmaya karar verir. O dönemde 'Ben-Hur' filmini izleyen yazar, oyuncu olmayı da düşünür.

“Çocukken polis olmak istemiştim.(...)Özellikle hırsızlar, kaba kuvvete inanlar bucak bucak kaçıyordu polisten. Bu kötü insanların benden korkup kaçmalarını istiyordum. Yıllar sonra polis, bisikletiyle kapı kapı dolaşıp mektup dağıtan postacı olmaktan da vazgeçtim. Adapazarı'nda, İstasyon Caddesi'nde açılan bahçe sinemasında gördüğüm otuz üç kısımdan oluşan sessiz “Ben-Hur” filmini gördükten sonra kesinlikle artist olmaya karar verdim”(Andaç,2001:174).

Baysal katı kuralları nedeniyle sıkıntılı geçen Saint-Joseph yıllarında edebiyata ilgisiz kalır, aile özlemi çeken yazar daha çok okul dersleri ile meşgul olur.

“İlkokulu bitirinceye kadar yazıya ve kitaplara çok ilgisiz kaldım. Sadece derslerimi çalıştım. Yazları dört gözle bekledim. Ders programları çok ağırdı“(Andaç,2001:171).

Ortaokul ikinci sınıf ise yazarın edebî hayatı için önemli bir dönüm noktasıdır. Okuldaki edebiyat öğretmenlerinin verdiği ödev üzerine her ay bir kitap okumaya başlayan Baysal böylece kitaplara ilgi duymaya başlar ve önemli yazarlarla tanışır. Okulun kütüphanesinde *Sefiller* romanın arayan yazar, okul yönetiminin romanı yasakladığını

öğrenince yaşadığı hayal kırıklığını “Papaz Jean Valjean’ı polisin elinden kurtarmak için yalan söylemişti ve okul yönetimi bu yüzden ‘Sefiller’ romanını aforoz etmişti”(Andaç,2001:171) şeklinde dile getirir.

İtalyan yazar Silvio Pellico(1788-1854)’ye hayranlığı okul yıllarına dayan Baysal, yazarın *Benim Hapishanelerim* adlı kitabını başucu kitabı yapar. Pellico’dan etkilenerek edebiyat öğretmeninin vermiş olduğu kompozisyon ödevini yapan yazar, bu olaydan sonra öğretmenin ilgisini çeker. Öğretmeni yazardan övgüyle bahseder.

“Yaşamımda ilk kez bu kompozisyon sayesinde alkışlandım. Hele bana sekiz verdiğin duyunca havalara uçtum. Gerçekte bu başarımda Silviyo Pellico’nun büyük payı vardı”(Andaç, 2001:172).

Saint- Joseph Lisesi’nde Fransız Edebiyatı başta olmak üzere Batı Edebiyatı eğitimi alan yazar bu liseden donanımlı bir şekilde mezun olur. Ama Türk Edebiyatı konusunda eksikleri olduğunu“Batı edebiyatı ezberimdeydi. Balzac’ı, Ronsard’ı, Dostoyevski’yi babamdan çok daha iyi tanıyordum. George Sand’a tutkundum “(Andaç,2001:173) sözleriyle dile getirir.

Daha öncede belirtildiği gibi yüksek öğrenimini Fransız Filolojisi’nde gören Baysal’ın edebiyat çevreleri ile dostluğu da bu dönemlere dayanır. Hasan Çelebi ve Hüseyin Karakan ile dost olan yazar. Edebiyat dünyasından birçok isimle Beyazıt Çınaraltı’nda tanışır. Baysal birçok sanatçıyı tanıyıp sevdiğini fakat hiçbirinin etkisi altında kalmadığını özellikle vurgular.

“Burada şiir tutkunu Hasan Çelebi’den başka sonraki günlerde çok güzel iki şiir antolojisi hazırlayan Doktor Hüseyin Karakan’la dost oldum.(...) Elenist şair ‘Salih Zeki Aktay’ı, ‘Ah Sefalet Çelebi’ dedikleri ‘Asaf Halet Çelebi’yi, ‘Orhon Arıburnu’yu, karikatürist ‘Cemal Nadir’i, ‘Dinoları’ ve daha birçoklarını orada tanıdım. Bu sanatçıların hepsini sevdim ama hiçbirinin etkisinde kalmadım”(Andaç,2001:175).

Her yazarda olduğu gibi Baysal’ın da yazmaya yönelmesinin birçok sebebi vardır. Yazar ilgi duyduğu Batı müziğinde başarılı olamayınca, düşüncelerini ve duygularını farklı yollardan dile getirmek ister ve hayata var olma biçimi olarak edebiyatı seçer. Baysal’ın yazmasındaki amaç ise topluma faydalı olmak, toplumun sözcüsü olmaktır:

“Birikimlerimi, düşüncelerimi ve duygularımı notalarla anlatamayacağımı anlamıştım. (...) ‘Silviyo Pellico’nun yaptığını etkisi de buna eklenince

gözlemlerimi daha kolayca dile getirebileceğimi sandığım yazıya yöneldim. O günkü anlayışına göre yazmak benim için deşarj olmak anlamına geliyordu. İnsanları, haksızlıkları, umutsuzlukları, baskıları ve işkenceleri dile getirmenin başka bir yolu yoktu.(...) İnsanlara yararlı olmayı, huzurlu bir dünyanın kuruluşunda benimde, karınca kararınca, bir katkımın olmasını istiyorum sadece”(Andaç,2001:185).

Sanat ve edebiyat anlayışını insan ve insan sevgisi üzerine kuran yazar kendisini salt gerçekçi olarak tanımlamaz. Gerçeklerin yanında duyguları da ön plana çıkartan Baysal ancak bu şekilde kalıcı olabileceğini düşünür. Her insan gibi yazarında bir politik görüşü, dünyaya bakış açısı olabileceğini savunan Baysal, kalemini hiçbir zaman ideolojisinin emrine vermez.

"Benimle ilgili olarak çıkan yazılarda benim tam bir gerçekçi olduğum söyleniyor. Ama ben bu değerlendirmeye duygusallığı da eklemek istiyorum. Eğer bir yazar gerçekçi olup da duymuyorsa o yapıtı ortaya koyamaz diye düşünüyorum.(...)Ben şu düşüncedeyim: Bir yazar, her zaman insanın yanında olmalıdır. Siyasi sistemlerin borazan başı olmak hatasını işlememelidir. Çünkü siyasi sistemler, bugün var yarın yoktur" (Tuna,2007:130).

Edebiyatın değişik dallarında eser veren Baysal bu konuda zorlanmadığını dile getirir. Hatta yazar bu durumu bir avantaj haline dönüştürür. Çünkü Baysal için esas olan yazmaktır. Sonuç olarak ne türde eser verirse versin ön plana çıkarttığı temalar genelde benzerdir. Onun için önemli olan şiirin ve düz yazının sınırlarını belirleyebilmektir ve yazarken bu sınırları dikkate almaktır.

"Bir ozan hikâye yazarken şairliğinden kurtulmayı bilmelidir. Romancı da hikâye yazmadığını unutmamalıdır. Eğer sanatçı bu dallar arasına bir paravan koyabiliyorsa ve birinden ötekine atlarken bilincini yitirmiyorsa bu üç dalda da başarılı olabilir. Ben bu üç dalda kendimi hiç zorlamıyorum. Ve hiçbir günde masa başına şiir, hikâye ya da roman yazacağım diye de oturmuyorum. Ben onları değil zaman zaman onlar beni seçiyor. Ama yine de her şey hayat ve insanlarla ilgilidir. Hayat ve insan bu üç dalında malzemesidir. Hiç birini bunlardan tecrit edemeyiz”(Yardım,2000: 85).

Genel bir bakışla denilebilir ki Baysal Batı Edebiyatı konusunda birikimli olmasına rağmen Batı Edebiyatından etkilenmeyen bir yazardır. O genellikle çocukluğunun geçtiği Adapazarı ve çevresini eserlerine konu edinir.. İnsan ve insan sevgisi temalarını ön plana çıkartan yazarın asıl amacı kendi insanını, kendi toprağını anlatmaktır. Eserlerinde toplumun her kesiminden insanlara yer veren Baysal'ın eserlerinde ana tema olarak yoksulluk, adaletsizlik ön plana çıkar. Çünkü Baysal için yazmak aynı zamanda

topluma karşı sorumluluk gerektirir. Ona göre yazar adeta toplumun sözcüsü olmalıdır, söylenmeyi, söylenmeye cesaret edilmeyeni söylemelidir.

1.2.1. Faik Baysal'ın Şiiri ve Şiire Bakış Açısı

Baysal'ın edebiyat ile tanışması ve edebî hayata girmesi şiirle olur. Daha önce de belirtildiği gibi Baysal ilk şiirini çok sevdiği babaannesinin ölümü üzerine kaleme alır. Bu olay onun hayatında bir dönüm noktasıdır. 'Yapraklar' adlı ilk şiiri 'Gündüz' dergisinde yayımlanan Baysal daha sonra edebiyatın birçok dalında eser vermesine rağmen şiir yazmayı bırakmaz.

"Orta bir de çok sevdiğim büyük annem Fransız hastanesinde kanserden öldü. Bende 'Yapraklar' adlı ilk şiirimi yazdım, 'Gündüz' dergisinde yayınlandı.(1935)(...) Rahmetli Ziya Osman Saba ile tanıştım. O, benim "İlk Defa" adlı şiir kitabımı Varlık Yayınevi'nde yayınlattı. Kendisine manevî borcumu hâlâ ödemiş değilim"(Yardım,2000:81).

Hayata bağlanma sebebi olarak gördüğü şiir Baysal için ilktir, özeldir ve vazgeçilmezdir. Nazım Hikmet(1902-1963)'in şiirlerini okuduğunda sarsılan Baysal, onun büyük bir şair olduğunu kanısına varır. Fakat Nazım'ı ideolojik şiirleri için eleştirir. Bu tarzda kalem aldığı şiirlerinin ideolojiden arındırılması gerektiğini düşünür.

"Şiir bizim dert ortağımız, mutluluğumuz ve en vefalı dostumuzdur. Bütün insanlar az çok şairdir. Bu bir hastalık değil yaşamın bir gereğidir. Bizim gelmiş geçmiş ustalarımız arasında en büyüğü Nâzım Hikmet'tir bence. İnsanı sarsan çok güzel şiirler yazmıştır. (...) Bir ideoloji batağına, sonradan hayal kırıklığına uğradığı acı gerçeklerin anaforu kapılıp gitmeseydi. Çok daha güzel şiirler de yazabilirdi"(Andaç,2001:203).

Baysal, 'Karıma Mektup' adlı şiiri nedeniyle bir buçuk ay hapse mahkûm edildiği dönemde Orhan Veli ile tanışır. Aralarındaki yakınlık kısa sürede dostluğa dönüşür. Buna rağmen şiir hakkındaki düşünceleri farklıdır ve bundan dolayı zaman zaman aralarında tartışma yaşanır. Çünkü Baysal'a göre şiir önce müzik sonra düşüncedir.

"Orhan Veli'ye göre şiir, düşünce ve espiydi. Bana göre de müzik, sonra düşüncedydi. Şiirin en büyük düşmanı da matematik, felsefe ve politikaydı. Anlayamadık bu tartışma haftalarca sürüp gitti"(Andaç,2001:178).

Faik Baysal şiir konusunda Batı'yı örnek aldığı kabul etmekle birlikte, şiirin millî değerlerini yitirmemesi gerektiğini de vurgular. Baysal Batı'dan aldıklarını Türk şiir

imbiğinden geçirerek, Türk şiir zevkine göre yeniden yorumlar.

“Taklit Batı'nın bize ilgisizliğini doğurmuştur.(...)Batı ilgilenmesine ilgilenir bizimle elbette. Ama biz olduğumuz zaman ilgilenir. Şiirimizde de, romanımızda da Batı bizi bulmak ister” (Yardım,2000: 85).

Faik Baysal şiir konusunda gelinen noktada biraz karamsardır. Serbest şiirin yanlış anlaşılması nedeniyle şiirin bir kısır döngü içerisine girilebileceğini düşünür.

“Serbest ya da ölçülü, yeter ki şiir bizim olsun, şiir olsun. Serbest şiirin, şiirin en korkunç düşmanlarından biri olduğunu unutmamak gerekir. Çünkü düz yazı tehlikesi her zaman pusudadır” (Yardım,2000: 85).

Baysal'ın şiir anlayışına edebiyata bakış açısı yön verir. O hiçbir zaman salt aşk şiirleri kaleme almaz. Çünkü ona göre, şair toplumun sorunları dile getirmelidir. Ama şairin tek amacı da bu olmamalıdır. Baysal'a göre şiir öncelikle sestir, ahenktir. Bütün bunlardan sonra şiir barışı ve sevgiyi anlatmalıdır. Yazarın 'Adalet' adlı şiiri onun şiire, edebiyata, topluma bakış açısını dile getiren önemli şiirlerindedir. Yazar bu şiirinde adeta edebiyat yolculuğunu, bu yolculuğa çıkma amacını özetler.

ADALET

Ben seni arıyorum beş kıt'ada,
Adalet, türkülerimle ben seninim.
Sevip seveceklerimle, söyleyeceklerimle,
Bütün gözyaşlarımla ben seninim.
Deli divâne Diyojen bir fenerle,
İnsan aramıştı güpegündüz.
Ben seni arıyorum Adalet...
Benim gibi tutkundur bulutlar sana,
Seni mırıldanır başıboş deniz,
Sana gebedir gökkubbe...
Varsın Beyoğlu kaldırımlarında,
Kalçalarını dansına ayak uydursun,
Yığınla saçı uzun, beli kırık züppe,
Bir kadının “Poposu” arkasından
Havlıya dursun.

Benim yüreğim sana gebe,
Ben seni kovalıyorum Adalet...
Ben uğruna ağlayabilirim,
Yemeyebilir, içmeyebilir,
Şu öpülesi gökyüzü altında
Bir gün boynumu vurdurabilirim.
Varsın bir yığın budala şair,
Seviden söz ededursun,
Baharın şehvetinden söz ededursun,
Baldır bacadan söz ededursun,
Ve yazsınlar saçma sapan şiir.
Bir tomar arpej kokulu şiir,
Boyun kopası bülbüle,
Kökü kuruyası güle dair.
Ne para ne pul, ne toprak ne servet,
Ne “Sebu endam”, ne “Servi boylu”,
Ne “Düşü lâhurla örtülü ol mehler”,
Ben yalnız seni sevdim Adalet.
Ama elâlem bana “Bu da neymiş?”.
Filân “ Bu baştan aşağı saçma”.
Falan “ Bu soysuzluk değil de nedir?”
Eş dost “Bu oğlan delirmiş” diyecekmiş...
Varsın herkes ne derse desin,
Ben dolu dizgin bırakmışım yüreğimi,
Adalet’e adamışım kendimi,
Eğer bir satır yazmışsam aşka dair,
Yaşatmam, keserim şu ellerimi...
Ben yazmışsam öpülesi toprağı yazmışımdır,
Uçan kuşu, şahlanan denizi,
Anam babam insanı yazmışımdır,
Eğer avuç avuç ağlamışsam
Bu ülkenin çocukları için ağlamışımdır.
Benim sevdiceğim upuzundur be.

Kanlı bir öyküdür bitmez,
Kıvrak bir türküdür, ama söylenmez.

1.2.2. Faik Baysal'ın Hikâyeciliği ve Hikâyeye Bakış Açısı

Baysal şiirlerinin ve romanlarının dışında edebiyat dünyasında hikâyeleriyle de var olan bir yazardır. Yazarın hikâyeleri kitaplarının yanı sıra birçok dergide de yayımlanır. İlk hikâyesi 1943 yılında "İhtiyar Asker" adıyla Uyanış Dergisi'nde yayımlanır. Daha öncede belirtildiği gibi edebiyatın birçok dalında zorlanmadan eser veren Baysal'a bir söyleşi sırasında Mehmet Nuri Yardım bu üç türden birini seçmesine dair bir soru yöneltir. "Baysal Yardım'a hikâyeyi seçerdim şeklinde cevap verir"(Yardım,2000: 86).

Yazarın ilk hikâye kitabı *Perşembe Adası* 1955 yılında yayımlanır. Baysal'ın bu kitabında toplumun her kesiminden insanı konu edindiği ama özellikle ezilen, yoksul, haksızlığa uğramış insanlara çokça yer verdiği yazarın "*Perşembe Adası*'ndaki tipler yoksullukları, yıkılmışlıkları, ezilmişlikleri, perişanlıkları ve küfürleriyle bizim insanımızdır"(Andaç, 2001:196) şeklindeki sözlerinden anlaşılır.

1968 yılında 'Sancı Meydanı' adlı öyküsüyle 'Sait Faik Hikâye Armağanı'nı almaya hak kazanan Baysal'ın aynı adlı kitabı onun edebiyata, topluma, insana ve sanata bakış açısı eksiksiz yansıttığı önemli bir eserlerindedir. Yazar bu kitabında ideolojiye saplanıp kalmaz, o toplumun gerçeklerine sanatçı duyarlılığını ve gözlemini de katarak sokaktaki insanları adeta yeniden yaratıp hikâye karakteri haline getirir.

"(...) İdeolojiler bir gün çöp sepetini boylar. Kalan, ölümsüz olan yalnız insandır. Bu nedenle yazar her zaman ırk-din farkı gözetmeden insanın yanında olmalıdır, yalnız insanın yanında. 'Başaklar'da, 'Altıncı Hastalık'ta, 'Korsuya Düşen Döl'de, 'Grizu'da, 'Tavşan'da, 'Manken'de ben hep böyle davrandım. Sefaletleri, kokuşmuşluğu, çirkinlikleri, haksızlıkları sergiledi"(Andaç,2001:197).

Türk roman ve hikâyesi konusunda olumlu düşüncelere sahip olan Baysal Cumhuriyet Dönemi yapıtlarını başarılı bulmakla birlikte Ömer Seyfettin(1884-1920) ve Nahit Sırrı Örik(1895-1960)'ten övgüyle bahseder:

"En büyük hikâyecimiz olarak Ömer Seyfettin'i görürüm, ama ötekileri de küçümsemem. Yine bence Türk edebiyatının en büyük romanlarından biri Nahit Sırrı Örik'in "Abdülhamit Düşerken" adlı romanıdır "(Tuna,2007:131).

Baysal, Ömer Seyfettin'den övgüyle bahsederken hikâye konusunda gelinen noktayı eleştirir. Günümüz hikâyesinde yer edinen Kafkaesk üslûba değinen yazar, hikâyenin eski canlılığını yitirdiğinden ve giderek yazarların söyleyecek sözlerinin kalmadığından yakınır. Yazar bu konuda olumsuz düşüncelerine rağmen hikâye konusunda umudunu kaybetmez.

“Bugünün öyküsünde bir ‘Kafka’ karanlığı var. Bundan kurtulmak gerek. Roman gibi öykü de bizi anlatmalı. Bunu yaparsak ancak evrenselliğe doğru gidebiliriz. Ara sıra güzel denilebilecek öykülere rastlıyor ve seviniyorum.(...)Söyleyecek bir şeyi olmayanın karanlığa gömüldüğü bir gerçektir. Ama inanıyorum hâlâ. Öykücülüğümüz yine eski canlılığına kavuşacaktır bir gün”(Andaç, 2001:203).

Edebiyatımızın önemli isimlerinden Sait Faik ile çocukluk yıllarında tanışan Baysal, kendisinden yaşça büyük olan Sait Faik'in etkisinde kalmadığını düşünür. Hatta yazar kendine özgü eserler ürettiğini ve bu anlamda hiçbir yazardan etkilenmediğini özellikler vurgular.

“Sait Faik’le aramızda büyük bir yaş farkı vardı. Onun bende hiçbir etkisi olmadı. Yalnız onun değil hiçbir yazarın etkisi altında kalmadım. Sait Faik kendine özgü bir öykücüdür; Türk öyküsüne yeni bir soluk, bambaşka bir renk, hoş bir canlılık getirmiştir”(Tuna,2007:126).

Bütün anlatılanların ışığı altında Baysal'ın hikâye anlayışı için şunları söylemek mümkündür. Öncelikle yazarın edebiyata, hayata ve insana bakış açısı onun hikâye olan tavrını da belirler. Faik Baysal sanatçı duyarlılığına sahip biridir. O hayata ve olaylara sıradan insanlar gibi yaklaşmaz. Bakış açısı farklıdır, yaşadığı birçok olay onda derin izler bırakır. Yaşadığı olumsuzluklara rağmen hayatın içinde olan yazar asla pes etmez. Hem yaşadıklarını hem de gözlemlerini okuyucuyla paylaşır. Hikâyelerinde genelde toplumun her kesiminden insanları bu sanatçı duyarlılığı kendine özgü bakış açısı ve estetik üslûbuyla konu edinir.

1.2.3. Faik Baysal'ın Romanı ve Romana Bakış Açısı

Edebiyat dünyasından adından ilklerle söz ettiren Baysal'ın *Sarduvan* romanı insan platformu üzerine kurulu güdümsüz ilk kırsal bölge romanıdır. *Kavanoz'daki Adam* adıyla kaleme aldığı senaryo edebiyatımızın ilk bilim-kurgu türünden yapıtıdır. Yazarın ikinci romanı olan *Rezil Dünya* ise bireyi uyandırmayı amaçlayarak yaşadığı çevreyle birlikte ele alan ilk roman örneklerindedir. Baysal Türk romanının geldiği noktanın

umut verici olduğunu düşünür. O Türk romanının özgünlüğünü koruyarak, yerelden evrensele uzandığında daha başarılı olabileceğini vurgular.

“Türk romanı bugün çok olumlu bir yolda gelişmektedir. Ve Batı’nın artık bir ölçü alınmasına karşıyım. Türk yazarı kendi roman biçimini ve anlayışını meydana getirmek zorundadır. Ve sevinerek söyleyeyim ki bu yolda da büyük gelişme sağlamıştır.(...) Sanıyorum günün birinde Türk romanı da sınırlarımızı aşacaktır”(A.B.K.Y,2007:131).

Baysal, Saint-Joseph Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Fransız Filolojisi’nde Fransız Edebiyatı başta olmak üzere Batı Edebiyatı eğitimi almasına rağmen Rus yazarlardan etkilenir ve daha çok Rus Edebiyatını benimser.

“Bence dünyanın en büyük romanı Rus romanıdır. Rus öyküsünü de çok severim. Farkında olmadan bunlardan birinin etkisinde kalmış olabilirim”(Andaç,2001:202).

Baysal edebiyat dünyasına *Sarduvan* romanıyla adım atar. Yazar aşk romanlarının popüler olduğu dönemde köyü anlatan bir romanı yayımlatmanın sıkıntısı çeker. Roman yayımlandığında da bu sıkıntılar bitmez. Bu defa da edebiyat çevreleri romana tepki gösterir. Faik Baysal o günleri şöyle anlatır:

“Sarduvan’ romanını Çankırı Kurşunlu’da asker iken yazdım. Kitabı bastırmak büyük bir problem oldu. Bütün yayınevleri aşk maceraları istiyordu. Ben ise Sarduvan’la Adapazarı yakınlarındaki bir köyün Cumhuriyet döneminden çok önceki yaşayışını, toprağını ve alışagelmediğimiz yoksul, ümitsiz serseri insanlarıyla gelmişim. Anlatımım da başkaydı, dilim de... Kitaba ön söz yazan Celalettin Ezine ve İstanbul Üniversitesi öğretim üyelerinden rahmetli Selmin Evrim de olmasaydı, Semih Lûtfi Kitabevi bu romanı basmayacaktı. Sarduvan yüzünden çok saldırılara uğradım. Ama yılmadım. Ne yaptığımı biliyordum. En güzeli yıllarca aldığım Fransız kültürünün etkisi altında kalmamıştım”(Yardım, 2000:84).

Yazarın ikinci romanı *Rezil Dünya* otobiyografik unsurlar taşımaktadır. Baysal ise bu konuya “romanda ele aldığım tiplerin hepsi gerçektir. Ben sadece adlarını değiştirdim. Olayları peş peşe sıraladım”(Andaç,2001:193) şeklindeki ifâdesiyle açıklık getirir.

Baysal’ın üçüncü romanı olan *Drina’da Son Gün* adlı yapıt İkinci Dünya Savaşı yıllarında Balkanlar’daki Türklerin hayatına dair gerçek olaylardan yola çıkılarak kaleme alınır. Savaş karşıtı olan yazar, bu romanı savaşın insanlık üzerine etkilerini göstermek amacıyla kaleme alınır.

“Bu romanı da insanın insana yaptığı işkenceyi anlatmak amacıyla yazdım. Kitabın sonuna eklenen röportajda da belirtildiği gibi bu korkunç savaşın içinde bulunan gerçek insanlardan yola çıktı.” (Andaç, 2007:197).

Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcından itibaren gelişen olayların konu edildiği *Ateşi Yakanlar* romanı yazarın dördüncü romanıdır. Tıpkı *Drina'da Son Gün* romanında olduğu gibi yazar bu romanında da yaşanmış olaylardan yola çıkarak edebiyatımızda bir eksiklik olarak gördüğü tarihi konuları ele alır.

“Edebiyatımızda önemli bir iki boşluk var. Bunlardan biri tarihimizi konu alan roman, ikincisi de son günlerde bazı kıpırdanmalar gözlenmesine karşın anılar. (...) İnsanlık adına olamaması gereken bu olaylarda adı geçen kişilerin tümü de gerçektir. Ben bunların adını değiştirmek gereği duydum”(Andaç, 2001:199).

Baysal beşinci romanı olan *Voli*'de toplumsal sorunlar üzerinde durur ve yine bu romanı da halk arasında ‘Tabut Davası’ olarak bilinen yaşanmış bir olaydan yola çıkarak kaleme alınır. Çünkü Baysal yazarın toplumun sözcüsü olması gerektiğini savunur.

“(…) Bilinen açık gerçekleri fırsattan yararlanarak burada belirtmek zorunda kaldım. Yazarın işlevi dediniz. Bütün haksızlıklara, yolsuzluklara ilgisizliklere karşın dayanmalı ve taviz vermemelidir. Kalemimi asla satmamalıdır”(Andaç, 2001:201).

Madam Bambu adlı son romanın ana teması ise yalnızlık fakat yazar eserinde yer yer toplumsal konulara da değinir.

Baysal'ın romanlarının dışında yaklaşık otuz beş çevirisi vardır. *Rezil, Sıçanlar, Kırmızı Pazartesi* bunlardan bazılarıdır. Baysal çeviri yapmanın, o eseri yeni bir dilde tekrar mâl etmek olduğu için zor bir uğraş olduğunu düşünür.

“Çeviri yabancı dil kokmamalıdır.(…)Aktardığımız dili unutacak, kitabı bizim dünyamıza mal edeceksiniz. Bu sanıldığı kadar kolay bir uğraş değil elbette”(Andaç, 2001:205).

Yazarın *Kavanoz'daki Adam* adlı senaryosu TRT tarafından filme alınır. Baysal bu eserinde beyin nakli gerçekleştirilen bir hastanın yaşadıklarını konu eder.

“İnsanın beyni bir gün değiştirilebilir. Ama bu onu ölümden kurtarmaz. Üstelik donör içinde bir felakettir. ‘Kavanozdaki Adam’da ben bunu anlatmak istedim daha çok”(Andaç, 2001:207).

Genel bir bakışla denilebilir ki Baysal'ın romana bakışı toplumsaldır. Yani yazar

toplumun sözcüsü olarak kötü giden düzene dikkat çekip okuyucuya mesaj verme kaygısındadır. Bu nedenle Baysal daha çok tezli romanlar kaleme alır ve roman kahramanlarını da bu teze uygun seçer. Yazar eserlerini daha çok yaşanmış olaylardan yola çıkarak kurgular.

1.3. Eserleri

Romanları

- 1.Sarduvan, Semih Lütfü Kitabevi, İstanbul, 1944 (1994 Orhan Kemal Roman Ödülü)
- 2.Rezil Dünya, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1955
3. Drina'da Son Gün, Sinan Yayıncılık, İstanbul, 1972
4. Ateşi Yakanlar, Armoni Yayıncılık, İstanbul, 1991 (1991 İnanç Dergisi Roman Ödülü)
6. Voli, Telos Yayınları, İstanbul,1997
7. Madam Bambu, Can Yayınları, İstanbul, 2002

Hikâye Kitapları

- 1.Perşembe Adası, Varlık Yayınevi, İstanbul,1955
- 2.Sancı Meydanı, Set Yayınevi, İstanbul, 1968 (1969 Sait Faik Hikâye Ödülü)
3. Nuni, Altın Kitaplar Matbaası, İstanbul,1983
4. Militan, Kelebek Yayınevi, İstanbul,1986
- 5.Tota, Edebiyat Gazetesi Yayınları, İstanbul,1990
6. Güller Kanıyordu, Gendaş, İstanbul,1992
7. Kırmızı Sardunya, Can Yayınları, İstanbul,1996
8. Ilgaz Teyze Öldü, Telos Yayıncılık, İstanbul,1998
9. Elleri Sesinin Rengindeydi, Can Yayınları, İstanbul, 1998

Şiir Kitapları

1. İlk Defa, Varlık, İstanbul,1957
2. Uyyy, Üçer Ajans, İstanbul, 1986
3. Ayın Ucunda, Edebiyat Gazetesi, İstanbul, 1994
- 4.Gül Sancısı, Adapazarı Büyükşehir Belediyesi, Adapazarı, 2001

Çevirileri

Yazarın otuz beşi aşkın çevirisi vardır, çevirilerinden bazıları şunlardır:

1. Bahar Kokusu (H. H. Kirst 1972)
2. Siyah Lale (A. Dumas, 1975)

3. Kırmızı Pazartesi (G. G. Marquez, 1982)

4. Menekşe Tepeler (C.V. Georgio,1971)

5. Babasının Oğlu (E. Olivro,1977)

Senaryo

Kavanozdaki Adam, 1972 (1988' de TRT'de gösterildi.)

BÖLÜM 2: FAİK BAYSAL’IN ROMANLARINDA ŞAHISLAR

DÜNYASI

2.1. Sarduvan

2.1.1. Romanın tanıtımı ve özeti

Faik Baysal’ın ilk romanı olan *Sarduvan*’ın birinci basımı 1944 yılında Semih Lütfü Kitabevi’nden çıkar. İkinci basımı 1972 yılında Tel Yayınları tarafından yapılan romanın üçüncü baskısı 1993 yılında Can Yayınları’na yapılır.

Romanın başında yer alan sunu kısmından, Faik Baysal’ın bu eseri henüz on dokuz yaşındayken kaleme aldığı, ancak yayımlatmak konusunda sıkıntı yaşadığı öğrenilmektedir. Yazar bu kısımda *Sarduvan* romanına dair önemli bilgiler verir.

“Söven, tüküren, sümküren, tutsak olduğumuz bir takım ahlak kurallarını ve garibanlığımızı alnımıza kader olarak yapıştıran geleneklerimizi bir yana itiveren bu insanlar gerçekte biziz”(Sarduvan, s.7).

1943 Çerkeş depremi yazarın hayatında bir dönüm noktası olur. Sarduvan’ın ilk nüshası bu deprem sırasında bir otelin enkazı altında kalarak kaybolur. Yazar Feridun Andaç ile yaptığı söyleşide bu olaydan şöyle bahsetmektedir:

“1943 yılı kışı, ölüleriyle, cesetleriyle, çılgılık ve umutsuzluklarıyla belleğime yapışıp kaldı. O sırada Sarduvan adlı romanımı yazıp bitirmiştım”(Andaç,2001:181).

Dönemin alışılmış aşk romanlarına benzemeyen *Sarduvan*’ı tek parti yönetiminin baskılarından çekinen birçok yayınevi yayımlamaktan çekinir. İlk baskısı Semih Lütfü Kitabevi’nden çıkan romanın yüz sayfası yayınevi tarafından sansürlenir. Baysal, Andaç ile yaptığı söyleşide, Sarduvan romanının yayımlanmasında Selmin Evrim’in ve Celalettin Ezine(1901-1972)’nin büyük katkıları olduğunu dile getirir. Romanın eksik bırakılan yüz sayfalık kısmı, Can Yayınları’ndan çıkan üçüncü basımında tamamlanır.

Yayımlandığı dönemde büyük ses getiren romanda Baysal, insanları değil bir sürü arsız köpeği yazdığı gerekçesiyle eleştirilir, komünistlikle suçlanır.

“İnsanları değil bir sürü arsız köpeği yazmışım romanımda. Amacım toplumu ayaklandırmak, küfrü baş tacı etmek, haksızlıkları ve sefaletleri abartarak acımasız sermaye sınıfını küçük düşürmek, halkın vicdanını da din adamlarını soyguncu ve sömürücü olarak mahkûm etmiş” (Andaç,2001:189).

İlk basımı sansürlenmiş olmasına rağmen *Sarduvan* romanı birçok eleştirmenin dikkatini çeker. Celalettin Ezine romanla ilgili kaleme aldığı ön sözde, Baysal’ın Türk Edebiyatına Rus roman tekniğini getirdiğini ifade eder:

“Türk Edebiyatında Fransız tesirini atan ve yerine muazzam Rus roman tekniğini sokan adam olduğu için Faik Baysal’ı ve eserini Türk Edebiyatı tarihinde bir merhale telakki ediyorum”(A.B.K.Y,s.66).

Tahir Alangu da *Cumhuriyet’ten Sonra Roman ve Hikâye* adlı eserinde *Sarduvan* romanından şöyle bahseder:

“Bizdeki gerçekçi romancıların anlatışından farklı bir yolda, belki de Emile Zola’dan esinlenerek, bir bakıma Rus romancıları, bir bakıma da Amerikan romancılarından ayrılan farklı bir yola gidilmiş”(Alangu,1965:705).

Baysal, *Sarduvan* romanı için ‘*edebiyatımızın insan platformu üzerine kurulan güdümsüz ilk kırsal bölge romanıdır*’ ifadesini kullanır (ABBK,2007:126).

Roman 1994 yılında ‘Orhan Kemal Roman Armağanı’ nı almaya hak kazanır.

Romanın Can Yayınlarından çıkan üçüncü basımı incelememize kaynak oluşturur. 395 sayfa olan eser dört ana bölümden oluşur. Her bölüm birbirinden “birinci bölüm” örneğindeki gibi “... bölüm” başlığıyla ayrılır. Yazar bölümleri ayırmak için ayrı bir başlık kullanmak gereğini duymaz, her bölümü üç yıldız işaretiyle ikiye ayırır.

Baysal romanın sunu kısmında ifade ettiği gibi *Sarduvan* bugün Sakarya ili sınırlarında bulunan bir ilçedir. Bölgenin resmi adı Serdivan’dır. Yazar bu bölgenin tarihiyle ilgili edindiği bilgileri kurgulayarak yeni bir *Sarduvan* yarattığını şöyle dile getirir:

“*Sarduvan*’da günümüz Serdivan’ını bulamazsınız. Bu roman Beşköprü dolaylarındaki şirin ilçenin ne coğrafyası ne de turistik broşürüdür. Yalnız ben artık tarih olan Serdivan’la ilgili bazı anlatıları elimden geldiğince değerlendirdim”(Sarduvan,s.8).

Romanın başkahramanı Arpacık köylü Kavruk işsiz, yoksul bir gençtir. Romandaki olaylar zinciri Kavruk’un altın bulmak umuduyla *Sarduvan*’a göç etmesiyle başlar.

Büyük umutlarla Sarduvan'a gelen Kavruk bu küçük, yoksul kasabada aradığını bulamamasına rağmen köyüne de geri dönemez ve Sarduvan'a yerleşir.

Açlık ve yoksullukla savaşımaya çalışan Kavruk ekmek çaldığı için fırıncının adamları tarafından dövülür. Bu olaydan sonra Sarduvan'ı terk etmeye karar veren Kavruk, yolda üç karısı tarafından terk edilen Tulum Halis ile tanışır. Bir süre Tulum Halis'in evinde kalan başkışı, Tulum Halis'in kendisinden cinsel ilişkiye girmesini istemesi nedeniyle evi terk eder.

Erenler köyünde bir türbeye giden genç, türbede karşılaştığı Pembe adındaki kadının gösterdiği yakınlıktan etkilenerek kadının bostanında işe başlar. Pembe ve kocası Meram Ağa için otuz gün boyunca bostanlarındaki su dolabını çevirip sebzeleri sulayan Kavruk, bir ayın sonunda parasını alamaz. Meram Ağa Kavruk'a iftira atarak onu köyün bekçisi Keko'ya şikâyet eder. Bunun üzerine Keko Kavruk'u köyün dışında bir kulübeye kapatır. Kavruk kulübede bulunduğu sırada eşkıya Dost Necû ile tanışır. Kavruk, Meram Ağa'nın yıllar önce Dost Necû'yu da dolandırdığını öğrenir. Kapatıldığı kulübeden çıkan kahraman Meram Ağa'dan intikam almak ister ama onu hiçbir yerde bulamaz. Kavruk roman boyunca Meram Ağa'nın izini sürer.

Bu sırada Kavruk geçimini sağlamak için Koloğlu denilen üç kadın ile evli, zengin çiftlik sahibinin yanında çalışmaya başlar. Çalıştığı dönemde Koloğlu'nun Hüsne ve Celile adındaki eşleriyle ilişkiye giren Kavruk, Koloğlu öldükten sonra çiftliği terk eder.

Çareyi Sarduvan'a geri dönmekte bulan Kavruk, Hopalı Kaptan Dursun ile dost olur. İki arkadaş Karadeniz'e yerleşme planları yaparlar ama Dursun'un ölümü nedeniyle bu düşünceleri gerçekleşmez. Kavruk sokaklarda kaldığı sırada Bulama ile tanışır. Aslen Sarduvanlı olmayan Bulama köyünde bir kıza tecavüz ettiği için oradan kaçıp Sarduvan'a yerleşir. Topal bacağını takıntı haline getiren Bulama, cinselliğe düşkün olması ve tutarsız davranışlarıyla dikkat çeker. Sokaklarda zor durumda kalan Kavruk ve Bulama eski mezbahacı Rafet'in evine yerleşir. Köyün yeni muhtarı Kafur'un baskılarına dayanamayan Eda da mezbahacı Rahmet'in evine sığınır. Eda'ya âşık olan Bulma aşkına karşılık bulamaz. İlerleyen günlerde Bulama Eda'yı da yanına alarak Sarduvan'ı terk eder ve bir daha onlardan haber alınamaz. Oğlunun hastalığı nedeniyle

ruh sağlığı bozulan Rahmet, bütün çabalarına rağmen oğlunun yaşatamaz. Bu olaydan sonra Rahmet intihar eder.

Tekrar sokaklarda yaşamaya başlayan Kavruk, Keko ile karşılaşır. Muhtarın yanından ayrılan Keko, geçim sıkıntısı içinde hayatta kalma mücadelesi vermektedir. Kavruk bu kez de Keko'nun karısı ve iki çocuğuyla kaldıkları eve misafir olur. Maddi sıkıntılarını nedeniyle ailesini geindiremeyen Keko'yu karısı terk eder. Bu olay zerine Keko, çocuklarını da yanına alarak intihar eder, Kavruk ise intihardan son anda vazgeçer.

Sokaklardaki hayatına tekrar geri dönen Kavruk bu sırada Abut ile tanışır. Kavruk, Meram Ağa'nın yıllar önce Abut'u da dolandırdığını öğrenir. Abut ile Kavruk Meram Ağa'dan intikam almak için Meram Ağa'nın peşine dşerler. Bu sırada Eda'nın babası İlyas Usta ile tanışır. İlyas Usta kızının başına gelenlerden habersizdir ve kızına diktirdiği duvağı vermek ister ama İlyas Usta'nın buna ömrü yetmez. Kavruk ve Abut duvağı yolda karşılaştıkları Katamur denilen dolandırıcıya kaptırılır. Bu olay sonrasında çıkan tartışmada Kavruk Abut'u öldürür. Yine yalnız kalan Kavruk romanın sonunda Meram Ağa'yı bulur. Adını Hacı veyz olarak değiştiren Meram köy muhtarı olmuştur. Kavruk değil ondan intikam almak yanına dahi yaklaşamaz. Romanın sonunda Kavruk yine yalnız ve çaresiz kalır.

2.1.2. Romanın şahıs Kadrosunun İncelenmesi:

2.1.2.1. Başkişi

Kavruk

Başkişi romanda anlatılan olayların merkezinde olan, etrafında olay örgüsünün kurulduğu roman kişisidir. Bu yönüyle diğer roman kişilerinden farklı rol ve işleve sahiptir.

Aktaş ise asıl kahraman, başkişi ya da birinci derecedeki kahraman olarak adlandırdığı başkahramanı şöyle tanımlar:

”Bu, Souriau'nun tematik g olarak adlandırdığı vakaya ilk dramatik hamleyi veren şahıdır. Asıl kahramanın hareketi, bir arzudan, bir ihtiyaçtan veya bir endişeden kaynaklanabilir”(Aktaş,2005:138).

Romandaki diğer kişilerle ilişki içerisinde nakledilen ama bu kişilerden daha fazla ön plana çıkararak adeta olay örgüsünde başrolde yer alan başkişiyi Stevick ise şöyle tanımlar:

“Bir roman ve oyunda eserdeki değişme sürecini yaşayan, ilgi merkezi olan ve yapıyı oluşturan bütün unsurların merkezi olan kişidir”(Stevick, 1998:144).

Sarduvan romanının başkişisi daha çok “Kavruk” lakabıyla tanınan, Cevrî adında Arpacık köylü bir gençtir. Bir köy romanı olan *Sarduvan*’ın başkişisi Kavruk, toplumsal yönü ağır basan bir kahramandır. Romanda olaylar Kavruk’un bakış açısıyla nakledilir. Kavruk bir yandan hayatına tesadüfen giren kişileri okuyucuya yansıtırken, diğer taraftan yazarın sözcülüğünü yapar. Bu nedenle Kavruk romanda bilincinden yararlanan roman kişisidir. Tekin, yansıtıcı bilinci “romanda bilincinden yararlanan ve aynı zamanda olayları yansıtan bir ayna özelliği taşıyan roman kişisi” olarak tanımlar (Tekin,2003:58).

Ezen ve ezilen çatışması romandaki temel çatışmadır. Ezilen insanların temsilci olan Kavruk, ezenleri de kendi bakış açısıyla yansıtır. Kavruk romanda ruhsal betimlemesiyle derinlemesine tanıtılan bir roman kişisidir. Romanın başlangıcından sonuna kadar olay örgüsünde yer aldığı için süreklilik gösterir. Buna rağmen fiziksel görünüşünden hiç bahsedilmez. Çünkü yazar Kavruk’u anlatırken daha çok dramatik yöntemi kullanır. “Tekin, romanda karakterlerin dramatik yöntem ve açıklama yöntemi diye iki şekilde çizildiğini, tanıtılmak istenen kişi ile ilgili bilgileri bizzat yazar veriyorsa bunun açıklama yöntemi olduğunu, eğer çizilen kişi ile ilgili bilgiler okuyucu tarafından, o kişinin duygu, düşünce ve davranışlarından çıkartılıyorsa, bu yöntemin dramatik yöntem olduğunu ifade eder (Tekin, 2003:79)”.

Romanda Kavruk’un psikolojik yönünün de okuyucuya nakledilmesi, bu kahramanın karakter olması için yeterli görülmez. Tipleştirme yapmak *Sarduvan* gibi okuyucuya mesaj verme kaygısı taşıyan tezli romanlarda daha yaygın olarak görülen bir durumdur. Tekin bu durum şöyle açıklar:

“(…) toplumsal problemlerin yoğunlaştığı dönemlerde romancıların toplumu ilgilendiren bazı konulara ilgi duydukları, sosyo-kültürel çözümlemelere gittikleri bilinen bir husustur. Bu durumda romancı, topluma dönük görüş ve önerilerini sunmak için “tezli roman” denen roman türünü kaleme alır. Tezli roman

bağlamında ele alınan meseleleri sunmak, aktarmak için de bazı tip veya tipleri devreye sokar”(Tekin,2003:103).

Tipler toplumdaki benzerlerinin bir örneği olarak romana yansır. Yazar bu roman kahramanları vasıtasıyla okuyucuya görüşlerini aktarır. Bu roman kişileri romanda çok boyutlu nakledilmez. Toplumsal ve Psikolojik tipler olmak üzere ikiye ayrılır. Tekin tipleri şöyle açıklar:

“Ferdî olmaktan ziyade başkalarında da mevcut ortak özellikleri taşıyan ve bu özellikleri en belirgin bir şekilde temsil eden şahıstır. (...) Tipler toplumsal ve psikolojik tipler olarak ikiye ayrılır. Toplumsal tipler, belirli bir dönemin veya belirli bir felsefenin, hatta belirli bir dünya görüşü yahut ideolojinin mahsulüdürler: Alafranga tipler, batıcı tipler, (...) Psikolojik tipler beşerî zaaf veya meziyetlerin biçimlendirdiği tiplerdir: cimri, kıskanç, muhteris, düzenbaz...” (Tekin,2008:103) .

Ezen-ezilen çatışması eksenindeki romanda toplumsal bir tip olarak çizilen Kavruk yoksul, ezilen sınıfın bir temsilcisi olarak karşımıza çıkar. Kavruk yer yer psikolojik tahlillerle derinleştirilen bir tiptir. Şener böyle tiplere “*karakter uzantıları olan tipler*” demeyi daha uygun bulur (Şener,1972:112).

Kavruk’un asıl adı “Cevrî” “ *haksızlık, ezâ, cefâ, eziyet, gadir, zulüm; sitem anlamına gelen cevr kökünden gelir.*”(Devellioğlu,2004:138) Yani “Cevrî” zulüm, eziyet, cefâ çeken anlamına gelmektedir. Cevrî’nin asıl ismi kadar lakabı da yaşadığı hayatı anlatmak için yeterlidir.

Annesi Emeti Kadın, Babası Zinde Susuzoğlu’dur. Anne babasını ismen bilen Kavruk yetim ve öksüz büyür. Kahramanın çocukluğuna ve geçmişine dair bilgiler sınırlıdır. Küçük yaşta bir ayakkabı ustasının yanında çırak olarak çalışmaya başlayan Kavruk ustasının kendisine şiddet uygulaması nedeniyle işten ayrılıp köyü terk eder. Gidecek yeri olmayan Kavruk altın bulmak umuduyla Sarduvan’a göç eder.

Romanda Kavruk’un çocukluğuyla ilgili tamamlanamayan yanların olması, kahramanın sokaklarda yaşamayı alışkanlık haline getirmesi, hırsızlık yapması, cinayet işlemesi ve bunların sıradan bir şekilde anlatılması kahramanın inandırıcılığına zarar vererek romanda açıklığa kavuşturulması gereken durumların ortaya çıkmasına neden olur.

Sokaklarda yaşayan, yoksul, işsiz ve ezilen bir kahraman olan Kavruk gerçek hayatta elde edemedikleri nedeniyle sık sık hayal kurar. Hayatındaki tek arzusu Sarduvan’da

altın bulup zengin olmaktır. Çünkü zengin olduğunda ona Kavruk yerine “Kavruk Efendi” diyeceklerdir. Kavruk roman boyunca içinde “Kavruk Efendi”yi taşır. Kimi zaman “Kavruk Efendi” olma hayalleri ağır basarken kimi zamanda bu hayallerden uzaklaşır. Bu nedenle Kavruk roman boyunca karar değiştirir, kararsızlık ve çatışma yaşar. Başkişi Kavruk bu açıdan tutarsızdır. Duygu, düşünce ve davranışlarında birliktelik, uyum ve süreklilik yoktur.

Daimî olarak bir işte çalışmayan Kavruk aç kaldığı dönemlerde dilenir. Eğer daha da zor durumda kalırsa hırsızlık yapar. Ama ihtiyacından fazlasını çalmaz ve sadece ekmek çalar. O adi hırsızlardan değildir. Sokaklarda doğup büyümesine rağmen, etrafındaki cahil köylülerden daha ileri görüşlüdür. Olaylara farklı açılardan bakabilir. O adeta hayat okulunu bitirmiş gibidir. Bu durum kahramanın inandırıcılığına zarar verir. Kimi zaman yaptığı konuşmalar ve düşünceleri Kavruk’un bilinciyle örtüşmez. Çünkü Kavruk hiç eğitim almayan, sokaklarda büyüyen biri olarak okuyucunun karşısına çıkartılır.

Roman boyunca çeşitli işlere girip çıkan Kavruk bir ay boyunca Meram Ağa’nın dönme dolabını döndürür ve bostanını sular. Yani bir ay boyunca Meram Ağa’ya eşeklik yapar.¹ Ama parasını alamaz. Ona bu eşekliği yaptıran yine içindeki “Kavruk Efendi”dir. Her türlü zorluğa, baskıya “Kavruk Efendi” sayesinde dayanır, bir ayın sonunda zengin olacağını hayal eder. Kavruk’un dünyasında aşk da “Kavruk Efendi”yle birlikte var olur. “Kavruk Efendi” olduğunda sevdiği kızla evlenebileceğini, hatta çocuklarının da olacağını hayal eder. Mermercilik ve mezbahacılık da onun yaptığı diğer işler arasındadır. Kavruk bunların dışında İmam Cerziz’e ölü yıkarken yardım eder ve caminin işlerini de yapar.

Kahraman iş bulduğu dönemlerde o günkü ihtiyaçları için masraflarını çıkartıp işi bırakmak ister, çünkü Kavruk özgürlüğüne düşkündür. Bu durum romanda aydınlatılması gereken çelişkili bir durumdur. Ramazan Kaplan bu konuyu şöyle değerlendirir:

“Dünya ve insanlar kötüdür, acımasızdır. İnsan değerlidir, ama güçlülerin yanında rezil olmaktadır. Böyle olunca veya bunlar düzelmedikçe de insanın insanca

¹ Romanda yazar eşeğin yerine dolabı çevirdiği için ‘eşeklik yapmak’ ifadesini kullanmıştır.

yaşamayı imkânsızdır” tezi üzerine yoğunlaşan Sarduvan’da, işsizlik ve onun sonucu ortaya çıkan sefil yaşayış, daha öncede belirtildiği üzere, felsefî bir karakter gösterir. Romanın önde gelen kişilerinin işsizlikten doğan sıkıntılarıyla, “aç fakat hür” yaşama istekleri birbirine karışmıştır. Zaman zaman bu kişilerin, gerçekten işsiz oluşun sıkıntıları mı, yoksa bir felsefî anlayışa bağlanmamanın güçlüklerini yaşadıkları hususu açıklık kazanmaz”(Kaplan,1997:84).

Kahraman hayatı boyunca sıkıntı çeker, hiç mutlu olamaz. Bu durum da yine romanda gerçeğe aykırıdır. Kavruk yaşadığı olumsuzluklar nedeniyle valileri, kaymakamları, muhtarları eleştirmekten kendini alamaz ve içinde bulunduğu dünya düzenini sorgular. El, ayak öptürenleri kınar.

“Sizin olsun dağlar, tepeler, topraklar. Ne kadar para pul varsa hepsi sizin olsun. Yiyin, için, eğlenin, sevişin, bol bol yalan söyleyin, kendi suratınızın yerine başkalarını suratına tükürün. Öptürmekten bıkip usanmadığınız eliniz ayağınız kırılınsın”(Baysal,1993:333).

Anne babasını küçük yaşta kaybeden Kavruk aile kavramından uzaktır. Bu nedenle insanlarla yakın ve sürekli ilişkiler kurmakta zorlanır. Dostluk ve yakınlık kurabildiği insanlar ise genelde erkektir. Kadınlarla hiçbir zaman yaklaşamaz. Bu durumun farkında olan Kavruk hayatında kadınların eksikliğini hisseder.

Bir kadın eli gerçek bir mucizeydi. Bu elin iyi edemeyeceği bir yara yoktu dünyada”(Sarduvan,s.33).

Kavruk ‘un hayatında iki kadın onun için ağlar. Biri kendisini döven fırıncının karısıdır, diğeri de analığı Pembe’dir. Kavruk diğer taraftan da kadınları bir et parçası olarak gören bir zihniyete sahiptir. Bu durumda Kavruk’un tutarsızlıklarından biridir. Yazar böyle durumlarda kadın kahramanları bastırılmış cinselliğin ortaya çıkarmak için bir araç olarak kullanır.

”Şu kadın eti de ne acayip bir şeydi. Sırasında benim gibi yorgunluktan ölecek duruma düşen bir insanı bile diriltiyor hemen. Kucusuyla, rengiyle, dişiliğiyle”(Sarduvan,s.90).

Toplumun kötü kadın gözüyle baktığı kadınlara Kavruk kötü gözle bakmaz ve toplumu suçlar. Zina yaptığı gerekçesiyle köylüler tarafından taşlanan kadını kurtaramadığı için pişmanlık duyar. Kavruk’un kadınlar hakkında bu kadar çelişkili fikirlere sahip olması onun inandırıcılığını zedeler.

Cinsellik konusunda ise kahraman çoğu zaman istismar edilir. Evinde kaldığı Tulum Halis onunla birlikte olmak ister. Bu nedenle Hulum Halis'in evinden kaçan Kuvruk bu defa da analığı tarafından istismar edilir.

İnsanlara karşı büyük sevgi besleyen Kuvruk hiçbir zaman geleceğe dair inancını yitirmez, hayatta kalma mücadelesi verir. Sokaklarda yatar, aç kalır, süpürge tohumu yer, fakat ölmeyi düşünmez. İki kez intihara kalkışan Kuvruk ölmekten son anda vazgeçer.

"Güzel olan toprağın altı değil üstüydü. Kurt, böcek, solucan ve karanlıktan başka ne vardı arada"(Sarduvan,s.279).

Kurmaca bir metin olan romanda yapılan her şey amaçlıdır. Forster bu durum şöyle açıklar:

"(...) romanda alın yazısı diye bir şey söz konusu değildir; her şey insan yaratılışının gerçekleri üstüne kurulur. Romanda egemen olan duygu, her şeyin, tutkuların bile, suç işlemenin, yoksulluğun, mutsuzluğun bile amaçlı olduğudur"(Forster,1985 :85).

Olay örgüsünde Kuvruk'un hayatına tesadüfî olarak birçok insan girer. Ama bu insanlar romandaki işlevi bittikten sonra olay örgüsünden çıkartılır. Kahraman her seferinde yalnız kalır. Böyle dönemlerde Kuvruk'un içindeki umutlar da söner ve isyan noktasına gelir. O güneşin doğuşunu bile şöyle yorumlar:

"Hiç gereği yoktu, doğmasaydı da olurdu. İnsanların ruhların bir örümcek ağı gibi saran karanlıkları dağıtamadıktan sonra doğmuş ya da doğmamış, hepsi birdi"(Sarduvan,s. 234).

Başkişi Kuvruk'un olumlu özelliklerinin ön plana çıkartılması ve romanın sonunda da onun cinayet işlemesi çelişkilidir. Ayrıca Kuvruk'un çevresinde olumlu olarak anlatılan kahramanların yaptığı hatalardan da bahsedilmez. Yakın arkadaşı Bulama köyünde bir kadına tecavüz eder, Dost Necû cinayet işler, Kuvruk hırsızlık yapar ve cinayet işler. Ama bu durum eleştirilmez. Sadece kahraman kimi zaman serzenişte bulunur. Kurt bu durum şöyle değerlendirir.

Kuvruk'un en yakın arkadaşı Bulama, komşu kızına tecavüz ettiği için evinden sürülmüş bir adamdır. Dost Necû oğlunu ve karısını öldürmüştür. Ancak bu kişiler suç işlemiş olmalarına rağmen özlerinde iyi insanlardır. Çevrenin toplumsal

yaşamdaki adaletsizliğin bu kötülöklere neden olduğunu düşünün yazar, bu roman kişilerine olumsuz yaklaşmaz(Kurt, 2009:54).

Roman kahraman- anlatıcı Kavruk'un bakış açısıyla okuyucuya nakledildiği için kişileri olumlu tanıtılan ve olumsuz tanıtılan şeklinde ikiye ayırmak mümkündür. Olumlu tanıtılan kişiler arasında tecavüzcüler, katiller, yalan söyleyenlerin olması romanın gerçekliğine zarar verir. Böylece kahramanlara objektif değil, yanlı bir bakış açısıyla bakıldığı ortaya çıkar.

Kavruk sokaklarda büyüyen, hiç eğitim almayan bir kahraman olmasına rağmen eğitilmiş gibi davranır ve fikirleri de bu yöndedir. Bunun nedeni Kavruk'un yazarın sözcüsü olmasıdır. Ama bu durum Kavruk'un bir kahraman olarak inandırıcılığını zedeler.

Toplumcu gerçekçi bir yazar olan Baysal bu görüşünü romanlarına da yansıtır. Yazarın yarattığı Kavruk tipi hayatındaki hiçbir şeye karşı tavır geliştiremediği için sahici de değildir. Yazarın denetiminde hareket eden kahramanın inandırıcılığı zayıftır.

Yazar kimi zaman düşüncelerini romandaki şahıs ya da şahıslar üzerinden ifade eder. Bu durumda kahramanların dünyasında yazarı aramak mümkündür. Aktaş yazarın sözünü emanet ettiği kişi hakkında şunları tespit eder:

“Siyasî düşünce ve kanaatlerini, çeşitli hayat tezahürleri karşısındaki tavrını ifade eden kahraman –ister insan, ister kavram, isterse bir sembol olsun- yazarın sözünü emanet ettiği kişi olarak düşünülür”(Aktaş,2005:141).

Sarduvan romanında yazarın sözünü emanet ettiği şahıs başkışisi Kavruk'tur. Yazar ideolojik olarak vermek istediği mesajı Kavruk aracılığı ile verir. Yazarın bunu yaparken üzerinde durduğu konular şunlardır: İnsanların ezilmişliği, köylü- muhtar- ağa çatışması, kadın bedeninin ve dinin sömürülmesi, halkın ikiyüzlü davranması vs.

Kavruk toplumdaki adaletsizliği sorgular. Zengin ile fakir arasındaki ayrımdan şikâyet eder.

“Bir ekmek çaldıysam n'olmuştu sanki? Ağalar, paşalar dünyayı çalıyordu, kimsede sesini çıkarmıyordu. Asıl hırsız ölmesi gereken namussuzlar onlardı”(Sarduvan, s.61).

Başkişi insanlardaki değişimi, toplumun içinde bulunduğu durumu, yozlaşmayı kabul eder. İnsanların adeta hayvanlaştıklarını vurgular.

“ Ne aziz, ne peygamber, ne muhtar, ne de kaymakam, hepimiz kuyruksuz birer hayvandık. Ustam yerden göğe kadar haklıydı. Tüküren, gülen, çalan çırpan, ağlayan, yalan söyleyen, öldüren çirkin birer hayvandık. İşimiz gücümüz döl almaktı hep”(Sarduvan,s.74).

Kavruk yazarın sözünü emanet ettiği şahıs olarak, dinin toplum tarafından sömürülmesine karşı çıkar. “Ben öteki dünyada değil bu dünyada bir yer istiyordum”(Sarduvan,s.90).

Kavruk, açlığın insanları düşürebileceği durumu şöyle dile getirir:

“Dünyada hastalar varmış, insanlar açlıktan ölüyormuş, çocuklar sıtmadan ve uyuzdan kırılıyormuş, hiçbir şey umurumda değildi. Ben tokum, yediklerimi sindirmeye çalışıyordum”(Sarduvan,s.102).

Dünyadaki adaletsizlikleri gören kahraman çoğu kez isyan noktasına gelir.

İyilerin bir gün iyi olmanın karşılığını öteki dünyada bol bol alacakları filan koskocaman bir yalandı. Bende o sahtekarla olan hesabımı bu dünyada görecektim”(Sarduvan,s.143).

2.1.2.2. Karşı Güç

Karşı güç romanda çatışma yaratması bakımından önemlidir. Karşı güç veya hasım olan bu kahraman başkişinin amacına ulaşmasındaki engeldir. Romanda karşı güç ezen-ezilen ya da güçlü-güçsüz çatışmasına göre belirlenir. Ezen ve güçlü roman kişileri aynı zamanda olumsuz tanıtılan kahramanlardır.

“Sourian tematik gücün gelişmesine mâni olan bu güce karşı güç adını verir”(Aktaş, 2005:138).

Romanda hasım veya karşı güç olarak birçok kişiyi görüyoruz. Bu kişiler öncelikle muhtar, kaymakam, İmam Cerziz'dir. Bunların dışında İmam Yahya Çulluk, Fırıncı Maksut, Tulum Halis, Meram Ağa, Pembe Analık, Keko, Kofur Sülükoğlu, Katamur, Hacı Üveyz de romanın başkişisi Kavruk'un “Kavruk Efendi” olma hayallerinin elinden alınmasında payı olan kişilerdir.

Muhtar

Gerçek isimi verilmeyen muhtar romandaki temel çatışma olan ezen-ezilen çatışmasını okura yansıtmak için olay örgüsüne dâhil edilir. Kahraman-anlatıcı Kavruk tarafından olumsuz olarak nakledilen bir tiptir.

Kaplan, köy romanlarında ağa ve muhtarın köylü üzerinde birer baskı unsuru olarak ele alındığını tespit eder (Kaplan,1997:138).

Muhtar zengin, kurnaz, çıkarlarını her şeyin üzerinde tutan tiptir. Muhtarın ‘Kofur’un altınlarını çalarak zengin olduğunu ve ‘Kofur’un kızı Böğürtülü’nün sevgilisi Ünzile’ye tecavüz ettiğini öğreniriz. Bu olay üzerine Böğürtülü muhtarı öldürür. Kofur da muhtar olur. Ama köylü için durum değişmez. Kofur da tıpkı eski muhtar gibi halka kötü davranarak halkı sömürür. Çünkü muhtar devletten aldığı gücü kendi çıkarına ve ölçüsüzce kullanır. Kaymakamın köye bir türlü gelmemesi de muhtarın denetlenmediğini gösterir.

“Hakim de, kadı da, hükümet de, Muhtar Sarduvan’da. Astığı astık, kestiği kestik herifin. Geçenlerde iki kişi elinde kalmış. Yalan mı doğru mu bilmem” (Sarduvan,s.137).

Bir köy romanı olan *Sarduvan*’da muhtar önemli bir çatışma ögesidir. Güçlü, ezen kesimi temsil ederek olayların akışında etkiler. Ruhsal ve fiziksel betimlemesi yapılmayan muhtar olumsuz kişilik özelliklerinden dolayı karşımıza psikolojik bir tip olarak çıkar. Tekin psikolojik tipleri şöyle tanımlar:

“Beşerî zaaf ve meziyetlerin biçimlendirdiği tiplerdir, cimri, zalim, kıskanç, düzenbaz”(Tekin,2008:104).

Muhtar romanda, çıkarları doğrultusunda hareket eden kişi olarak tek boyutlu tanıtıldığı için Forster’in tasnifine göre düz roman kişilerine örnektir. Forster düz kişileri şöyle tanımlar:

“Tek bir nitelik ya da düşünceden oluşur. Yapısına birden çok nitelik girdi mi kenarlarında kıvrılarak yuvarlaklaşır”(Forster,2001:108).

Baysal muhtarı işlevine uygun olarak olay örgüsüne dâhil eder. Muhtar öldükten sonra başka biri muhtar olur ve olayların akışı kaldığı yerden devam eder. Muhtarın değişmesi köyde hiçbir şeyi değiştirmez ve eski düzen devam eder.

Kaymakam

Romanda gerçek isminden bahsedilmeyen kaymakam halkı yöneten sınıfı temsil eder. Köylü için muhtara hesap soracak olan kurtarıcıdır. Köy için kurtuluşun simgesi olan kaymakamın sadece adı vardır; ama böyle biri Sarduvan'a hiçbir zaman gelmez. Köyde her an onunla ilgili bir şeyler anlatılır.

"Gelmesi beklenen kaymakam Bey genç kızların düşlerine bile girdi. Kaymakam mutluluktan bet bereketti"(Sarduvan,s.180).

Bütün bu bekleyişlerin sonunda köye kaymakam kılığında gelen dolandırıcıya bütün parasını veren köylüler, bir türlü dolandırıcının gerçek kaymakam olmadığına inanmak istemezler. Çünkü dolandırıcı köylüye çok iyi davranır ve onlara duymak istedikleri şeyleri söyler. Daha sonra köye gelen gerçek kaymakamı da dolandırıcılıkla suçlarlar.

Kaplan köylü üzerine baskı unsuru olarak ele alınan muhtar tipine karşın, kanunlar çerçevesinde herkesle birlikte köylünün haklarını da korumakla görevli olan kaymakamın zaman zaman idealize edildiğini ifade eder (Kaplan,1997:150).

Köylü tarafından bir kurtarıcı olarak görülen kaymakam toplumsal tipi temsil eder. Romanda fiziksel ve ruhsal betimlemesi derinlemesine yapılmayan kaymakam, olay örgüsüne işlevi nedeniyle dâhil edilir, romanda görevini yerine getiren kahraman olay örgüsünden çıkartılır. Kaymakam romanda çok boyutlu tanıtılmaması nedeniyle Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerine örnektir.

İmam Cerziz

Bir köy romanı olan Sarduvan'da din adamlarına ve dine bakış açısı gerçeği yansıtmaz. Romanda ezen, güçlü roman kişileri aynı zamanda dindardır öte yandan ezilen, güçsüz ve olumlu nakledilen roman kişileri dine kayıtsızdır. Kaplan, *Türk Romanında Köy* adlı eserinde bu durum şöyle dile getirir:

”Dinin, gerçek veya gerçeğe yakın yönleriyle köy romanına girmiş olduğu söylenemez. Dine, din adamına veya dindar insana, dinî kavramlara hücum etme, aşağılama, kötüleme ortak bir tutum halindedir“(Kaplan,1997:252).

Romanda Kavruk tarafından olumsuz nakledilen ve davranışları eleştirilen İmam Cerziz, bağınaz, çıkarlarına düşkün, acımasız biridir, ölü yıkayıp para kazanır, hastaları para karşılığı okuyup üfler, yağmur duasına çıkar, esnaftan alış veriş yapar ama parasını vermez. Buna rağmen köylü, davranışlarından dolayı İmam Cerziz’i sorgulamaz. Onun her yaptığı doğru kabul edilir.

“(…) şarap içen bir kefere gelmiş buraya. Bu çocuk ondan çarpılmış birden. İnsan biraz Allah’tan korkar”(Sarduvan,s.273).

Köy romanı olan *Sarduvan*’da dinin toplum üzerindeki etkisini göstermeye çalışan yazar, imam tipini olay örgüsüne dâhil eder. Romana işlevinden dolayı dâhil olan kişilerden olması nedeniyle ruhsal ve fiziksel betimlemesi derinlemesine yapılmaz. Romandaki işlevini yerine getirdikten sonra olay örgüsünden çıkartıldığı için süreklilik gösteren kişilerden değildir. İmamı dinî bir dünya görüşünün temsilci olduğu için toplumsal tip olarak adlandırmak mümkündür.

“İmam Cerziz insanları ve dünyayı büyük bir felâketten kurtaracak bir azizi gibi öndeydi. Umut ürün bereket her şey oydu”(Sarduvan,s.342).

İmam, köylünün dinî duygularını kullanarak çıkar sağlamaya çalışan roman kişisi olarak tek boyutlu tanıtılır bu nedenle Forster’ın düz roman kişilerine örnek gösterilebilir.

Muhtarla ilişkisi iyidir. Çünkü köylü için muhtar devleti temsil eder. Halka dini konularda baskı yapar. İçki içenleri ya da sevmediği insanları dışlar. Kadınların taşlanmasına neden olur ve bütün bunları din adına yaptığını iddia eder. İmam Cerziz’in olumlu bir niteliğinin olmaması kahramanın inandırıcılığını zedeler.

Maksut

Köyde ekmek fırını olan Maksut olumsuz olarak nakledilen bir roman kişisidir. Ezen-ezilen çatışmasında ezen kesimi temsil eder. Beşerî zaaflarından dolayı zalim olan bu roman kişisi olay örgüsüne psikolojik bir tip olarak dâhil edilir. Forster’ın tasnifinde ise, düz roman kişisini temsil eder. Çünkü derinlemesine ve sürekliliği olan bir kahraman değildir. Kavruk’u ekmek çaldığı için çıraklarına dövdürtür. Hırsızlığı sevmez ama

kimseye parasız ekmek verdiği de görülmez. Kavruk'un fırıncıya karşı duyguları zaman zaman değişir.

“(…) beni oldukça kalın düğümlü bir iple hayvanlar gibi dövdüren fırıncıya karşı zaman zaman büyük bir kin duydum. Zaman zaman ona hak verdiğim de oldu”(Sarduvan,s.32).

Romanda Kavruk'a yaptıkları yer yer abartılı bir şekilde anlatılsa da, olay örgüsünde işlevini yerine getirmiş olur.

Hatçe

Fırıncı Maksut'un eşi olan Hatçe romanın az sayıdaki kadın kahramanlardan biridir. Bir kadın kahraman olarak olayların akışını etkileyemez. Ruhsal betimlemesi yapılmayan kadın fiziksel betimlemesiyle ön plana çıkartılır. Romanda işlevini yerine getiren kadın kahraman olay örgüsünden çıkartılır, bu nedenle sürekli nakledilmez.

“Kadının iri iriydi gözleri, koskocamandı o güzelim kalçası. Böyle dediğime bakmayın sakın. Hiçbir kötülük yoktu içimde vallahi. Koşum elini içtenlikle öptüm. Dünyada öptüğüm ilk ve belki de son kadın eli bu oldu”(Sarduvan,s.39).

Eşi Fırıncı Maksut'un Kavruk'u dövdürmesine tepki gösterir, üzülür. Kadının gözyaşları Kavruk'u çok etkiler ama onun dertlerine çözüm olmaz. Kavruk'un hayatına giren nadir kadınlardandır. Hayatı boyunca onun için ağlayan, onunla ilgilenen bir kadın olmaz.

Romanda psikolojik tipler beşerî zaaf ve meziyetleri ile ön plana çıkartılır. Hatçe kadınlık içgüdüğü ve merhamet duygusuyla psikolojik tipe örnektir. Ama romanda sadece bu özelliğinden dolayı olay örgüsüne dâhil edildiği için de, Forster'ın tasnifine göre de düz roman kişilerindedir.

Usta

Kavruk'un küçük yaştan beri yanında çalıştığı ayakkabı ustasıdır. Usta Kavruk'u sevmesine rağmen ona şiddet uygulamaktan da geri kalmaz.

“Yanılmıyorsam dünyada en çok sevdiğim insanda bendim. Bazen hiç durmadan söver, kulağımı acımasızca çekerdi. Ben bu yaptıklarının hiçbirini hak etmezdim”(Sarduvan,s.35).

Usta işinde başarılı, işini seven biridir ve Kavruk gibi yalnızdır. Dini anlamda inançsız olan Usta Kavruk’u da bu konuda etkiler. Kavruk’a dini nasihatlerde bulunan komşu dükkânın çırağı Mestan’a kızar.

“(…) Ustamın Allahla arası biraz açıktı. Onun birçok haksızlığa ses çıkartmasına, yalvarıp yakarmalara karşı sağır numarası yapmasına çok kızardı”(Sarduvan,s.34).

Romanda Kavruk ustayı genel olarak olumsuz anlatır. Fiziksel olarak betimlenmeyen ustanın, psikolojik betimlemesi ön plana çıkar. Usta derinlemesine ve sürekli anlatılmayan bir psikolojik tip olarak olay örgüsüne dâhil edilir. Kavruk’un Arpacı köyünden kaçarak Sarduvan’a yerleşmesinden sonra ise olay örgüsünden çıkar. Kavruk’u çok sevmesine rağmen ona kötü davranması romanda mantık hatası oluşturur ve bu durum açıklanmaz. Usta tek yönlü bir roman kişisi olarak yansıtılması nedeniyle Forster’in düz kişisine örnektir.

Tulum Halis

Zengin bir tüccar olan Tulum Halis’in asıl adı Hamil Dumanoglu’dur. Romanda kahraman-anlatıcı tarafından olumsuz tanıtılır. Ezen- ezilen çatışmasında ezen tarafında yer alan Halis yaptıklarından dolayı cezalandırılmaz. Kavruk’un maddi sıkıntı çektiği dönemlerden birinde onu evinde misafir eden Tulum Halis Kavruk’u cinsel olarak istismar etmeye kalkışır. Kavruk daha sonra Tulum Halis’in “ahlakı koruma derneği” kuracağını öğrenir. Bu durum romanda ahlak-para çatışmaları anlatması açısından önemlidir.

“Tulum bir türlü gitmedi gözümün önünden. Parası vardı, toprakları, arabaları, balı böreği vardı. Bunların hiçbirisi mutlu olabilmesi için yetmiyordu onun gibi bir insana”(Sarduvan,s.49).

Tulum Halis’in olumlu anlatılan bir niteliğinin olmaması ve yaptığı kötülüklerden sonra ödüllendirilmesi bu kişinin inandırıcılığına olumsuz etki eder. Fiziksel betimlemesinden çok ruhsal tasviri yapılır. Romanda derinlemesine anlatılmayan Tulum Halis beşerî zaaflarından dolayı psikolojik bir tip olarak olay örgüsüne dâhil edilir. Çok yönlü anlatılmayan roman kişisi Forster’in tasnifinde düz kişilere örnek olarak okuyucuya sunulur.

Meram Ağa

Romandaki ezen-ezilen çatışmasında rol alan önemli roman kişilerindedir. Ağalar genellikle köylüye yaptığı baskılar ve maddî açıdan güçlü olmaları nedeniyle olay örgüsüne dâhil edilir. Kaplan bu durumu şöyle değerlendirir:

“Köy romanlarında ağaların güçlü oldukları baştan kabul edilmiş bir hükümdür. Ele alınana konularda ve kişilerde bu görüş hâkimdir“(Kaplan,1997:212).

Kavruk tarafından olumsuz nakledilen, derinlemesine ve sürekli anlatılmayan psikolojik bir tiptir. Kavruk’u uzun süre bostanında çalıştırdıktan sonra parasını vermeyen Meram Ağa ona iftira atıp hapse girmesine neden olur.

“Çalışmak insanın kanıdır, şanıdır. Hele toprağa su vermek, çok sevaptır. Ha üç ay oruç tutmuşsun, ha toprağa su vermişsin. Sen cennetliksin fakirim, cennetliksin”(Sarduvan,s.89).

Roman boyunca Meram Ağa’dan intikam almak isteyen Kavruk, Meram Ağa’nın Dost Necû ve daha birçok kişiyi aynı şekilde dolandırdığını öğrenir. Romanda birçok kişinin Meram Ağa’nın yaptıklarından haberdar olmasına rağmen kimsenin ondan şikâyetçi olmaması gerçeğe aykırı bir durumdur. Beşerî zaafı ön plana çıkartılan kahraman psikolojik tipin örneklerindedir. Forster’ın tasnifine göre de düz roman kişilerindedir.

Pembe

Meram Ağa’nın eşi olan kadından Kavruk “analığım” diye bahseder. Kadın kahramanların çok fazla söz konusu edilmediği *Sarduvan* romanının önemli kadın kahramanlarından. Kavruk tarafından olumsuz olarak anlatılan roman kişinin daha çok fiziksel betimlemesi yapılır. Yaşlı ve çirkin olarak nakledilen kadın bastırılmış cinselliği açığa çıkartmak için de bir araçtır. Romanda kadın kahramanlar edilgendir, etken olduğu durumlarda ise, kötülük yaparak olay örgüsüne dâhil olurlar. Pembe romandaki yaşlı ve olumsuz psikolojik tiptir.

“Beyaz yeldirmeli bir kadın ölüsüydü bu. Eli ayağı tezek, hamur kokan bir ölü. Bir akrep kadar çirkindi. Burnunun yarısı düşmüştü. Suratı saç diplerinden çenesinin ucuna kadar sanki keskin bir ustura geçmiş gibi dümdüzdü. Burun deliklerinde göz göz, pis iki paçavra takılıydı”(Sarduvan,s.50).

Beşeri zaafı olan kadın Kavruk'u cinsel anlamda istismar etmek ister. Romanda din-ahlak çatışmasını anlatması için seçilen bir tiptir. Çünkü Pembe bütün yaptıklarına rağmen dini sömürmekten de geri kalmaz.

“Hele son gecemde beni pişmiş bir armut gibi yemeğe kalkan, bana orasını burasını mıcıklatan, her gün dua etmekten dudakları ve namaz kılmaktan dizleri aşınan şu burunsuz karı dünyamı alt üst ediverdi”(Sarduvan,s.118).

Pembe tek yönlü ve yüzeysel anlatılmasından dolayı Forster'in tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Halvet Ağa

Romadaki zengin- yoksul çatışmasını anlatmak için olay örgüsüne dâhil edilir. Halvet Ağa'nın kızı Yasemin'e âşık olan Kavruk aşkını hiçbir zaman itiraf edemez.

“Sonra hiç korkmadan kendini beğenmiş, burnundan geçilmeyen, göbeği altın köstekli Halvet Ağa'dan (...)”(Sarduvan,s.17).

Halvet Ağa paraya düşkün olarak tek yönlü tanımlanan psikolojik bir tiptir. Forster'in tasnifine göre de düz roman kişilerindedir.

Keko

Köyün bekçisi olan Keko muhtarın isteklerine göre hareket eder. Muhtardan aldığı emir doğrultusunda Keko köylüye kötü davranır, şiddet uygular. Romanda Kavruk tarafından olumsuz olarak nakledilen psikolojik bir tiptir. Muhtar ile anlaşamayan Keko görevinden ayırır.

“Anası bir tekeyle, bir cibille yatmıştı galiba. Bu yüzden insan doğuracağına bir akrep doğurmuştu. Sarduvan'ın başında boza pişiren bu muhtar bozuntusu gerçekte bir sarhoşun pisliği, kendisi gibi rezil birini balgamıydı”(Sarduvan,s.131).

Birbirlerini sevmeyen Keko ve Kavruk dost olurlar. Kavruk bu durumdan sonra Keko'nun olumlu tanıtır.

“Keko'yu yeniden yürekte sevmeye başladım. Ona karşı zaman zaman duyduğum kin ve öfkenin zerresi kalmadı içimde”(Sarduvan,s.189).

Fiziksel olarak betimlenmeyen Keko'nun psikolojik durumundan bahsedilir. Eşi tarafından terk edilen Keko çocuklarıyla birlikte sıkıntılı günler geçirir. Bu dönemlerde Kavruk Keko'ya destek olur. Çaresiz kaldıkları bir günde intihar etmeye karar verirler ama Kavruk son anda intihardan vazgeçer. Keko ve çocuklarını ise, kurtaramaz. Kavruk'un Keko'ya karşı davranışlarında bir tutarsızlık vardır. Bu durum romanın inandırıcılığına zarar verir. Keko tek yönlü ve yüzeysel anlatılması nedeniyle Forster'ın düz kişilerine örnektir.

Kofur

Sarduvan'ın zenginlerinden olup zengin-yoksul çatışmasını yansıtmak için olay örgüsüne dâhil edilir. Romandaki diğer zenginler gibi kötüdür ve olumsuz nakledilir. Kofur'un zenginliğinin kaynağını kimse bilemez, bazıları onun hazine bulunduğunu düşünür. On karısı ve çok sayıdaki çocuğu ile geniş bir ailesi olan Kofur romanda derinlemesine anlatılmaz, fiziksel betimlemesi yapılmaz. Romandaki işlevi zengin ve ezen sınıfı temsil etmektir, bu nedenle psikolojik bir tip olarak yansıtılır.

“Ben Kâfir derim ona. En büyük hırsız, en büyük soyguncu o burada. Şu tepedeki koca ev onun. Tarlaları koyunları, keçileri, inekleri saymakla bitmez”(Sarduvan,s.133).

Kofur'un Ünzile adındaki kızına köyün gençlerinden Böğürtülü âşık olur. Ünzileyle evlenemeyen Böğürtülü üzüntüsünden köyü terk eder. Bu durumdan istifade ederek Ünzile'ye tecavüz eden Muhtarı Böğürtülü öldürür. Köy muhtarının ölmesi üzerine Kofur muhtar olur. Kofur olumsuz durumları dahi kendi çıkarı için kullanmasını bilen, daima kazanan ve cezalandırılmayan roman kişi olarak inandırıcılıktan uzaktır. Tek boyutlu anlatıldığı için Forster'ın tasnifinde düz roman kişilerine örnektir.

Katamur

Kavruk'un umutlarını yitirip Sarduvan'ı terk ettiği dönemde karşısına çıkan, olumsuz tanımlanan roman kişilerindedir. Kavruk iki Katamur'un olduğunu düşünür, biri toplumun baskısı nedeniyle insanlara hoş görünmek için kendini kontrol eden Katamur, diğeri beşerî zaaflarının peşinde sürüklenerek eşeklerle birlikte olan Katamur'dur.

“Yüzlerine tükürmemek için kendimi zor tuttum. Tanrı'nın özene bezene yarattığı şu insanlara bakın hele”(Sarduvan,s.378).

Romanda derinlemesine ve sürekli anlatılmaz, Kavruk ve yakın arkadaşı Abut'u dolandırıp İlyas'ın kızı Eda için diktirdiği duvağı da alarak kayıplara karışır ve böylece olay örgüsünden uzaklaşır. Romanda tek yönlü tanıtımıyla Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerine örnektir.

Zöhre Abla

Kofur'un onuncu eşi olan Zöhre Abla, romanda mal varlığı ve rahat yaşamıyla olay örgüsüne dâhil edilir. Kadın kahramanların geri planda tutulduğu romanda Zöhre Abla'da edilgendir. Yazar bu roman kişisini zengin- yoksul çatışmasını ve dünyanın adaletsizliğini okura nakletmek için bir araç olarak kullanır. Roman kişisi buradaki işlevini yerine getirdikten sonra romandan çıkar.

“Ay doğdu iki tepenin arasında. Zöhre Abla'nın boynundaki altınlar gibi kırmızıydı oda”(Sarduvan,s.223).

Zöhre Abla tek boyutlu tanıtılması nedeniyle Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerine örnektir.

2.1.2.3. Arzu Edilen-Korku Duyulan Nesne

Romanda daha çok başkişinin ve diğer kahramanların ulaşmak istedikleri amaç ya da varlığıyla korku duydukları nesnedir. “Sourian buna ‘değerin temsili’ adını vermektedir. Bu bir câzibe gücüdür” (Aktaş,2005:138).

Bir köy romanı olarak Sarduvan'da işlenen temel çatışmalardan biri zengin- yoksul çatışmasıdır. Başkişi Kavruk doğduğu köyden altın bulmak umuduyla Sarduvan'a göç eder. Kavruk'un geleceğe dair hayalleri sınırlıdır. Onun en büyük arzusu altınları bulup zengin olmaktır. Çünkü Kavruk zengin olduğunda toplumun kendisine bakış açısının değişeceğini düşünür. Kavruk zengin ve güçlü olduğunda ona Kavruk yerine “Kavruk Efendi” diyeceklerini hayal eder.

“Ne güzel şöyle puf puf küçük bir tarlam olacaktı benim de. Ağalar gibi ekip biçeceğim bir avuç toprak”(Sarduvan,s.16).

Kavruk sadece zengin olduğunda sevdiği kızla evlenebileceğine, toplumda saygı duyulan biri olabileceğine ve daha iyi bir hayat yaşayacağına inanır. Roman boyunca Kavruk'un amacı hayallerine kavuşmaktır. Kavruk bu konuda kimi zaman umutludur kimi zaman da karamsardır.

“Çok geçmeden koca dünya başıma yıkıldı. Altından vazgeçtim, Kızılıcak Bayırında paslı bir eşek mihı bile bulmadım”(Sarduvan,16).

Başkişi Kavruk'u dolandırıp ona iftira atan Meram Ağa ise onun bu hayallerini yıkan kişidir. Kavruk bu olaydan sonra zengin olmak için çaba harcamaz. Artık tek amacı Meram Ağa'dan intikam almaktır. Ama roman boyunca bu amacına ulaşamaz.

2.1.2.4. Yönlendirici

Romanın bütününde olayın akışına etki eden güçtür. Duygu, düşünce ya da davranışlarıyla başkişiyi harekete geçiren ya da onu etkileyen güçtür.

“Çatışmanın gerçekleştiği dramatik vaziyet, bir yönlendiricinin müdahalesi sayesinde vücut bulabilir, gelişebilir ve çözümlenebilir. Bu metnin sonunda vakanın istikametini gösteren ibarenin bir tarafa meyletmesini temin eder. Böylece de, eser boyunca, bir bakıma vakayı idare eden hakem hüviyeti ile karşımıza çıkar”(Aktaş,2005:139).

Yoksulluk romanda işlenen önemli temalardan biridir. Geneli fakir köylülerden oluşan Arpacık köyü halkı ve civar köylerde yaşayan insanların en büyük arzusu kolay yoldan zengin olmaktır. Bu nedenle altın aramayı adeta bir meslek haline getirirler. Başkişi Kavruk'un da harekete geçiren en önemli olay köyündeki çobanlardan birinin toprakta gömülü altınları bulmasıdır. Bu nedenle Kavruk da Sarduvan'a altın bulmak umuduyla yola çıkar.

“Adını bilmediğimiz, sorup öğrenmek zahmetine bile katlanmadığımız talihli çobanı çok kıskandık. Koca bir küp dolusu altın bulduğu kesindi”(Sarduvan,s.10).

2.1.2.5. Alıcı

Başkişi olay örgüsünde tek başına var olamaz. Romanda başkişinin var oluşundan etkilenen, onun için endişelenen, korku duyan kahramanlar da vardı ve bu kahramanlar gerek tesadüfî gerek planlı bir şekilde romanda bu nitelikleriyle söz konusu olurlar. Aktaş alıcıyı şöyle tanımlar:

“Vakanın neticesinde her zaman, birinci derecedeki kahraman, asıl kahraman kârlı çıkmaz, endişe duymaz. Tesadüfen de olsa bu netice başkalarının işine yarar, sebep olan, arzulanan veya endişe duyulan nesneden başkaları da müteessir olur. Asıl kahraman kendisi için olduğu kadar, başkaları için de endişe duyabilir bu kişilere alıcı denir”(Aktaş,2005:139) .

Romanda kadın kahramanlar geri planda tutulduğu için genellikle alıcı konumundadır ve başkişi Kavruk’un yaptıklarından etkilenirler. Bu kadın kahramanlar Kavruk’un hayatına daha çok duygusal anlamda dâhil edilirler. Hüsne, Celile Kavruk’a olan aşklarıyla onun hayatına girer, Yasemin Çakıl ise Kavruk’un platonik aşkıdır. Kadınların böylesine edilgen olduğu bir romanda, alıcı olan roman unsurlarının çoğunluğunun kadın kahramanlardan oluşması şaşırtıcı değildir.

Eda

Sarduvan daha çok erkek kahramanların ön plana çıktığı, etken durumda olduğu bir romandır. Eda romandaki sayılı kadın kahramanlardan biridir. Fiziksel betimlemesi ile olay örgüne dâhil edilir ve güzelliği ile dikkat çeker. Romandaki işlevi bittikten Bulama ile kaçarak kayıplara karışır ve bir daha onlardan haber alınamaz. Eda toplumdaki kadınları temsil etmesi bakımından psikolojik bir tiptir. Yazar bu tipi yaratarak kadının toplumdaki yerini sorgular ve bu nedenle Eda edilgen bir roman kişisidir. Romanda sürekli anlatılmamasına rağmen fiziksel tasviriyle ön plana çıkar. Bu durumda yine kadın kimliğine Sarduvan’da yüklenen anlamlarla ilgilidir.

“Eda akçık seçik bir insandı. Benim gibi içinden pazarlıklı, yalancı biri değildir”(Sarduvan,s.287).

İlyas’ın kızı olan Eda’yı Kofur babasından intikam almak için kullanır ve bütün köyü Eda’nın kirlenmiş olduğuna inandırır. Yazar Eda’yı olay örgüsüne dâhil ederek kadınların toplum hayatında uğradıkları haksızlık ve başlarına gelen kötü durumları da nakletmek amacındadır.

“Vardı, bir Eda vardı. Etine dolgun, kalçası yuvar yuvar, eti budu herkesin olan bir Eda vardı. İlyas Usta’nın kızı Eda değildi bu. Bu duvak bir ölünüdü”(Sarduvan,s.367).

Eda Forster’in tasnifine göre düz roman kişilerindendir çünkü romanda tek boyutlu ve yüzeysel anlatılır, yani sadece kadınlığının ön plana çıkartılır.

Rahmet Ağa

Kavruk'a sokakta aç kaldığı dönemlerde et veren mezbahacıdır. Kavruk bir dönem onun yanında çalışır ama kan kokusuna dayanamadığı için işten ayrılır. Kavruk'un olumlu anlattığı roman kişilerindendir. Romanda fiziksel ve ruhsal betimlemesi yapılır, derinlemesine nakledilir.

“Rahmet Ağa kuru gözlü, kuru yüzlü, içi dışı kupkuru biriydi”(Sarduvan,s.212).

Mezbahanın kapanmasından sonra işsiz kalan Rahmet'in eşi evi terk eder ve oğlunu eşek tekmelediğinden dolayı oğlu ölür. Rahmet Ağa'nın oğlunu iyileştirmek için yaptıkları ve içinde bulunduğu çaresizlik asıl dikkat çekilen noktalardandır. Rahmet Ağa zor durumda kaldığında doktorlardan değil imamlardan yardım dilemesi nedeniyle psikolojik tipe örnektir. Yani Rahmet bir insana körü körüne bağlanan, tek yönlü ve zaafı olan biri olarak yansıtılır. Yine bu nedenle Forster'in tasnifine göre düz roman kişilerindendir.

İhtiyar Asker

Kavruk'un tesadüfen tanıştığı Kurtuluş Savaşına katılmış yarı deli bir roman kişisidir. Romanda asıl adıyla yer almaz, İhtiyar Asker olarak bilinir. Kavruk'a savaşta yaşadıkları ve geçmişe dair düşüncelerini anlatır ama anlattıkları çelişkilidir. Buna rağmen Kavruk İhtiyar Askeri olumlu nakleder. Romanda savaş gazisi olarak tek boyutlu ve yüzeysel anlatılır ve olay örgüsündeki rolü bittikten sonra birden bire ortadan kaybolur.

“Deli ya da akıllı, asker ya da lağımçı, General Yakutof'u yedi ya da yemedi, bütün doğruları ve yalanlarıyla gerçek bir insandı bu binbaşı. Bütün duvarları yıkmak, Asime'yi şeytanların elinden kurtarmak isteyen insandı. Onu sevmeyip de kimi sevecektim”(Sarduvan,s.247).

İhtiyar Asker çok boyutlu anlatılmadığı için Forster'in tasnifine göre düz roman kişilerindendir.

Asime

Romanda zina yaptığı gerekçesiyle köylüler tarafından taşlanarak öldürülür. Kavruk ise bu olaya seyirci kalır ve Asime'yi kurtaramadığı için pişmanlık duyar. Kavruk'un olumlu naklettiği roman kişisidir. Romanda az sayıdaki kadın kahramanlardan olan Asime edilgendir ve derinlemesine anlatılmaz. Kadının toplumdaki rolünü yansıtmak amacıyla olay örgüsüne dâhil edilir ve görevi bittikten sonra olay örgüsünden çıkartılır. Tek boyutlu anlatılması nedeniyle Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Hüsne

Kavruk'un yanında çalıştığı Koloğlu'nun üçüncü eşi olan kadın Kavruk'a âşık olur ve bir gece bunu dile getirir. O günden sonra Kavruk ile aralarında bir ilişki başlar. Aslında Kavruk Hüsne'ye âşık değildir, onu daha çok bir kadın olarak arzular. Romanda Hüsne'nin fiziksel betimlemesi ön planda tutulur ve Hüsne cinsel bir objeymiş gibi yansıtılır.

“Bıcı bıcıydı eli ayağı. Kalçaları iri, dolgun, pufu pufuydu. Kuşotu karası gözlerine bayıldım. Burnu düzgün, burnu çitlembik, burnu bademdi“(Sarduvan,s152).

Kocasını Koloğlu'nu aldattığı halde romanda olumsuz nakledilmeyen kahramanlardandır. Romana beşerî zaafı nedeniyle konu edilen kadın, işlevini yerine getirdikten sonra olay örgüsünden çıkartılır. Tek boyutlu işlenmesi nedeniyle Forster'ın düz roman kişilerine örnek olarak gösterilebilir.

Celile

Koloğlu'nun üçüncü eşi olan kadın da Kavruk'a âşık olur ve onunla ilişkiye girer. Cinselliğe düşkünlüğü ve çekiciliği nedeniyle olay örgüsüne dâhil edilir.

“Celile iyice kıstırmıştır şimdi onu (...) Şeytan tüyü var karıda”(Sarduvan,s.155).

Sürekliliği olmayan ve yüzeysel anlatılan, edilgen bir roman kişisidir. Celile'de tıpkı Hüsne gibi kocasını aldatır ama bundan dolayı eleştirilmez, yargılanmaz, romanda olumlu anlatılan kişilerdendir. Beşerî zaafı ön plana çıkan kadın tek boyutlu anlatılması nedeniyle Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Yasemin akıl

Kavruk'un roman boyunca hayallerini süsleyen sevgilisidir. Romanda olay örgüsünde yer almayan kahraman Kavruk'un duyguları nedeniyle söz konusu edilir. Ruhsal betimlemesi yapılmayan roman kişiisi fiziksel betimlemesi ile dikkat çeker.

“(...)sülün ayaklı, badem gözlü, bıdı bıdı kalçasına kurban olduğum pembecik Yasemin akılı isteyecektim göğsümü gere gere”(Sarduvan,s.17).

Romandaki diğer kadın kahramanlar gibi edilgendir ve toplumdaki bastırılmış cinselliği açığa çıkartmak için bir araa olarak kullanılır.

2.1.2.6. Yardımcı

Romanda başkişi olay örgüsünde tek başına yer almaz. Başkişinin hayatının akışını olumlu yönde etkileyen, ona karşı gle çatışmasında destek veren, bir takım roman kişileri vardır bunlara yardımcı adını veririz. Aktaş'a göre yardımcı, vakayı veya gücü meydana getirecek kişiyi bunu yapabilmesi için tahrik eden bir başka kişidir (Aktaş,2005:139).

Sarduvan romanında yardımcı kişilerin üzerinde ayrıntılı olarak durulur. Yardımcı kişiler olay örgüsünü etkileyen önemli roman unsurlarındandır.

Abut

Başkişi Kavruk'un yakın arkadaşlarındandır, romanda hem fiziksel hem de ruhsal betimlemesiyle dikkat çeker. Romanda Kavruk'un hayatının etkileyen yardımcı kişilerden olduğu için derinlemesine anlatılır. Ama bu roman kişisinin sürekliliği yoktur çünkü Kavruk'un hayatına belli bir dönem girer ve romanda işlevi bittikten sonra öldürülerek olay örgüsünden çıkartılır. Abut sokaklarda yaşayan, ikiye meraklı, cesaretli ve uyanık biridir. Kavruk Abut'un onun eksik yanlarını tamamladığını düşünür.

“Benim syleyemediklerimi kolayca söyleyen, benim yerime en güzel küfürleri bir tespih tanesi gibi kadersizliğimizi ipine diziveren, insanları ve dünyayı hırpalayıveren biriydi” (Sarduvan,s.391).

Romanda çok boyutlu ve dinlemesine anlatımıyla Forster'ın tasnifine göre yuvarlak roman kişilerine örnektir. Romanda karakter unsuru taşımayan kişileri tip kategorisine almak doğru değildir çünkü bir roman kişinin tip olabilmesi için de benzerlerinin temsilcisi olması gerekir. Abut bu anlamda yazarın hayatın belli bir kesimindeki insanlar hakkındaki düşüncelerini yansıtan bir roman kişisi değildir.

Dursun

Kavruk, deniz tutkunu Hopalı Kaptan ile kaptanın Sarduvan'da kahve işlettiği dönemde tanışır. Kavruk ile kısa zamanda dostluk kurarlar, Kaptan Kavruk'un hayatına belli bir dönemde girer ve olay örgüsündeki rolü bittikten sonra öldürülerek olay örgüsünden çıkartılır. Romanda fiziksel ve ruhsal betimlemesi ile nakledilir. Kaptan Kavruk tarafından olumlu yansıtılan bir roman kişisidir bu nedenle Kaptan'ın geçmişe dair anlattıkları eleştirilmez, yaptığı her şey Kavruk tarafından hoşgörüyle karşılanır ve okuyucuya böyle nakledilir.

“ Oldukça şişmandı, güz palamutuna benziyordu daha çok. Sivilceli yüzü kirpikleri dökülmüş gözleri vazgeçmediği şarap rengindeydi. En çok hoşlandığı şeylerden biri de, şaraptan sonra elbette, kendisine “kaptan” denilmesiydi”(Sarduvan,s.160).

Yıllar önce denizde babasını kaybetmesi nedeniyle denize küsen Kaptan çeşitli işlerde çalışmasına rağmen başarılı olamaz. Kaptan'ın çocuğu olmadığı için ona “kuru kamış”, “köyümüzün yüz karası” gibi lakaplar takılır. Bu nedenle Kaptan yaşadığı yeri terk edip Sarduvan'a yerleşir. Ama içindeki deniz tutkusu hiç bitmez.

“Dişini sıkmasına karşın bir türlü ısınamamıştır toprağa. Akli fikri denizdeydi, takalarda, balıklarda. Her gün tövbe üstüne tövbe ettiği halde şaraba yenik düşüyordu hep”(Sarduvan,s.160).

Romanda derinlemesine anlatımıyla dikkat çeken kaptana deniz tutkusu nedeniyle psikolojik tip demek yerinde olur. Kaptan hem bir tip olması açısından temsili bir nitelik taşır hem de yazar kaptan aracılığıyla toplumsal sorunlara değinme fırsatı bulur. Kaptanın eşiyle ve köylüyle yaşadığı sorunlar yazarın toplumsal olaylara duyarsız kalmadığının göstergesidir. Kaptan romanda çok boyutlu nakledilmesinden dolayı Forster'ın tasnifine göre yuvarlak roman kişilerindedir.

Koloğlu

Kavruk'un yanında çalıştığı üç eşli, dokuz çocuklu zengin ağalardandır. Kavruk Koloğlu'nun iftliğinde çalıştığı dönemlerde rahat bir hayat sürer.

“Yetmiş beş keçi, dört inek, üç karı, dokuz ocuk, binlerce dönüm toprak”(Sarduvan,s.151).

Koloğlu romanda zenginliği nedeniyle olay örgüsüne dâhil edilir ve bu roman kişisi işlevi bittiğinde ölüp olay örgüsünden çıkartılır. Fiziksel ve ruhsal betimlemesine rastlanmayan kahraman tek boyutlu nakledilmesi nedeniyle psikolojik tip olarak karşımıza çıkar. Yazar bu tipte toplumsal bir sorunu irdelemekten çok zengin- yoksul çatışmasına değinir. Romanda başkişi Kavruk'un Koloğlu'nun üçüncü karısı Hsne ve ikinci karısı Celile ile ilişki kurması ise kahramanın olumsuz yanlarından biridir. Ama romanda bu konu üzerinde durulmaz. Tek boyutlu yansıtıldığı için Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Dost Nec

nl bir eşkıyadır ve Kavruk tarafından olumlu nakledilen roman kişilerindedir. Dost Nec uzun zaman önce bir aşk meselesi nedeniyle dağlara çıkar ve daha sonra gözleri kr olur.Köy romanlarında sıkça işlenen bir konu da eşkıyalıktır. Kaplan bu konunun ikinci dönem köy romanlarıyla birlikte popüler olmaya başladığını dile getirir (Kaplan,1997:176).

Kavrukla Keko tarafından kapatıldıkları kulübe de tanışır. Romanda fiziksel ve ruhsal betimlemesiyle derinlemesine tanıtılır. Buna rağmen romandaki işlevi bittikten sonra aniden olay örgüsünden çıkartılır. Bu nedenle kahraman süreklilik göstermez. İşlevi bittikten sonra Dost Nec Kavruk'u konuşmalarıyla ve düşünceleriyle etkileyen yardımcı kişilerdendir. Kahramanlığı, gözü pek bir eşkıya olması nedeniyle psikolojik tiplere örnek verilebilir.

“Git, şu dağlara, tepelere sor beni. Tam yedi yıl eşkıyalık yaptım ben orada. Kimseyi öldürmedim ha, kimseyi”(Sarduvan,s.129).

Kavruk'u dolandıran Meram Ağa daha önce de Necu'yu dolandırmıştır. Ama dost Necû da Kavruk gibi Meram Ağa'ya bunun hesabını soramaz. Bu durum romanda bir mantık hatası yaratır ama toplumun içinde bulunduğu kısır döngüyü ifade etmesi açısından da önemli bir durumdur.

Romanda ruhsal ve fiziksel olarak çok boyutlu nakledilmesine rağmen sadece başkişi Kavruk'a yardım etmesi nedeniyle olay örgüsüne dâhil edildiği için Forster'ın tasnifi açısından düz roman kişilerindedir.

Bulama

Asıl adı Bekir olan kahraman Kavruk'un sokaklarda yatarken tanıştığı topal arkadaşıdır. Aslen Sarduvanlı olmayan Bulama köyünde bir kıza tecavüz ettiği için kızın ailesi tarafından tehdit edilir ve Sarduvan'a yerleşmek zorunda kalır. Kavruk Bulama'ya karşı ikircikli duygular içerisinde olmasına rağmen yakın dost oldukları için onu olumlu nakleder. Tecavüzcü olmasını, kadın düşkünlüğünü ve bastıramadığı cinsel dürtüleri nedeniyle eşeklerle birlikte olmasını kimi zaman yadırgasa da, genel olarak Bulamayı bunlardan dolayı eleştirmez. Topal olduğu için kendisini kötü hisseden Bulama'nın fiziksel ve ruhsal betimlemesine geniş yer verilir.

“Sık sık üstünü başını kokluyor, yüzünü buruşturuyor. Kendi pisliğinden ve kokusundan iğreniyordu. Hele topla bacağına hiç dayanamaz olmuştu artık. Onu nereye saklayacağını bilemiyordu”(Sarduvan,s.185).

Romanda beşerî zaaflarıyla ön plana çıkan kahraman psikolojik tipe örnek gösterilebilir. Yazar Bulama'yı yaratarak toplumsal bir sorun olan bastırılmış cinsellik ve bunun toplum hayatında açığa çıkması sorununu okuyucuya nakleder.

“Bulama kendine hiç yakıştıramadığı bir topla bacağa değil, bacakların en güzeli ve sağlamına layıktı Tertemiz bir insandı. Dışı ne kadar karanlıksa içi de o kadar aydınlıktı”(Sarduvan,s.219).

Başkişi Kavruk'un hayatının belli bir döneminde olay örgüsüne dâhil edilen Bulama'nın İlyas'ın kızı Eda'yı da yanına alarak kayıplara karışması ve onlardan bir daha haber alınamaması romanda mantık hatası oluşturan durumlardan biridir.

Bulama romanda tek boyutlu anlatılması nedeniyle yani cinselliğe olan düşkünlüğüyle tanıtılması nedeniyle Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Böğürtülü

Kofur'un kızı Ünzile'ye âşık olan genç adam aşkına karşılık alamayınca Baba İdris ve adamları ile birlikte dağlara çıkar. Bu sırada köyün muhtarının Ünzile'ye tecavüz ettiğini öğrenip muhtarı öldürür ve halkın gözünde kahraman olur. Romanda eşkıya olmasına rağmen olumlu anlatılan kişilerdendir. İşlediği cinayet nedeniyle halk tarafından hürmet görmeye başlar. Fiziksel betimlemesi yapılamasına karşın psikolojik durumu derinlemesine anlatılır.

“Köyün en güzel kızı Kofur'un kızı burada. Bir içim su, bir avuç çitlembik Ünzile. Altı yıldır sürgünde yaşayan Böğürtülü de ona yandı bitti. Kimdi bu Böğürtülü? Aşılmaz dağları dize getiren bir yiğit”(Sarduvan,s.134).

Efsane bir kişilik olan Böğürtülü romanda yaşadığı aşk nedeniyle olay örgüsüne dâhil edilir. Tek boyutlu nakledilmesi nedeniyle Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerine örnek olarak gösterilebilir.

2.1.2.7. Dekoratif Unsur Konumundaki Kişiler

Olay örgüsünde etkili oynayan bu kahramanlar, romanda sunulmak istenen atmosferi yaratmaya yardımcı olurlar. Bunun dışında başka görevleri yoktur. Aktaş bu roman kişilerini şöyle tanımlar:

“Mahallî rengi aksettiren, dikkatlere sunulmak istenen vaka veya vaka parçasına ait tablonun gözler önüne daha iyi tecessümüne hizmet eden şahıslarda vardır. Bunların vaka içinde yüklendikleri herhangi bir fonksiyon yoktur, eserde psikolojik hususiyetlerinden de söz edilmez”(Aktaş,2005:142).

Romanda diğer kahramanlar dekoratif unsurdur. Hamidişinoğlu, Mümin, Zinde Susuzoğlu, Emeti Kadın,Yasemin Çakıl, Yahya Çulluk, Amet, Bostancı Kazım Baba, Usta, Raik Hoca, Mamud Dede, Kandıralı Murat, Gıdık, Sakıp, Murat, Cuma, Hasip Ağa, Duman, Hacı Mazbut Efendi, Halvet Ağa, Topal Raif, Jandarma Selami, Cafer, Beşir, Yago'nun kızı Safine, İsa, Kandıralı Rahmet Hoca, Raziye, Mevlüt, Saida, Asite, Üsiyin Ağa, Cevat, Zühre, Çemizkezekli Apti'nin arkadaşı, İdris oğlu Muttalip, Baba

Feyzi, Hanife, Yakutof, Mıstık, Rabbani, Hüsmen, Aloş, Recep, Musa, İslam, Rahmetli Hanife, Ramazan Toparlık, Çolakoğlu, Tahta Burun, Hacı Üveyz, Yahya Çulluk, Cuma

2.1.2.8. Romanın Şahıs Kadrosuna Toplu Bir Bakış

Sarduvan romanı kalabalık bir şahıs kadrosuna sahiptir. Olay örgüsüne birçok kişi katılır. Ama sürekliliği olan kahramanlar azdır. Romanda anlatılan kişiler genellikle çatışmaları vermek açısından olay örgüsüne dâhil edilir. Bu kişiler genelde görevleri bitikten sonra olay örgüsünden birden çıkartılır. Bu durum romanın yapısına zarar verir.

Romanda kadın karakterler pasif ve geri plandadır. Hatta ön plana çıkan konuşan ve olayların akışını etkileyen bir kadın kahraman yoktur. Öne çıkan tek kadın, romanda çoğu yerde Meram Ağa'nın eşi olarak geçen Pembe'dir. Pembe de yaşlı, burunsuz, çirkin ve kötü karakterli olarak tasvir edilir. Olayların akışında da yaptığı kötülükler sayesinde etkili olur. Pembe dışındaki kadınlar genellikle dekoratif unsurdur. Romanda birçok kadın adı geçmesine rağmen kadınlardan ya hayal edilen, ulaşılmak istenilen sevgili olarak ya da ekonomik durumu iyi olmadığı için evini, çocuklarını ve eşini terk eden kadın olarak bahsedilir.

“Ha toprak ha kadın, gebe kalmak ve bir şeyler doğurmak için yaratılmışlardı. Atılan tohumlar ikisinde de önce karanlığa düşüyor, çok geçmeden toprak bu tohumu buğday, ot, darı, kadın ya da çocuk olarak geri veriyordu”(Sarduvan,s.40).

Romanda erkek kahramanların ise ruhsal ve fiziksel tasvirlerine ağırlık verilir, bu kişiler olayların akışını etkiler. Bu nedenle erkek kahramanlar olumlu ve olumsuz tanıtılabilir. Romanda olumlu tanıtılan erkek kahramanlar daha fazla ön plana çıkartılır.

Faik Baysal'ın romanlarında savaş temasını çok kullanan bir yazardır. Hatta *Drina'da Son Gün* Balkanlardaki savaş dönemlerini, *Ateşi Yakanlar* ise Kurtuluş Savaşı'nı anlatır. *Sarduvan* köy romanı olmasına rağmen bir şekilde yine savaşa değinilmiştir.” İhtiyar Asker” Kurtuluş Savaşı'na katılan bir gazidir.

Baysal iyi kalpli, sözüne güvenilir denizcileri de romanlarında sık sık konu edinir. *Ateşi Yakanlar*, *Madam Bambu* romanlarında olduğu gibi. *Sarduvan*'da balıkçı Karadenizli Dursun olarak karşımıza çıkar. Faik Baysal'ın romanlarında sık sık kullandığı bir başka kahraman da “mezbahacı”dır. *Madam Bambu* kitabının başkişisi mezbahadan emekli

olun bir veterinerdir. *Sarduvan* romanında ise Rahmet mezbahacıdır. Hayatını et ve kan kokuları içerisinde geçirir. Başkışı Kavruk da bu işi yapmak ister ama kokulara dayanamadığı için işten ayrılır.

Faik Baysal'ın *Drina'da Son Gün*, *Ateşi Yakanlar*, *Voli*, *Rezil Dünya* romanlarında bahsettiği din adamları bu romanda da karşımıza çıkar. *Sarduvan* romanındaki din adamları halkı kandıran, onların duygularını ve dini sömüren, sistemin insanlarıdır. Romanda gerçekten inanan, görevini yapan bir din adamı yoktur. Hepsi olumsuz nakledilir.

Romanda köylüler cahil insanlardır muhtar, kaymakam imam tarafından kullanılırlar ve buna rağmen tepkisiz kalırlar. Köylüler onlara güler yüz gösteren bir yöneticiyi de alkışlamaya hazırdır.

2.2. Rezil Dünya

2.2.1. Romanın Tanıtımı ve Özeti

Faik Baysal'ın ikinci romanı olan *Rezil Dünya*'nın ilk basımı 1957 yılında Remzi Kitapevi'nden yapılır. İkinci basımı 1970 yılında Set Yayınevi'nden, üçüncü basımı 1980 yılında Varlık Yayınevi'nden, dördüncü basımı 1994'te Can Yayınları'ndan, beşinci basımı yine 1997 yılında Can Yayınları'ndan yapılır.

Baysal'ın ikinci romanı *Rezil Dünya* yayımlandığı dönemde büyük ilgi uyandırır. Tahir Alangu *Cumhuriyet'ten Sonra Hikâye ve Roman* adlı eserinde Baysal'ın *Rezil Dünya* romanında çocukluğundan başlayıp hayatının çeşitli safhalarına yer verdiğini ve bu eserin bir bakıma *Sarduvan*'ın şehre yansıması olduğunu ifade eder. (Alangu,1965:705)

Alangu aynı adlı kitabında *Rezil Dünya* romanında genel olarak tıpkı *Sarduvan* romanındaki gibi acı gerçeklerin gözlemine ve halk içinden seçtiği şahısların hayatlarının parça parça anlatımına dayanan biyografik bir roman olduğunu ifade eder (Alangu,1965:706).

Muhtar Kürkcü de *Varlık Dergisi*'nde roman ile ilgili şunları dile getirir:

“Biyografinin ana hatları muhafaza edilerek etrafa biraz tipler, biraz muhit serpiştirilmiş; evvela bir taşra kasabası hayatı, sonra İstanbul’da mektepler, daha sonra da muhtelif iş ve çalışma yerleri”(Varlık D,1955).

Yazarın hayatından bazı kesitlerin konu edildiği romanı Enginün de otobiyografik roman olarak tanımlar (Enginün, 2002:287).

Birçok eleştirmen tarafından otobiyografik roman olduğu öne sürülen Rezil Dünya romanı ile ilgili yazar şu yorumu yapar:

“Bazı çevrelerce otobiyografik roman olarak değerlendirilen bu yapıta kendi yaşamımdan bazı bölümler almasaydım da olurdu. Ben burada bir genelleme yaptım. Yerime başka birini de alabilirdim. Bu benim için çok daha kolay olurdu. Romanda ele aldığım tiplerin hepsi gerçektir. Ben sadece adlarını değiştirdim. Olayları peş peşe sıraladım”(Andaç,2001:193).

Baysal, ‘Rezil Dünya’da aslında toplumu anlattığını hatta toplumu bir fotoğrafçı gibi yansıttığını ifade eder:

“Ben bir fotoğrafçıyım insan manzaralarını çekiyorum, sonra bir kitapta çektiğim resimleri sergiliyorum. ‘Rezil Dünya’da bunu yaptım sadece”(Andaç, 2001:194).

Rezil dünya romanını dikkate değer bir özelliği de bireyi çevresiyle birlikte ele alması, bireyin psikolojisini gözler önüne sererek onu içinde yaşadığı topluma mal ederek uyandırmaya çalışmasıdır. Çünkü Baysal mutlu, huzurlu bir toplumun onu oluşturan fertlerin çabasıyla mümkün olabileceğini savunur. Yazar Andaç ile yaptığı söyleşi de bu konuya değinir: “Bireyleri uyandırdığımız gün toplumu da uyandırmış olacağız”(Andaç, 2001:195).

Eleştirmenlerce lehinde ve aleyhinde birçok değerlendirme yapılan *Rezil Dünya* romanı dört kez TRT tarafından filme alınmana girişiminde bulunulur ama maddi imkânsızlıklar nedeniyle bu girişim gerçekleşemez (A.B.K.Y, 2007:130).

Romanın çalışmamıza kaynaklık eden baskısı 391 sayfa olup on iki bölümden oluşur. Bölümleri ayırmak için Roma rakamları kullanılan romanda Cervantes’in “*Herkes Allah’ın yarattığı gibidir. Çok kere daha da kötüdür.*” sözü epigraf olarak kullanılır.

Romanda Adapazarı’nın Tığcılar Mahallesi’nde doğan, anne babasını hiç tanımayan, büyük babası ve büyükannesi tarafından büyütülen Rafet’in sıkıntılarla geçen yaşamı,

Rafet'in yaşadığı çevre ve dönemin koşulları göz önünde tutularak kahraman-anlatıcı Rafet'in bakış açısıyla okuyucuya nakledilir.

Annesi doğumdan sonra ölen Rafet'e ilgi ve şefkat gösteren tek kadın büyükannesidir. Bu nedenle kadınlarla yakınlık kuramayan Rafet'in tek aşkı çocukluk yıllarında tanıdığı Dürriye'dir. Büyükbabasının katı tutumuna ve sert mizacına rağmen mutlu bir çocukluk geçiren Rafet'i daha iyi bir eğitim almak için İstanbul Saint-Josef Lisesi'ne yatılı olarak kayıt ettirilir. Böylece Rafet'in İstanbul'daki hayatı başlar. Okulda öğrenim gördüğü süreç içerisinde büyükannesi ve büyükbabasını kaybeden Rafet sıkıntılı dönemler geçirir ve okuluna bir türlü alışamaz. On iki yıl sonra okuldan mezun olan Rafet hayatı umduğu gibi gitmez. İşsiz ve parasız kalan genç Matmazel Elena'nın pansiyonuna yerleşir. Rafet pansiyonda kaldığı süreç içerisinde pansiyon sahibi Elena'ya ve mahallenin bakkalı Petro'ya borçlanır. Borçları ödeyemeyecek duruma gelen başkışı, arkadaşı Mekin'in de etkisiyle bir gece borçlarını ödemediği pansiyondan ayrılır.

Sokaklarda parasız kalan kahraman bir gece Balıkçı Halis ile tanışır. Rafet'e yardım eden balıkçı ona palamut ikram ederek kalacak yer verir. Bu sırada arkadaşı Mekin de uyuşturucu nedeniyle ölür. Bu olayı Misbah'ın kahvesinde öğrenen kahraman Misbah'ın vasıtasıyla Mühürdar Gazinosu'nda garson olarak işe başlar. Gazino sahibi Baba Kazım, Rafet'e kalacak yer de verir. Baba Kazım, sonradan Müslüman olan bir Rum'dur. Rafet Baba Kazım ölünceye kadar Mühürdar Gazinosu'nda çalışmaya devam eder.

Rafet bir süre sonra Matmazel Elena ve bakkal Cilas'a olan borçlarını ödemek için Hacı Şükrü Sokağı'na geri döner. Ama kimseyi bulamaz.

Yeni bir mahalleye taşınana Rafet, bakkal Petro'nun kız Nina'ya özel ders vererek geçimini sağlar. Bu sırada arkadaş olduğu arabacı Taho ve Keşo, Nina'yı kaçıtır. Rafet'in bu olaydan sonra insanlara olan güveni sarsılır.

Sokaklarda işsiz kalan Rafet bu defa da Ankara'ya spikerlik için başvurmaya gider. Bir otele yerleşen kahraman orada Galatasaray Lisesi mezunu Dertlioğlu ve odacı Artovalı ile tanışır. Spikerlik başvurularında hakkı yenen kahraman bir süre sonra otelden ayrılarak askere gider.

Kurşunlu da askerlik yaptığı dönemde bir roman yazar kahraman, özel izin alıp bu romanı bastırmaya giderken Çerkes depreminde göçük altında kalır. Deprem sonrasında romanın bulamayan kahraman, İstanbul'a döndüğünde askerlik arkadaşın Neco'nun evinde romanı tekrar kaleme alır.

Bu sırada Balıkçı Halis ile yeniden karşılaşan kahraman onu yakından tanıma fırsatı bulur. İstanbul'da bir tuğla fabrikasında iş görüşmesine giden Rafet, Burada çocukluk aşkı Dürriye ile karşılaşır. Fabrikanın patronu ile evlenen Dürriye, Rafet'i tanımazlıktan gelerek ona bahşiş verir.

2.2.2. Romanın Şahıs Kadrosunun İncelenmesi

2.2.2.1. Başkişi

Romanın başkişisi Mustafa Rafet Adapazarı'nın "Tığcılar Mahallesi"nde doğar. Kahraman kendisini şöyle tanıtır. "Uzun boylu, ince, çilli yüzlü, kocaman karınlı bir çocuktum"(Rezil Dünya,s.5).

Annesi doğumda ölünce babası başka biriyle evlenip onu Adapazarı'na büyükanne ve büyükbabasının yanına bırakır. Rafet anne ve babasını hiç tanımaz. Çocukluğu doğduğu bu mahallede geçer. Büyükannesi onu sevgiyle büyütür ve ona sevgi gösteren tek kadındır.

"Hemen boynuna atılır, öperdim çiçek bozuğu buruşuk, pürtük pürtük yanaklarını. Sıcacık iki damla gözyaşının yüzümü ıslattığını sezerdim. Neden bilmem ağlamaya başlardı için için"(Rezil Dünya,s.5).

Anne sevgisinden yoksun geçirdiği çocukluk Rafet'in hayatını olumsuz etkiler. Annesinden sevgi göremeyen kahraman başka insanlarla sevgi bağları kurmakta zorlanır. İstanbul'da Saint-Joseph Lisesi'nde yatılı olarak eğitim alan kahramanın yalnız kaldığı dönemlerde anne özlemini daha yoğun yaşadığını kahramanın "herkesin anası gelmişti. Yalnız benimkisi yoktu. Benim anam gelemezdi"(Rezil Dünya,s.39) şeklindeki ifâdelerinden anlaşılır.

Baysal bu romanında bireyin psikolojisini yansıtmayı amaçlar. Rafet'i bir karakter olarak karşımıza çıkartır. Onu tek boyutlu ve yüzeysel anlatmaz. Rezil Dünya'nın Rafet'i karşımıza düşünen, olaylar üzerine yorumlar yapan, ruhsal sorunlar yaşayan, bir

roman kişisi olarak çıkar. Romanda ağırlıklı olarak işlene tema işsizliktir. Olaylar başkişi Rafet'in bakış açısıyla okuyucuya nakledilir. Bu nedenle kişileri Rafet'in olumlu ve olumsuz anlattığı şahıslar olarak değerlendirmek de yanlış olmasa gerek.

Başkişi Rafet İstanbul Saint-Joseph Lisesi mezunu olmasına rağmen iş bulamaz. Varlıklı bir aileden gelmesine rağmen aile mirasını kabul etmez ve amcasıyla tüm bağlarını koparır. Bu durum romanda eksik bırakılan bir noktadır. Roman boyunca Rafet, inşaatlarda çalışır, garsonluk yapar, özel ders verir, orman bekçiliği yapar, kömür ocaklarında çalışır, bilet satar, balıkçılık, posta müvezziliği yapar.

Rafet başkişi olarak derinlemesine ve sürekli tanıtılır. Olay örgüsüne Rafet'in dışında birçok kişi dâhil edilir ama bu kişiler görevleri bittikten sonra bir şekilde olay örgüsünden uzaklaştırılır. Başkişi Rafet'in fiziksel betimlemesine yer verilmez ama ruhsal betimlemesi ön plandadır. Rafet eğitim seviyesi, statüsüne uygun olarak romanda yer alır, bu durumda onun inandırıcı, hayattan, canlı bir karakter olmasını sağlar.

Romanda kadın kahramanlar ön planda ve etken değildir. Annesiz büyüyen Rafet aşk ve sevgi konusunda yoksundur. Hayatına giren kadınlar sayılıdır. Bu nedenle Rafet çocukluk aşkı Dürriye'yi unutamaz. İşsizlik, yoksulluk ve açlığın anlatıldığı romanda cinsellik de geri plana atılır.

Rafet başkişi olmasına rağmen kaderini yaşayan bir roman kişisidir. Olayların akışında etken olmayan kahraman hayatının kötü gidişatını değiştiremez. Tesadüflerin esiri olan başkişinin bu durumu romanda mantık hatası yaratır ve kişinin inandırıcılığına zarar verir.

“Dünya bir insanın yalnız başına taşıyamayacağı kadar ağırdı. Acıları da bölüşmek zorundaydık”(Rezil Dünya,s.73).

Sokaklarda doğmayan ama sokaklarda olgunlaşan karakteri hayatın boyunca birçok insan etkiler. Bunlardan biri eğitim aldığı lisenin müdürü Vital'dir. Öğrencilerin havuç burun dedikleri müdür hayatının adalete adayan bir savaşçı gibidir. Rafet'in üzerinde derin izler bırakan bir diğer kahraman ise balıkçı Halis'tir.

Baysal bu romanında başkişi Rafet'in çevresiyle birlikte ele alır ve bu şekilde bir atmosfer yaratarak bireyin iç dünyasının okuyucuya yansıtır. Başkişi çok boyutlu nakledilir ve onu tek bir özelliğiyle anlatmak mümkün değildir. Bu nedenle Forster'ın tasnifine göre yuvarlak roman kişilerine örnek gösterilir.

2.2.2.2. Karşı Güç

Romanda karşı güç olarak çok derinlemesine anlatılan bir kahraman yoktur. Daha çok kötülük yapan, olayların akışını olumsuz şekilde etkileyen şahıslar vardır. Ama bu şahıslar derinlemesine ve sürekli tanıtılmadıkları için olay örgüsünde yeterince iz bırakmazlar. Hatta karşı güç olan bazı roman kişileri figüran olmaktan öteye geçirilmez. Aslında başkişi Rafet'in amacına ulaşmasına engel olan onun kötü kaderidir, toplumdur, siyasettir, siyasetçilerdir.

“Aşk, sevgi, kadın, adalet, vicdan gibi değerler yok olmuştu. İnsan içine durmadan ekmek atılan koskoca bir mide kesilmişti. Midesiyle değil de kafasıyla hareket edenler bile günün birinde ölüme mahkûmdular. Dünyanın yeni şartları ağırdı. Kalbi bir tarafa koyup mideyle yola çıkmak gerekti“(Rezil Dünya, s.153.)

Romanda daha çok dünyanın düzeni üzerinde durulması kişilerinde olay örgüsüne işlevsel olarak dâhil edilmesine neden olur. Yazar kişileri meslekleriyle ve eğitim seviyeleriyle tanıtır. Okuma yazma dahi bilmeyen insanların toplumda diplomalı insanlardan daha saygın olduğunu ve daha çok para kazandığını dile getirir. Böylece sosyal adaletsizliği çeşitli mesleklerden insanları betimleyerek vurgular. Romanda karşı güç olarak değerlendirilebilecek kahramanlar şunlardır:

Kosti

Rafet'in çalıştığı gazinonun garsonlarından olan Kosti olay örgüsüne beşerî zaaflarının peşinde sürüklenen, kısa yoldan zengin olmaya çalışan bir tip olarak dâhil edilir. Tek boyutlu nakledilen kişi görevini tamamladıktan sonra olay örgüsünden çıkartılır. Derinlemesine yansıtılmayan kahramanın fiziksel betimlemesi dikkat çeker çünkü Kosti kadınları dolandırarak haksız kazanç elde etmektedir.

“Pantolonu daima ütülü, ayakkabıları daima pırıl pırıl, yüzü daima traşlı, gömleği daima kolalı, saçları daima briyantınli, durmadan çay ve kahve taşımaya rağmen eleri daima beyazdı. Her zaman Yenice içer, buna rağmen kırk beş lira kira

verdiğini de yana yakıla anlatırdı. Nasıl yettiryordu aldığı yetmiş lirayı bu süse, briyantine, kolaya, ütüye, Yenice'ye? Üstelik cebinde daima beş on lira para bulunurdu (Rezil Dünya,s.118).

Romandaki tanıtımından dolayı Kosti karşımıza psikolojik bir tip olarak çıkar. Yazar Kosti'yi anlatarak toplumsal bir sorunlara da değinir çünkü Kosti yaptığı tüm kötülöklere rağmen cezalandırılmayan biridir. Forster'ın tasnifine göre de Kosti düz roman kişilerine örnektir.

Kıbrıslı Ocaıçı Raşit

Rafet'in çalıştığı gazinoda ocaıçı olan Raşit'in hayatı çay ocağında geçer. Bundan dolayı romanda olumlu anlatılan bir kahramandır. Derinlemesine ve sürekliliği olmayan roman kişisi, Rafet'in işten ayrılmasıyla olay örgüsünden çıkartılır. Namusuna düşkün ve geçim sıkıntısı çeken kahraman bir süre sonra sistemin bir parçası olur ve para kazanmak için her yolu dener. Kosti ile işbirliği yapıp Rafet ve Baba Kazım'ın dedikodusunu yapar. Fiziksel betimlemesine ağırlık verilen Raşit'in ruhsal betimlemesi yapılmaz. Tek boyutlu ve yüzeysel tanıtımıyla Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Hıdır

Rafet'in okul hayatını birlikte geçirdiği 11 yıllık arkadaşı Burgaz Adalı Hıdır romanda sonu trajik biten kahramanlardandır. Demir tüccarı babası, annesi ve Hıdır'ı terk eder ama bu durumun nedeni romanda eksik bırakılan bir noktadır. Okul bittikten sonra işsiz kalan Hıdır romanın bu ana temasını en iyi yansıtan kahramanlardan biridir. Romanda derinlemesine ve sürekli nakledilmeyen kişi olay örgüsündeki işlevini tamamlamadan olay örgüsünde uzaklaştırılır ve romanın sonunda tesadüfen tekrar olay örgüsüne dâhil edilir. Hıdır Süleyman takma adını alarak Rus casusu olur ve bir otelde polisler tarafından öldürölür. Rafet de tesadüfen o gece aynı otelde kalmaktadır. Bu durum romanın gerçekliğine zarar verir.

İşsizlik gibi önemli bir toplumsal meseleyi yansıtmaması bakımında Hıdır'a psikolojik bir tip demek yanlış olmaz. Tek boyutlu tanıtılması nedeniyle de Forster'ın düz roman kişilerine örnektir.

Bakkal Cilas

Rafet'in yaşadığı mahallede veresiyelerle ayakta kalmaya çalışan, Rafet'in de borçlu olduğu bakkaldır. Borcunu ödeyemeyen Rafet Cilas'a tehdit mektubu yazar ve bu nedenle bakkalın psikolojisi bozulur, alacaklarını da toparlayamayan Cilas delirir ve olay örgüsünden çıkartılır. Fiziksel ve ruhsal betimlemesi yapılmayan roman kişisi, yüzeysel ve tek boyutlu tanıtılır. Mesleğinden dolayı olay örgüsüne dâhil edilen kahraman, zengin-yoksul çatışmasını yansıtır, paragöz kişiliğiyle Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerine örnek gösterilir.

Yeni Camii İmamı Tatar Hamdi

Romanda derinlemesine ve çok boyutlu işlenen bir kahraman değildir. Yazar bozulan düzeni göstermek amacıyla bu köy imamını olay örgüsüne dâhil eder. Çünkü yozlaşma toplumun her kademesine ulaşmıştır, Tatar Hamdi dahi içki içmeye başlar. Fiziksel ve ruhsal betimlemesine rastlanmayan imam tek boyutlu tanıtımıyla Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Cambaz Agah

Ekonomik durumu iyi olmayan Cambaz Agah Misbah'ın kahvesinin müşterilerindedir. Romanda derinlemesine ve sürekli nakledilen kişilerden değildir. Olay örgüsüne karaborsacılık yaparak zengin olması nedeniyle dâhil edilir, zengin-yoksul çatışmasını yansıtır ve işlevini yerine getirdikten sonra olay örgüsünden çıkartılır. Fiziksel ve ruhsal betimlemesi yapılmayan kahraman tek boyutlu tanıtımıyla Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerine örnek gösterilir.

Çamur İsmail

Misbah'ın kahvesinin müşterilerinden olan Çamur İsmail un kaçakçılığı yaparak zengin olması nedeniyle olay örgüsüne dâhil edilir. Tek boyutlu ve yüzeysel tanıtıldığı için fiziksel ve ruhsal betimlemesi yapılmaz. Romanda işlevini yerine getirdikten sonra olay örgüsünden uzaklaştırılır. Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Atif

Misbah'ın kahvesinin müşterilerinden olan Atif karaborsacılıkla zengin olması nedeniyle olay örgüsüne dâhil edilir ve buradaki işlevini yerine getirdikten sonra olay örgüsünden uzaklaştırılır. Atif rüşvet vermediğinden dolayı ihbar edilmesi ve hapse düşmesi sistemin acımasızlığını göstermesi açısından önemli bir noktadır. Derinlemesine ve sürekli anlatılmayan kahramanın fiziksel ve ruhsal betimlemesi yapılmaz ve kahraman Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Tramvaycı Osman

Misbah'ın kahvesinin müşterilerinden olan Osman tramvayın altında kalarak can verir. Ama Osman'a aslında bu trajik sonu hazırlayan geçim sıkıntısıdır. Olay örgüsüne zengin- yoksul çatışmasını yansıtması amacıyla dâhil edilir ve olay örgüsündeki işlevi bittikten sonra ölecek olan örgüsünden çıkar.

“Son günlerde yüzü hiç gülmüyordu çünkü. Ev sahibi kirayı yirmiden kırk beş liraya çıkartmıştı. İki çocuk, bir karı, bir de kendi. Ne yapacağım şimdi deyip dövündüydü dün gece şurda. Yetmiyordu tramvaydan aldığı maaş. Tavla bile oynamaz olmuştu çocuk. Halbuki Tavla oynamadan edemezdi hiç. Bir aydır dünyada en çok sevdiği cigarayı bile kesmişti” (Rezil Dünya,s.106).

Derinlemesine ve sürekli tanıtılan bir kahraman olmadığı için fiziksel ve ruhsal betimlemesi yapılmaz, tek boyutlu yansıtılması nedeniyle Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Kerim Efendi

Hacı Şükrü Sokağı'nda oturan Elena'nın komşusudur. Romanda derinlemesine ve sürekli anlatılmaz, zengin- yoksul çatışmasını yansıtması açısından olay örgüsüne dâhil edilir. Kerim Efendi cahil olmasına karşın diplomalı sahibi kişilerden daha çok para kazanır ve daha saygın bir yere sahiptir. Romanda Rafet'in olumsuz olarak anlattığı kişilerden olması nedeniyle fiziksel betimlemesi yapılırken objektif bir tavır sergilenmez.

“Yuvarlak yüzü kulaklarını içine kadar kömür tozuna bulanmıştı. Orta boylu göbekli bir adamdı. Elleri, gömleği, ceketi, pantolonu, ayaklarındaki kocaman asker postalları da kapkaraydı. Marsık karası yüzünün ortasında gözlerini akıyla

beyaz olan yalnız dişleriydi. Bir parça ekmeğ uğruna insan ancak bu kadar rezil olabilir. İnsan değildi bu, ayağa kalkmış koskocaman kömür çuvalına benziyordu” (Rezil Dünya,s.160).

Tek boyutlu ve yüzeysel anlatımıyla Forster’ın düz roman kişilerine örnek gösterilir.

Müslim

Lakabı “Keşo” olan Müslim, Rafet’in taşındığı Ortaçeşme semtinde çöpçü olan Müslim’in lakabı Keşo’dur. Romanda farklı meslekten kişileri olay örgüsüne dâhil etmek amacıyla olay örgüsüne katılır. Okumuş, diplomalı kimselerle, cahil insanlar arasındaki çatışmaları bu tip roman kişileri üzerinden okuyucuya nakledilir. Rafet tarafından olumsuz tanıtılan, derinlemesine ve sürekli anlatılmayan roman kişilerindedir. Bu nedenle fiziksel betimlemesi yapılırken objektif bir tavır sergilenmez.

“Sarkık dudaklarını köşesinde sönmüş sigarası, yanlarını yarı yarıya örten kapkara sakalı, patlıcan rengi kasketini mukavvası ezilmiş siperi sağ kulağının üstünde, burnu yamyassı, çöp içinde bir surat, ağaç kabuğu gibi çatlak çatlaktı her yanı. İyi bakan gözleri de olmasa insan onu sevmezdi doğrusu”(Rezil Dünya,s.180).

Arkadaşın Taho ile birlikte bakkal Petro’nun kızı Nina’yı kaçırlar. Bu olay romanda beklenmeyen bir durumdur. Olay örgüsünde işlevini yerine getiren kahraman olay örgüsünden çıkartılır. Tek boyutlu nakledilmesiyle Forster’ın tasnifine göre düz roman kişilerine örnek gösterilebilir.

Sıdık Pekmez

Rafet’in Ortaçeşme’deki arkadaşlarından arabacı Sıdık’ın lakabı Taho’dur. Mesleği nedeniyle olay örgüsüne dâhil edilir ve işlevini tamamlayan kahraman olay örgüsünden çıkartılır. Derinlemesine ve sürekli işlenmeyen Sıdık Rafet tarafından olumlu nakledilen kişilerden olmasına rağmen arkadaşı Müslim ile birlikte bakkal Petro’nun kızı Nina’yı kaçırdıklarından dolayı Rafet için tam bir hayal kırıklığı yaratırlar. Romanda Sıdık gibi meslek sahiplerinin yaşam koşulları, hayata, kadına ve cinselliğe bakış açıları gözler önüne serilir. Sıdık Pekmez ve arkadaşı Müslim daha çok bastırılmış cinsellik ile ön plana çıkarlar. Kahramanların bu şekilde tek boyutlu anlatılması nedeniyle Forster’ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

İsmayil Hoca

Rafet'in kaldığı Kurşunlu köyünün imamıdır. Romanda derinlemesine ve sürekli işlenmez, köylülerin Batıl inançları nedeniyle olay örgüsüne dâhil edilir ve görevini tamamlayan kişi olay örgüsünden çıkartılır.

“Radyo, otomobil, doktor, aspirin, ültraseptil bu İsmayil Hocaydı hep. Baş ağrısına, sıtmaya, vereme, kansere, nazara, kurak havalara birebirdir“(Rezil Dünya,s.295).

Tek boyutlu anlatılan İsmayil Hoca'nın ruhsal ve fiziksel betimlemesine yer verilmez, dini sömürü aracı olarak kullanmasıyla ön plana çıkan kahraman Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Muhtar Avni Tokmak

Kurşunlu köyü muhtarı olan Avni Tokmak'a romanda derinlemesine yer verilmez. Olay örgüsüne ezen- ezilen çatışmasını yansıtmak için dâhil edilir ve olay örgüsündeki işlevi bittikten sonra olay örgüsünden çıkartılır. Tek boyutlu ve yüzeysel olarak işlenen kahramanın fiziksel ve ruhsal betimlemesi yapılmaz. Çok boyutlu olmayan kahraman Forster'ın tasnifine göre düz kişilere örnek gösterilebilir.

2.2.2.3. Arzu Edilen-Korku Duyulan Nesne

Romanın ana teması işsizliktir, başkişi Rafet bu nedenle birçok sıkıntı yaşamasına rağmen amacına bir türlü ulaşamaz. Romanda işsiz olan sadece başkişi değildir, bu durum diğer roman kişileri üzerinden de okuyucuya nakledilir. 2. Dünya savaşı yıllarında geçen romanda bu dönemin insanların iş bulma ve geçim sıkıntısı çektiklerini söylesek yerinde olur.

Bu nedenle romanda başkişinin arzuladığı, istediği durum daha insanca yaşamaktır. Aylık belli bir gelir sahibi olmak isteyen kahraman evlenip huzurlu bir hayat sürmek ister. Ama istediklerin elde edemeyen kahraman evlendiğinde de mutsuz olur ve ayrılır. Romanın ilerleyen bölümlerinde başkişi Rafet roman yazar ve bu defa da romanın bastırmak için uğraşır.

2.2.2.4. Yönlendirici

Romanda olay örgüsünü harekete geçiren, başkişiyi yapacağı eylemlere yönlendiren ve adeta bunun için bir başlangıç noktası konumunda olan kişi Rafet'in büyükbabasıdır. Çünkü büyükbabası onu doğduğu çocukluğunun geçtiği Adapazarı'ndan serseri olmaması için uzaklaştırır ve İstanbul'a Saint- Josef Lisesi'ne kayıt ettirir. Rafet'in hayatını etkileyen olaylar zinciri böylece başlar ve devam eder. Eğer Rafet Adapazarı'ndan İstanbul'a eğitim almaya gelmeseydi o da babası ve amcası gibi sebze ticareti ile uğraşan sıradan bir insan olacaktı.

“Adapazarı Tatar Hamdilerin elinde kaldıkça kolay kolay düzelmez. Onun için İstanbul'a göndereceğim Mustafa'yı. Orada okusun daha iyi”(Rezil Dünya,s.18).

2.2.2.5. Yardımcı

Romanda yardımcı olarak adlandırılan birçok şahısın Kavruk tarafından olumlu anlatıldığı ve başkişiden sonra olay örgüsünde etken kişiler olduğu tespit edilir.

Büyükanne

Rafet'in hayatında önemli yere sahip olan büyükannesinin romanda adı verilmez. Büyükannesi Rafet'in annesinin doğumda ölmesinden sonra ona annelik eden, sabır ve şefkat gösteren, onu seven tek kadındır.

”Sabır denilen o korkunç şeyi büyükannemden başka hiçbir insanda görmedim”(Rezil Dünya,s.6).

Romanda derinlemesine ve sürekli tanıtılan bir kahraman değildir. Fiziksel ve ruhsal betimlemesi yapılmayan bu roman kişisi olay örgüne daha çok Rafet'in çocukluğuna dair yaşadıklarını nakletmek amacıyla dâhil edilir. Rafet eğitim almak için Adapazarı'ndan İstanbul'a gittikten sonra büyükannesi olay örgüsünden çıkar ve Rafet orta bire geldiğinde onun ölüm haberini alır. Kahraman tek boyutlu anlatılması nedeniyle Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerine örnek gösterilebilir.

Büyükbaba

Rafet'i büyükannesiyle birlikte büyüten büyükbabasının da romanda ismi verilmez. Büyükbabası Rafet'i sevmesine rağmen disiplinli, katı kuralları olan sert mizaçlı biridir ve bu nedenle Rafet'e mesafeli davranır. Romanda tek boyutlu ve yüzeysel anlatılan bu roman kişisi, çevresinden farklı fikirleriyle dikkat çeker. Büyükbabası olay örgüsünde sürekli yer almamasına rağmen Rafet'in hayatın etkileyen önemli kararlar alır. Büyükbaba toplumun geleneklerini eleştirebilen, din adına yapılan bağnazlıkları fark eden biridir. Bu nedenle çevresinden tepki toplar. Eşi böyle durumlarda büyükbabanın "gavurluğunun tuttuğunu" söyler.

"Gavurluğum değil insanlığım tuttu. Şunu da aklından çıkarma sen. Ben o kara sakallı yobazlardan Allah'ı daha iyi bilirim. Onların hepsinden de daha Müslümanım. Böyle olduğum için de onların ne yalancı herifler olduklarını bir çırpıda anladım"(Rezil Dünya,s.18).

İleri görüşlü olan büyükbaba gelecekte, dil bilmeyenin işsiz kalacağını düşündüğü için Rafet'i İstanbul'da Fransız Lisesi'ne yazdırır. Rafet İstanbul'a gittikten sonra Büyükbaba olay örgüsünden çıkar ve Rafet lise öğrencisiyken onun ölüm haberini alır.

Büyükbaba tek boyutlu tanıtımı nedeniyle Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerine örnek gösterilebilir.

Baba

Başkışı, annesi öldükten sonra başka bir kadın ile evlenen babasını hiç tanımaz. Babasına dair bilgileri sınırlıdır.

"Annem öldükten sonra İstanbul'a gittiğini, orada başka bir kadınla yaşadığını duymuştum. Merak ederdim o kadını bazen. Sanki görsem onu, yüzünü bile bilmediğim annemi görecekmış gibi olurdu da..."(Rezil Dünya,s.7).

Romanda gerçek adı verilmeyen kahramanın fiziksel ve ruhsal betimlemesi de yapılmaz. Rafet'in babası romanda varlığıyla değil de daha çok yokluğuyla dikkat çeken bir roman kişisidir. Babasını tanımayan Rafet onu merak etmez ve babasıyla ilgili olumlu ya da olumsuz bir yargısı da yoktur.

Müdür Vital

Rafet'in eğitim gördüğü Fransız Lisesi'nin müdürü Vital, kendini okuluna ve öğrencilerine adayan idealist biridir. Öğrencilerine karşı soğuk ve mesafeli davranması nedeniyle öğrencileri ona "havuç burun" lakabını takarlar.

"Çelimsiz, iki metre boyunda, karınsız, kuru kemik, iğne gözlü, kırmızı burunlu, kırmızı sakallı, yetmişinde bir adamdı Müdür Vital"(Rezil Dünya,s.32).

Romanda Rafet tarafından olumsuz nakledilen kişi fiziksel betimlemesiyle ön plana çıkar. Rafet Müdür Vital'i tanıtırken olumsuz bakış açısının etkisi altında kalır ve objektif olamaz.

"Hoşlanmadığınız bir yüz, çirkin bir ağız, yamyassı bir surat, iğri büğrü bir kafayla karşılaşabilirsiniz. Karşılaşabilir değil karşılaşacaksınız. Hemen karar vermeyin o insanın üstünde. İnceleyin onu, altını görmeye çalışın suratın, o ağzın, o çarpık kulağın. Yepyeni bir insan bulacaksınız o zaman"(Rezil Dünya,s.46).

Müdür Vital mesleği ve adalete bağlılığı nedeniyle olay örgüsüne dâhil edilir. Rafet eğitimin tamamlayıp Saint-Joseph'ten ayrıldıktan sonra olay örgüsünden çıkartılır. Müdür Vital sürekliliği olmayan bir roman kişisi olmasına rağmen Rafet'in hayatını ve dünyaya bakış açısını derinden etkileyen bir kahramandır. Asıl mesleği avukatlık olan Vital mesleğine ilk başladığı yıllarda ünlü bir avukatın bir suçluyu savunup mahkemeden beraat ettirmesi ve bunun üzerine suçsuz birinin idam edilmesi nedeniyle mesleğinden soğur. Vital hak ve adaletin daha önemli olduğunu düşündüğü öğretmenlik mesleğini seçer. Kendisini dürüst öğrenciler yetiştirme yoluna adar. Hatta bu durumu o kadar ileri götürür ki romanlarda dahi yalan söyleyen kahramanlara dayanamaz. Bu nedenle Sefiller romanının okulda okunmasını yasaklar. Rafet müdür Vital'in gerçek kişiliğini geç fark ettiği için üzüntü duyar.

Romanda adeta adaletin simgesi olan kahraman, toplumda kendisi gibi olan diğer kişileri temsil etmesi nedeniyle toplumsal tiptir. Adalet sözcüğü Müdür Vital'in romandaki tüm amacını özetlemesi nedeniyle Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerine örnek gösterilir.

Mekin(İşkembe Sait)

Mekin ile Milas'ın kahvesinde tanışın Rafet onu kısa sürede sever. Romanda olumlu nakledilen kahramanlardan olan MeKin, daha çok fiziksel betimlemesiyle dikkat çeker.

“Uzun boyulu bir çocuktuk bu. Mavi gözlü, iri burunlu, kırmızı yanaklı, biraz da kamburdu. Ayakları o kadar büyüktü ki onları nasıl kullanabildiğini, nasıl taşıdığını daima merak ederdim hep”(Rezil Dünya,s.50).

Romanda MeKin ile Rafet birbirini tamamlayan iki kişiliktir. MeKin eğitim almayan, sokaklarda olgunlaşan biridir. Bu nedenle insanlara bakış açısı Rafet'ten daha farklıdır. Babası ve genç üvey annesi ile birlikte yaşayan MeKin babası tarafından evden kovulur. Gidecek yeri olmayan kahraman Rafet'in Elena'nın pansiyonundaki odasına taşınır.

Mekin romanda Rafet'in kişiliğini daha belirginleştirmek için olay örgüsüne dâhil edilir. Olay örgüsündeki görevini tamamlayan MeKin geçirdiği eroin koması nedeniyle ölür ve olay örgüsünden çıkartılır. MeKin'in eroin bağımlısı olduğunu Rafet gittiği Milas'ın kahvesinde tesadüfen öğrenir, bu durum okuyucuya inandırıcı gelmez. Eroin bağımlısı olmasına rağmen romanda bunun sezdirilmemesi ve MeKin'in sıradan bir roman kişisi gibi betimlenmesi bu roman kişisinin gerçekliğine zarar verir ve MeKin'in kurmaca bir kahraman olarak karşımıza çıkmasına neden olur. MeKin tek yönlü anlatımıyla Forster'in tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Balıkçı Halis

Sokaklarda çaresiz kaldığı bir gün Balıkçı Halis'e sığınan Rafet kısa sürede onun dostluğunu kazanır. Romanda olumlu tanıtılan kahramanlardandır. Olay örgüsünde derinlemesine anlatılmasına rağmen, birden bire olay örgüsünden çıkartılır ve romanın sonunda “Balıkçı Haydar” olarak tekrar olay örgüsüne dâhil edilir. Balıkçı Halis'in hayatıyla ilgili bilinmeyen noktalar aydınlatılır. Fiziksel ve ruhsal olarak betimlenen kahraman adeta yazarın idealize ettiği bir roman kişisidir. Halis sıradanlığı, sıcaklığı, içtenliği ve doğallığı ile ön plana çıkartılır.

“Oldukça uzun boyluydu. Hiç yakışıklı değildi. Çirkindi, diyebilirim ki çok çirkindi. Büyük bir kafası vardı. Bu kafa sağ omuzu üstüne düşmüştü. Yarısından fazlası aklaşmış olan saçları kulaklarının ucunda halka halkaydı. İri kemikli vücudu biçimsizdi, yamru yumruydu. Çorak topraklarda yetişmiş bir ağaç gibiydi, ama

kuvvetliydi. Gövdesinin yarı kısmı öteki yarısına hiç benzemiyordu. Daha geniş olan sağ omzu ağır bir yük taşıyormuş gibi aşağı basmıştı. Bacakları dışarı kıvrıktı. Yanakları geniş, etleri mosmordu. Donuk gözlerini üstünde, kalın gür iki kaş duruyordu. Yanaklarını düzlüğünde, yassı ve delikleri kabarık burnu biçimsiz bir taş gibiydi”(Rezil Dünya s.359).

Rafet balıkçıyı denizle özdeşleştirir. Balıkçı Halis denize benzer. Onun gibi mavi gözleri vardır ve deniz gibi insana kucak açar.

“Onda öyle bir şey vardı ki, hayatın ta kendisiydi. Herkesi iki kelimeyle iyi ediveriyordu. Denizin dibini boylamaya gelenlerden dünyaya sapasağlam gönderdikleri çoktu“(Rezil Dünya s.352).

Balıkçı Halis çok boyutlu anlatılmasına rağmen geçmişine dair eksik bırakılan bazı noktalar vardır. Romanda Haydar Paşa Lisesi mezunu olan Halis neden balıkçılık yaptığı açığa kavuşturulmaz. Bu durumun nedeni balıkçının idealize edilmesi ve bu nedenle daha özgür yaşayabileceği balıkçılık mesleğinin seçmiş olması olabilir. Romanın sonunda Balıkçı Halis’in eşi ile kaçan arkadaşı Muhlis’i kaza ile öldürdüğü öğreniriz. Cinayet işlemesine rağmen teslim olmayan Halis ömrü boyunca kaçak olarak yaşar. Halis romanda olumlu tanıtılan bir kahraman olduğu için yaptıklarından dolayı eleştirilmez. Halis’in uzun yıllardır kaçak olarak yaşamasına rağmen hiçbir zaman yakalanmaması ve hayatından memnun olması da kahramanın gerçekliğine zarar veren noktalardandır.

Halis romanda tip olarak işlenir ama birden çok niteliğinin nakledilmesi nedeniyle karakter uzantısı olan tiplere de örnek gösterilebilir. Yalınkat tanıtılmayan bu roman kişisi, Forster’ın tasnifine göre yuvarlak kişilere örnek gösterilebilir.

Baba Kazım

Rafet’in garsonluk yaptığı Mühürdar Gazinosu’nun sahibidir olan Kazım Rum kökenlidir. Kurtuluş Savaşı’nda Rumların kadınları öldürdüğüne tanık olan kahraman Müslüman ve Türk olup Kozma olan adını Kazım olarak değiştirir. Romanda olumlu nakledilen kişilerden olan kahramanın fiziksel ve ruhsal betimlemesine de geniş yer verilir.

“İri kıyım bir adamdı baba. Kafası kalın, kaşları kalın, dudakları kalın, çenesi kalın, boynu kalın, gövdesi ve bacakları kalındı. Yalnız yüreği ipincekti. Bu kalınlığın altında böyle bir yüreğin nasıl barınabildiğine şaşırımdım. Dünyanın en iyi

insanlarından biri olduğuna şüphe yoktu. Bana ayda otuz dokuz lira temiz para vermesine rağmen onun iyi olduğunu inkar edemezdim”(Rezil Dünya s.120).

Çalışanlarına iyi davrandığı, sahiplendiği için “Baba” lakabını alan Kazım, yaşadığı çağa ayak uyduramayan geleneksel biridir. Bu nedenle toplumu ve dönemin gençliğini eleştirir.

“Şurdan bir genci tutup sor. Müslümanlığın şatı kaçtır de? Bakıp güler yüzüne deli sanır seni. Ne şart ne şurt kaldı.(...) Şimdi karılar da meydan da. Sokakta evleniyorlar, evde boşanırlar. Boşanırlar ya kadın dediğinde biraz kadınlık aranır. Biz kadınla değil onun soyuyla sopuyla evlenirdik. Bugünküler kadının baldır bacağıyla evleniyor. Evvelden çocuklar hep dokuz ayda doğardı. Şimdikiler hep beş ayda dünyaya geliyorlar” (Rezil Dünya s.131).

Bir iftira nedeniyle eşi Ayşe ve kızı Safiye'nin izini kaybeden kahraman onların öldüğünü düşünür, kızı Safiye ise babasını ölü bilir. Küçük bir kasabada yaşanan bu olay romanın inandırıcılığına zarar verir. Bu nedenle Baba Kazım kurmaca yönü ağır basan bir roman kişisidir.

Romanda derinlemesine anlatılan ve olay örgüsüne geleneksel bakış açısı ve Rum kökenli olması nedeniyle dâhil edilen kahraman karakter uzantısı olan tiplere örnektir. Forster'ın tasnifine göre de çok boyutlu tanıtılması nedeniyle yuvarlak tiplere örnektir. Baba Kazım işlerinin bozulmasından dolayı gazinoyu kapatmasından kısa bir süre sonra ölür ve olay örgüsünden çıkartılır.

Dertlioğlu

Rafet ile Ankara'da bir inşaatta amelelik yaparken kaldığı otelde tanışan Dertlioğlu İstanbul Galatasaray Lisesi'nden mezundur. Romanda olumlu nakledilen kişilerdendir. Ruhsal ve fiziksel betimlemesi derinlemesine tanıtılan kahraman adeta yazarın sözcüsü olarak olay örgüne dâhil edilir.

Sanki kafası iki ağırlık arasında sıkışmıştı da zoruna uzayıp yassılaştı. Zayıf kuru kemik içinde bir yüzdü bu. Yuvarlak, donuk birer cam gibi bakan gözleri yanaklarını üstünden her saniye aşağı düşecekmiş gibi duruyorlardı. Burnu yanaklarının arasına sımsıkı yapışmıştı. Bütün başı bir zamanlar güçlü olduğu anlaşılan biçimsiz birkaç iri etsiz kemikten meydana gelen omuz çatısının orta yerinde dimdik oturmuştu. Göğsü basıktı, yassı dümdüzdü. Buna karşılık ufacıktı. Bacakları ince ve uzundu, iki değneğe benziyordu. Fazla bir ağırlığı olmayan vücudunu kolaylıkla taşıyabildikleri söylenemezdi“(Rezil Dünya s.249).

Yazarın romana, hayata ve sanata bakış açısını yansıtan kahraman bu düşünceyle olay örgüsüne dâhil edildiği için kurmaca bir tip olarak karşımıza çıkar. Yazarın ideolojisin ve hayata bakış açısını yansıtmaları nedeniyle toplumsal tiplere örnek gösterilebilir. Çok boyutlu nakledilmesi nedeniyle de Forster'ın yuvarlak roman kişilerine dâhil edilebilir.

Rafet deprem nedeniyle Çerkes ilçesine gider ve burada depremde enkaz altında ölen Dertlioğlu'nun cesedini bulur. Böyle Dertlioğlu olay örgüsünden çıkartılır. Bu tesadüfî olay da romanın kurmaca yapısına zarar verir.

Yakuppağa(Artovalı)

Rafet'in Ankara'da kaldığı otelin odacısıdır. Uzun zamandır aynı otelde çalışan Yakup Ağa eşine uygunsuz davrandığı için eşi tarafından terk edilir. Eşi giderken çocuğunu da kuyuya atar. Yaşadıklarında dolayı mutsuz olan Yakuppağa sürekli içki içer. Romanda olumlu tanıtılan bir kahramandır bu nedenle eleştirilmez, olumsuz yönleri ön plana çıkartılmaz. Yakuppağa olay örgüsüne yaşadıklarından sonra hayata küsen yaşamla ölüm arasında bir roman kişisi olarak dâhil edilir. Olay örgüsündeki işlevi bittiğinde olay örgüsünden çıkartılır. Derinlemesine ve sürekli tanıtılmayan kahramanın fiziksel ve ruhsal betimlemesi de ön plana çıkmaz. İçki içen ve acı çeken roman kişisi olarak tek boyutlu tanıtımıyla Forster'ın düz roman kişilerindedir.

Tohum

Balıkçı Halis'in evinde kalan küçük erkek çocuğudur. Romanda sadece Halis'e olan sevgisi ve bağlılığıyla ön plana çıkar. Ruhsal ve fiziksel betimlemesine yer verilmez. Tek yönlü tanıtılması nedeniyle Forster'ın düz roman kişilerine örnektir.

2.2.2.6. Alıcı

Romanda başkişini davranışlarından ve aldığı kararlardan etkilenen unsurlar genellikle olay örgüsünde de edilgen oldukları için kadın kahramanlardır. Bu nedenle derinlemesine tanıtılmayan kahramanlar, genel de işlevleri nedeniyle olay örgüne dâhil edilirler.

Matmazel Elena

Güzelliği ve iyi kalpli olmasıyla dikkat çeken Elena, Rafet'in Hacı Şükrü Sokağı'nda kaldığı pansiyonun sahibidir. Romanda fiziksel betimlemesiyle dikkat çeker.

Yanaklarını ikisi de bir göbek gibi çukur çukurdu. Bembeyaz dişli ağzı ufacıktı. Sevimli incecik bir ağızdı bu. Bu ağzı hangi vicdanla palamut yemeye zorlamıştım ben? Çenesi yusuvarlaktı, alt dudağı bu çeneni üstüne koyu kırmızı bir karanfil yaprağı gibi hafifçe kıvrılmıştı.(...) Göğsü Yunanlı bir heykeltıraş tarafından mumlu mermerden kesilmişti sanki. Doluydu, dimdikti göğsü. Bu göğüs bel kısmında birden bire inceliyor, kusursuz bir kalçanın üzerine belli belirsiz oturuyordu” (Rezil Dünya,s.78).

Maddi durumu iyi olmayan Elena evlenmek ister ama evlenemez. Çünkü onun geleneklerine göre evlenmek isteyen kız evlenmek istediği erkeğe para vermek zorundadır. Romanda hem yalnız olması hem de sıkıntı içerisinde yaşamasından dolayı olay örgüsüne dâhil edilir. Kadın kahramanların derinlemesine tanıtılmadığı Rezil Dünya romanının önemli kadın kahramanlarından. Elena'ya kira borcu olan Rafet borcunu ödemediği pansiyondan ayrılır.

Olumlu nakledilen kadın kahraman objektif tanıtılmaz. Rafet pişman olup borcunu ödemek için pansiyona geri döndüğünde Elena'yı bulamaz, çünkü Elena bakkalın çırağı Andron ile kaçmıştır. Bu durum mahalleli tarafından eleştirilir ama Rafet bu konuda Elena'yı destekler. Elena'nın kişiliğinde kadınlık içgüdüğü ağır basar. Bu nedenle evlenmek ve anne olmak için toplumu karşısına alır. Bütün bu nitelikleriyle Elena kurmaca bir kişi olmaktan ziyade gerçeklik kazanmış bir kahramandır. Romanda işlevi biten kadın kahraman Rafet'in pansiyondan ayrılmasıyla olay örgüsünden çıkartılır. Elena çok boyutlu tanıtıldığı için Forster'ın tasnifine göre yuvarlak roman kişilerindedir.

Bakkal Petro

Petro, Rafet'in Elena'nın pansiyonundan sonra taşındığı Ortaçeşme semtinde bakkaldır. Üçü kız, üçü erkek olmak üzere altı çocuğu olan Petro'nun en büyük isteği çocuklarını iyi bir eğitim almasıdır. Bakkal Petro olay örgüsüne daha çok kızı Nina aracılığıyla dâhil edilir. Kızı Nina'nın Fransızca öğrenmesini isteyen Petro kızına Rafet'ten özel ders aldırır. Romanda fiziksel ve ruhsal betimlemesiyle ön plana çıkmayan kahraman

tek boyutlu tanıtımıyla, yani eğitime önem veren bir baba olarak Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir. Nina'nın Rafet'in arkadaşları tarafından kaçırılmasıyla olay örgüsünden çıkartılır.

Nina

Bakkal Petro'nun kızı Nina Rafet'in öğrencidir. Romanda ön planda olmayan, edilgen kadın kahramanlardandır. Okuyucuya Rafet tarafından olumlu nakledilen bu roman kişisi derinlemesine tanıtılmaz, kişinin fiziksel ve ruhsal betimlemesi yapılmaz. Olay örgüsüne kadının cinsel obje olarak ön plana çıkartılmasını vurgulamak için dâhil edilir. Rafet'in arkadaşları Keko ve Sado tarafından kaçırılır ve olay örgüsünden çıkartılır. Nina tek boyutlu tanıtılması nedeniyle Forster'ın düz roman kişilerine örnektir.

Dürriye

Rafet'in Tığcılar Mahallesi'ndeki çocukluk aşkı Dürriye ekonomik durumu iyi olmayan bir ailenin kızıdır. Annesiz büyüyen Rafet kadınlarla yakın ilişkiler kuramaz. Kadınları tanımayan Rafet çocukluk aşkı Dürriye'yi unutamaz. Romanda olumlu tanıtılan kahramanlardan olan kadın fiziksel betimlemesiyle dikkat çeker. Romanda derinlemesine işlenmeyen kadınlar fiziksel güzellikleriyle ön plana çıkartılır.

Gür, kıvrıkcık, toprak renginde bir avuç saç. Ter, toz ve sabun otu kokusunu hâlâ duyarım onların. Biçimli,etli,bir çift kulak. Çıplak, taşsız, küpesiz, pembe bir Kütahya mermerinden oyulmuş duygusunu veren bir çift kulak. Bir iki saç kıvrırcığıydı bütün süsü. Gülen, incecik, cam gibi parlak bir alın. Saçları ne kadar siyahsa, alını da o kadar beyazdı. Uçları kalkık iki kaşın çerçevelediği bu alın üstünde en küçük bir leke yoktu. İçinin temiz dünyası dışarı vurmuştu sanki. Hele gözlerine hiç bakamazdınız. Hani ekşi elmanın ağustos sıcaklığında yanmış yeşili vardır. Öyle bir rengi vardı gözlerinin (Rezil Dünya,s.10).

Dürriye romanda sürekliliği olan bir kahraman değildir, Rafet eğitim için İstanbul'a gidince olay örgüsünden çıkartılır. Rafet ile Dürriye yıllar sonra tesadüfen karşılaşırlar. Zengin bir iş adamı ile evlenen Dürriye Rafet'i tanımaz. Tesadüflere dayanan bu karşılaşma romanı inandırıcılığına zarar verir. Dürriye tek boyutlu tanıtılması nedeniyle Forster'ın düz roman kişilerindedir.

Safiye(Sofya)

Baba Kazım'ın öldüğünü düşündüğü kızıdır. Safiye'de babasının öldüğünü sanır. Romanda kadın kahramanların geri planda olması nedeniyle Safiye'de olayların gelişmesinde etkin rol oynamaz. Fiziksel betimlemesiyle dikkat çeken kadın kahraman olay örgüsüne babası Kazım nedeniyle dâhil edilir. Rafet Safiye ile tesadüfen gittiği bir genelevde karşılaşır. Safiye'nin Baba Kazım'ın kızı olduğunu yine tesadüfen öğrenir. Romandaki bu tesadüfî durumlar hem kahramanların gerçekliğine hem de olayın kurgusuna zarar verir.

Ayrıntılı tanıtılmayan roman kahramanı Rafet'in evlenme teklifini kabul etmemesi üzerine olay örgüsünden çıkartılır. Romanda tek boyutlu ve yüzeysel tanıtımıyla Forster'in tasnifine göre düz roman kişilerine örnektir.

2.2.2.7. Dekoratif Unsur Konumundaki Kahramanlar

Romanda diğer kahramanlar ise dekoratif unsurlardır: Misbah, Garson Dimitri, Bernard, Papaz Moran, Apti, Deli Osman, Kabzımal Nazmi, Cavit, Topal Aysâ, Burunsuz Kenan, Dombay Muzaffer, Sülün İbrahim, Sarı Emine, Tutrakanlı Hafız Zehra, Ceziz'lerin oğlu Arabacı Kör Tahsin, Kunduracı Sarı Mehmet, Boyacı Kurban, Kambur Sefa, Arap Said, Hallaç Sultan, Boşnak Nazifler, Razak Usta, Papaz Moran, Samim, Arap Nizar, Bakkal Rasim, Barba, Aspasya, İzak, Atıf, Anastas, Kasap Kozik, Yorgo, İspiro, Azmi, Memet, Hasan, Cafer, Zera, Rıdvan, Kürt Sulo, Kunduracı Davut, Mamika, Eliza, Yusuf, Doktor İlyas, Kahya Osman, Rasim Abi, Yunus, Hurşit, Sovancı Arif, Süleymaniyeli Teğmen, Doktor Osman Bakan, Cafer, Topal Celo, Hacı, Muço, Burhan, Nutuk Ahmet, Meliza, Mehmet, Cevriye, Apostol(Kara Apti, Gavur Apti), İlyay Apostol'un amcasının oğlu, Arabacı Salih, Üsküdarlı Cemile Kostinin sevgilisi, Sovancı Arif, Tütün Hacı Rasim, Değirmenci Hacı Nazif, Bostancı Selim, Hamamcı ve Celep Hacı Gafur, Av İstavrit Muhilis, Alanyalı garson Kudüs, İşçi başı , Hızır Bey, Nasır.

2.2.2.8. Romanın Şahıs Kadrosuna Toplu Bir Bakış

Başkişi Mustafa Rafet yaşadığı sosyal ve psikolojik çevreyle birlikte tanıtılır. Karşımıza birey olarak çıkar. Yazar bireyi yaşadığı çevreden bağımsız ele almaz. Yani

Baysal ikinci romanı olan *Rezil Dünya*'da *Sarduvan* romanına göre başkişiyi çok boyutlu nakleder.

Mustafa Rafet'in çocukluğu ve ailesine dair anlattıklarını Freud'un "Psiko-seksüel Kişilik Kuramı"na göre değerlendirmek mümkündür. Çünkü Mustafa Rafet'in annesi doğumda ölür, babasını da hiç tanımaz. Mustafa Rafet annesiyle sıcak yakınlık kuramaz, güven duygusu gelişmez, onu annesine bağlayan bir bağ yoktur. Büyükannesini annesi yerine koyar ama bu durum onun çocukluk dönemini sağlıklı atlatması için yeterli gelmez. Büyükbabası ise baskıcı ve otoriterdir. Bu nedenle çocukluk dönemi ve hayatının diğer dönemleri sevgi görmeden geçer. Mustafa Rafet hayatının ilerleyen dönemlerinde de kadınlarla yaklaşamaz, sevgi görmediği için sevgi gösterilerinde bulunamaz. Çocukluğunda yaşadıkları nedeniyle aile kavramı da Rafet için anlamsızdır. Bu nedenle denizi ve denizcileri çok sever. Çünkü denizciler de özgür ruhludur. Her gün başka bir yere gidebilirler. Aynı durum *Sarduvan* romanının başkişisi 'Kavruk' için de geçerlidir.

Başkişi Rafet yazarın sözünü emanet ettiği bir kahraman olduğu için, Rafet'in düşüncelerine çok yer verilir. Rafet'in bilincinden geçenler, yaşadığı çevreyi ve o dönemin atmosferini yansıtırken diğer taraftan da okuyucuyu olay örgüsünden uzaklaştırır. Bu da romanın yapısına zarar verir.

Yazarın diğer romanları gibi bu romanında da kadın kahramanlar azdır ve edilgendir. Olayların akışını etkilemezler. Genellikle güzellik ya da çirkinlikleri ile söz konusu olurlar. Kimi zaman da bastırılmış cinsellik duygusunun açığa çıktığı dönemlerde bahsedilirler.

Romanda idealist öğretmenlerden bahsedilir. Tıpkı *Voli*, *Madam Bambu* romanlarında olduğu gibi.

Baysal'ın romanında balıkçılar önemlidir. Sözüne güvenilir, babacan, akıllı, bilgili kimselerdir. Balıkçılar yazarın birçok romanında aynı şekilde anlatılır. *Sarduvan*, *Voli*, *Ateşi Yakanlar*, *Madam Bambu* bu romanlarındandır.

Romanda karşı güç diye nitelendirebileceğimiz derinlemesine ve sürekli anlatılan bir kahraman yoktur. Romanda bu kahramanlar genellikle işlevleri nedeniyle olaya girer ve bir süre sonra ölüm nedeniyle ya da sebepsiz olarak olay örgüsünden çıkartılır. Eğer kahraman ölmezse daha sonra olay örgüsüne tesadüfi olarak yeniden dâhil edilir. Bu durum romanın inandırıcılığına zarar verir.

İşsizlik romanda önemli temalardan biri olduğu için kahramanların meslekleri ön plandadır. Çoğu zaman yaptıkları iş ve verdikleri emek anlatılır. Diploması olan ve olmayan insanların çalışma koşulları karşılaştırılır, diploması olanlar iş bulamaz. Kömürcü, kahveci, tramvaycı, eskici gibi kahramanların romandaki işlevi toplumsal çelişkileri yansıtmaktır, derinlemesine anlatılmazlar.

Yazar kentleri anlatırken, kahveleri, meyhaneleri, randevuevlerini ve bu ortamdaki insanları da anlatır. Böylece dönemin atmosferini yansıtmış olur.

Roman Mustafa Rafet tarafında okuyucuya nakledildiği için olumlu ve olumsuz tanıtılan şahıslar vardır. Mesela Rafet çok sevdiği Kaptan'ı hiçbir zaman yargılamaz. Onun cinayet işlemesine ve kaçak olarak hayatını sürdürmesine tepki göstermez. Ama olumsuz olarak naklettiği şahısların olumlu hiçbir yanından bahsetmez. Onlar her yönüyle olumsuz kişiliklerdir.

Baysal, *Rezil Dünya* romanında da bir şekilde din adamlarından bahseder. Onun *Sarduvan*, *Ateşi Yakanlar*, *Drina'da Son Gün*, *Madam Bambu* romanlarında olduğu gibi din adamları halkın duygularını sömüren, kötü örnek olan, sistem yandaşı insanlardır. *Rezil Dünya* romanında bu şekilde derinlemesine anlatılan bir din adamı yoktur. Ama yazar İsmail Hoca, Papaz Moran, Tatar Hamdi gibi örneklere yer verir.

2.3. Drina'da Son Gün

2.3.1. Romanın Tanıtımı ve Özeti

Faik Baysal'ın üçüncü romanı *Drina'da Son Gün*'ün birinci basımı 1972 yılında Sinan Yayıncılık tarafından yapılır. İkinci baskısı 2006 ve üçüncü baskısı 2007 yıllarında Can Yayınları'na yapılır. Baysal Andaç ile yaptığı söyleşide *Drina'da Son Gün* romanını yazma nedenini şöyle açıklar:

“Ben her zaman savaşın hep karşısında oldum. Bu romanı da insanın insana yaptığı işkenceyi anlatmak amacıyla yazdım”(Andaç,2001:197).

Drina’da Son Gün romanı 2. Dünya Savaşı yıllarında Yugoslavya’da yaşayan Türklerin içerisinde buldukları durumu konu edinir. Yazar aynı söyleşide bu romanı gerçek yaşananlardan yola çıkarak tarafsız bir şekilde kurguladığını ve bunu kitabın sonuna eklediği röportajda dile getirdiğini belirtir. “Kurt’un Faik Baysal Ve Romanları üzerine yapmış olduğu tez çalışmasın da Baysal’ın romanda anlatılan hikâyeyi Pertevniyal Lisesi’nden öğrencisi Kâzım Yenerer’in babasından dinleyerek romanlaştırdığını dile getirir”(Kurt,2009:173).

Baysal Cumhuriyet gazetesinde tefrika edilen romanın birçok kişinin dikkatini çektiğini ve olumlu tepkiler aldığını dile getirir.

“Rahmetli Tahir Alangu bile bana Yugoslavya’da kaç gün kaldığımı sordu. Oysa oraya hiç gitmemiştim”(Andaç,2001:197).

Muzaffer Uyguner ise romanı genel olarak olumlu değerlendirmekle birlikte, yazarın kimi zaman olay örgüsünün dışına çıkmasını eleştirir:

“Baysal, olayları birbirine bir zincirin halkaları gibi ustalıkla bağlamış ve olaylar içinde bir takım olayları vererek okuru sürekli olarak uyanık tutmasını bilmiştir. Ancak son bölümde, Selmanoviç’in Londra’da okumakta olan oğlu Dünder’in bir hava akımı sırasında bir sığınakta geçen gecesini ve ölümünü uzunca vermesi, romanın olay akımı dışına çıkması gibi bir durum yaratmıştır”(Ünlü,2003:402).

“Önertoy da *Cumhuriyet Dönemi Türk Roman ve Öyküsü* adlı eserinde romanı özetleyerek 2. Dünya Savaşı yıllarının değişik bir yanı ile nakledildiğini dile getirir (Önertoy,1984:81).

Faik Baysal *Drina’da Son Gün* romanı Yugoslavya’daki Türklerin yaşadığı zulümleri dile getirmek için yazdığını, hatta bunları yazmayı bir zorunluluk olarak gördüğünü dile getirir. Baysal’ın *Drina’da Son Gün* romanı yazma nedeni ile ilgili dile getirdiği gerçekler aslında yazarın romana dair fikirlerini de ortaya çıkarır.

“Bir yazarın görevi seks ve baldır bacak edebiyatı yapmak değil bu cinayetlerin üstüne gitmek olmalıdır. Anlıyorum aşk dediğimiz masalda insanın bir parçasıdır elbet.(...) Bunda benim bir kusurum yok. Bütün suç General Mihailoviç ve Miloseviçlerde. Onların döktüğü kan yüzünden Leylâları, Jülyetleri, Virginieleri bile unuttum. Ah özlediğimiz o mutlu günler gelse de, ben de *Drina’da Son Gün*

gibi romanları yazmaktan kurtulsam. Deniz kenarında otursam da sevdiğim kadına aşk şiiri yazsam”(Andaç,2001:198).

Romanın Can Yayınlarından çıkan 2. basımı çalışmamıza kaynak olmuştur. 381 sayfa olup roman sırasıyla 18 Temmuz Gecesi, Pusta Pusta! Babo’cum Babo’m, Pub Duyic Nanino-Naninua ve Kırlangıç Pansiyonu olmak üzere dört bölüme ayrılır.

Romandaki olay örgüsü Türk, Sırp ve Hırvat yolcularla Taşlıca’ya giden bir otobüste başlar. Romanın önemli kişilerinde Azamoviç’in de içinde bulunduğu otobüs, yolda Almanlar ve Sırlar tarafından durdurulur ve otobüsteki bazı yolcular öldürülür. Bu otobüste yaşananlar aslında romanın bir özetidir. Çünkü otobüste farklı diller konuşulur, farklı etnik köken ve siyasi düşüncedeki yolcular vardır. Otobüs Almanlar tarafından durdurulduğunda Sırp yolcular öldürülür. Diğer yandan otobüs Sırlar tarafından durdurulduğunda Türkler ve Hırvatlar öldürülür. Tabi ki bu olaylar yaşanırken Türk yolcuları koruyan Sırp yolcular ya da Sırp yolcuları koruyan Türk ve Hırvat yolcular vardır. Tıpkı bölgede yaşanan savaşta olduğu gibi.

Azamoviç de o gün ölümden bir kez daha kurtularak çalıştığı Selmanoviçlerin çiftliğine gelir. Azamoviç aylardır haber alamadığı, çiftlikte çalışan Sırp arkadaşı Mordaç’ı çiftlikte bulur. Barış yanlısı olan Mordaç’ın fikirleri iç savaş döneminde değişir. Bu nedenle Türk düşmanı Neniç Puça’nın çetesine katılır. Buna rağmen Selmanoviç ve Azamoviç’e karşı kin beslemeyen Mordaç onlara çiftliğe yapılacak baskını haber vermek ister. Azamoviç, Mordaç’ı çok sevmesine rağmen bu yaptığını bir türlü affedemez ve Mordaç’ın çok değiştiğini düşünür. Bu konuda onun ailesini suçlar. Bu sırada çiftliğe gelen Alman askerlerini gören Mordaç kaçar ama Mordaç’ı Alman askerlerden korumaya çalışan Azamoviç tutuklanır.

Eşi Şevval Ana, kızları Elmasa ve Müberra ile birlikte çiftlikte yaşayan Selmanoviç’in, Azamoviç’in tutuklanmasından haberi yoktur. Bu nedenle, komşularının güzel kızı Muemmara’ya âşık olan ve bu aşkı unutmaması için Londra’ya gönderdiği oğlu Dünder ve aylardır kayıplara karışan Mordaç için endişelenir. Bu sırada iç savaş daha da şiddetlenir ve Selmanoviç ailesi kayıplar vermeye başlar. Selmanoviç’in komşusu Osmaniç, Selmanoviç’i uyarmak amacıyla öldürülür. Selmanoviç’i yakın arkadaşı ve doktoru Metroviç ise Selmanoviç’i örgütlen konusunda ikna etmek ister. Selmanoviç günlerdir haber alamadığı çiftliğe Azamoviç’in yanına giderken yolda Sırp çeteciler

tarafından tecavüze uğrayan Saima'ya rastlar. Selmanoviç bu olaydan sonra örgütü kurmaya ve başına geçmeye karar verir. Azamoviç'in tutuklandığını öğrenen Selmanoviç onu kurtaramaz. Azamoviç, diğer tutuklu Sırp Mitza ile birlikte Alman askerler tarafından hapisane avlusunda kurşuna dizilir. Selmanoviç Türk- Divisia örgütünü kurup başına geçer ve örgüt birkaç baskın ile adını duyurur. Peder Yuvan bu baskınlardan sonra insanların arasındaki düşmanlığa son vermek için Müftü Bedroviç ve Selmanoviç ile görüşür.

Kardeşini görmek için Belgrat'a giden ama kardeşini orada bulamayan Selmanoviç geri dönüş yolunda Pub Duyiç'in çetesine esir düşer. Çeteciler arasında Selmanoviç'in askerde yardım edip koruduğu Sırp genci Stevan da vardır. Stevan Selmanoviç'i tanır ve onu öldürmek isteyen çetenin elinden kurtarır. Bu sırada Türk- Divisia çeteye baskın yapar ve Stevan öldürülür. Selmanoviç bu olaydan çok etkilenir. Selmanoviç'in Londra'daki oğlu Dünder ise bir hava harekâtı sonucu çıkan çatışmada öldürülür. Ama Selmanoviç bu durumdan habersizdir.

Bu sırada Sırp tarafında kaçırılan Müftü Bedroviç ve onu kurtarmak için görevlendirilen Halit Miyasiç geri dönüş yolunda öldürülür. Selmanoviçlerin çiftliğine baskın yapan Mordaç ise Türk-Divisia tarafından tutuklanır ve sorgusu sırasında intihar eder.

Savaşın bir türlü bitmemesi ve bölgedeki Türklerin yaşam koşullarının gün geçtikçe zorlaşması onları bölgeden göçe etmeye mecbur kılar. Bu nedenle Selmanoviç'in eşi Şevval Ana ve kızları Türkiye'ye gönderilir. Bu yolculuk esnasında Peder Yuvan aileye sınırı geçmesi için yardımcı olur. Ama yolculuk sırasında çıkan bir çatışmada Peder Yuvan öldürülür. Şevval Ana ve kızları Türkiye'ye gitmek üzere yola çıkar.

2.3.2. Romanın Şahıs Kadrosunun İncelenmesi

2.3.2.1. Başkişi

Rıza Selmanoviç

Ana teması savaş olan *Drina'da Son Gün* romanı, üçüncü kişi anlatıcı tarafından okuyucuya nakledilir. Bu nedenle kahramanlar romanda yazar-anlatıcının bakış açısıyla tanıtılır. Baysal romanında üçüncü kişi anlatıcının tüm olanaklarından istifade eder.

Ama bunu yaparken zaman zaman objektif bir tutum içerisinde olamadığını görüyoruz. Tekin bu durum şöyle açıklar:

“(O) anlatıcı, anlatı sistemin en fazla yer verilen ve esnek yapısı itibariyle yazarlar tarafından en fazla tutulan bir anlatıcıdır. Gücü ve yeteneğiyle o, anlatı evreninde adeta bir cazibe merkezi oluşturmakta, dolayısıyla anlatının kaderini yönlendirmektedir. Onun kişiliği ve marifetiyle devreye sokulan anlatım biçimi romancıya adeta bir fırsatlar manzumesi sunmaktadır. Bu anlatıcı tipini seçen romancı, söz konusu yöntemin sağladığı imkânlarla olaylara uzaktan ve yakından, dıştan içten bakabilmekte; yerine göre yüzeysel, yerine göre derinlemesine tahlil yapabilmektedir”(Tekin, 2008:28).

Daha önce de söylendiği gibi savaş teması üzerine kurulan romanda kahramanlar bu temayı yansıtmak biçiminde yaratılan tiplerdir. Başkişi Rıza Selmanoviç de romanın bu tezi doğrultusunda olay örgüsüne dâhil edilir. Başkişi Rıza'nın mensup olduğu Selmanoviç ailesi bölgede sevilen, köklü bir Türk ailesidir. Geçmişten beri değişmeyen bu gelenek Nazilerin Yugoslavya'yı işgalinden sonra da değişmez. Selmanoviç ailesini Türk kadar Boşnaklar, Arnavutlar da sever. Balkanlarda yaşayan her Türk ve Müslüman bu aileye karşı sempati duyar ve Rıza Selmanoviç'in vereceği bir emirle silahlanmayan hazırdır.

Rıza Selmanoviç'de bu ailenin bir ferdi olarak insanları etkileme konusunda yeteneklidir ve kitleleri peşinden sürükleyebilecek güce sahiptir.

“Bütün aileni kolları çevrelerindeki her şeyi hemen kendilerine çekiveriyorlardı. Her Türk her Müslüman daha anasının karnındayken onların etkisine kapılıyor, alacak verecek anlaşmazlıklarında bile Selmanoviçler karar veriyordu. Selmanoviç bir iman, bir bayraktı”(D.S.G,s.37).

Selmanoviç eşi Şevval Ana ve çocukları ile büyük bir çiftlikte yaşar. Romanın başkişisi olmasına rağmen ruhsal ve fiziksel betimlemesi derinlemesine yapılmaz. Yazar-anlatıcı kahramanlarını daha çok yeri geldikçe geri dönüşlerle betimler. Böylece okuyucu parçaları birleştirerek kahramanlar hakkında bir fikir sahibi olur.

Tam bir doğa adamı olan Selmanoviç hukuk eğitimi almasına rağmen topraktan kopamaz ve baba mesleği olan çiftçiliği tercih eder. Toprak onun için derin anlamlar ifade eder. Bu nedenle olaylara kimi zaman bir çiftçi gözüyle bakar.

“Bir ilaç bulun da şu kötülük tohumlarını toptan öldürün içimizde. Yoksa bunlar yeşerip dal budak saldıkdan sonra insanı götürüyor. Mesela biz çiftçiler bu durumda

toprağı hemen alt üst ederiz, yani üstte ne varsa hepsini alta gömeriz. Siz de buna benze bir şey yapamaz mısınız”(D.S.G,s.131).

Savaş karşıtı olan Selmanoviç bu dönemde birçok yakınını kaybeder. Uzun süre kararsız kalan başkişisi, bir süre sonra bölgenin ileri gelen diğer Türk aileleriyle de birleşerek Türk-Divisia örgütünü kurmaya karar verir ve örgütün başına geçer. Buna rağmen kan dökmeyi hiç istemez. Bu fikrini her zaman, her yerde dile getirir.

“Dünyada sevginin yaptığını hiçbir şey yapamaz. Sevgi bir yaz yağmuru gibidir. Nereye yağarsa orada pislik veya çirkinlik diye bir şey kalmaz”(D.S.G, s.103).

Drina’da Son Gün romanı Balkanlarda yaşanan gerçek olaylardan kurgulanmış bir romandır. Bun nedenle roman kişileri de gerçek hayatta var olan kişilerdir. Ama bu kişiler romanda olay örgüsüne ve romanın tezine göre kurgulanır. Forster bu konuda şu yorumu yapar:

“Tarihçinin görevi olan yazmak, romancını görevi yaratmaktır”(D.S.G,s.86).

Savaşın Türkler üzerine etkisini dile getirmek isteyen yazar kahramanları tanıtırken yanlı bir tutum sergiler. Etnik çatışmanın önemli bir yer tuttuğu romanda Türkler olumlu nakledilirken, birkaç roman kişisi hariç, Almanlar ve Sırlar olumsuz nakledilen kahramanlardandır. Bu nedenle rıza Selamanoviç de olumlu tanıtılır. Olaylar kimi zaman onlun bakış açısıyla yansıtılır. Selmanoviç adeta yazarın sözcüsü olur. Yazar-anlatıcı Selmanoviç’in iç dünyasını da olaylara ve mekânlara bakış açısından yararlanarak gözler önüne serer.

Romanın başkişisi ve olay örgüsünde merkezde yer alan kahraman okuyucuyu şaşırtmaz ve yazarın denetiminde hareket eder, bu nedenle sahici değildir ve inandırıcılığı zayıftır. Selamanoviç tüm yaşadıklarına rağmen barış yanlısı bir tutum içerisindedir. Onun bu tutumu da zaman zaman romanın inandırıcılığına zarar verir.

2.3.2.2. Karşı Güç

Romanda karşı güç olarak ruhsal ve fiziksel betimlemesiyle derinlemesine tanıtılan bir kahraman yoktur. Bu kişiler romanda genelde işlevi nedeniyle olay örgüsüne dâhil edilir ve görevleri bittikten sonra öldürülerek olay örgüsünden çıkartılır. Karşı güç

olarak sürekli tanıtılan bir roman kahramanı yoktur, bu roman kahramanları genellikle savaş atmosferini yansıtmak için kullanılır.

Karşı güç olarak adlandırılan bu roman unsurları genellikle yazar-anlatıcının olumsuz naklettiği kahramanlardandır. Bu kişilerin ortak noktaları savaşın yıkımına ortak olmaları, güç ve iktidar için her şeyi yapmalarıdır.

Mordaç

Selmanoviç'in çiftliğinde çalışan çiftçi M.Azamoviç'in 12 yıllık arkadaşıdır. Hafızası güçlü bir Sırp'tır. Mordaç romanda karşı güç olarak nakledilen kahramanlar arasında en önemlisidir. Ruhsal ve fiziksel betimlemesi derinlemesine yapılmayan kahraman başkişi Selmanoviç'e yakınlığından dolayı olumlu nakledilir. Romanda etnik çatışmayı yansıtmak için olay örgünse dâhil edilen tiplerdendir. Beşerî zaaflarından dolayı psikolojik tipe örnektir. Uzun zamandan beri Selmanoviçlerin çiftliğinde çalışan Mordaç her gece kitap okuyan, bilgili ve toprağı çok sevdiği için memur olmayıp çiftçiliğı tercih eden biridir. Bu durum romanı diğer erkek kahramanları Selmanoviç ve Mehdi Azamoviç için de geçerlidir. Toprak ve yurt sevgisi romanda işlenen önemli temalardandır.

“Aradan yüzyıl geçse bile bir kere gördüğü bir şeyi ya da bir insanı hemen bir resim gibi beller. İstese de onu bir daha unutmaz”(D.S.G,s.53).

İki defa evlenen Mordaç ilk eşini başka bir kişi ile ilişkiye girmesi nedeniyle öldürür. Selmanoviç Mordaç'ın bu cinayeti namusu için yaptığını düşünerek cinayeti onun işlemediğine mahkemeyi inandırıp Mordaç'ı kurtarır. Bu olay romanda yanlı olarak nakledilir ve başkişi ve Mordaç bundan dolayı eleştirilmez.

Uzun yıllar Türklerle birlikte yaşayan Mordaç savaş döneminde Milliyetçi duyguları ağır basarak çiftlikten ayrılır ve gönüllü olarak Sırp çetelerine katılıp bağımsız Yugoslavya için savaşan Kineç'in en yakını olur. Karısı Liz ve ailesinin diğer fertlerini Almanların öldürülmesi onu dağa çıkartan diğer sebeptir. Bu nedenle romanda Mordaç'ın iki ruh halinden bahsedilir. Biri barış yanlısı Mordaç diğeri de Türk düşmanı Mordaç'tır. Mordaç dağa çıktıktan sonra olumsuz nakledilir ve bu durum zaman zaman

romanın inandırıcılığına zarar verecek boyuta gelir. Tek boyutlu nakledildiği için Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Bsenka

Romanda kadın kahramanlara az yer verilir ve bu kadınlar genellikle geri planda tutulur. Bsenka romanda karşı güç olarak nakledilen önemli kadın kahramanlardandır. Ruhsal ve fiziksel betimlemesi derinlemesine yapılmayan roman kişisi olay örgüsüne savaş-barış çatışmasını yansıtmak için dâhil edilir ve romandaki işlevini yerine getirdikten sonra olay örgüsünden çıkartılır. Karşı güç olması nedeniyle olumsuz tanıtilen roman kişilerindedir. Romanda hırçın ve kinci olması nedeniyle ön plana çıkartılan kahraman psikolojik tipin örneklerindedir.

“Ama geldiğinin üçüncü günü oda pusulasını şaşırıldı. Korkunç bir eşkıya Duyiç gibi bir katil olup çıktı ortaya. Oysa ne güzeldi, ne ince, ne yumuşak bir kadındı”(D.S.G,s.272).

Bsenka, eşinin ve iki çocuğun eşkıyalar tarafından öldürülmesi nedeniyle yeni doğurduğu üçüncü çocuğunu birini yanına bırakarak eşkıya Pub Duyiç'in emrine giren bir Sırp kadındır. İntikam almak isteyen kahraman Türk düşmanı olur. Okuyucuyu şaşırtmayan kahraman yazarın denetiminde hareket eder ve çok boyutlu nakledilmediği için Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Alfons Karr

Romanda yazar-anlatıcı tarafından olumsuz nakledilen roman kişilerindedir. Mitza ve Azamoviç'i idam ettiren Alman albaydır. Olay örgüsüne işgal kuvvetleri olan Almanların bölge halkına yaptıkları eziyeti gözler önüne sermek için amacıyla dâhil edilen Alfons Karr ruhsal ve fiziksel açıdan derinlemesine betimlenmeyen beşerî zaafı ile ön plana çıkan psikolojik bir tiptir.

“O Reich seri numarasın taşıyan bir piyondur. Yaşamıyordu onu oyun tahtasının üstünde bir yerden bir yere süren yabancı ellerdi. Kalbini çıkarmışlar, yerine yalnız Germen hayalinin yararına çalışan güçlü bir dizel motoru takmışlardı. Dizel motorunun duygularla ve insancıl davranışlarla değil, mazotla çalıştığı da bilinen gerçeklerdendi” (D.S.G,s.178).

Olay örgüsüne işlevi nedeniyle dâhil edilen kahraman görevini yerine getirdiğinde olay örgüsünden çıkartılır. Romandaki görevi etnik çatışmayı yansıtmak olan kahramanın tek amacı kötülük yapmaktır bu nedenle Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Papaz Pub Duyiç

Savaş döneminde dağa çıkararak adını dört bir yana duyuran papazdır. Romanda olumsuz nakledilen tiplerdendir. Ruhsal ve fiziksel bakımdan derinlemesine betimlenmeyen kahraman olay örgüsüne savaş zamanında din adamlarını içerisine düştikleri durumu nakletmek için dâhil edilir.

“Son günlerde bu papazın adını duymayan kalmamıştı. Çeknikler arasında hiç kimse cinayet işlemek konusunda İsa'nın yeryüzündeki temsilcisiyle yarışamazdı. Pub Duyiç'in eline düşmek bir kere değil, birkaç kere ölmek demekti“(D.S.G,s.255).

Savaşın insanlar üzerindeki yıkımı göstermek amacıyla kaleme alınan romanda kahraman yazarın denetimdedir, okuyucuyu şaşırtmaz. Hiçbir olumlu özelliği söz konusu edilmeyen kahraman, yüzeysel tanıtımı nedeniyle Forster'ın tasnifine göre düz kişilere örnektir.

2.3.2.3. Arzu Edilen- Korku Duyulan Nesne

Savaş- barış, iyi-kötü, güçlü-güçsüz temalarının ağırlıklı olarak işlendiği *Drina'da Son gün* romanında kahramanların asıl amaçları içinde oldukları zor savaş koşullarından kurtulmaktır. Sırpların amacı Türkleri Balkanlardan atarak, bağımsız olacakları bir devlet kurmakken, Almanlar Sırpları ve Türkleri Balkanlardan atmak ister.

“(…) Sırpça bir şeyler söylüyor, yanında oturan başı takkeli bir adam da ona Arvanutça karşılık veriyordu. Biraz daha öndekiler Türkçe, bazıları da Hırvatça konuşuyorlardı. Dünyanın hiçbir yerinde bu otobüste olduğu kadar çeşitli ırktan insanı bir arada görmek mümkün değildi”(D.S.G,s.11)

Etnik çatışmalarla birlikte yeni siyasi rejimlerinde ortaya çıktığı bölgede her millet kendi çıkarını düşünür. Balkanlardaki Türkler ise, doğup büyüdüğü toprakları bırakıp gitmek istemez ve bunun için savaşır. Romanın başkişi ve onun çevresindeki yardımcı kişilerin ulaşmak istediği asıl amaç Türk-Divisia örgütünün başarılı olmasıdır. Eğer örgüt başarılı olursa Türkler amacına ulaşmış olacaktır.

“Tarihte kahraman olarak tanıtılan, gerçekte bir canavar olan rezillerin durumuna düşmeyelim bizde. Kendi bölgemizde halkın senin duyurmak için dövüşüyoruz biz”(D.S.G,s.311).

2.3.2.4. Yönlendirici

Romanda Selmanoviç ve arkadaşlarının Türk-Divisia örgütünü kurması Balkan Türklerinin mücadeleye başlamasındaki en önemli adımdır. Ancak bu örgütün kurulması pek kolay olmaz. Savaş karşıtı olan Selmanoviç silahlı mücadeleye de karşıdır ve harekete geçmek için uzun zaman direnir. Ancak başkişiyi örgütü kuramaya mecbur eden bir takım gelişmeler yaşanır. Bu gelişmeler Selmanoviç’i adeta yönlendirir. Bu gelişmelerden biri yakın arkadaşı ve komşusu Osmaniç’in Sırlar tarafında öldürülmesidir. Bir diğer Saima adındaki bir Türk kızının herkesin gözü önünde tecavüze uğramasıdır.

“O kirli, yırtık çorabı pis Çentik babasının kolları arasında utancından hiç durmadan ağlayan o kıza tecavüz etmişti”(D.S.G,s.146).

Bütün bunları öğrenen Selmanoviç olan biten hakkında konuşmak için yanına gittiği Azamoviç’in de Almanlar tarafında tutuklandığını öğrenir.

Selmanoviç’in doktoru ve yakın arkadaşı Metroviç Selmanoviç’i örgütlenme konusunda harekete geçiren isimdir:

“Çevremizdeki çember daralıyor Selmanoviç. Sen de bunu görmemekte hâlâ inat ediyorsun: Osmaniç bahane, gerçek hedef sensin. Her geçen gün de bu hedeflerine bir adım daha yaklaşıyorlar. Böyle giderse sonumuz çok kötü olacak. Sana yüz kere söyledim. Bu uyuşukluğundan kurtul artık. Morfin iğnesi yemiş gibi yerinden kımıldamak istemiyorsun. Biraz daha gecikirsen her şeyimizi kaybedeceğiz, her şeyimiz”(D.S.G,s.126).

Romanın başından beri silahlanma konusunda katı tutum sergileyen Selmanoviç yaşadığı olumsuz olaylar nedeniyle örgütlenme kararı alır ve Türk- Divisia örgütünü kurarak başına geçer.

“Dövüşmekten başka yol yoktu. Balkan’a çıkıp Hırvatlara, Sırlara karşı bile dövüşmek gerekti. Bu nedenle Türk- Divisia’nın kurulmuş olmasına çok sevinişler. Hele Selmanoviç’in başına geçmesini çok iyi karşılamışlardı”

(D.S.G,s.215).

2.3.2.5. Alıcı

Şevval Ana

Romanında az sayıdaki kadın kahramanlardan biri de Şevval Ana'dır. Kadınların geri planda tutulduğu romanda Şevval Ana ruhsal ve fiziksel betimlemesiyle dikkat çeker. Buna rağmen olay örgüsünde edilgen olan kadın kahraman savaşın Selmanoviç ve diğer Türk ailelerine etkisini yansıtmak için olay örgüsüne dâhil edilir ve yazar-anlatıcının olumlu naklettiği roman kişilerindendir. Selmanoviç'in eşi olan kadın kırk yaşlarında beyaz ve yuvarlak yüzlüdür. Savaş öncesine kadar mutlu bir aile olan Selmanoviç ailesini savaş maddi ve manevi olarak etkiler. Cahil olmasına rağmen birçok konuda fikrini dile getiren kadın, ev işlerinden ve aileni bir arada tutulmasından sorumludur. Şevval Ana'nın evdeki bu konumu özellikle savaş dönemi daha da önem kazanır. Her biri bir yere savrulan aile fertlerini Şevval Ana toplamaya çalışır.

“Su mavisi rengindeki gözlerinin kenarlarına aradan geçip giden kırk yıl en ufak bir çizgi bile çizmemişti. Gür siyah saçarlımı arasına yanlışlıkla karışmış, tel beyaz saçları olmasa yetişkin iki çocuk anası Şevval 'in genç bir kız olduğu söylenebilirdi”(D.S.G,s.115).

Savaştan taraftarı olmayan kadının ailesi yıllar önce Sırp çeteler tarafından öldürülür. Bu nedenle kimi zaman isyan noktasına gelen kadın erkeklerle birlikte ayaklanmayı dahi düşünür. Bu durum olay örgüsünde edilgen rol oynayan kadınların dahi bir gün savaşa katılabileceklerini gösterir.

“Daha kafamı kızdırmasınlar, vallahi, Balkan'a çıkıp kadınlığıma bakmadan erkeklerle omuz omuza dövüşürüm ben de”(D.S.G,s.214).

Savaş temasını nakletmek için olay örgüsüne katılan kadın kahraman okuyucuyu şaşırtmaz, yazarın denetiminde hareket eder ve Peder Yuvan nezaretinde Drina'ya veda etmek zorunda kalır. Böylece olay örgüsünden çıkartılır. Annelik duyguları ile ön plana çıkartılan kadın kahraman psikolojik tipe örnektir ve sadece aileyi bir arada tutma işlevi nedeniyle olay örgüsüne dâhil edildiği için Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerine örnektir.

Peder Yuvan

Etnik çatışmaya sıkça yer verilen romanda olumlu nakledilen din adamlarındandır. Peder Yuvan olay örgüsüne savaş-barış çatışması nedeniyle ve dinin birleştirici gücü göstermek amacıyla dâhil edilir. Peder Yuvan ruhsal ve fiziksel betimlemesi derinlemesine yapılmayan, savaş karşıtı fikirleriyle ön plana çıkartılan toplumsal bir tiptir. Süreklilik göstermeyen kahraman olay örgüsündeki işlevi bittikten sonra ölür ve olay örgüsünden çıkartılır.

“Ben dinlerin en büyük görevinin insanları birbirine sevdirmek olduğuna inanan din adamlarından biriyim”(D.S.G,s.360).

Türklerin dışındaki kahramanların genellikle olumsuz nakledildiği romanda Peder Yuvan bu genellemenin dışında tutulur. Bu yönüyle Yuvan adeta yazarın sözcüsü konumundadır ve Selmanoviç ailesini korumak için canını feda eder.

Elmasa

Romanda kadın kimliğinden çok Selmanoviç’in hukuk eğitimi alan güzel kızı olarak bahsedilir. Ruhsal ve fiziksel betimlemesi derinlemesine yapılmayan kahraman edilgen bir roman kişisidir. Savaşın toplum hayatına etkisini yansıtmak için olay örgüsüne dâhil edilen kahraman yazarın denetiminde ve tek boyutlu işlevi nedeniyle Forster’in tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

“(…) ile Elmasa da değişmişlerdi. İkisi de artık olur olmaz şeylere gülemiyorlardı. İş yaparken türkü söylemeyi de unutmuşlardı”(D.S.G,s.116).

Sırp eşkıya olan Goril İpan’ın saldırısına uğrayan kız, annesi Şevval Ana ile birlikte Drina’yı terk eder ve olay örgüsünden çıkartılır.

Liz

Romadaki bir diğer kadın kahraman da Mordaç’ın eşi Liz’dir. Romanda olumlu nakledilen kişi ruhsal betimlemesinden ziyade fiziksel betimlemesiyle ön plana çıkartılır. Güzelliği ile dikkat çeken Liz Fransız asıllı bir aileye mensuptur.

“Ufacık, buğday tenli, koyu mavi gözlü bir Fransız kızı, ona da bütün Sırp lılar gibi evlendikten sonra ‘iç’ takısı takılmış Liziç olmuştur”(D.S.G,s.73).

Genç kızlık dönemlerinde Liz’in karşısına çıkan ve kendisini Sırp prensi olarak tanıtan bir adam tarafından iğfal edilen kadın bir tesadüf sonucu tanıştığı Mordaç ile evlenir.

Olay örgüsüne namusu nedeniyle ölüme karar vermesinden dolayı dâhil edilir. Sürekliliği olan bir tip değildir. Edilgen ve tek boyutlu nakledilmesi nedeniyle Forster’ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Dündar

Başkişi Selmanoviç’in oğludur. İyi bir eğitim almak isteyen Dündar komşuları Osmaniç’in kızı Muammera’ya âşık olur. Ama babası Selmanoviç bu evliliğe karşı çıkar ve Muammera’yı unutmaya için onu Londra’ya yüksek öğrenime gönderir.

Yüksek eğitimini Almanya’da yapmış olan Selmanoviç insan denen varlığın iç dünyasını gerçekte nelerin yönettiğini çok iyi bilir. Kanısına göre aşk bir hastalıktı, mikrobik ya da verem gibi bir hastalık olduğu gibi antibiyotiklerle tedavi edilmesi gerekirdi(D.S.G,s.102).

Balkan savaşının en şiddetli dönemlerinde Dündar İngiltere’dedir. Romanda ruhsal ve fiziksel betimlemesiyle derinlemesine nakledilmeyen kahraman savaşın İngiltere’ye olan etkisini yansıtmak amacıyla olay örgüsüne dâhil edilir. Dündar’ın İngiltere’deki hayatı ve onun çevresindeki insanlar romanda dördüncü bölümde nakledilir. Ama tanıtılan bu insanların Balkanlardaki savaş ile ve romanın olay örgüsüyle doğrudan bir alakaları yoktur. Dündar Selmanoviç’ten ise Selmanoviç ailesinin bir ferdi olarak romanda bahsedilir. Romanda daha çok yaşadığı aşk ile ön plana çıkartılan Dündar Forster’ın tasnifine göre düz kişilerindedir. İngiltere’de kaldığı otele bomba düşmesi nedeniyle hayatını kaybeden kahraman olay örgüsünden çıkartılır.

Mitza

Mitza bölgede yaşayan dul ve güzel Sırp kadındır. Romanda Türklerin dışındaki kahramanların olumsuz nakledildiği daha önce de dile getirildi. Mitza bu genellemenin dışında tutulan bir Sırp kadındır. Yazar-anlatıcı Mitza’yı olumlu nakleder ve savaş-barış çatışmasını ön plana çıkartmak amacıyla olay örgüsüne dâhil eder. Mitza ruhsal ve

fiziksel betimlemesiyle derinlemesine nakledilen bir kahraman olmamasına rağmen kişilik özellikleri ile ön plana çıkartılır. Çünkü Mitza tüm yaşadıklarına rağmen verdiği sözden geri dönmez, dik başlı inatçı olan kadın, düşünceleri uğruna ölümü göze alır.

“Açlıktan ve susuzluktan bitkin bir durumdaydı. Sökülen ayak tırnaklarını yarası daha geçmediğinden yere rahatlıkla basamıyordu. Bununla birlikte nisan üstü bir çaba göstererek sanki hiçbir şeyi yokmuş gibi dimdik durmaya çalışıyor, ara sıra gülümsemekten geri kalmıyordu”(D.S.G,s.185).

Alman Albay Alfons Karr'ın Mitza'dan hoşlanması ile Mitza için kötü günler başlar. Albayın aşkına karşılık vermeyen kadına iftira atılır ve Mitza tutuklanarak kurşuna dizilir. Romanda olay örgüsünde kadınların edilgen olması nedeniyle Mitza'da geri planda tutulur. Yazarın denetimde hareket eder. Savaş döneminde kadına uygulana şiddet ve baskının boyutlarını gösteren kadın kahraman Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Saime

Savaşın yıkıcı etkilerini okuyucuya nakletmek amacıyla olay örgüsüne dâhil edilen bir diğer kadın kahraman da Saime'dir. Evlenme hazırlıkları yapan genç kıza çentik adı verilen Sırp çeteler köylülerin gözü önünde tecavüz eder. Etnik çatışmaya sık sık yer verilen romanda bu konu Saima aracılığıyla da okuyucuya nakledilir. Bu olaydan sonra Saime nişanlısı tarafından terk edilir. Saime'nin babası Davutiç ise intihar etmek ister. Saime'yi bu zor durumdan Hatipoviç adlı bir Türk genci kurtarır ve onunla nikâhlanır.

“Ölmek için değil, yaşamak, yaşatmak için birleşmişlerdi. Üzerlerinden miskinliği ve korkuyu atmışlar, haklı olduklarına bir kere daha inanmışlardı”(D.S.G,s.149).

Romanda ruhsal ve fiziksel betimlemesiyle derinlemesine nakledilmeyen kahraman, romandaki işlevi bittikten sonra olay örgüsünden çıkartılır. Çok boyutlu nakledilmeyen bu roman kişisi Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

2.3.2.6. Yardımcı

Eserde yardımcı olarak yer olan roman unsurları yazar-anlatıcının olumlu naklettiği ve olay örgüsünde önemli role sahip roman kişileridir. Bu kişiler içerisinde ön plana çıkan kahraman Mehdi Azamoviç'tir. Romanda ilk bölümden itibaren tanıtınla bu roman

kişisi dışındaki yardımcı unsurlar genelde sürekliliği olmayan, tek boyutlu kahramanlardır.

Mehdi Azamoviç

Selmanoviç ailesinin çiftliğinde kâhyadır. Romanda yazar-anlatıcı tarafından olumlu nakledilen kahramanlardadır. Ruhsal ve fiziksel betimlemesiyle derinlemesine nakledilen kahraman birinci bölümden itibaren olay örgüsüne dâhil edilir. Yazar-anlatıcı Selamanoviçlerin çiftliği ile ilgili birçok bilgiyi Azamoviç'in bilincinden okuyucuya yansıtır. Azamoviç'in bu derinleşen kişiliği nedeniyle okuyucu kimi zaman onun da başkişi olduğunu düşünebilir. Ama savaş ve ölüm temasını işleyen romanda kişilerin sürekliliği yoktur. Romandaki işlevini yerine getiren kahraman ölecek olay örgüsünden çıkartılır.

“(…) usta siyaset düzenbazlarına taş çıkartırcasına kendisini dinleyen kalabalığa sahip çıkmasını biliyordu. Göz, yüz, el hareketlerinden de yaralanıyor, saniyeler geçtikçe de ağırlığını daha çok duyuruyordu”(D.S.G,s.18).

Romanda olumlu nakledilen erkek kahramanlar genel olarak aynı kişilik özelliklerini taşır. Azamoviç de Selmanoviç gibi hukuk eğitimi almış ama toprağa bağlılığı nedeniyle mesleğini yapmayan biridir. Konuşması ve sağduyusuyla çevresinde hayranlık yaratan kahraman, kitleleri peşinden sürükleme gücüne sahiptir.

“Mehdi Azomoviç bir toprak adamıydı, kocaman elleri, güneşin bir mısır püskülü gibi yakıp kızıla boyadığı yüzü, yuvarlından hiç kıpırdamadan duran gözleri sanki yıllar yılı terini akıttığı toprağa sıvanmış gibi kertik kertikti”(D.S.G,s.18).

Selmanoviç gibi savaş karşıtı olan kahraman Sırp çetelere katılmasına rağmen arkadaşı Mordaç'ı ihbar etmez ve bu nedenle Albay Alfons Karr tarafından kurşuna dizilir. Hem de Sırp kadın Mitza ile aynı avluda. Anlatıcı- yazar Azamoviç ve Mitza'nın yaşadıkları aracılığıyla savaş- barış temasını okuyucuya nakleder ayrıca Almanları Sırplardan daha çok seven Azamoviç'in düşünce dünyasında meydana gelen değişiklikleri gözler önüne serer.

“Bugüne kadar her şeylerini beğendiği, bir sevgili gibi kusurlarını görmemeye çalıştığı, Almanlardan Sırplar kadar nefret etmeye başlamıştır”(D.S.G,s.203).

Azamoviç derinlemesine nakledilen önemli roman kişilerinden olmasına rağmen yazarın denetiminde hareket eder, okuru şaşırtmaz, bu nedenle sahici değildir. Beşerî meziyetleri nedeniyle psikolojik tiplere örnek verileceği gibi çok boyutlu nakledilen kahraman Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Arabacı Nezir

Selmanoviç'i çiftliğinde çalışan arabacısıdır. Her sabah Selmanoviç'in gazetesini getirir ve onu gideceği yere götürür. Romanda yazar-anlatıcı tarafından olumlu nakledilen kahramanlardandır. Arabacı Nezir de diğer olumlu nakledilen erkek roman kişileri gibi toprağı seven, politikaya merak, dürüst biridir. Ama diğerlerinden farklı bir yanı okul okumamış olmasıdır. Çocukları çok sever Nezir kitap okumayı sevmez.

“Yarı ömrünü hayvanların arasında geçirdiğinden, onlara insanlara olduğundan biraz daha yakın sayılırdı. At olsun, inek olsun hiçbirinin konuşmasına gerek yoktu”(D.S.G,s.163).

Romanda ruhsal ve fiziksel betimlemesiyle derinlemesine nakledilmeyen kahraman sürekliliği olmayan roman kişilerindedir. Tek boyutlu nakledilmesi nedeniyle Forster'ın tasnifine açısından düz roman kişilerinin arasında yer alır.

Çavuş

Selmanoviç'in çiftliğindeki misafirhanenin sorumlusudur. Kökeni Sırp olan kahramanın asıl adı Yovanoviç'tir. Bir gün Müslüman olur ve çiftliğe yerleşir. Başkışıyle yakın ilişki içerisindeki bu kahraman romanda olumlu nakledilen roman kişilerindedir. Ruhsal ve fiziksel betimlemesiyle ön plana çıkartılmayan kahraman daha çok Selmanoviç'in çiftlikte çalışanlarla kurduğu samimi ilişkiyi yansıtmak amacıyla olay örgüsüne dâhil edilir.

“Hiç masrafı yoktu, yiyip içip misafirhaneye bakıyordu ama artık iyice yaşlanmıştı. Yanından hiç ayırmadığı kalın sopasına dayanmadan yürüyemiyordu. Ayakta fazla duramıyordu, sağ gözü de yarı yarıya kapanmıştı. Ama o çok kişide bulunmayan hoşgörüsüne yapayım, ötesi bana yeter”(D.S.G, s.107).

İşlevi nedeniyle olay örgüsüne dâhil edilen kahraman, işlevini tamamladıktan sonra olay örgüsünden çıkartılır. Roman kişisi kurmaca yapısıyla okuyucuya sahici gelemekten, tek boyutlu nakledilmesi nedeniyle de Forster'ın düz roman kişilerindedir.

Doktor Kayır Metroviç

Selmanoviç'in yakın arkadaşı ve doktorudur. Savaş döneminde yoğun çalışan kişilerdendir. Yazar-anlatıcının olumlu naklettiği roman kişisini ruhsal ve fiziksel betimlemesi derinlemesine yapılmaz. Doktor romanda Selmanoviç'i Türk-Divisia örgütünü kurması konusunda harekete geçiren kişilerdendir. Örgüt kurulduktan sonra da maddi ve manevi yardımlarını esirgemez. Selmanoviç'e destek olur. Romandaki işlevi daha çok Türklerin direnişine hizmet etmek ve Selmanoviç'e yardım etmektir. Buna rağmen kahraman süreklilik göstermez. İşlevi bittiğinde olay örgüsünden çıkartılır.

“Metroviç elli yaşlarında, ama dinç bir adamdı. Birçok doktorlar gibi para delisi de değildi. Üstelik şair bir yanı da vardı. Belki de bu yüzden birçok arkadaşları gibi zengin olamamıştı. Ama bu durumdan hiç şikâyetçi değildi”(D.S.G,s.124).

Doktor toplumda saygın bir yeri olan, insanlara karşılıksız yardım eden kahraman olarak toplumsal bir tiptir ve sadece toplumdaki görevine uygun davranır yani okuyucuyu şaşırtmaz, çok boyutlu nakledilmemesi nedeniyle de Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindendir.

Hafız Beyroviç

Treska bölgesinde sözü geçen müftü Bedroviç romanda olumlu tanıtılan din adamı tipidir. Barış yanlısı olan roman kişisi savaş-barış temasını yansıtmaya işleviyle olay örgüsüne dâhil edilir. Romanda dinin birleştirici ve yakınlaştırıcı misyonunu görev edinen din adamı yazar-anlatıcı tarafından toplumsal bir tip olarak nakledilir. Selmanoviç ve Türk-Divisia örgütüne verdiği destekten dolayı başkisi Selmanoviç'in hayatında önemli bir yere sahiptir. Bedroviç olay örgüsüne Mitza ve Azamoviç'i tutuklayan Alman subay Alfons Karr ile yaptığı görüşme ile dâhil olur. Bu görüşme sırasında yazar-anlatıcı adeta Bedroviç'in bilincinden Alfons Karr'ı tasvir eder. Böylece Bedroviç yazarın sözcüsü durumuna gelir.

Romanda ruhsal ve fiziksel betimlemesiyle derinlemesine tanıtılmayan bu roman kişisi, Alfons Karr ile karşılaştırılarak tasvir edilir.

“Bedroviç'in de yakışıklılıkta ondan aşağı kalır bir yeri yoktu. Beyaz sarığının altındaki kırışksız alını, düzgün burnu, tapınaklara özgü kutsal bir huzurla birlikte savaş birçoklarının yeniden özlemini duymaya başladıkları insanlı sevgilisin

yansıtan toprak rengindeki gözleri, güzellikten yana kıskanacakları kadar biçimliydi”(D.S.G,s.170).

Romanda Bedroviç'i olay örgüsünde önemli kılan bir diğer görüşme de Bedroviç'in Peder Yuvan ile yaptığı görüşmedir. Bu görüş sırasında iki din temsilci konumundaki din adamları barış ve dostluk mesajları vererek romanın temel tezine ve yazar-anlatıcının düşüncelerine uygun hareket ederler. Buna rağmen Hafız Bedroviç Türkleri kendileri korumak amacıyla silahlı mücadeleye girişmeleri gerektiğini savunur. Çentik denen Sırp çeteler tarafından kaçırılan Bedroviç'e işkence yapılır. Türk- Divisia örgütü tarafından kendisi kurtarmak için gönderilen Miyasiç ile birlikte öldürülerek olay örgüsünden çıkartılır. “Kurt'un Faik Baysal ve romanları ile ilgili yaptığı tez çalışmasında Bedroviç'in gerçek hayatta işkence yapılarak öldürülen bir öğretmen olduğunu öğrenilir“(Kurt,2009:217).

Stevan

Novi-Sad'da Selmanoviç'in yedek subaylık yaptığı dönemlerdeki emir eridir. O dönemlerde Selamnoviç Stevan'ı korur ve ona yardım eder. Romanda Sırp olmasına ve dağa çıkıp Pub Duiç'in çetesine katılmasına rağmen yazar-anlatıcı tarafından olumlu nakledilen psikolojik bir tiptir. Ruhsal ve fiziksel bakımdan derinlemesine betimlenmeyen kahraman savaş-barış çatışmasını yansıtan işlevi nedeniyle olay örgüsüne dâhil edilir. Selmanoviç'i Sırp çetesinin elinden kurtaran kahraman Türk-Divisia örgütü tarafından vurulur.

“Güya şimdiye kadar yüz kişiyi öldürmüşüm. Bunların otuz çocuk, yirmisi erkek, ellisi de kadınmış, kadınları öldürdükten sonra tecavüz ediyor, sonra da derilerini yüzüyormuşum. Bu yalanları almanlar yazdırıyor hep. Bilen bilmeyen de buna inanıyor elbet”(D.S.G,s.275).

Sırp çeteler tarafından kandırılıp dağa çıkartılan gençlerin içinde buldukları durumu yansıtan Stevan romanın tezine uygun hareket eder ve davranışları yazarın denetimindedir. Yazar-anlatıcı tarafından çok boyutlu nakledilmediği için Forster'ın düz roman kişilerindedir.

Hatipoviç

Türk- Divisia örgütü ile birlikte dağa çıkan Türklerdendir. Romanda yazar-anlatıcı tarafından olumlu nakledilen kahramanlardandır. Ruhsal ve fiziksel betimlemesi yapılmayan kahraman olay örgüsüne kontrolsüz şiddet duyguları nedeniyle dâhil edilir ve işlevini yerine getirdikten sonra olay örgüsünden çıkartılır.

“Hatipoviç kendi başına buyruk bir insandır. Şimdiye kadar her hangi bir hatasını görmüş değiliz. Günün birinde yanlış bir yola sapacak olursa. Onu kanımca yalnız muhterem müftü etkileyebilir”(D.S.G,s.220).

Hatipoviç Türkleri öldüren Sırpların köylerini basar ve intikam almak ister. Sırplar tarafından bir haydut olarak görülen Hatipoviç Türklere göre ise bir kurtarıcıdır. Bu durum savaşın etnik unsurlar üzerinden nasıl bir etki gösterdiğini tespit etmek açısından önemlidir ve romanın tezine hizmet eder. Her millet kendi kahramanını savunur. Yazarın denetiminde hareket eden kahramanın sahiciliği yoktur ve romanın tezine uygun olarak olay örgüsüne dâhil edilen beşerî zaaflarıyla ön plana çıkartılan, tek boyutlu nakledilen psikolojik bir tiptir. Bu nedenle Forster’ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Halit Miyasiç

Romanda Saima’ya tecavüz eden Sırp’ı öldürüp Saima ile evlenmesi nedeniyle olay örgüsüne dâhil edilen kahramandır. Yazar-anlatıcının olumlu naklettiği kahramanlardan olan Miyasiç, Saima ile evlendikten sonra Balkan’a çıkıp örgüte katılır. Savaş- barış temasını işleyen romanda hiçbir zaman umudunu kaybetmeyen kahramanın ruhsal ve fiziksel betimlemesi yapılmaz.

“Dünyada daha her şey bitmemişti. İnsanlıktan yana umudunu kesmeye hiçbirimizin hakkı yoktu. Yeryüzünde daha birinin yaptığını yeniden yıkacak insanlar vardı”(D.S.G,s.247).

Romanda işlevi nedeniyle yer alan kahraman Sırp çetelerin esir aldığı Müftü Bedroviç’i Sırpların elinden kurtardıktan sonra yolda müftüyle birlikte ölüp olay örgüsünden çıkartılır. Tek boyutlu nakledilmesi, beşerî meziyetlerinden dolayı psikolojik bir tiptir ve Forster’ın tasnifine göre düz roman kişileri içerisinde yer alır.

2.3.2.7. Dekoratif Unsur Konumundaki Kişiler

Romanda olay örgüsünde işlevi olmayan sadece dekoratif unsur olarak yer alan bu roman kişileri, Balkanlardan ve İngiltere’den seçilmiştir. Romanın bir bölümünde Dünder’in eğitim için gittiği Londra ve çevresi okuyucuya nakledilir. Dünder’in Londra’da iken ilişki içerisinde bulunduğu roman kişileri kimi zaman ruhsal ve fiziksel özellikleriyle nakledilmelerine rağmen, olay örgüsünde etkin olmadıkları için dekoratif unsur konumundadırlar. Romanda dekoratif unsur konumundaki roman kişileri şunlardır:

Didiç Ostoyiç, Tito, Yakaviç, Neniç, Mihailoviç, Moriç, Mihailoviç, Kaleperoviç, Ayışa, Osmaniç, İstemi, Mary, Heinrich, Müler, Wolfgang, Ferit Haznedaroviç, Popoviç, Durkoviç, Muyo, Simo, Aşar Podo, Kuyucu Mustafa Agaiç, Bruno, Hasan İskopiç, Seydiç, Oldiç, Demirci İsmailoviç, Uncu Kerimoviç, Cafer İsmailoviç, İdris Hamziç, Avukat Rankoviç, Mr. Hudson, Charles Brown, Madam İrene, Mr. Jack, Biko, Cumaoviç, Çerziovıç, Rasimoviç, Dankoviç

2.3.2.8. Romanın Şahıs Kadrosuna Toplu Bir Bakış

Drina’da Son Gün romanı kalabalık bir şahıs kadrosuna sahiptir. Yazar savaş temasını okuyucu nakletmek amacıyla romana birçok kişiyi dâhil eder. Romana dâhil edilen bu kişiler daha çok, temanın nakledilmesinde işlevseldir. Bu nedenle olay örgüsüne dâhil olan roman kişilerinin sürekliliği yoktur. İşlevini yerine getiren roman kişisi ölür ve olay örgüsünden çıkartılır.

Mekân olarak Balkanları konu edinen ve gerçek yaşamdan yola çıkılarak kaleme alınan *Drina’da Son Gün* romanının şahıs kadrosu yazarın diğer romanlarından farklıdır. Yazarın tanıttığı roman kişileri gerçek yaşamdan yola çıkılarak kurgulanmış kişilerdir. Yazar kişileri tanıtırken bir tarihçi gibi objektif tavır takınmaz. O kişileri olumlu ve olumsuz tipler olarak nakleder. Romanda Türk ve Müslüman olan roman kişileri olumlu nakledilir. Bu roman kişilerinin arasında olumsuz nakledilen kişiler yoktur, bu kişiler haksızlığa uğrayan, işkence edilen ya da kendini savunmak için örgütlenmeye mecbur bırakılan roman kahramanlarıdır.

Olumsuz nakledilen kişiler ise Türklerin dışında, yani farklı etnik kökene mensup kahramanlardır. Romanda ön plana çıkartılan olumsuz tipler Sırp lar ve Almanlardır. Sırp lar çentik denilen eşkıya çeteleri kurup köyleri basar, Almanlar ise işgal güçleridir ve bütün Balkan milletlerine eziyet eder.

Savaş-barış, güçlü-güçsüz, iyi-kötü çatışmalarını konu edinen romanda yazar karakter yaratmaktan çok tip yaratır. Kahramanlar yüzeysel tanıtılan ve sürekliliği olmayan kişilerdir. Fakat bu kişileri romanın tezi itibariyle işlevseldir. Çünkü varlıklarıyla ana temaya hizmet ederler.

Baysal'ın savaş teması ana tema olarak konu edindiği bir diğer eseri de *Ateşi Yakanlar* romanıdır. Bu roman İzmir'in işgalinden itibaren, kurtuluş mücadelesinin konu edinir. Bu iki romanın geçtiği mekânlar farklı olmasına rağmen kişileri büyük benzerlik gösterir. *Drina'da Son Gün* romanının başkişisi Selmanoviç ile *Ateşi Yakanlar* romanının başkişisi Arif Bey benzer kişilik özelliklerine sahiptir. İkisi de vatanını, toprağını, milletini, insanları sever ve inandığı değerler için mücadele verir. Yine *Drina'da Son Gün* romanın kadın kahramanı, başkişi Selmanoviç'in eşi Şevval Ana ile *Ateş Yakanlar* romanının kadın kahramanı başkişi Arif Bey'in eşi Raziye Hanım benzer biçimde tanıtılmıştır.

Yazarın diğer romanlarındaki gibi *Drina'da Son Gün* romanında da kadın kahramanlar edilgendir, geri planda tutulur ve olayların gidişatına müdahale edemez.

Baysal'ın *Sarduvan*, *Ateşi Yakanlar*, *Voli*, *Rezil Dünya* romanlarında konu edindiği din adamlarıyla bu romanda da karşılaşılır. Baysal *Drina'da Son Gün* romanında din adamlarını toplumun gidişatına yön vererek insanları etkileyen kişiler olarak ele alır.

2.4. Ateşi Yakanlar

2.4.1. Romanın Tanıtımı ve Özeti

Faik Baysal'ın dördüncü romanı olan *Ateşi Yakanların* baskısı 1991 yılında Armoni Yayınları'na yapılır.

Kurtuluş Savaşı yıllarında İzmir'in içinde bulunduğu durumu konu edinen roman yaşanmış olaylardan yola çıkılarak kaleme alınmıştır. Roman ile ilgili tarihsel bilgileri

ünlü tarihçi Reşat Ekrem Koçu'dan öğrenen yazar, tarafsızlığını korumaya çalışmıştır. Baysal Yardım ile yaptığı söyleşide Ateşi Yakanlar romanı ile ilgili şunları dile getirir:

“(…) 10 Mayıs 1919 ile 20 Ekim 1920 tarihleri arasındaki dönemi, Kuva-yi Milliye hareketini anlatır. Bu roman şimdiye kadar dergilerde ya da gazetelerde okumadığımız çok ilginç bir olaylar zinciridir. Ve ilk kez romanda düşman cephesi de çok büyük ölçüde yer almıştır. Bu olayların en değişik olanlarını bana Reşat Ekrem Koçu vermiştir” (Yardım,2000: 86).

Baysal için roman yazmanın amacı aydınlatılmamış gerçekleri bir fotoğrafçı titizliğiyle ele alarak topluma yansıtmak ve bu anlamda diğer sanatçılara da öncülük etmektir. Ateşi Yakanlar romanı da Baysal'ın bu fikirlerinin ürünüdür. “Çünkü Baysal tarihi ve anıları konu edinen romanların edebiyatımızda yer almadığını ve bu durumun edebiyatımız için bir eksik olduğunu dile getirir”(Andaç, 2001:198).

Baysal romanının çıkış noktasını bir tarih dergisindeki araştırmadan konu edinir. Bu araştırmada İzmir'in işgali sırasında ilk kurşunu kimin attığı konusunda üç görüşün olduğunu ve bu görüşlerin birbiriyle çeliştiği yer alır. “Baysal da bu araştırmadan yola çıkarak ilk kurşun Hasan Tahsin'in değil Albay Arif Bey'in attığını düşünür ve romanında bu görüşü dile getirir“(Andaç,2001: 199).

Baysal yine Andaç ile yaptığı bu söyleşi de romanda yer alan kişileri gerçek olduğunu fakat isimleri değiştirme gereği duyduğunu ve romanda tolu olarak verilen bu olayların ülkemizin çeşitli bölgelerinde yaşandığını dile getirir.

Kuşkusuz ki bir yazar ve bir tarih araştırmacısı birbirinden farklıdır. Baysal tarihi olayları gerçeğe uygun yansıtmaya çalışmış ve bunu yaparken de tarafsız olamaya çalışmıştır. Baysal yaşanmış olayları nakletmesine karşın bir anı romanı kaleme almamıştır. Forster bu durumu şöyle açıklar:

“Anı kitabı tarihtir, kanıtlara dayanır. Roman ise, kanıt artı (X) ya da kanıt eksi (X) üzerine kurulur; buradaki (X) bilinmeyen yazarın kişiliğidir ve kanıtların etkisini durmadan değiştirir, kimi zaman büsbütün başka bir şeye dönüştürür”(Forster,1985:84).

1986 roman ödülünü kazanarak Hürriyet Gazetesi'nde yayımlanan roman 1991 yılında İnanç Dergisi Roman Ödülü'nü almaya hak kazanmıştır.

İncelememize kaynak olan baskı Armoni Yayınları'nca 1991 yılında yapılan baskıdır. 396 sayfalık roman yazarın “*İnanıyorum, istediğimiz dünya kurulacak bir gün. O zaman insanlar vatanları için de ölmeyecekler.*” şeklindeki epigrafiyle başlar. Beş ana bölümden oluşan eserde her bölüm birbirinden “birinci bölüm” örneğindeki gibi “... bölüm” başlığıyla ayrılır. Yazar bölümleri ayrılmak için de rakam kullanmayı tercih eder ve her bölümü beşe ayırır.

Ateşi Yakanlar romanındaki olay örgüsü Kaymakam'ın Arif Bey'i makamında ziyaret etmesiyle başlar. Bu olaydan sonra Kaymakam ile Arif Bey birlikte hareket etmeye başlarlar ve giderek yakınlaşırlar. Buna karşın Valide onlara tavrı alır ve İstanbul'dan gelecek emirleri aynen uygulamak ister. Ülke işgal altındadır, Yunanlıların İzmir'e çıkması an meselesidir. Mustafa Kemal ise İzmir'in İşgalinden bir kaç gün önce Samsuna çıkar. Kaymakam Bey Milli Mücadeleyi desteklediği için Rumlar tarafından öldürülür. Kaymakam'a yardım eden Doktor Edip'in kız Sahure de Rumlar tarafından tecavüze uğrar ve öldürülür. Yarbay Arif ise İstanbul'dan gelen emirlere uymadığı için görevinden alınır. Aynı gün İzmir işgal edilir. Yarbay Arif gazeteci Hasan Tahsin ile birlikte İzmir'in işgaline direnen ilk isimlerdendir.

Bu işgal sonrasında İzmir haklı Yunanlılara karşı koymak için silahlanır. Bu işgalden sonra Yarbay Akif silahlanarak Karakeçili Alayının kuru. Eşini İzmir'de yalnız bırakan Albay onun hayatı için endişelenir ve onu Yağmurcuoğlu ile birlikte İstanbul'a gönderir. Raziye Hanım'ı İstanbul'a bırakan Yağmurcuoğlu görevini yerine getirdikten sonra kılık değiştirerek Kara Keçili Alayına katılmak üzere Yarbay Akif'e ulaşır. Yağmurcuoğlu Yarbay Akif'in verdiği gizli görev nedeniyle tekrar İstanbul'a gider ve Osman Nevres'e suikast düzenleneceğini haber verir. Yağmurcuoğlu İstanbul'da kaldığı dönemde ünlü Milli mücadele taraftarı Musto ile tanışır ve görevini başarıyla tamamlayan kahraman tekrar Kara Keçili Alayı'na geri döner.

2.4.2. Romanın Şahıs Kadrosunun İncelenmesi

2.4.2.1. Başkişi

Arif Bey

Tarihi bir kişilik olan Arif Bey İzmir'in işgali sırasında İzmir Merkez Komutanıdır. Romanın başkişisi olan kahraman daha öncede belirtildiği gibi Baysal'a göre İzmir'in işgali sırasında ilk kurşunu sıkan kişidir. Bu nedenle romanda milli mücadele ruhunu uyandıran, halkın buna inanmasını sağlayan bir kişilik olarak ön plana çıkartılan kahraman evli ve iki çocuk babasıdır. Milli Mücadele Dönemini konu alan romanda sürekliliği olan kişiler azdır. Yarbay Arif Bey romanda sürekliliği olan derinlemesine nakledilen roman kişilerindendir. Üçüncü kişi anlatıcı tarafından okuyucuya nakledilen romanda kahramanlar yazar-anlatıcının bakış açısıyla okuyucuya nakledilir. Savaş temasını işleyen romanda milli mücadele yanlısı bir kahraman olan Yarbay Arif Bey olumlu nakledilen kahramanlardandır. Yazar-anlatıcı başkişi Arif Bey'i okuyucuya naklederken yanlı bir tutum sergiler ve kahramanı idealize eder. Savaş temasını nakleden romanda başkişinin daha çok ruhsal betimlemesi ön plana çıkartılır. Yarbay Arif vatansever, dürüst ve namuslu bir askerdir. Makam düşkünlüğü ve yükselme hırsı olmayan kahraman İşgal döneminde İngilizlerin etkisi altında Milli Mücadeleye karşı kararlar alan Osmanlı hükümetinin emirlerini yerine getirmez ve bu nedenle görevinden alınır. İzmir'in işgali üzerine Ege'nin iç bölgelerine çekilip Kara Keçili Alayını kuran Yarbay Milli Mücadeleye destek verir.

“Kaçmadım, hiçbir zaman kaçmam da. Sadece geri çekildim. İyi de oldu, düşmana şimdi her karış toprağı çok pahalıya ödetiyoruz. Hanım bana, işgal başlamadan önce bir gün geri çekilmenin kaçmak olduğun söylemişti de çok kızmıştım. Haklıymış, ezici kuvvetlerle üstümüze gelen düşmana direnmekte inat etseydim Karakeçili Alayı'nı kuramayacaktım şimdi”(Ateşi Yakanlar,s.219).

Yarbay mücadele temasının ön plana çıkartılmasında işlevsel bir kahramandır. Ama psikolojik derinliği olmayan kahramanın geçmişiyle ilgili bilgilerde sınırlıdır. Anafartalar'da Mustafa Kemal ile savaşan Yarbay'ın hayatı cephelerde geçmiş ve bu nedenle de ailesine gereken zamanı ayıramamıştır. Yarbay Arif romanın merkez kişisi olmasına rağmen bu roman kişisi ile ilgili bilgiler toplu bir şekilde verilmez yazar dramatik yöntemi kullandığı için okuyucu bu bilgilerin romanın genelinden elde eder. Romanda ana temanın okuyucuya nakledilmesi konusunda işlevsel bir kahraman olan

Yarbay milli mücadele konusunda ön plana çıkartılan asker kimliği ile toplumsal bir tipe örnektir.

“Bunca felaketten sonra yine de karamsar değildi. Hattâ bir ara birden ayağa kalktı, “düşmanı kesinlikle ezeceğiz ve Allah nasip ederse çok yakında İzmir’i de geri alacağız” diye bağırdı“(Ateşi Yakanlar s.221).

Romanın tezi gereği yazar-anlatıcı tarafından kusursuz nakledilen kahraman adeta efsane bir kişiliğe büründürüldüğü için okuyucuya inandırıcı gelmez ve yazarın denetiminde hareket ettiği için sahici değildir. Fiziksel betimlemesi yapılmayan bu roman kişinin zaman zaman iç hesaplaşmalarına da yer verilir. Savaşın olumsuz etkileri nedeniyle psikolojik olarak derinlemesine etkilenen kahraman kimi zaman yanlış kararlar alır. Ama bu durum romanda eleştirilmez.

Bu eğitim sistemi değiştirilmeli, bilim insan sevgisi üzerine oturtulmalı. Yoksa tarihe geçmek hırsıyla çarpınan, ikide bir dünyayı kana bulayan aydın budalalar yüzünden bizler daha çok ölürüz burada. Ben artık savaş meydanlarındaki kahramanlara değil, insanlık savaşı verenlere inanıyorum”(Ateşi Yakanlar,s.393).

Çok boyutlu nakledilen roman kişisi Forster’ın tasnifine göre yuvarlak roman kişilerindedir.

2.4.2.2. Karşı Güç

Romanda karşı güç olarak tanıtılan kahramanlar aynı zamanda yazar-anlatıcı tarafından olumsuz nakledilen milli mücadele karşıtı kişilerdir. Bu roman kişileri İstanbul hükümeti taraftarı kişiler olduğu gibi İzmir’de yaşayan işgal yanlısı Rumlardır. Romanda Türk ve Müslüman kahramanlar genellikle olumlu nakledilir ve milli mücadele taraftarıdır. Bu kişiler dürüst ve vatanseverken, olumsuz nakledilen milli mücadele karşıtı roman kahramanları genellikle korkak ve düzenbaz kişilerdir. Romanda karşı güç olarak birçok kahraman yer almasına rağmen sürekliliği olan ve olay örgüsüne etki eden kahraman yok gibidir. bu nedenle karşı güç olan kahramanlar genellikle dekoratif unsur konumundaki roman kişilerindedir.

İzmir Valisi İzzet

Halk arasında ‘Kambur Fare’ diye bilinen İzmir Valisi ülkesini seven fakat milli mücadele taraftarı olmak yerine İngiliz Hükümeti’nin etkisi altındaki Osmanlı

Hükümeti'nin kararlarına sıkı sıkıya bağlı biridir, bundan dolayı halk ve milli mücadele yanlıları tarafından eleştirilir.

Romanda olumlu nakledilen kahraman romanın ilerleyen bölümlerinde olumsuz nakledilir. Çünkü kahramanın kararlarına gerekçe olarak gösterdiği kanun üstünlüğü artık halka inandırıcı gelmez. Romanda makamı ve para nedeniyle her şeyi yapan kahraman beşerî zaaflarıyla ön plana çıkartılması nedeniyle psikolojik tipe örnektir. Ana teması savaş olan romanda milli mücadele karşıtı Osmanlı bürokratlarını temsil eden kahraman bu nedenle işlevseldir.

“Kendi başınıza hareket ediyorsunuz. İzmir'in valisi ben miyim yoksa siz misiniz? Sizensiz bir kente iki vali çoktur. İkinizden birinin gitmesi gerek buradan”(Ateşi Yakanlar,s.33).

Romanda ruhsal ve fiziksel betimlemesiyle derinlemesine nakledilmeyen roman kişinin sürekliliği yoktur. İzmir Merkez Komutanı Arif Bey ve Kaymakam ile aralarındaki düşmanlık nedeniyle olay örgüne dâhil edilir. Çünkü Merkez Komutanı Arif Bey Mustafa Kemal yanlısıdır, Vali ise görevi gereği Arif Bey'i durdurmak ister. Vali İzzet İstanbul'dan aldığı telgraf nedeniyle halkın İzmir işgaline karşı çıkmaması gerektiğini düşünür fakat halkın bu duruma tepki göstermesi nedeniyle kenti terk eder.

“Poliste iş yok, devlet de benim elimi kolumu bağladı. Bu valilik değil rezillik, kepezelik. İlk fırsatta istifa edeceğim, ilk fırsattı” (Ateşi Yakanlar,s.92).

İzmir Valisi İzzet romanda tutarlı davranan kahramanlardandır ve bu nedenle okura inandırıcı gelir, kahraman roman boyunca sadece bir fikri savunur ve bunun için mücadele ederek olay örgüsünde yer alır. Böyle roman kişileri Forster'ın tasnifine göre düz kişilerdendir.

Metropolit Hrisostomos

Romanda olumsuz nakledilen din adamlarındandır. Ruhsal ve fiziksel betimlemesi geriplanda tutulan kahraman olay örgüsüne dinin ve din adamlarının toplum üzerindeki etkisi göstermek amacıyla dâhil edilir. Romanda sürekli yer almayan kahraman derinlemesine nakledilmez. İşlevsel bir roman kişisi olan kahraman görevini tamamladıktan sonra olay örgüsünden çıkartılır.

Yazar-anlatıcının yanlı tanıttığı kahraman milli mücadele yanlısı Akif Bey ve Kaymakam'ın yanında barış ve dostluk söylemlerinden bulunurken, kilise de sadece Rumlara verdiği vaazlarda halka kin ve düşmanlık aşilar ve Rum çeteleriyle iş birliği yapar.

“Metropolit Hrisostomos buradaki Rumları kışkırtıyormuş boyuna. Geçen gün kilisede cemaatine ‘Kentin ileri gelenlerini bir bir ortadan kaldırın’ demiş. Amacı bize gözdağı vermek”(Ateşi Yakanlar,s.36).

Romanda olumsuz nakledilen kahraman tutarlıdır ve bu nedenle okura inandırıcı gelir çünkü tek boyutlu nakledilen kahramanın romandaki var olma amacı milli mücadeleye karşı tavır sergilemektir. Topluluklara yön veren misyonu nedeniyle toplumsal tipe örnek olan din adamı, Forster'ın tasnifine göre de düz roman kişilerindedir.

Marya

Kadın kahramanın az yer verildiği romanda kadınlar genellikle edilgendir ve olay örgüsünde etkili olmazlar. Romanda olumlu nakledilen kadın kahramanlar genelle Türk, Müslüman ve milli mücadele taraftarı erkek kahramanların eşleridir. Rum kadınlara ise romanda derinlemesine yer verilmez ve bu kahramanlar dekoratif unsur durumundadır. Marya romanda olumsuz nakledilen kadın kahramanlardandır. Ruhsal ve fiziksel betimlemesiyle derinlemesine nakledilmeyen kahramanın sürekliliği yoktur ve romandaki işlevi bittikten sonra olay örgüsünden çıkartılır.

“Marya yaşına göre gerçekten de çok güzel bir kadındı. İri göğüslerini konuşurmakta da çok ustaydı. Eteğinin yırtmacını biraz daha açtı, müziğe ayak uydurarak karanfil kokularını içinde dönmeye başladı”(Ateşi Yakanlar,s.383).

Beşeri zaafı nedeniyle romana konu edilen kadın kahraman parayı önemseyen, otelci Anestis ile birlikte çalışıp İngiliz subaylarına dans eden psikolojik bir tiptir. Romanda tek boyutlu nakledilen kahraman tutarsız değildir ve tek amacı para kazanmaktır. Marya bu nedenle Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

2.4.2.3. Arzu Edilen-Korku Duyulan Nesne

Romanda başkışı ve onun çevresindeki yardımcı kişilerin ulaşmak istedikleri amaç işgal güçlerini yurttan çıkartmaktır. Bu amaçla Kara Keçili Alayı'nı kuran başkışı Yarbay

Akif'in amacı Kara Keçili Alayı'nın işgal kuvvetlerine karşı başarılı olmasını sağlamak ve onların ilerlemesini durdurmaktır.

“Mustafa Kemal'i iyi tanırım. İlk fırsatta alayımı onun emrine vereceğim. Böyle bölük pörçük kuvvetlerle hiçbir şey yapamayız. Merkezi bir yönetimden yoksun olan direnişler. Er geç kırılmaya mahkûmdur. Düşmanın karşısına bir tek yumruk halinden çıkmalıyız. Kemal Paşa'dan başka bunu başarabilecek adam da göremiyorum ben”(Ateşi Yakanlar,s.394).

Yarbay Akif başarısı nedeniyle adını dört bir tarafta duyurur ama bu onun ulaşmak istediği nihaî amaç değildir. Ege Bölgesi'ndeki başarılarından sonra birliğini Mustafa Kemal 'in emrine vermeye karar verir ve Kuvay-ı Milliye ile birleşme kararı alır.

“Biz Ateşi Yaktık, bundan sonrası artık Mustafa Kemal'e kalmış”(Ateşi Yakanlar,s.396).

2.4.2.4. Yönlendirici

Başkişi Yarbay Akif mili mücadele döneminde ilk kurşunu sıkan kahraman olarak romanda önemli bir işleve sahiptir. Fakat başkişiyi yaptığı bu eylem de destekleyen, harekete geçiren bir takım olaylar ve kişiler vardır. Yarbay Akif'in Kaymakam ile yaptığı görüşme bu konuda bir dönüm noktasıdır. Milli Mücadele taraftarı olan Kaymakam Yarbayı bu konu da destekler ve mücadelenin hızlanmasına katkı sağlar.

“Cinayet işleyenler yakalanmıyor, ölenlerde öldükleriyle kalıyor. Elimizde bulunan silahlar çok eski, yeterince cephanemiz yok. Subaylar ve erler perişan. Hepsi ayrı telden çalıyor. Kimi padişah yanlısı kimi hala Enver Paşa hayranı. Devlet maaşlarımızı ödemekten bile aciz”(Ateşi Yakanlar,s.18).

Bu görüşmeden sonra Kaymakam'ın öldürülmesi, Doktor Edip Bey'in kızına tecavüz edilmesi, ve son olarak da İzmir'in işgal edilmesi Milli Mücadele yanlısı Yarbay Akif'in Kara Keçili Alayı'nı kurmasına zemin hazırlar. Bütün bunların dışında Yarbay Arif'i etkileyen en önemli olaylardan biri de milli mücadele taraftarı gazeteci Hasan Tahsin ile yaptığı görüşmedir.

“Sandığımdan çok daha gençmişsin. Ülkemizin bu sıkıntılı günlerde sizin gibilere çok ihtiyacımız var. Tanrı yardımcınız olsun” (Ateşi Yakanlar,s.71).

2.4.2.5. Alıcı

Romanda edilgen unsur olarak yer verilen kadın kahramanlar genelde erkek roman kişilerinin davranışlarının sonucundan etkilenen olay örgüsünde geri planda tutulan alıcı olarak nitelendirilen roman kişileridir.

Raziye Hanım

Romanın en ön plandaki kadın kahramanı Yarbay Arif'in eşi Raziye Hanım'dır. Olay örgüsüne kadın ya da bireysel kimliğinden ziyade Yarbay Akif'in eşi olarak dâhil edilen kahraman savaşın ve işgalin kadın kimliği üzerindeki etkisini okuyucuya naklettiği için işlevsel bir tiptir. Romanda fiziksel betimlemesiyle ön plana çıkartılmayan kadın kahramanın ruhsal betimlemesi derinlik kazanır. Sabırlı ve anlayışlı olan roman kahramanı, çok iyi Fransızca bilir ve şiire, edebiyata ilgi duyar, çok kitap okuyan kültürlü bir kadındır.

“Biraz Almanca bilen, Tevfik Fikret ve Namık Kemal'den başka şair tanımayan kocasına karşılık çok güzel Fransızca konuşan, belli başlı Fransız ozanlarının en güzel şiirlerini ezbere bilen, hangi türde olursa olsun kitap okumayı çok seven kültürlü bir kadındı”(Ateşi Yakanlar,s.22) .

Yarbay Akif ile annesinin isteği üzerine evlenen kahraman, eşinin asker olması nedeniyle zaman zaman evliliğini sorgular. Çünkü Yarbay Akif yoğun çalışma hayatı nedeniyle eşine ve çocuklarına gerekli zamanı ayıramaz. Raziye Hanım'ın böyle dönemlerde psikolojisi bozulur. Fakat daha sonra eşinin vatan için mücadele ettiğini düşünerek kendisini avutmaya çalışır.

“Ne talihsiz başım varmış Allah'ım bir gün bile yüzüm gülmedi şu dünyada. Hep kavga gürültü, kan ve ölüm. Bundan başka bir şey görmedim. Bu gidişle göreceğim de yok galiba”(Ateşi Yakanlar,s.155).

İzmir'in işgalinden sonra iki çocuğunu da alarak İstanbul'a yerleşmek zorunda kalan roman kişisi, Yarbay Akif'in Kara Keçi Alayı'nı kurmasıyla İstanbul'da da tehdit almaya başlar. Bu nedenle Kara Keçili Alayı mensubu Yağmuroğlu Raziye Hanım'ın evinin önüne nöbet tutması için asker yerleştirir. Romanda olumlu nakledilen kahraman sürekliliğe sahip değildir, bir süre sonra olay örgüsünden çıkartılır. Romanda tek yönlü nakledilen kahraman tutarlıdır ve tek amacı ailesini korumaktır. Kahraman bu yönüyle

Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Anjelika

Yağmurcuoğlu'nun âşık olduğu Rum kızı Anjelika romanda olumlu nakledilen az sayıdaki Rumlardandır. Romanda ruhsal ve fiziksel betimlemesi derinlemesine yapılmayan kahraman olay örgüsüne Yağmurcuoğlu ile yaşadığı aşk nedeniyle dâhil edilir ve olay örgüsünde etken değildir.

“Çok güzel bir kız. Kız değil bir kâse bal. Ardahan balı hem de”(Ateşi Yakanlar,s.41).

Savaş nedeniyle kavuşamayan sevgililer Anjelika'nın kardeşinin Doktor Edip Bey'in kızına tecavüz ettiği gerekçesiyle Yarbay Arif tarafından idam ettirilmesi ile tamamen uzaklaşırlar. Anjelika'nın duyguların öğrenen Rumlara ona işkence ederler, Anjelika ise kendisini işkenceden kurtaran İngiliz subayı Hamilton ile evlenir.

“Türkçeyi çok güzel, pürüzsüz, kusursuz konuşuyordu. Bir Rum kızı olduğunu kimse anlayamazdı. Bu yeteneğini arkadaşlarının hemen hemen hepsinin Türk olmasına, onlarla yatıp kalkacak kadar sıkı ilişkiler içinde bulunmasına borçluydu”(Ateşi Yakanlar,s.114).

Anjelika olay örgüsünde savaşın kadınlar üzerindeki etkilerini yansıttığı için işlevsel bir kahramandır. Sürekliliği olmayan roman kişisi işlevi bittikten sonra olay örgüsünden çıkartılır. Tek boyutlu nakledilen kahraman tutarlı bir tavır sergiler ve kahramanın birbiriyle çelişecek davranışları yoktur fakat Anjelika evlendikten sonra tesadüfen Yağmurcuoğlu ile İstanbul'da bir davette karşılaşmaları okura inandırıcı gelmeyen tesadüflerdendir ve bu durum romanın kurgusuna zarar verir. Çok boyutlu nakledilmeyen kahramanın romandaki tek varlık nedeni Yağmurcuoğlu'na duyduğu aşktır, bu nedenle kahraman Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Arife Hanım

İstanbul Emniyet Amiri Mürşit Efendi'nin eşidir. Romanda Rum kadınlar dışında nadiren olumsuz nakledilen kadın kahramanlardandır. Ruhsal ve fiziksel betimlemesiyle ön plana çıkartılmayan roman kişisi para verdiği değer ve yükselme hırsı nedeniyle olay örgüsüne dâhil edilir. Kadınların geri planda tutulduğu romanda ön plana çıkıp eşi

Mürşit Efendi’yi etkilemeye çalışan kahraman amacına ulaşmaz ve bu olay sonucunda psikolojisi bozulan kadın intihar eder.

Hırslarına yenik düşen kadın kahraman böylece cezalandırılmış olur.

“Arife Hanım kırk yaşlarında, çok alımlı bir kadındı. Ayağına kırmızı kadife terlikler giymişti. Burnu çok biçimli ve kusursuzdu. İncecik kaşlarını altından ışık saçan gözleri genellikle bütün kadınlarda tutkuya dönüşen yükselme hırslarının sanki birer penceresiydi”(Ateşi Yakanlar,s.264).

Romanda sürekliliği olmayan kahramanın ölümüne de yetirince yer verilmez ve bu ölüm okuyucu için şaşırtıcıdır. Beşeri zaafı nedeniyle romanda konu edilen kahraman psikolojik tipe örnektir, davranışları tutarlı olan bu roman kişinin tek amacı hayat koşullarını iyileştirmektir ve bu nedenle Forster’ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

2.4.2.6. Yardımcı

Romanda yardımcı olarak yer alan unsurlar genellikle yazar-anlatıcı tarafından olumlu nakledilen ve milli mücadele yanlısı kişilerdir. Dekoratif unsurların olarak yer alan kahramanların ağırlık gösterdiği romanda yardımcı kişilerde sürekliliği olmayan roman kişilerindedir.

Teğmen Aydemir Yağmurcuoğlu

İzmir’de Arif Bey’in birliğine bağlı olarak çalışan Yağmurcuoğlu onun en güvendiği askerlerinden birisidir. Romanda başkışı Yarbay Arif’ten sonra ön plana çıkartılan diğer isimdir. Milli mücadele taraftarı olan Teğmen romanda yazar-anlatıcı tarafından olumlu nakledilen kişilerdendir. Ruhsal ve fiziksel betimlemesiyle ön plana çıkartılmayan Yağmurcuoğlu dürüst, vatansever ve duygusal kişilik özelliklerine sahiptir. Romanda sürekliliği olan kahraman olay örgüsüne milli mücadele döneminde aldığı görevler ve bir Rum kızı Anjelika’ya olan aşkı nedeniyle dâhil edilir.

“Yaşamının en büyük heyecanlarından birini yaşayan, yüzünü örten peçeyi yumuşacık elleriyle yavaş yavaş kaldırıncaya Anjelika’yı gördüğüne inanamayan, boynuna atılıp yanaklarını doyasıya öpmekten kendini zor alıkoyan Yağmurcuoğlu bir süre konuşamadı”(Ateşi Yakanlar,s.113).

Anjelika'ya âşık olan kahraman gerçeklerin de farkındadır, Teğmen bu yönüyle tutarlı bir romanda kişisidir. Teğmen'in asıl amacı eski barış dolu günlere dönmek ve Anjelika'ya kavuşmaktır ama bu durum zaman zaman onu inandırıcı gelmez. Yazar-anlatıcı tarafından geçmişiyile ilgili bilgi verilmeyen kahraman iyi derecede Rumca bildiği için gizli görev sırasında kendisini General Papulas tarafından görevlendirilen, üçüncü Elen ordusunda gizli servisten Yuvar İlyadis olarak tanıtır. Teğmen gerek kişiliği gerek gizli görevler sırasında yaşadıkları nedeniyle romanın tezini okuyucuya nakletmek açısından önemli bir roman kişidir ve bu nedenle beşerî meziyetleri ile ön plan çıkartılan kahraman psikolojik bir tiptir ve tek boyutlu tanıtıldığı için Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Romanda boyunca Yarbay Arif'in emirlerini yerine getiren kahraman görevini başarıyla tamamlayıp Kara Keçili Alayı'na döndükten sonra kendisini sevap olsun diye, ölen İzmir Kaymakamı'nın eşi ile evlendirmek isteyen Yarbay Arif'e çok sinirlenir ve ona karşı çıkar. Romanda genelde olumlu tanıtılan başkişi ilk defa eleştirilir.

Kaymakam Raşit

İzmir'in işgali sırasında kentte görev yapan bir milli mücadele yanlısı bir bürokrattır. Romanda olumlu tanıtılan Kaymakam Raşit, görev yaptığı dönem içerisinde halka hizmet edip salgın hastalıklarla mücadele etmiştir. Başkişi Yarbay Arif'e yakın isimlerden olan Kaymakam, milli mücadele yanlısı olduğu için Vali tarafından sevilmez. Romanda ruhsal ve fiziksel betimlemesiyle ön plana çıkartılmayan kahraman süreklilik de göstermez. Olay örgüsüne milli mücadele taraftarı bürokrat olan dâhil edilen kahraman işlevini yerine getirdikten sonra Rum çeteleri tarafından öldürülerek olay örgüsünden çıkartılır.

“Çok temiz giyinmişti, elbisesi eskiydi ama yeni gibi duruyordu. Devletten hakkı olan maaşını zamanında alamayan, içine düştüğü yoksulluğu kişiliğini unutarak acıma duygusunu harekete geçirmek amacıyla gizlemekten hiçbir sakınca görmeyen sıradan memurların aksine yakası pürüzlenmiş gömleğinin içinde bir erdem anıtından farksızdır”(Ateşi Yakanlar,s.10).

Kaymakam'ın ölümüyle eşi ve çocukları zor durumda kalır, kaymakamın eşine halk ya da devlet görevlilerinden kimse destek olmaz. Bunun üzerine Yarbay Arif Kaymakam'ın eşi ve çocuklarını güvenli bir yer olduğunu düşündüğü Bursa'ya

gönderir. Yazar-anlatıcı tarafından olumlu nakledilen Kaymakam romanda karşımıza toplumsal bir tip olarak çıkartılır. Bunu yanı sıra yazarın denetiminde hareket eden kahraman sahici değildir ve tek boyutlu nakledildiği için Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Yuvan Evangeles

İzmirli Rum balıkçı olan Yuvan Evangeles romanda yazar-anlatıcı tarafından olumlu nakledilen az sayıdaki Rumlardandır. Eşi ve çocukları Rum balıkçıları tarafından öldürülen Evangeles bu nedenle bir Rum düşmanı olur ve Rumların yapacağı baskınları başkışı Yarbey Arif'e önceden haber verir. Romanda ruhsal ve fiziksel betimlemesi yapılmayan kahramanın sürekliliği yoktur.

“Bu adam bir Rum, ama gerçek bir Türk dostu.Dünyada sandalından başka bir şeyi yok. Hayatını balıkçılık yaparak kazanıyor”(Ateşi Yakanlar,s.14).

Rum balıkçı olay örgüsüne romandaki savaş-barış çatışmasını okuyucuya nakletmek için dâhil edilen işlevsel bir roman kişisidir. Görevini yerine getiren kahraman Rum çeteciler tarafından öldürülerek olay örgüsünden çıkartılır. Yazarın denetiminde olan kahraman romanın tezine hizmet eder ve tek boyutlu tanıtılan kahraman okuyucuyu şaşırtmaz bu nedenle Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Doktor Edip Bey

Milli mücadele taraftarı Doktor Edip Bey, romanda olumlu nakledilen kahramanlardandır. Başkışı Yarbey Arif'e yakın isimlerden olan Edip Bey savaş döneminde halka karşılıksız yardım eder. Ruhsal ve fiziksel betimlemesiyle derinlemesine tanıtılmayan kahraman romanda savaş- barış çatışmasını yansıtmaları açısından işlevseldir.

“Dünyada sağlık konusunu ticaret olarak değerlendirmekten her zaman kaçınan ender insanlardan biriydi Doktor Bey”(Ateşi Yakanlar,s.48).

Edip Bey'in kızı Sahure Rumlar tarafından kaçırlır ve tecavüz edilerek öldürülür, Edip Bey bu olaydan sonra aylarca kendine gelemez. Yarbey Arif Bey ise bunu yapan Rum çetecileri idam ettirir. Bu olay romanda Türkler ve Rumlar arasındaki ayrımın ortaya

çıkması açısından önemli bir dönüm noktasıdır. Savaş temasına dayanan romanda Doktor Edip Bey ölen kızı Sahure'nin yasını tutmaya dahi fırsat bulamaz ve cepheye geri döner. Kahraman bu yönüyle toplumsal tipe örnektir. Fikirleri ve mesleğine olan sevgisi ile romanda ön plana çıkartılan kahraman tutarlıdır fakat romanın tezine göre hareket ettiği için yazarın denetimindedir. Sahiciliği ve inandırıcılığı zayıf olan kahraman okuyucuyu şaşırtmaz ve ket boyutlu nakledildiği için Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Osman Nevres(Hasan Tahsin)

Tarihi bir kişilik olan Hasan Tahsin kimi tarih araştırmacılarına göre İzmir'in işgali sırasında ilk kurşun sıkan kişidir. Daha önce de belirtildiği gibi Baysal ilk kurşunu sıkan kişinin Yarbay Arif olduğu tezini savunur ve romanın bu teze göre kurgular. Yazar-anlatıcı tarafından milli mücadele yanlısı olarak tanıtılan kahraman genel olarak olumlu nakledilir. Ruhsal ve fiziksel betimlemesiyle derinlemesine tanıtılmayan kahraman olay örgüsüne mesleği olan gazetecilik ve Yarbay Arif ile yaptığı tarihi görüşme nedeniyle dâhil edilir.

“Çok temiz giyinmişti, yakası kolalı beyaz gömleğiyle düğümünün hemen altında iri taşlı bir iğnenin işildediği kırıvatından ölüm anında bile kendisini ihmal etmeyecek kadar titiz bir insan olduğu anlaşılıyordu”(Ateşi Yakanlar,s.70).

Romanda milli mücadele ruhunu yansıtan tarihi kahraman süreklilik göstermez, işlevini yerine getirdikten sonra olay örgüsünden çıkartılır. İngiliz taraftarı hükümete muhalif bir tutum sergileyen Hasan Tahsin, bu nedenle bürokratlar ve askerler tarafından sevilmez. Yarbay Akif ile İzmir'in işgaline öncesinde yaptığı görüşme Kara Keçili Alayı'nın kuruluşunu hızlandırması açısından önemlidir.

“Gazetecileri yeniden sevmeye başladım Hasan Bey. İstanbul'daki bazı satılık ve uşak aydınları bana unutturdunuz”(Ateşi Yakanlar,s.74).

Romanda fikirleri uğruna mücadele eden kahraman tutarlıdır ama yazarın denetiminde hareket eder, bu durum kahramanın sahiciliğine zarar verir. Milli mücadele taraftarı gazeteci kimliğiyle romanda toplumsal tip olarak karşımıza çıkan Hasan Tahsin, tek boyutlu tanıtımıyla Forster'ın tasnifine göre düz kişilerdendir.

Latif Merhabaoğlu

Romanda din adamı yönüyle ön plana çıkartılan Latif Merhabaoğlu genel olarak olumlu tanıtınla roman kişilerindedir. Tutarsız tavırlarıyla dikkat çeken Merhabaoğlu milli mücadele yanlısı görünmesine rağmen Osmanlı Hükümeti'nin emirlerini yerine getirir. Bu nedenle toplumun bir kesimi tarafından sevilirken, diğer bir kesimi camide para topladığı için ona 'Dilenci İmam' lakabını takar. Ruhsal ve fiziksel betimlemesiyle derinlemesine tanıtılmayan kahramanın sürekliliği yoktur. Tutarsız tavırlarıyla eleştirilen din adamı Yarbay Arif'in Kara Keçili Alayı'nı kurmasıyla kesin kararını vererek Kara Keçili Alayı'na katılır.

“Düzgün kesilmiş sakalı, erdem ve inancın canlı bir resmine benzeyen yüzüyle insanı sevgiye ve ahlaklı olmaya çağıran Latif Merhabaoğlu'nun sesi yumuşak ve okşayıcıydı”(Ateşi Yakanlar,s.83).

Olay örgüsüne kitleleri etkileyen din adamı kimliği ve kendi iç çatışmaları nedeniyle dâhil edilen kahraman, toplumsal tipe örnektir ve olay örgüsündeki işlevi bitikten sonra olay örgüsünden çıkartılır.

“Ben her zaman doğrudan yanayım. Bugün böyle, yarın şöyle, böyle şey bilmem. Ben din adamıyım, kaypaklığı sevmem. İstanbul müftülüğünde de gözüm yok. Hele hele insanın arkasından konuşmaktan hiç hoşlanmam. Dedikodudan da nefret ederim”(Ateşi Yakanlar,s.89).

Romanda geçirdiği değişim nedeniyle romanı tezine hizmet eden kahraman yazarın denetimindedir ve sahiciliği zayıftır ve yüzeysel tanıtıldığı için Forster'ın kişilerine göre düz roman kişilerindedir.

Mürşit Efendi

İstanbul Emniyet Amiri olan Mürşit Efendi de romanda olumlu nakledilen kahramanlardandır. Romanda iç çatışmalarıyla konu edilen kahraman vicdanı ve yükselme hırsı arasında kalır. Kimi zaman mili mücadele yanlısı olan kahraman, vatanın kurtuluşunu her şeyin üstünde tutar kimi zaman da terfi ederek sarayda çalışmayı arzular. Bu nedenle milli mücadele taraftarlarını destelediğini ifade ederken saray çevresine de padişaha bağlı olduğunu dile getirir. Onu bu tutarsız tavırlarını nedeni, yükselme hırsı olan eşi Arife Hanım'dır. Ruhsal ve fiziksel olarak derinlemesine

tanıtılmayan kahramanın sürekliliği de yoktur.

“ Bu tarihin panoramasında oldukça sık görülen, her kılığa kolayca giren, herkesin gerçek yüzünden başka bir yüzü daha olmasına karşın birkaç yüzü olan bir insandı. Bu yüzlerini de hiç şaşırmadan, tıpkı maske değiştirir gibi hiçbirini birbirine karıştırmadan kullanmasıyla ün salmıştı”(Ateşi Yakanlar,s.257).

Olay örgüsüne daha çok askerî kişiliği ve görev sürecinde geçirdiği değişim nedeniyle dâhil edilerek, romanın tezine hizmet eder. Çünkü milli mücadele konusunda kafası karışık olan kahraman ilerleyen zamanda istifa ederek, Kara Keçili Alayı'na katılır ve böylece net bir karar vermiş olur. Yazarın denetiminde hareket eden kahraman, sahici değildir, yüzeysel tanıtımı nedeniyle Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Mevlüt Ekinciler

Ekinciler denen Çanakkale savaşında birçok şehit veren ünlü bir aileye mensup olan genç, Paris'te Kimya Mühendisliği okumaya gittiği dönemde işgaller başlaması nedeniyle yurda döner ve birliğini kurarak dağa çıkar. Romanda olumlu tanıtılan kahramanın ruhsal ve fiziksel betimlemesi derinlemesine yapılmaz. Romanda okuyucuya savaş-barış çatışması ve vatan sevgisi temasını nakletmek için yer alır. Sürekliliği olmayan kahraman, romanda işlevi bittikten sonra olay örgüsünden çıkartılır.

“Silahlı bir gençti, Delisu'yun yankılandığı bir setin arkasından birden bire önüne çıkmıştı. Saçı sakalına karışmış, üstü başı perişandı. Ayağındaki çarıkları paramparçaydı”(Ateşi Yakanlar,s.281).

Başarılı bir asker olan gencin ailesinden habersiz Anadolu'ya geçtiği için üzüntü duyması geleneksel değerlerin yansıtılması bakımından önemlidir. Tek amacı vatanın kurtulması olan kahraman romanda tutarlı ve romanı tezine hizmet eder, bu nedenle yazarın denetiminde hareket eden kahramanın inandırıcılığı zayıftır ve tek boyutlu tanıtılır. Bu nedenle kahraman Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerine örnektir.

Musto

Eşi ve çocukları Rumlar tarafından öldürülen Musto intikam almak için İstanbul'da bir çete kurup İngiliz ve Rumlara birçok kayıp verir. Milli mücadele yanlısı kahraman yazar-anlatıcı tarafından olumlu tanıtılır. Ruhsal ve fiziksel betimlemesiyle derinlemesine tanıtılmayan kahramanın romanda sürekliliği yoktur.

“Kasımpaşalı eski külhanlardan biriymiş. Geçen gün bir arkadaş da onun hükümetin adamı olduğunu söyledi. Her neyse, İngilizler çok çekiniyor ondan. Bütün İstanbul’u didik didik aramışlar, bir türlü ele geçirememişler. Duyduğuma göre bizim polis de birlikte çalışıyormuş onunla”(Ateşi Yakanlar,s.332).

Olay örgüsüne savaş-barış temasını yansıtmak için efsane bir kişilik olarak dâhil edilen kahraman işlevini yerine getirdikten sonra olay örgüsünden çıkartılır. Çete reisi Musto tıpkı Yarbay Arif ve Yağmurcuoğlu gibi Mustafa Kemal’e bağlıdır. Romanın tezine hizmet eden kahraman yazarın denetiminde hareket eder ve tek boyutlu tanıtılması nedeniyle Forster’ın düz roman kişilerine örnektir.

2.4.2.7. Dekoratif Unsur Konumundaki Kahramanlar

Romanda dekoratif unsur konumunda olan kahramanlar daha çok olumsuz nakledilen milli mücadele karşıtı roman kişileridir.

Keresteci Halim Efendi, Kozik Pilavciyan(Ermeni Banker), Teğmen Avni Bey,Metropolit Hrisostomos (Papaz), Spiro Florakis, Üsteğmen Fadıl, Mollaoğlu, Maluli, Hacı Anestis(otelci), Mavros, Aleko, Fadıl Bey, Dimitri, Cemil Kurdetzade Efendi, Remzi Karcı, Rıza Konyalı, Asım, Keresteci Halim, Harun, Emireri Hasan, Ali Kemal, Müderris Şükrü Efendi, Teğmen Zafiropulos, Binbaşı Aleks, Aristidis, Marko, Niko, Setisiyadis, Klerides, Barba, Salim, Rahmi, Papu, Sofi, Demirci Mehmet Efe, Vasiliadis, Kanelopulos, Yorgo Eros, Muhtar Kalender, Samson, Osman, Buldog Anas, Nevzat Kadioğlu(Tokat Valisi), Kevni Bey, Mühürzade Necip Bey, Mrs. Hamilton, Mr. Richard, Remzi Altinoğlu, Süleyman Efendi, Molu (Rize Oteli Sahibi), Sakıp Baba (otelci), Musa(Hancı), İzzet Molla(İhsan Paşa), Koço, Hristofidis, Binbaşı Sofokles, Papulas, Hurdacı Paskal

2.4.2.8. Romanın Şahıs Kadrosuna Toplu Bir bakış

Roman kabalık bir şahıs kadrosuna sahip olmasına rağmen romanda süreklilik gösteren kahraman azdır. Başkişi Yarbay Arif romanda ön plana çıkartılan ve derinlemesine tanıtılan kişilerdendir. Merkez kişi konumunda bulunan bu kişinin dışındaki roman kişileri yüzeysel betimlenir. Romana işlevine göre birçok kahraman dâhil edilir ve romanda işlevini yerine getiren kahramanlar olay örgüsünden çıkartılır. Karşı güç denilen ve olumsuz nakledilen kahramanlar böyle genel de sürekliliği olmayan roman

kahramanlarıdır.

Baysal tarihî gerçeklerden yola çıkarak romanı kurgulamasına rağmen, kahramanları tanıtırken objektif davranmaz. Milli mücadele karşısı kahramanlar olumsuz nakledilir ve bu nedenle yazar-anlatıcının taraflı bir tutumu vardır.

Daha önce de belirtildiği gibi *Ateşi Yakanlar* romanı savaş-barış çatışmasını merkeze alan bir romandır. Romanı bu teze uygun olanak kurgulayan yazar kahramanları genellikle bu temaya hizmet eden tiplerden seçer. Bu nedenle başkişi Yarbay Arif dahi karakter özelliği göstermez.

Baysal'ın *Drina'da son Gün*, *Sarduvan*, *Rezil Dünya*, *Madam Bambu*, *Voli* romanlarında olduğu gibi *Ateşi Yakanlar* romanında da kahramanlar meslekleriyle ön plana çıkartılırlar.

Yine Baysal'ın diğer romanlarındaki gibi *Ateşi Yakanlar* romanında da olumsuz tanıtilen din adamları vardır. Bu din adamları halkın etkiler ve çıkarlarını düşünür.

Yazarın özellikle *Madam Bambu*, *Sarduvan*, *Rezil Dünya* romanlarında yer olan, bilge balıkçı *Ateşi Yakanlar* romanında da karşımıza çıkartılır. Baysal balıkçıları hiçbir zaman olumsuz nakletmez.

Ateşi Yakanlar romanında kadın kahramanlar geri planda tutulur ve edilgendir. Bu durum romanın savaş teması ağırlıklı olmasına bağlanabilir çünkü erkek kahramanlar cephede ve savaş meydanlarındadır. Baysal genellikle romanlarında kadını cinsel bir obje olarak ön plana çıkartır. Fakat bu romanda kadınlar bu şekilde de ön plana çıkartılmaz. Sadece olumsuz nakledilen kadın kahraman Marya dış görünüşü ile dikkat çeker. Bunun dışında olumlu nakledilen kadın kahramanlar genelde ahlâklı kimselerdir.

Romanda iki otelden bahsedilir. Bunlardan biri İzmir'de Rum Hacı Anestis'in işlettiği 'Hotel Alexandre' dir. Bu otel Rum çetecilerin toplantılarını yaptığı lüks ve gösterişli bir mekândır. Otel bunun dışında eğlence için de kullanılır. Diğer otel ise İstanbul'da Sakıp Baba'nın işlettiği, eski, bakımsız, kirli bir mekândır. Sakıp Efendi çok müşterisi olmadığı için otele tadilat yaptıramaz ama Yağmurcuoğlu kaldığında derleyip toparlar. Sakıp Efendi bu otelden milli mücadele taraftarlarına destek vermektedir. Bu iki mekân

romanda adeta canlı birer varlıkmiş gibi tanıtılır ve mekânlar kişileştirilir.

2.5. Voli

2.5.1. Romanın Tanıtımı ve Özeti

Faik Baysal'ın beşinci romanı *Voli* 1997 yılında Telos Yayınları'na basılır. Romanın bu baskısı incelememize de kaynak oluşturur. Editörün notuna göre Baysal *Voli* romanında adliye tarihinde “Tabut Davası” ya da halkın deyimiyle “Yeğen Çıkmazı” olarak bilinen yaşanmış bir kaçakçılık olayını romana dönüştürmüştür. Bu nedenle romanda yer alan kişilerin hepsi gerçektir fakat romanda isimleri değiştirilerek verilir.

Baysal'ın *Voli* romanı toplumdaki adaletsizlik, yozlaşma ve çıkar ilişkilerini konu edinir. Roman bu yönüyle Baysal'ın toplumcu bakış açısına uygundur. Yazar, toplumun kronikleşen sorunlarına değinmeyi, bu sorunların üstünü kapatmamayı adeta bir görev bilir. Yazar *Voli* romanını da topluma yön veren kişi bilinciyle kaleme alır. Baysal, Andaç ile yaptığı söyleşi de *Voli* romanın yazma nedenini şöyle dile getirir:

“Yazarın işlevi dediniz. Bütün haksızlıklara yolsuzluklara, ilgisizliklere karşın dayanmalı ve taviz vermemelidir. Kalemimi asla satmamalıdır. Pislikleri, çürümüşlükleri, rezillikleri, soygunları çekinmeden yansıtmalı ve halkın bilinçsizce elini öptüklerine, “İşte, sizler busunuz!” demelidir. Yazarın yazdığı hiçbir kitap hoşça vakit geçirme ya da eğlence aracı olmamalıdır. Yazar önemli kişidir. Topluma karşı önemli bir sorumluluğu vardır. *Voli*'de ben bu sorumluluğun bilincindeydim ve olayları yansıtırken bizleri sergileyen acı tabloyu hiç çekinmeden çizdim”(Andaç,2001:201).

Gerçek yaşamdan yola çıkılarak kurgulanan roman Kurt'a göre dokümanter roman özelliği taşır ve macera tarzının denendiği bir romandır (Kurt,2010:293).

Romandaki olay örgüsü Başkışı Sait Devlet'in, yeğeni olduğunu iddia ettiği Zehra Çentik'e düzenlediği cenaze töreni ile başlar. Güney illerinden birinde geçen bu tören sonunda Zehra'nın ailesinin vasiyeti üzerine İstanbul'a gönderilmesiyle son bulur. Zehra Çentik'in tabutu bir cenaze arabası ile İstanbul'a gitmek üzere yola çıkartılır. Arabayı eski sabıkalı Hızlı Bekir kullanır yanında ise Derya Kıtık adındaki sahte imam vardır. Derya, Sait Devlet'in rakibi Tenekeci Sadiroğlu tarafından tabuttaki esrarı ele geçirmek için tutulmuştur. Derya tabutu ele geçiremeyince Bekir'i vurur. Arabayı kaçıtır. Olayı haber alan polis tabutu ele geçirir, Derya ise kaçar. Çıkan çatışmada Saido

ve Tenekeci adına çalışan birçok kişi öldürülür. Olay mahkemelik olur. Sait Bey'in avukatı Sungur Koparan paragöz birisidir. Sait Devlet'i savunma bahanesiyle ondan para almak ister. Avukat diğer taraftan da bu dava nedeniyle şöhret sahibi olur. Sait Devlet Vali'nin ve Kaymakam'ın mahkeme üzerine kurduğu baskılara rağmen beraat edemez. Ama olay açıklığa da kavuşmaz, Zehra Çeltik gerçekten Sait Devlet'in akrabası mıdır, onu kim öldürmüştür, Zehra Çeltik'in annesi Hafize, babası Mustafa Şükrü gerçekten var mıdır, tabutta ceset mi vardı, yoksa gerçekten eroin mi kaçırılıyordu, cesedi çıkartıp eroini kim koymuştur? Gibi birçok soruya okur cevap bulamaz. Sait Devlet bu olaydan sonra kendisini bir türlü toparlayamaz, eski zengin, güçlü günlerine dönemez. Etrafındaki birçok insan tarafından terk edilir ve yalnız kalır. Zor günlerinde onu yalnız bırakmayan tek kişi yaptırdığı okulun yöneticisi Müdüranım'dır. Davaya bakan yargıç mesleği bıraktıktan sonra davanın yeniden görüşülmesine karar verilir ama Sait Devlet için artık bunların bir önemi kalmamıştır. O bir gece kendisini hapisanenin demirlerine asarak intihar eder.

2.5.2. Romanın Şahıs Kadrosu incelemesi

2.5.2.1. Başkişi

Saido

Romanın başkişisi yani merkez kişi Saido lakaplı Sait Devlet'tir. Ülke çapında üne sahip, zengin bir iş adamı olan Saido romanda fiziksel ve ruhsal betimlemesiyle derinlemesine nakledilen tek roman kişisidir. Olay örgüsü Saido'nun üzerine kurulur ve diğer roman kahramanları da Saido ile olan yakınlıkları nedeniyle olay örgüsüne dâhil edilir.

“Saido gerçekten bir devletti. Oldukça da güçlü bir ordusu vardı. Bu ordunun erleri gırtlaklarına kadar borç içindeydi. Adamların kendisine hep borçlu kalmaları için onlara Mamalar gibi yardım ve iyilik görünümü altında elinden geleni yapmaktan geri kalmıyordu. Başarı merdivenlerini böyle tırmanmıştı” (Voli,s.23) .

Saido mahlep ve ıstakoz ticaretinin yanında uyuşturucu kaçakçılığı da yapan bir iş adamıdır. Buna rağmen toplumda saygın bir kimliğe sahip olan iş adamı güney illerinden birinden İstanbul'a bir tabut dolusu eroini kaçırmaya çalışırken yakalanır. Romandaki olaylar zinciri de böylece başlar. Yazar bir taraftan bu davanın mahkeme sürecini, diğer taraftan da Saido'nun yaşadığı iç hesaplaşmaları ve kendini sorgulama

sürecini okuyucuya nakleder. Saido vicdan azabı çektiği dönemlerde ölen annesini hatırlar ve annesinin kendisinden utanabileceğini düşünür.

“Çok sevdiği acısını hala yüreğinde duyduğu annesini mezarı başına çömeldi. Uzun uzun, içtenlikle dua etti. “Bu son artık, valla son. Beni bağışla anne” dedi”(Voli,s.61).

Üçüncü kişi tarafından anlatılan romanda yazar zaman zaman tarafsızlığını kaybeder. Olaylara ve kişilere içten ve dıştan bakan yazar-anlatıcının olumlu ve olumsuz naklettiği kahramanlar vardır. Başkişi Saido'nun kaçakçılık yapmasına ve adının yolsuzluklara karışmasına rağmen romanda olumlu nakledilen kişilerdendir. Yazar Saido'nun mahkeme sürecinde yaşadıklarını, pişmanlık ve çelişkilerini okuyucuya nakleder. Toplumda itibar kazanmak ve gösteriş yapmak için hayır işleri yapan Saido'nun bu iç hesaplaşma sürecinde yaptıkları anlam kazanır.

“Gün geçtikçe namı dağlara taşlara yürümüş, hele bir ilkokul yaptırması büsbütün efsaneleşmesini sağlamıştı. Bundan başka Cuma Müslümanı'ydı, ramazan aylarında gizli gizli rakı içtiğini kimse bilmiyordu”(Voli,s.23).

Sait Devlet yörenin Kaymakamı ve valisi tarafından da sevilir. Hatta korunur, yaptıkları takdir edilir. Saido'nun kaymakam ve vali tarafından desteklenmesi romanda devlet görevlilerini içinde buldukları durumu göstermek açısından önemlidir.

”Çok aç gözlü biriydi. Büyük lokmayı hep kendi yutuyordu. Üstelik çok kurnazdı. Bugüne kadar bir kez olsun burnu kanamamıştı. Yiyor içiyor su gibi para harcıyordu. Vali'yi bile trampetasına almıştı. Kaymakam Bey'de adamıydı. Zavallı tuvalete bile onun izniyle gidiyordu neredeyse”(Voli,s.23).

Merkez kişi olmasına rağmen Saido'nun geçmişi ile ilgili bilgiler sınırlıdır. İlk eşinden olan çocuklarının İspanya'da yaşadığı ve onlarla görüşmediği, ikinci eşinden olan oğlunun ise İstanbul'da annesinin yanında olduğunu anlaşılan Saido güney kentlerinden birinde yalnız yaşar. Romanda geleneklerine bağlı biri olarak betimlenen Saido ilk eşinden doğan oğullarının Hollandalı kadınlarla evlendiğini duyunca onları evlatlıktan reddeder. İstanbul'daki eşi ve oğluyla ise sık görüşmez. Aile bağları zayıf olan kahraman sevgiyi de cinselliği de tek gecelik ilişkilerde arar, düzensiz bir hayat sürer.

Romanda olumlu ve olumsuz yönleriyle derinlemesine nakledilen ve süreklilik gösteren roman kişisi bir karakterdir. Yazarın denetiminde hareket etmez ve romanda olumsuz

kimliğinden uzaklaşarak iç hesaplaşmaya giren başkişi okuyucuyu şaşırtır. Saido romanda fiziksel özelliklerinden ziyade ruhsal betimlemesiyle okuyucuya tanıtılır. Bu iç çatışmaları yansıtılan kahraman kimi zaman tutarsız hareket eder. Çevresinde buluna kişilerde Saido suça ortak olan insanlardır. Bu nedenle çevresindeki insanlara olumsuz tutumla yaklaşan kahraman sekreteri ve yaptırdığı okulun müdüresine sevgi ve şefkat gösterir.

“Tabut Davası” denilen bu dava sürecinde maddi ve manevi yıpranan kahraman çevresindeki insanların da bu dava sayesinde tanır ve bu süreçte kahramanın insanlara bakış açısı değişir, güveni ve inancı kalmaz. Bu nedenle davadan beraat etmesi söz konusuysen, intihar eder ve vasiyetinde kendisine kötülük yapan sekreterine mirasından pay bırakması, müdüranına yazlığını bırakması, iki oğlunu ve ilk eşini mirasından men etmesi, Saido’nun inanılması zor davranışlarıdır. Aslında Saido’nun ölmeden önce bıraktığı vasiyetnamesinin okuyucuya inandırıcı gelmez.

Romanda yerel bir Jean- Valjean karakteri yaratılmaya çalışılır. Ama Saido güçlü, canlı bir karakter olmaktan ziyade ezilen-ezen çatışmasında ezen tarafı temsil eden, yeteri kadar derinliği olmaya bir kahramandır. Çünkü yazar-anlatıcı Saido’yu tanıtırken davranışlarının altında yatan psikolojik süreçleri tam olarak yansıtmaz ve bu konuda tekrara düşer.

2.5.2.2. Karşı Güç

Romanda karşı güç olan unsurlar daha çok erkek kahramanlardır. Bu erkek kahramanlar romanda ezen-ezilen, güçlü-güçsüz, iyi-kötü çatışmasını okuyucuya nakletmek amacıyla olay örgüsüne dâhil edilir. Olay örgüsünde işlevini yerine getiren kahramanlar kimi zaman sebepsizce kimi zaman da öldürülerek olay örgüsünden çıkartılır. Romanda karşı güç olarak yer alan kahramanların genelde sürekliliği yoktur ve yüzeysel tanıtılır. Bu kahramanlar daha çok Sait Devlet’in iş ortakları, avukatı ya da ona dost görünen kişilerdir.

Tenekeci Sadiroğlu

Sait Devlet'in iş ortakları ve rakiplerinden biridir. Romanda fiziksel ve ruhsal betimlemesi derinlemesine yapılmayan kahraman olay örgüsüne ezen- ezilen çatışmasını yansıtmak için dâhil edilir. Tenekecilikten zengin iş adamalığına yükselen kahraman kısa zamanda zengin olmak için her şeyi göze alır. Saido ile dost gibi görünen Sadiroğlu aslında ondan nefret eder. Saido ise bu durumun farkındadır ve etrafını saran sahte dostlardan sıkılır.

Tabut Davası olayında adı geöen kahraman dava sonuçlanmadan ölür ve olay örgüsünden çıkartılır. Romanda yüzeysel tanıtılan kahraman, para ve çıkarları doğrultunda hareket ettiği için beşeri zaaflarıyla ön plana çıkartılan psikolojik bir tiptir ve Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

İmam Derya

Romanda asıl adı Derya Kıtık olan kahramanın lakabı "Moruk"tur. Romanda Tenekeci Sadiroğlu tarafından görevlendirip imam kılığına giren kahraman, eroin dolu tabutu ele geöermeye çalışır. Ruhsal ve fiziksel açıdan derinlemesine betimlenmeyen kahramanın sürekliliği olmayan roman kişilerindedir. Toplumsal yozlaşmayı okuyucuya nakletmek konusunda işlevsel olan bu roman kahramanı görevini yerine getirdikten sonra olay örgüsünden çıkartılır. Yazar-anlatıcının olumsuz naklettiği kahramanlardan olan Derya Kıtık, kendisini çevresindekilere imam olarak tanıttıktan sonra laiklik karşıtı söylemlerde bulunur ve Ankaya'yı eleştirir.

"Laikliğin sonu budur işte. Atatürk gelsin de yediği naneyi görsün. Cumhuriyeti emanet ettiği gençlik bak neler yapıyor. Dini bütün Müslümanların sakalını yolarsan, kadınları çıırıplak soyup sokağa dökersen böyle olur elbette. Daha bu günleri de arayacağız oğlum" (Voli,s.98.).

Tabuttaki eroini ele geöiremeyen kahraman taksinin şoförünün öldürür ve hapse girer. Böylece olay örgüsünden çıkartılan kahraman paraya verdiği değer ve dini sömürmesi gibi beşeri zaafları nedeniyle psikolojik bir tiptir. Çok boyutlu nakledilmeyen kahraman okuyucuyu şaşırtmaz böylece Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerine örnektir.

Sungur Koparan

Romanda toplumsal yozlaşma ve adaletsizliği yansıtan en önemli kahramanlardan biri Saido'nun avukatı Sungur Koparan, elli yaşlarında başarıları ile tanınan biridir. Göreve ilk başladığı yıllarda dürüst bir avukat olan Koparan, eşinin kendisini bir manav ile aldatmasından dolayı eşinden uzun süren bir mahkeme süreci sonucunda ayrılır. Bu olaydan sonra psikolojisi bozulan avukat eski haline geri dönemez.

”Yatağında Kürt bir kabzımallla suçüstü yakaladığı karısından boşanmaya kadar anasından emdiği süt burnundan gelmişti. Cinsi lâtife çok düşkün olmasına karşın kadınların tümünden öğrenmek bir yana bu acı olayın etkisiyle anasına bile düşman kesilmişti. Manav dedin mi tir tir titriyor, hele hıyar patlıcan deyince yuvasını yıkan o herifi anımsıyordu”(Voli,s.135).

Romanda fiziksel betimlemesinden çok ruhsal betimlemesiyle ön plana çıkartılan kahramanın hayattaki tek amacı para kazanmak ve ün sahibi olmaktır. Bu nedenle Saido'nun avukatlığı üstlenen kahraman Saido'nun yüklü miktarda parasını alır. *Voli* romanında karşı güç olan kahramanların asıl amacı voliyi vurmaktır yani para kazanmaktır. Bu nedenle avukat da Saido'nun hapisten kurtulmasından daha çok, para kazanma derindedir.

”Aaa yeter artık yahu. Bu adam da beni soyup soğana çevirmeye niyetlendi anlaşılır. Para para para. Ağzından başka bir laf çıkmıyor. Herifi avukat tutuğuma bin pişman oldum vallahi. Bugüne kadar tonla paramı yedi. Hâlâ daha doymadı. Bıktım usandım artık”(Voli,s.172).

Romanda olumsuz nakledilen kahraman zaman zaman iç hesaplaşma sürecine girer ve kendisiyle baş başa kaldığında vicdan azabı çeker. Ama bu süreçte avukatın Saido gibi düşünce dünyası olumlu yönde değişmez. Tek yönlü nakledilen kahraman paraya verdiği değer nedeniyle olay örgüsüne dâhil edilen psikolojik bir tiptir ve bu nedenle Forster'in düz roman kişilerine örnektir. Çıkarları peşinde koşan avukat romanın sonunda hayal kırıklığına uğrar.

Savcı Puşt Osman

Saido'nun yargılandığı davaya bakan savcıdır. Acımazsızlığı nedeniyle “puşt” lakabını almıştır. Birçok sanığı idam ettirdiği söylenir.

”Çok deneyimli, gerçek bir aktördü. Arkadaşlarını sinsi sinsi gülerken giyotine gönderen, adalet sahnesindeki rolünü Robespierre gibi suflörsüz oynamakta usta kesilmişti”(Voli,s.185).

Romanda ruhsal ve fiziksel bakımdan derinlemesine nakledilmeyen kahraman, olay örgüsüne yargı sisteminin işlevsizliğini nakletmek için dâhil edilir. Romandaki görevini yerine getiren kahramanın sürekliliği yoktur, olay örgüsünden çıkartılır.

Yazar-anlatıcı tarafından olumsuz nakledilen kahramanın acımasız ve sert tavırları cinsel organının küçüklüğüne bağlanır. Savcı Osman romanda beşeri zaaflarından dolayı karşı güç unsurları içerisinde yer alan psikolojik bir tiptir. Çok boyutlu nakledilmeyen kahraman, yüzeysel tanıtımı nedeniyle Forster’ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Zati Yağmuroğlu

İtaş genel müdürü Yağmuroğlu Saido’nun iş ortaklarından. Yazar-anlatıcı tarafından olumsuz nakledilen kahramanın, ruhsal ve fiziksel betimlemesi derinlemesine yapılmaz. Romanda ezen-ezilen, güçlü-güçsüz çatışmasını nedeniyle olay örgüsüne dâhil edilen kahramanın sürekliliği yoktur. Roman boyunca Saido’yu dolandırmak isteyen Yağmuroğlu,

Saido’ya iftira atar ve çevresindeki insanları da bu yalana inandırır. Romanda karşı güç olarak önemli bir yere sahip olan kahraman paraya düşkün ve insanları iyi tanıdığını düşünen avukat Sungur Kaparan’ı bile dolandırarak şaşırtır. Tek boyutlu nakledilmesinden dolayı Forster’ın tasnifine göre düz roman kahramanlarından

Ebru Moroğlu

Saido’nun çok sevdiği sekreteri olan Moroğlu romandaki önemli kadın kahramanlardan biridir. Romanda ruhsal betimlemesinden çok, fiziksel görünüşüyle ve güzelliğiyle ön plana çıkartılır. Sekreterini kimi zaman kızı gibi seven Saido kimi zaman da onu annesine benzetir.

“Kız bu sabah yine çok güzeldi. Bir avuç fındık fıstık, bir tutam türküydü. İnsan kadının böylesi uğruna ölebilirdi. Ne zaman doğuyorlardı bunlar? Kim doğuruyordu bu güzelim kızları gözle kaş arasında? Ne de çabuk geliyor,

göğüslenip kalçaları veriyorlardı böyle. Akıl sır ermiyordu Tanrı'nın işine”(Voli,s.174).

Romanda olumlu nakledilen roman kahramanı gizemli davranışlarıyla dikkat çeker. Maddi sıkıntıları nedeniyle bir türlü evlenemeyen genç kadın çareyi Saido'nun düşmanlarıyla iş birliği yapmakta bulur ve Saido'ya silahlı saldırı düzenler. Romanın sonunda bunu itiraf eden kadın, Saido'yu şaşırır. Ama buna rağmen Saido ona kıyamaz ve mirasından sekreterine pay bırakır. Sekreterinin yaptığı silahlı saldırıyı kimsenin görmemesi ve Saido'nun da bu durumu fark etmemesi okuyucuya inandırıcı gelmez ve bu durum romanın kurgusuna zarar verir. Kendisine silahlı saldırı düzenleyen sekreterinden şikâyetçi olmayan Saido'nun ona mirasından pay bırakması da karakterini inandırıcılığını zedeleyen önemli hususlardandır. Romanda kadın kahramanlar genellikle geri planda tutulur ve edilgendir. Sürekliliği olan kadın kahramanlardan biri sekreterdir. Fakat bu kadın kahramanda olay örgüsüne Saido'ya ihanet eden kadın olarak dâhil edilir. Hırsının ve zaaflarının esiri olan kadın romanda karşımıza psikolojik bir tip olarak çıkartılır ve Forster'ın tasnifine göre de düz roman kişilerindedir.

Ömer Onur

Lakabı “kızıl” olan Ömer Onur banka müdürüdür. Romanda çeşitli meslek gruplarından kişiler yozlaşmanın toplumun her kesiminde olduğunu göstermek amacıyla olay örgüsüne dâhil edilir. Ruhsal ve fiziksel betimlemesiyle derinlemesine nakledilemeyen kahraman romanda işlevi bittikten sonra olay örgüsünden çıkartılır. Yazar-anlatıcı tarafından olumsuz nakledilen roman kişisi romanda adından rüşvet ve yolsuzlukları ile bahsettirir. Bu özellikleri taşıyan roman kişisinin soyadının da “onur” olması dikkat çekicidir.

Hayat felsefesi haline getirdiği bir sözü vardır:

“Sen sana bakmazsan kimse san bakmaz. Suyun kaynağına git, yoksa çeşmen akmaz”(Voli,,s.314).

Romanda çıkarıcı kişiliği ile ön plana çıkartılan kahraman yüzeysel nakledilmesi, okuyucuyu şaşirtmaya kişiliği ve yazarın denetiminde hareket etmesi nedeniyle psikolojik bir tiptir ve Forster'ın tasnifine göre de düz roman kişilerindedir.

Ali Alnaçık

DUP partisini il başkanı olan Alnaçık romanda siyasi bir kişilik olarak okuyucunun karşısına çıkartılır. Baysal toplumsal yozlaşmanın her kesimde olduğunu ifade etmek için çeşitli meslek gruplarından kişileri olay örgüsüne dâhil eder. Yazar-anlatıcı tarafından olumsuz nakledilen roman kişisi Saido'dan partisine üye olmasını ve bağışta bulunmasını ister. Karşılığında ise Saido'nun serbest bırakılmasını sağlayacağına dair söz verir. Bağışı yapan Saido serbest bırakılmaz. Ruhsal ve fiziksel betimlemesiyle derinlemesine tanıtılmayan kahraman olay örgüsündeki işlevi bittikten sonra zimmetine para geçirdiği iddiasıyla tutuklanır ve olay örgüsünden çıkartılır. Böyle birinin de soyadını "alnaçık" olması da tesadüf değildir. Romanın tezi bakımından işlevsel bir nitelik taşıyan kahraman tek boyutlu nakledilmesi nedeniyle Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir. Sadece beşerî zaafı nedeniyle olay örgüsüne dâhil edildiği için psikolojik tiptir.

Komser Hadi

Sait Devlet'i destekleyen kamu görevlilerinden Komser Hadi, Saido'ya vali ve kaymakam gibi davranmaz. Soğuk ve mesafelidir ama vali ve kaymakamdan çekindiği için Saido'yu destekliyormuş gibi görünür. Romanda kısa yoldan zenginlik ve makam sahibi olmak isteyen roman kişilerinden birisidir. "Tabut Davası" denilen Sait Devlet'in kaçakçılık davasında tabutu tabutu ele geçirip terfî edebileceğini düşünür. Romanda ruhsal ve fiziksel betimlemesiyle ön plana çıkartılmayan kahraman yozlaşmanın emniyet teşkilatına olan yansımaların okuyucuya nakletmek için olay örgüsüne dâhil edilir. Romanda polisler daima olumsuz nakledilir. Olumlu tanıtılan bir polis yoktur. Olay örgüsünden işlevini yerine getiren kahraman bir çatışma sırasında vurulur ve olay örgüsünden çıkartılır. Tek boyutlu nakledilmesi nedeniyle bu roman kişisi, Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerine örnektir.

2.5.2.3. Arzu Edilen-Korku Duyulan Nesne

Romanda arzu edilen nesne olarak parayı görüyoruz. Başkışı ve onun etrafındaki diğer kişileri roman boyunca kolay yoldan zenginlik ve güç sahibi olmak ister. Romana da

adını veren “voli” kelimesi argo da vurgun, kazanç, kâr anlamına gelmektedir. Voli vurmak ise “vurgun vurmak” anlamındadır. (Türkçe Sözlük,1998:2351)

Kahramanlar bu amaçlarına farklı yollardan ulaşmak ister. Romanda olay örgüsünün merkezinde olan eroin dolu tabut da kahramanların amaçlarına ulaşmak için elde etmek istedikleri nesnedir. Fakat roman boyunca tabutu kimse ele geçiremez ve birçok roman kişisi amacına ulaşmadan ölüp olay örgüsünden çıkartılır. Romanın sonunda tabut davasından maddi kazanç sağlayan kişiler ise, romanın olumlu nakledilen ve zaten parayı önemsemeyen kahramanlarıdır.

2.5.2.4. Yönlendirici

“Tabut Davası” denilen sürecin başlamasını ve gelişen olay örgüsünü yönlendiren kişi Sait Devlet’tir. Bu olay örgüsü Saido’nun çevresine yeğeni olarak tanıttığı Zehra Çeltik’in cenazesini İstanbul’a götürmek istemesiyle başlar. İçine eroin konulan tabut güney illerinden birinden İstanbul’a doğru yola çıkartılır ve birçok kişi bu tabutu ele geçirmek için uğraşır.

2.5.2.5. Alıcı

Meysiye

Hızlı Bekir’in eşi olan Meysiye güzel ve gösterişli bir kadındır. Romanda olumlu nakledilen kişilerdendir. Kadın kahramanların edilgen ve geri planda tutulduğu romanda Meysiye ezen-ezilen ve zengin-fakir çatışması nedeniyle olay örgüsüne dâhil edilir. Romandaki diğer kahramanlar gibi Meysiye’nin de maddi sıkıntıları vardır ve para kazanmak onun asıl amacıdır. Romanda ruhsal betimlemesine yer verilemeyen kahramanın fiziksel betimlemesi ön plana çıkartılır. Güzelliği ile dikkat çeken kadın romanda kimi zaman cinsel bir obje olarak okuyucuya nakledilir. Bekir’in arkadaşı Mert ise Meysiye’den hoşlanır ve Bekir’in hapiste olduğu dönemlerde kadın kahramana kendisiyle birlikte olması için zorlar.

Saido’nun şoförlüğünü yapan Hızlı Bekir Saido tarafından dolandırılır ve bu nedenle Meysiye’nin de insanlara güveni kalmaz. Eşinin ölümüyle ise zor günler geçiren kadın ezilen kesimin romana yansıtılmış bir kişisi olarak bir türlü amacına ulaşamaz.

Romanda sürekliliğe sahip kahramanlardan olmayan kadın işlevi bittikten sonra olay örgüsünden çıkartılan psikolojik bir tiptir. Çok boyutlu nakledilmemesi nedeniyle Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Müdüranım

Sait Devlet'in yaptırdığı okulun müdüresidir. Romanda olumlu nakledilen kadın kahraman idealize edilmiş bir öğretmen tipi olarak olay örgüsüne dâhil edilir. Romandaki diğer kadın kahramanlar gibi cinsel obje olarak görülmez. Müdüranım romanda toplumsal yozlaşmaya karşın dürüstlüğün ve vefanın sembolüdür.

"İnanması oldukça güçtü ama insan bu kadını gördükten sonra erdem ve cesaretin sanıldığı kadar güçsüz olduklarına, çoğu zaman bir fiskede yerlerini kötülük ve alçaklığa bıraktıklarına inanası gelmiyordu"(Voli,s.212) .

Saido'nun hiçbir zaman suç olduğuna inanmayan kadın kahraman, onu her zaman destekler. Mahkeme sürecinde Saido'nun yanında olan kadın kahraman ona ailesinden daha fazla yardımcı olur ve bu nedenle Müdüranım'ın Saido'nun metresi olduğuna dair dedikodular çıkar.

Yalnız bir hayat yaşayan Saido'ya en yakın kadın olan Müdüranım'ı Saido kimi zaman ölen annesine benzetir ve ondan şefkat bekler. Saido vasiyetinde kan bağı olan çocuklarına bir şey bırakmazken müdüranıma yazlığını bırakır.

Romanda fiziksel betimlemesinden ziyade ruhsal betimlemesi ve kişiliğiyle ön plana çıkartılan kadın kahraman romanda sürekliliğe sahip az sayıdaki roman kişilerindedir.

"Yüzü iç dünyasının o sevecenliği ve içtenliği gibi tertemizdi. Çok doğaldı. En küçük bir makyaj bile yapmamıştı. Süs püsten, bir çok kadını gerçekte öldüren o sahte tavır, yapmacıklı görünüşlerden uzaktı. İnsanın hemen alıp koynuna sokmak isteğini duyduğu güzel rötusuz bir resme benziyordu daha çok"(Voli,s.179).

Buna rağmen tek boyutlu nakledilen bu roman kişisi Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Havva

Saido'nun ölen annesidir. Romanda olay örgüsüne dâhil edilmez. Sadece Saido vicdanının sesini dinlediği zamanlarda annesini hatırlar ve böylece davranışlarından pişmanlık duyar. Romanda ruhsal ve fiziksel olarak betimlenmeyen kahramanı Saido kimi zaman müdüranım ile kimi zaman sekreteri ile özdeşleştirir çünkü Müdüranımın gösterdiği şefkat sadece bir annenin gösterebileceği bir şefkattir, sekreteri ise iyi kalpliliği ve güzelliği ile annesine benzetilir. Tek boyutlu nakledilen kahraman Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Zehra Çeltik

Sait Devlet'in öldüğünü söylediği yeğenidir. Ama kendisiyle ilgili kesin bilgiler yoktur. Annesi Hafize, babası Mustafa Şükrü'dür. Eşinin Almanya'da olduğu söylenir fakat bütün bunlar okura inandırıcı gelmez. Romanda ruhsal ve fiziksel betimlemesiyle yer almayan kahraman, öldükten sonra tabutunun içerisine eroin doldurularak kaçakçılık yapılır. Zehra Çentik'in kimler tarafından öldürüldüğü romanda açıklanması gereken bir nokta olarak kalır. Ayrıca Saido'nun yeğeni olarak tanıtılan kadının ailesi bulunamaz ve bu durumda romanın sonunda açığa kavuşturulmaz, romanın kurgusuna zarar verip inandırıcılığının zedeler. Kahraman yüzeysel tanıtımı nedeniyle Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerine örnektir.

2.5.2.6. Yardımcı

Kaymakam Bey

Sait Devlet'i suçlu olduğunu bile bile destekleyen devlet adamlarındandır. Romanda gerçek adından bahsedilemez. Ruhsal ve fiziksel betimlemesi derinlemesine yapılmayan kaymakam, sürekliliği olmayan roman kahramanlarındandır. Toplumsal yozlaşmanın devlet kademelerinde de meydana geldiği tezi üzerine olay örgüsüne dâhil edilen bu roman kişisi, işlevi bittikten sonra olay örgüsünden çıkartılır. Toplumda benzerlerini temsil ettiği için toplumsal bir tip olarak okuyucu karşısına çıkartılan kaymakam, yazarın denetiminde olması ve tek boyutlu nakledilmesi nedeniyle Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Vali

Sait Devlet'i destekleyen devlet görevlilerinden biri de validir. Romanda gerçek isminden bahsedilemeyen kahramanın ruhsal ve fiziksel betimlemesi derinlemesine yapılmaz. Vali de tıpkı kaymakam gibi toplumsal yozlaşmanın devlet kademeleri üzerindeki etkisini göstermek amacıyla olay örgüsüne dâhil edilen, sürekliliği olmayan toplumsal bir tiptir.

Vali çok kitap okuyan ve kendisini geliştirmiş bir roman kahramanıdır ama okuduğu kitapların etkisinde kalan kahraman kimi zaman da hayalperesttir. Vali'nin en sevdiği kitaplar Sefiller ve Don Kişot'tur. Saido'yu ise Sefillerin başkahramanı Jean- Valjean'a benzetir. Çünkü Saido kötü işler yapsa bile okul, hastane yaptırıp halka hizmet etmektedir.

”Adam kazandığının tamamını topluma geri veriyor. Beş vakit namaz kılan ve oruç tutan birinden yana olup olmadığımı soracak olursanız hemen söyleyeyim. Ben Saido'dan yanayım”(Voli,s.160).

Çok boyutlu nakledilmeyen kahraman Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Mert Sağlam

Saido ile birlikte çalışan, onun güvendiği kişilerdendir. Romanın başlangıcında Mert Sağlam'dan çok bahsedilir. Ruhsal ve fiziksel betimlemesi derinlemesine yapılan kahramanın başkişi dahi olabileceği düşünülürken, kahraman hapse girdikten sonra olay örgüsünden çıkartılır. Romanda Saido ile çalışan diğer roman kişileri gibi Mert Sağlam da suça karışmış bir isimdir. Bu nedenle yazar-anlatıcı tarafından olumsuz nakledilir. Saido'ya olan borcundan dolayı onunla çalışmaya başlayan kahraman, yıllar geçmesine rağmen borcunu ödeyemez ve Saido ile çalışmaya mecbur kalır. Bu nedenle Mert Sağlam Saido'ya karşı tutarsız davranışlar içerisindedir. Ona kimi zaman saygı duyarken kimi zaman da ondan nefret eder.

“Lan lâğım faresi seni. Boklu saltanatın daha kaç gün sürecek bakalım. Bu dünya sana da kalmaz elbet” diye mırıldandı”(Voli,,s.23).

Saido ile maddiyata dayalı bir ilişki kuran Mert Sağlam toplumsal yozlaşma ve adaletsizliğin okuyucuya nakledilmesi konusunda romanda işlevseldir.

”İki yıldan beri herife olan borcunu kapatmayı bir türlü başaramamıştı. Kararsızlıklarının, hırçınlıklarının, ara sıra saçmalamasının nedenlerinden biri de buydu” (Voli,s.24).

Romanda çıkarları doğrultusundan hareket eden ve cinselliğe düşkün olarak tanıtılan kahraman, toplumun ahlak anlayışına da karşı çıkarak arkadaşı Hızlı Bekir’in eşi Meysiye ile birlikte olmak ister. Romanda beşeri zaafı ile ön plana çıkartılan kahraman psikolojik bir tip olarak olay örgüsüne dâhil edilir ve bu yönüyle Forster’ın tasnifine göre de düz roman kişilerindedir.

Hızlı Bekir

Usta şoför olması nedeniyle “hızlı” lakabını alan roman kişisi Saido’nun ile birlikte kaçakçılık işlerini yürüten şofördür. Ruhsal ve fiziksel bakımdan derinlemesine betimlenmeyen, sürekliliği olmayan roman kahramanlarından. Saido’nun birlikte çalıştığı diğer roman kişileri gibi Hızlı Bekir de suç işleyen ve yazar-anlatıcı tarafından olumsuz nakledilen kişilerdendir. Toplumsal yozlaşmanın toplumun her kesiminde yaygınlaştığını göstermek için olay örgüsüne dâhil edilen kahraman romanda işlevini yerine getirdikten sonra olay örgüsünden çıkartılır.

Romanda diğer olumsuz nakledilen kahramanlar gibi kadınları cinsel bir obje olarak gören Hızlı Bekir eşi Meysiye’yi zaman zaman aldatır ve ona kötü davranır. İçinde eroin dolu tabutu götürmek üzere çıktığı İstanbul’a doğru çıktığı yolculukta İmam Derya tarafından vurulur. Yüzeysel tanıtılması nedeniyle okuyucuya şaşkıncı gelmeyen kahraman Forster’ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Ekspres Nuri

Saido’nun yargılandığı davaya bakan yargıçtır. Yazar-anlatıcı tarafından olumlu nakledilen kahramanlardandır. Romanda ezen-ezilen, güçlü-güçsüz çatışmasını nakletmek için olay örgüsüne dâhil edilir. Hayatı boyunca adaleti savunan yargıç Nuri davaları hızlı karar bağladığı için “Ekspres” lakabını alır.

”Duruşmaya dakika kaybetmeden başlamak ve davayı bir an önce, yani yılan hikayesi gibi uzamadan karara bağlamak onun vazgeçemediği özelliklerinden biriydi”(Voli,s.186).

Romanda müdüranınm ile birlikte adaleti ve dürüstlüğü temsil eden iki kahraman olay örgüsünden işlevseldir.

Emekli olma yaşına gelen yargıç Saido'nun davası nedeniyle kendini sorgulamaya başlar ve hayatı boyunca adaletin yanında olduğu için bir şey kazanmadığını düşünür. Hak, adalet, niyet gibi kavramları sorgular. Suçlulara acımayan roman kişisi ilerde kasap gibi bir yargıç olarak anılmaktan tedirgin olur. Kahramanın kendini sorguladığı bu dönemdeki davranışları tutarsızdır. Kimi zaman suçlu olduğunu düşündüğü Saido'ya dahi hak verir. Bu durum kahramanın inandırıcılığına zarar verir.

Saido'nun davası üzerinde titizlikle duran yargıcın verdiği karar kimseyi memnun etmez. Saido'nun yaptırdığı okul ve hastaneyi hafifletici sebep olarak gören yargıç, baskılar nedeniyle dava bittikten sonra mesleğini bırakır.

Romanda adalet makamında dürüst ve namuslu insanların olabileceği tezini tamamlayan Ekspres Nuri bu yönüyle toplumsal tipe bir örnektir. Ruhsal ve fiziksel betimlemesiyle ön plana çıkartılmayan kahraman romanda işlevi bittikten sonra olay örgüsünden çıkartılır

”En çapraşık davaları bile basite indirgeyen pratik bir zekâ sahibiydi. Çok konuşmayan, ama çok susan biriydi. Bir olayın kıyısından köşesinden içine giriyor, gerçekleri su yüzüne çıkartarak çabucak sonuca ulaşıyor, verdiği kararlardan hiçbir zaman geri dönmüyordu. Suçlu avukatlarını terleten, uzun uzun düşündüren bir yanı da bir namus kolik olmasıydı “(Voli, s.187).

Romanda tek boyutlu nakledilen kahraman Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindendir.

Kasım

Kasım Saido'nun hapisanedeki kovuşuna bakan gardiyandır. Romanda yazar-anlatıcı tarafından olumlu nakledilen tiplerdendir. Toplumsal yozlaşmanın toplumun her kesimine yayıldığı tezini savunan romanda dürüst ve adaletli davranan az sayıdaki roman kişilerindendir. Ruhsal ve fiziksel olarak derinlemesine betimlenmeyen

kahraman sürekliliğe sahip değildir. Romanda işlevi biten kahraman olay örgüsünden çıkartılır. Saido vasiyetinde samimiyeti nedeniyle Kasım'a mirasından pay bırakır. Çok boyutlu nakledilmeyen kahraman Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

2.5.2.7. Dekoratif Unsur Konumundaki Kahramanlar

Romanda dekoratif unsur durumundaki kahramanlardaki kimi zaman yazar-anlatıcı tarafından betimlenir. Bu betimlemeler daha çok zengin-yoksul, güçlü-güçsüz arasındaki farkı göstermek amacıyla okuyucuya nakledilir. Odacı, Daktilocu kız, Başçavuş Samet(Namus Samet), Ahlak Zabıtası Komseri Kerim Kankan, Amerikan Salih(Polis), Nafi Tertemiz(Narkotik Şube Müdürü), Sinek Haşmet,Cavido, Zifo, Cemil, Akrep Rıza, Filit Üsnü, İmam Kırksekizoğlu, Boyacı Cafer, Murteza(Kod Adı Merhametsiz Hamdi), Mozaik Kralı Hacı Nasibedaroğlu, Salino Barbini, Tekin, Hamza Çevik, Baba Boğa Hamza, Osman, Rifat Beton, anne Hafize, baba Mustafa Şükrü, Süleyman, , Salih Yemez, Sarı Seyfi, Panamalı, Panayot,Limoncu Cafer, Muhammet Raşit, Beşir Ben Şaban Firması, Muharrem(Gemsa İhraçat ve İthalat Şirketi odacıbaşı), Zühre, Mesut Bey, Ece Tıknaz, Cavit Karkas, Lağımçı Sülman,Kızıl Selim (Yusuf Salıcaklı), Palamut Celal

2.5.2.8. Romanın Şahıs Kadrosuna Toplu Bir Bakış

Romanın şahıs kadrosunu ezenler ve ezilenler olarak ayırmak mümkündür. Faik Baysal 5. romanın olan “Voli”de diğer romanlarından olan Sarduvan ve Rezil Dünya romanlarına göre daha gerçekçi ve canlı kahramanlar yaratmıştır. Romanda kahramanlar kendi kültür seviyesine, yetiştiği ortama, dünyaya bakış açısına, aldığı eğitime uygun olarak konuşturulmuştur. Bu da yaratılan kahramanı daha gerçekçi yapmıştır. Yazar romanını kaleme alırken argoyu ustalıkla kullanmıştır ve bu durum kahramanların tanıtılmasında önemli bir paya sahiptir.

Romanda etken unsur olan erkek kahramanlar daha çok ön plana çıkartılır. Edilgen rolleri nedeniyle geri planda tutulan kadın kahramanlar ise güzellik, şefkat ve maddiyata önem vermeleriyle ön plana çıkartılırlar. Bu kahramanlar hiçbir zaman olayların akışını etkileyemez. Romandaki önemli kadın kahramanlar: Sekreter, Müdüranım'dır. Sekreter güzelliği ve paraya verdiği önem nedeniyle ön plana çıkartılırken, Müdüranım anaç

kişiliği ve Saido'ya gösterdiği şefkat ve bağlılık ile ön plana çıkartılır. Okul müdürü olan Müdüranın çalışan bir kadındır ve bir yöneticidir.

Ama romanda bu özelliklerinden bahsedilemez. Romanda diğer kadın kahramanlardan cinsel bir obje olarak bahsedilir. Yazar bu konuya romanında sıkça yer verdiği için cümlelerinde tekrar düşer.

Yazarın *Sarduvan*, *Madam Bambu*, *Ateşi Yakanlar* gibi diğer romanlarında olduğu gibi *Voli* romanında da kişiler yaptığı mesleklerle ön plana çıkartılır. Yazarın diğer romanlarında olduğu gibi *Voli* romanında da iyi kalpli, bilge bir balıkçı yer olur. Yazarın romanda bahsettiği mesleklerden biri mezbahacılıktır. Baysal bu konuya *Sarduvan* ve *Madam Bambu* romanlarında da değinmiştir.

Romanda bahsedilen polislerin geneli olumsuz nakledilir. Polisler halka eziyet eder ve rüşvet alır. Başçavuş Samet ise dürüstlüğünden dolayı 'Namus Samet' lakabını alırken, narkotik şube müdürü Nafi'nin ise soyadı Tertemiz'dir ve dürüst davranışları alay konusudur.

Yazar *Voli* romanın başlangıcında 'Bambu Orkestrası'ndan bahseder. *Madam Bambu* romanında ise 'Bambu Koltuk' önemli bir öğedir.

Roman kahramanları soyadlarıyla ya da lakaplarıyla ön plana çıkartılır. Lakap,"bir kimseye veya aileye kendi adından ayrı olarak sonradan takılan, o kimsenin veya o ailenin bir özelliğinden kaynaklanan ad"(TDK,s.1450) Yani lakap kişi ile ilgili bir özelliği ifade ederken soyadları söz konusu olduğunda bu söylemek pek mümkün değildir. Oysa romanda kahramanların soyadları lakapları gibidir. Mesela 'Devlet' soyadı Saido'nun güç ve otoritesini, 'Koparan' soyadı avukat Sungur'un paragöz tavırlarını, 'Tertemiz' soyadı emniyet görevlisi Nafi'nin dürüstlüğünü, 'Yasa' soyadı Nuri'nin adalete ne kadar bağlı biri olduğunu okuyucuya nakletmek amacıyla kullanılır. Yazar-anlatıcı bu şekilde anlatımı güçlendirmiş olur ama bu durum kahramanların inandırıcılığını zedeler.

2.6. Madam Bambu

2.6.1. Romanın Tanıtımı ve Özeti

Faik Baysal'ın son romanı olan Madam Bambu'nun ilk basımı 2002 yılında Can Yayınları'ndan çıkar. 2. baskısı 2007 yılında aynı yayın evinden yapılan roman yazara ait şu epigraf ile başlar: “*Hayallerimin yattığı içimdeki mezarlığa gömün beni de.*”

Romanın sonuna yazar tarafından Şarköy/ 17.09.2001 şeklinde not düşülmüştür.

Baysal son romanı olan Madam Bambu'da ustalaşmış bir yazardır ve bu ustalığın verdiği yetkinlikle yapıtını kaleme alır. M. Sadık Aslankaya okuyucuyu adeta içine çeken eseri ve yazarın üslûbunu şöyle değerlendirir:

“Madam Bambu, herhangi bir serüvene, kurgu tekniklerinin kışkırtıcılığına, heyecan ya da gerilim gibi öğelere yaslanmadan kendisi okutmayı başaran bir roman.Konuşma örgülerin uçuruculuğu da değil bunu sağlayan.(...)Baysal bu dümdüz anlatıma karşın hız katılmış söz dizimi anlayışı, yoğunlaştırılmış tartımı, geçmeli kurgusuyla dikkat çekici bir roman koymuştur ortaya”(Cumhuriyet Kitap,683:18).

Baysal bu romanında diğer romanlarından farklı olarak güçlü, tanıdık, canlı akılda kalıcı bir karakter yaratır. Tıpkı Madam Bovary, Goriot Baba, Bazarov, Raskalnikov gibi Senar Kul da ölümsüz bir kahramandır. “Aslankaya romanın bir kara anlatı olarak Rus klasiklerini çağrıştırdığını buna rağmen yepyeni bir havası olduğu için kalıcı olacağını vurgular” (Cumhuriyet Kitap,683:18).

Çalışmamıza kaynaklık yapan romanın 2. basımı 286 sayfadır ve on bölümden oluşur. Başkişi Senar Kul belediye mezbahasından emekli, yalnız yaşayan bir duldur. Geceleri uyuyamayan kahraman kulaklarındaki uğultular nedeniyle psikiyatriste gider. Doktor kahramanın yalnız kaldığını kısa süre içerisinde evlenip sessiz sakin bir yerde tatil yapmasını gerektiğini söyler. Birikmiş parasını bankaya yatıran kahraman üç aylığına küçük kasabada bir motele yerleşir. Motel sahibi Senem Hanım'dan çok hoşlanan kahraman ilerleyen yaşı nedeniyle üzüntü duyar. Motelde yeni dostluklar kuran kahraman emekli öğretmen Hami Bey ile tanışır. Hami Bey'i motele getiren ise yıllar önce bir yanlış anlama nedeniyle hapis cezası almasıdır. Hadi Bey'i bu olay derinden etkiler ve kahraman motelde intihar eder. Hami Bey'in esrarengiz ölümünü araştırmak için onun evlilik dışı bir ilişkiden olan kızı Hande Hanım motele yerleşir. Hande

Hanım'ı da beğenen kahraman genç olmadığı için yakınıdır. Kasabada Senar Kul'un dostluk kurduğu bir diğer roman kişisi ise Kaptan'dır. İki kahraman arasında güçlü bir sevgi bağı kurulur. Yalnız yaşayan Kaptan'ın manevî oğlu Johny ise Hande Hanım'a âşık olur ama bu durumdan kimsenin haberi olmaz. Hande Hanım'ın Johny'i hırsızlıkla suçlaması nedeniyle Johny üzüldü ve hastalanır. Aslında Hande Hanım da Johny'ye âşiktir ama bu aşkı herkesten gizlerler. Kasabaya dinlenmeye, stresten uzak durup kendini toplamaya gelen kahraman bir anda kendini moteldeki olayların ortasında bulur. Bu olaylar içerisinde kahramanı en çok etkileyen olay ise Johny'nin ölümüdür. Hande Hanım'ın baba yadigârı yüzüğünü denizden çıkartan kahraman bir süre sonra nefes alamaz ve ölüür. Bu olaydan çok üzülen Hande Hanım kendini suçlar. Bütün yaşadıklarına rağmen kasabaya yerleşme fikrinden vazgeçmeyen kahraman İstanbul'daki evini satmaya karar vererek motelden ayrılır.

İstanbul'daki evini satmak için emlakçıya başvuran kahraman evini bir türlü satamaz. Hala yalnız olan kahraman evlenecek birini de bulamaz. Romanın sonunda başkişi Senar Kul'a telefon eden Hande Hanım Johny'den çocuğu olacağını Kaptan'ın ise çocuğa babalık yapmak istediğini söyler. Hande Hanım'a inanmayan kahraman Kaptan'ı arayarak olayın doğrusunu öğrenir. Hande Hanım'ın kendisini kullanmak istediğini düşünen kahraman bir daha onu aramaz.

2.6.2. Şahıs Kadrosunun İncelenmesi

2.6.2.1. Başkişi

Senar Kul

Romanın başkişisi olan Senar Kul, 66 yaşında belediye mezbahasından emekli bir veterinerdir. 15 yıl önce eşini kaybeden kahramanın maddi durumu iyidir. Romanda fiziksel ve ruhsal açıdan derinlemesine tanıtılan kahraman sürekliliğe olan en önemli roman kişisidir. Kahraman-anlatıcı Senar Kul tarafından anlatılan romanda yazar diğer kahramanları Kul'un bilincinden nakleder. Baysal bu romanında diğer romanlarından farklı olarak karakter yaratmıştır. Senar Kul olumlu ve olumsuz yanlarıyla olayların merkezinde yer olan, en ince ayrıntısına kadar betimlenen, çok boyutlu tanıtılan, kimi zaman okuyucuyu şaşırtan, daha çok ruhsal betimlemesi ve hayata bakış açısıyla ön plana çıkartılan bir karakterdir. Yalnızlıktan şikâyetçi olan Kul, geceleri uyuyamaz ve

delirdiğini düşünür. Birçok yola başvurmasına rağmen tedavi olamayan kahraman, son çare olarak arkadaşı Recep Toprakoğlu'nun tavsiye ettiği psikiyatriste gitmeye karar verir. Kul bir yandan tedavisini sürdürürken diğer yandan da bir iç hesaplaşma süreci yaşar. Geçmişteki hatalarıyla yüzleşen roman kişisi kendini sorguladığı bir döneme girer. Senar Kul aslında keman virtüözü olmak istediğini ama veteriner olduğu yine bu hesaplaşmalar sonucunda itiraf eder. Bu durum onun için bir yıkımdır, kendisini kirlenmiş, yenilmiş hisseder, bu nedenle işinde başarılı olan doktorunu bile kıskanmaktadır.

“Bu kıskançlık dalgasıyla beynim uyuştu. Hayallerimin kalıntıları altında bir kez daha yamyassı oldu.”(Madam Bambu,s.12).

Kul bu hesaplaşma sürecinde, içinde bulunduğu dönemin sosyal ve siyasi gelişmelerinin de hayatı üzerine etkili olduğuna değinir.

“Toplumunu içinden çökerten bu vebayı ancak sosyal bir devlet önleyebilir. Vatandaşın ağızındaki çürük dişten bile sorumlu olan devleti”(Madam Bambu,s.12).

Emekli olduktan sonra psikolojisi bozulan Kul, kendisini işe yaramaz hisseder. Gençlik dönemindeki davranışlarıyla daha sonraki davranışlarını karşılaştıran başkisi değiştiğini düşünür.

“Son günlerde ben de sık sık pot kıran, aklımdan geçenleri hiç düşünmeden söyleyiveren, patavatsız biri olmuşum”(Madam Bambu,s.13).

15 yıl önce eşi öldüğü için yalnız kalan Kul eşinden başka bir kadınla yakınlaşamaz, kadınlara saygı duymayan, tek gecelik ilişkiler yaşayarak hayatını sürdüren kahraman, içinde bulunduğu durum nedeniyle doktorun, sekreterini çok beğenir. Aslında sekreter sıradan bir kızdır ama Kul onun güzelliğini gözünde büyütür. Geceleri çok seven Kul, bir anda romantikleşir, adeta başka biri olur.

“Duygusalımdım, romantiktim biraz da. Geceleyin yıldızları dolunayı seyretmeye bayılırdım”(Madam Bambu,s.12).

Ölen eşinden başka kadın tanımayan Kul hayatının son dönemlerinde kadınları keşfetmeye çalışır. Kadınsız yaşamın bir anlamı olmadığını düşünür, ama bu düşüncelerin kadın açlığından kaynaklanabileceğini de savunur.

“Kadın olmadı mı dünyanın tadı tuzu yoktu. Gül de, menekşe de, karanfil de kadındı. Kadınsız yaşamak olanaksızdı, aptallıktı. Çıldırıyordum galiba. Başka bir şey değil kadın açlığıydı bu”(Madam Bambu,s.72).

Başkişi roman boyunca romantizm ve cinsellik arasında ikilem yaşar. Kul’un yaşadığı bu ikilem romandaki temel çatışmayı oluşturur. Kul kimi zaman kendini aşka ve romantizme kaptırarak “Love Story” filmi izleyip ağlar. Kimi zaman etrafındaki kadınları bir et parçası olarak görür. Hayata hep olumlu yanlarından bakan kahraman birçok kez aldatılır, sıkıntılı dönemler geçirir. Ama olumlu düşünmekten hiçbir zaman vazgeçmez. Ama artık temkinli davranır, her olasılığı hesaplar. Bu durum kahramanın inandırıcılığına zarar verir çünkü kahraman kadınlar ile ilgili fikirleri tutarsızdır.

“Çok aldatılmıştım hayatımda, çok kazıklanmıştım”(Madam Bambu,s.11).

Kul’un yaşadığı iç hesaplaşma süreci onu derinden etkiler. O artık duygularıyla hareket eden biri olur. Ama bu durumdan hoşnut değildir.

“Duygularımla tartıyorum, duygularımla düşünüyorum, duygularımla yiyip içiyorum. Huzura kavuşamamamın nedenlerinden biri de bu olmalıydı” (Madam Bambu,s.67).

Kahraman son zamanlarda kendinden başkalarının hayatlarına özenir, onları kıskanır, kendini değiştirmek yerine hayalleriyle savaşsan çağdaş bir Don Kişot olduğunu düşünür. Kul’un tutulduğu hastalığın biraz yalnızlık, biraz da yaşlılık hastalığı olduğunu şu cümlelerden anlaşılıyor:

“Sağlıklı olmak, bir kadının sevgisini kazanmak, en büyük bir mutluluktur, ilk kez ölmek istemedim”(Madam Bambu,s.78).

Kahraman hem çağdaştır hem de inançlara saygılıdır. O kör ve topal din kültürü öğretmenini çok sever ve onu şu sözlerle hatırlar:

“Hep böyle ol çocuğum, insanları hep sev. Kör ve topal da olsalar sev. İnsan sevmeyen insan olamaz. Allah namaz kılmayanları oruç tutmayanları değil insanı sevmeyenleri sevmez”(Madam Bambu,s.235).

Kul'un tedavi sürecinde ümitsizliğe kapıldığı dönemler de olur. O bu dönemlerde doktorları suçlar. Kimi zaman doktorlara güvenirken kimi zaman tam tersini düşünür. Bunun nedeni içinde bulunduğu yalnızlık ve çaresizliktir. Çünkü bir türlü iyileşemez ve muayene olduğu tüm doktorlar hastalığının tedavisinin kadın etiyle mümkün olacağını söyler.

”Lanet olsun şu doktorlara beni iyi edecekleri yerde hayvanlaştırmışlardı. Hiçbirine güvenmiyordum artık, hiçbirini”(Madam Bambu,s.257) .

Hayatını mezbaha ve evi arasında mekik dokuyarak geçiren Kul, umutsuzluğa kapıldığı dönemlerde hayatını boşa geçirdiğini, daha kendisini bile tanıyamadığını düşünür. Bunu daha sonra fark eden kahraman değişen dünyaya uyum sağlamakta zorlanır.

“Mevlana, ‘Ne olursan ol gel.’ diyordu ama ben daha ne olduğumu bile bilmiyordum”(Madam Bambu,s.262).

Kul yine bu hesaplaşma sürecinde Jean Baudrillardın'ın “Tüketim Toplumu” ve Susana Tamaro'nun “Yüreğinin Götürdüğü Yere Git” adlı kitapları okur ve bu kitaplardaki kendini tanımaya ilişkin yorumlara duyarsız kalmaz. Kendini sorgular.

“Yazar Eski Yunanca defterinin kapağına çocukken, “Kendini tanı” diye yazmış. Bunu başarıp başaramadığını bilmem, ama ben daha kendimi tanıyamadım”(Madam Bambu,s.106).

Başkişi roman boyunca kendisini sorgulamaya devam eder. Hayatının aslında bir arzular mezarlığına dönüştüğünü düşünür, bu nedenle boşa geçirdiği günlere üzüp başkalarının hayatına imrenir. Acılarını derinden yaşamasına rağmen, karamsarlığa kapılmaz, umutlarını kaybetmez.

“Benim gözyaşlarım sevinç gözyaşlarına benzemiyordu, onulmaz bir üzüntünün, geri dönememenin bir birikimiydi. Çok derinden geliyorlardı damla damla, sıcak sıcak. Bir keman virtüözü olabilseydim. Bu eller beni de alkışlayacaktı bir konser salonunda”(Madam Bambu,s.139).

Senar Kul tedavi sürecinde tatil için gittiği kasabada Madam Bambu ve otelin yöneticisi Senem Hanım ile tanışır. Tanıştığı bu iki kadını da güzel bulan Senar Kul kimi zaman cinsellik dürtüsünü bastırmakta zorlanır. Düşünceleriyle çelişir, gelgitler yaşar. Çünkü ilerleyen yaşı nedeniyle onu hiçbir kadının istemeyeceğini düşünür. Daha sonra bu

düşüncelerinden vazgeçer, bir genç kız ile bile evlenebileceğini hayal eder. Kul hayal etmekten hiçbir zaman vazgeçmez.

“Hayal kurmaktan vazgeçmiyorduk, kim ne derse desin, hayal bir antibiyotikti”(Madam Bambu,s.127).

Kul romanın sonunda ise kasabada dostluk kurduğunu sandığı insanlara güvenini kaybeder. Kimin doğru kimin yalan söylediği anlayamaz. Hayatının bu son dönemlerinde çıktığı yolculuk, hüsrarla son bulur. Kul yaşadıklarından sonra artık erkeklerinde ağlayabileceğini öğrenir. Çünkü hayat ona erkeklerinde ağlayabileceğini gösterir.

“Televizyonu hemen kapadım, ağlamaya başladım. Hem de hiç utanmadan”(Madam Bambu,s.286).

2.6.2.2. Karşı Güç

Romanda karşı güç olarak bahsedilecek derinlemesine tanıtılan ve sürekliliği olan kahramanlar sınırlıdır. Ana teması yalnızlık olan romanda karşı güç aslında kahraman-anlatıcı Senar Kul’un bu yalnızlık hastalığına yakalanmasına neden olan ve onu tedavi sürecinde olumsuz etkileyen roman kahramanlardır. Bu kişiler özellikle Kul’u kendini sorgulamaya yönelten kahramanlardır.

Mukaddes Hanım

Recep Toprakoğlu’nun, Menekşe sokak 212 numaralı evinde oturan, sevgilisidir. Kahraman- Anlatıcı Şener Kul’a göre mukaddes Hanım da Sakine Hanım kadar çirkindir.

“Süpürge saçlı, şişman, popo yerine arkasında bir apartman taşıyan, güllele benzeyen, topuklarıyla parkeleri inim inim ineten bu dişi kalıntısı insanı dünyadan soğutan çirkinlik anıtıdır” (Madam Bambu,s.37).

Romanda ruhsal betimlemesinden çok fiziksel betimlemesiyle ön plana çıkartılan kahramanı sürekliliği yoktur. Olay örgünse fiziksel görünüşü nedeniyle dâhil edilen kahraman, anlatıcı Sener Kul tarafından olumsuz nakledilir. İnsanların dış görünüşü kadar seslerine de önem veren kahraman Mukaddes Hanım’ın sesini beğenir.

Üç defa evlenen Mukaddes Hanım, üç kocası tarafından da çirkin olduğu için terk edilir. En başta cinsel bir çekicilik nedeniyle beğenilir daha sonra fikirler değişir. Mukaddes Hanım'ın tek özlemi anne olmaktır ama bu bir türlü gerçekleşemez. Bu nedenle gördüğü her erkeği baştan çıkartmak ister. Tanıştığı insanları bilgisiyle etkilemeye kalkar, Madam Bovary'i örnek alır, Dame de Sion mezunu olduğunu söyler. Senar Kul ile tanıştığında da onu etkilemeye çalışır. Fakat Kul kadında aklın yanında zarafet ve güzelliğe de önem verir. Bu nedenle Mukaddes Hanım'ı beğenmez. Belki de başkişiyi en çok şaşırtan olaylardan biri Mukaddes Hanım'ın doktorun muayenehanesine önce sekreter olarak girmesi, sonra da onunla evlenmesidir.

Anne sahibi olmak isteyen kahraman olay örgüsündeki işlevini yerine getirdikten sonra olay örgüsünden çıkartılır. Kadın olarak geri planda tutulan kahraman edilgendir. Romanda tek yönlü tanıtılan kahramanın var olma meselesi evlilik ve bu nedenle tutarlı davranır bu durumda kahraman Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Sıfır Salih

Kahramanın liseden en iyi arkadaşıdır. 40 yıl boyunca hiç görüşmezler ve farklı hayatlar yaşarlar. Başkişi Senar Kul dürüst, namuslu bir hayat sürerken, Sıfır Salih orta iki de okulu terk eder, bir süre Tahtakale'de Seyyar satıcılık yapar, daha sonra köfteci dükkânı açar, politikacıların yalan basamaklarına basarak zirveye tırmanır. Romanda zengin-yoksul çatışmasını yansıtmaya bakımından anlatılan bir kahramandır. Romanda ruhsal ve fiziksel olarak derinlemesine tanıtılmayan kahraman süreklilik göstermez. Kahraman olay örgüsüne günümüzde çalışmayla değil dolandırıcılık ile bir zengin olunabileceğini vurgulamak için dâhil edilir ve işlevini yerine getirdiğinde olay örgüsünden çıkartılır.

“Şimdi ise büyük bir inşaat şirketinin başındaydı. Devletin bazı kodamanlarıyla, iş birliği içindeydi”(Madam Bambu,s.28).

Kahraman-anlatıcı Senar Kul, Sıfır Salih'i tanıtırken yanlı davranır ve kahraman romanda olumsuz nakledilen, beşeri zaafı olan psikolojik tip olarak karşımıza çıkartılır.

“Son model siyah bir Mercedes’i olan, keçi sakallı, kalın dudakları arasında köpek çüküne benzeyen bir Castro puro taşıyan, boynuna altın zincir takan, elleri güneş yanığından haritaya dönen, boğuk sesli bir adamdı”(Madam Bambu,s.24).

Sıfır Salih daha sonra Sefir Salih olmuş, devleti dolandırmaktan suçlanmıştır. Başkişi onun ceza alacağına inanmaz. Bu durum romanın gerçekliğine zaman verir ve kahramanın inandırıcılığın zedeler. Romanda olumsuz tip olarak ezin-ezilen çatışmasına hizmet eden yazarın denetimindeki kahraman sahici değildir ve tek boyutlu nakledildiği için Forster’ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Küpelı Kadın

Romanda ruhsal ve fiziksel olarak derinlemesine tanıtılmayan kahraman sürekliliğe sahip kişilerden değildir. Olay örgüsüne zengin-yoksul çatışmasını yansıtmak için dâhil edilir. İşlevini yerine getiren kahraman olay örgüsünden çıkartılır.

Kahramanın gerçek isminden bahsedilmez. Çünkü kahraman kulaklarındaki bir servet değerindeki küpeleriyle ön plana çıkartılır. Kadının hiç emek harcamadan böylesine büyük bir servete sahip olması kahraman-anlatıcı Senar Kul’u öfkelenendirir ve kadın kahramanı olumsuz nakleder.

“Küçük birer kilise çanına benzeyen küpeleri sallanıyordu. Geniş siperli beyaz kasketinin altındaki kafası yumruk kadardı ve düşünce terine kabak çekirdeğiyle dolu olduğu belliydi.(...)Bu kadını görmektense geri dönüp bir süre odama kapanmak geçti aklımdan, sağlığını büsbütün bozacağını düşünerek bundan vazgeçtim, ne yaptysam olmadı öfkem daha da arttı, böyle bir haksızlığı hak etmek için ne yaptım? Benim yirmi yıllık geçim paramı kopası kulaklarında taşıyordu bu cazgır kadın ne yapmıştı böyle bir serveti hak etmek için? İnsanlara yardım mı etmişti gönüllü hasta bakıcılık mı yapmıştı, sokak çocuklarına barınabileceği bir yuva mı kurmuştu? Yo bunların hiçbirini yapmamıştı. Sadece çocuk üretmişti belki de”(Madam Bambu,s.120).

Dolandırıcı

Senar Kul ile kaldığı otelin lobisinde tanışırılar. Kahraman-anlatıcı Kul’un olumsuz naklettiği kahramanlardandır. Ruhsal olarak derinlemesine betimlenmeyen kahramanın fiziksel betimlemesi ön plandadır. Fiziksel görünüşünden etkilenen Senar Kul’un kahramandan adeta midesi bulanır. Kahraman-anlatıcı dolandırıcının suratını kurbağaya ya da bir sarhoşun kaldırımına tükürdüğü balgama benzetir. Romanda yalancı kişiliği ile ön plana çıkartılan kahraman süreklilik göstermez. Olay örgüsüne toplumdaki

yozlaşmayı yansıtmak için dâhil edilir ve bu yönüyle işlevsel olan kahraman, işlevini yerine getirdikten sonra olay örgüsünden çıkartılır.

“Adını bile bilmediğim, sırtıtıkça büsbütün çirkinleşen bu adam çocukluğunda ya da doğduğu zaman güzel de olabilirdi. Yaşadığı hayat onu sil baştan kendine göre biçimlendirmiş olamaz mıydı”(Madam Bambu,s.172).

Asıl adının Sakıp Tütün olduğu öğrenilen dolandırıcı tarafından dolandırılmaktan sonra kurtulan kahraman, Sakıp Tütün'ün motel sahibi Senem Hanım'ı dolandırdığını öğrenir. Romanda tek boyutlu nakledilen kahraman yazarın denetiminde hareket eden, psikolojik bir tiptir. Romanın tezine uygun hareket eden kahraman okuyucuyu şaşırtmaz ve Forster'ın tasnifine göre düz kişilere örnektir.

Cımbız Selim

Kahraman-anlatıcıya hayal kırıklığı yaşatan ve olumsuz nakledilen kahramanlardandır. Ruhsal açıdan derinlemesine betimlenmeyen kahraman fiziksel betimlemesiyle ön plana çıkartılır. Olay örgüsünde etken olmayan kahraman toplumdaki yozlaşmayı yansıtmak amacıyla olay örgüne dâhil edilen ve sürekliliği olmayan bir roman kişisidir.

Kaşları bembeyaz, gözleri içeri batık, hafif sakallı, ağzına doğru sarkan burnu neredeyse düştü düşecekti. Başkişi onu gerçek bir kabağa benzetir”(Madam Bambu,s.244).

Selim, Senar Kul'un içinde bulunduğu ruh halinden faydalanır ve onu daha önce tecavüz ettiği Raziye Salkım ile evlendirmeye karar verir ve böylece Selim vicdan azabı çekmekten de kurtulacaktır. Çünkü Selim tecavüz ettiği Raziye salkım ile evlenmek istemez. Kendisinin bakire kızlara layık olduğunu dile getirir. Kadına bakış açısı sorgulanan kahraman romanda işlevseldir. Kadınlarla ilgili olumsuz düşünceleri nedeniyle romanın sonunda Raziye Salkım tarafından öldürülen kahraman cezalandırılmış olur.

“Kadın etine doyulur mu hiç der, tıka basa yesen gene acıkırsın”(Madam Bambu,s.247).

Romanın tezine uygun hareket eden kahraman yazarın denetiminde hareket eder ve okuyucuyu şaşırtmaz, tek boyutlu nakledilmesi nedeniyle de Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Raziye Salkım

Romanda Cımbız Selim tarafından tecavüze uğrayan kadın, ezen-ezilen çatışmasını yansıtmak için olay örgüsüne dâhil edilir. Kadın olarak fiziksel görünüşüyle ön planda olan kahraman daha çok çirkinliğiyle dikkat çeker. Romandaki kadın kahramanlar olumlu ya da olumsuz nakledilir. Olumsuz nakledilen kadın kahramanların hiçbir olumlu özelliğinden bahsedilmez. Raziye Salkım da böyle kahramanlardandır. Bu nedenle başkişi Senar Kul aradığını bu roman kişisinde aradığını bulamaz. Ruhsal ve fiziksel olarak derinlemesine betimlenmeyen kahramanın sürekliliği yoktur ve olay örgüsünde etken değildir. Kadın bedeninin sömürülmesini yansıtmaya bakımından romanda işlevsel olan kahraman olay örgüsündeki görevini yerine getirdikten sonra olay örgüsünden çıkartılır.

“Ayakları bir tavan süpürgesinden de daha biçimsiz ve kirli, topukları çatlak, bembeyaz nasır bağlamıştı ikisi de. Gözleri torba torbaydı, yüzü kevgir gibi delik deşikti. Çiçek bozuğunun insanı böyle öldüresiye çirkinleştirdiğini görmemiştim. Bacakları birer kütüktü, sanki perçinle tutturulmuşlardı kalçalarına. Gözü yarı kapalıydı, galiba hiç görmüyordu. Dişlerinin yarından fazlası dökülmüş, bu yüzden konuşurken tökezliyordu“(Madam Bambu,s.252).

Romanın tezine uygun hareket eden kahraman yazarın denetiminde kurmaca bir tiptir. Okuyucuyu şaşırtmaması ve tek boyutlu nakledilmesi nedeniyle Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

2.6.2.3. Arzu Edilen- Korku Duyulan Nesne

Romanda arzu edilen ve ulaşmak istenen sonuç, başkişi Senar Kul'un içinde bulunduğu yalnızlıktan kurtulması ve iç hesaplaşma dönemini atlatarak bu dönemden ruhsal açıdan yara almadan çıkmasıdır. Romanda geceleri uyuyamayan kahraman, ömrünün son dönemlerini huzursuzluk içerisinde geçirir. Gittiği bütün doktorlar Kul'a aynı teşhisi koyar. Kul'un tedavisi ise yalnızlıktan kurtulmak ve stresten uzak kalmakla mümkündür. Fakat Kul roman boyunca bu amacına ulaşamaz.

“Savunmasızdım, dünyada kimsem yoktu. Ne kadın eti açlığı ne de melankolik bir aşk özlemi. Yalnızlık travması, stres bozukluğu benimkisi. Belirtileri çok netti. Bazen kendimi bedenimin dışında hissediyordum. Elim ayağım kaçıyordu benden”(Madam Bambu, s.274).

2.6.2.4. Yönlendirici

Romanda başkişiyi harekete geçmesi için ikna eden, ona fikir veren ve bu konuda onu destekleyen kahramanlar vardır. Yakın arkadaşı Recep Toprakoğlu ve Kul’un doktoru bu kişilerdendir.

“İki-üç aylığına gürültüsüz patırtısız bir yere giderseniz çok iyi olur. Orada kafanızı iyice dinlersiniz”(Madam Bambu, s. 16).

Hastalığına teşhis konulamayan kahramanın arkadaşı Recep Toprakoğlu’nun yönlendirmesiyle gittiği doktor kahramanı 3-4 aylığına bir tatile çıkması için ikna eder. Romandaki olay örgüsü de kahramanın tatile çıkmasıyla başlar.

“Bir zamanlar onu siz tedavi etmişsiniz. Sizi öve öve bitiremiyordu”(Madam Bambu, s.16).

2.6.2.5. Alıcı

Romanda kadın kahramanlar önemli yer tutmasına rağmen olay örgüsünde başkişinin içerisinde bulunduğu durumu yansıtmak için işlevseldir. Bu nedenle alıcı konumunda olan bu unsurlar genelde başkişinin yaptıklarında ve aldığı kararlardan etkilenir.

Madam Bambu

Asıl adı Hande Niğdeli olan kahramanın lakabı Madam Bambu’dur. Romanın önemli kadın kahramanlarından. Fiziksel ve ruhsal açıdan derinlemesine tanıtılan kahraman süreklilik gösterir. Güzelliğiyle dikkat çeken kadın zaman zaman cinsel obje olarak da ön plana çıkartılır. Bambu Köln’de yaşayan Yahudi kökenli bir anneyle, Hami Niğdeli’nin kızıdır. Güzel sanatlar mezunu olan kahraman Yahudice’yi hiç bilmez. Bambu yapmacılıktan uzak, nazik ve ince bir kadındır.

“Yüzü çok güzel, sıcaktı, bir avuç kadifeydi. (...) Gözleri iri, menekşe rengindeydi”(Madam Bambu,s.70).

Annesinin adı Eliza Honer'dir. Babası ise annesine Esra adını takmıştır. Bir fotoğrafına bakan Senar Kul annesinin de kızı kadar güzel olduğunu düşünür. Romanda olumlu tanıtılan tüm kadın kahramanlar aynı zamanda fiziksel olarak da güzeldir.

“Başkalarını bilmem ama bende onun dişiliğine dayanamazdım.(...) Bir erkeğin başını döndüren etinden başka bir şey daha vardı onda, gözle görülmeyen ele tutulmayan, dünyaya geldiğimiz o ıslak, kara çukurun dışında anlatması resimlenmesi olanaksızdı. Ne kuzey kutbunun soğukluğu ne de Doğu'nun çöl sıcaklığıydı. İnsan duyuyordu, soluyordu, çiğniyordu bunu “(Madam Bambu,s.90).

Madam Bambu, başkişi Senar Kul'a annesini hatırlatır. Onun annesi de iri gözlüdür, babası ise onun gözlerine tutulur ve evlenmek ister. Annesi hem güzeldir hem de zariftir. Kul annesine hayranlık duyar, annesi akıllı, çalışkan bir kadındır. Madam bambu romanda Senar Kul'a geçmişini ve çocukluğunu hatırlatması bakımından işlevseldir. Çünkü Kul'un hayatında uzun zamandır bir kadın yoktur, yalnızdır.

“Annemin gözleri çok güzel, kirpikleri uzun uzun, başına bir beyaz örtü, dolayınca gözleri daha da irileşir, insanı kendine çeken mıknatısa dönüşür. En güzel huyu çok uysal olmasıydı. Okumamıştı ama kafası pırıl pırıldı. Boş batıl inançlara yer vermezdi. Çok az konuşur, konuştuğu zaman lafı dinlenirdi. Evleri bahçe içindeydi, bahçede erik, ayva ve kiraz ağaçları vardı. Bu ağaçlar çiçek açtıklarında anne buna bayılırdı”(Madam Bambu,s.70).

Hande Hanım Mavi Motel'e babasını bulmak için geldiğinde bir bambu kotluk ister, çünkü babası bambudan yapılan mobilyaya çok düşkündür. Babası Hami Bey'in üç ay kadar oturduğu koltuk hala Bambu'nun evindedir. Bu bambu koltuk nedeniyle adı Madam Bambu'ya çıkar.

Senar Kul Madam Bambu'ya hayranlık duyar, onu çok güzel bulur. Ama kendisi Madam Bambu'ya göre çok yaşlıdır. Buna rağmen onu düşünmeden yapamaz. Bu durum daha çok ömrünün son zamanlarını yaşlı ve yalnız bir adamın içinde bulunduğu ruhsal bunalımı yansıtır. Kahramanın çelişkileri, tutarsızlıkları böyle durumlarda daha açık bir şekilde ortaya çıkartılır.

“Yaşamım boyunca bu kadar güzel gülen, bir kadın görmemişim. Unutulmaz bir melodiye benziyordu gülüşü, bir şiirdi, daha doğrusu ipek dizelerden oluşan bir şiir” (Madam Bambu,s.72).

Madam Bambu roman boyunca olumlu nakledilir fakat romanın sonunda Madam Bambu okuyucuyu şaşırtır. Çünkü kahraman olumsuzlanır. Şener Kul kendisine karşı

bu kadının yakın tavırlarının da nedenini anlamakta zorluk çeker. Hande Johnny adlı bir gençten hamile kalır ve bunu kimseye açıklayamaz. Senar Kul'u arar ve olanları anlatır. Kaptanın Madam Bambuyla evlenmek istediğini söyleyerek onu kıskandırmaya çalışır. Senar ise Hande'nin kendisini kullanmak istediğini düşünür. Onu ikiyüzlülükle suçlar. Kaderini annesi gibi olduğunu düşünür. Senar bir daha onu aramaz. Senar Kul kendisini Johnny ile karşılaştırarak üzülür.

“Madam Bambu sıcaktı, yakındı ama nobralıktan uzak kaşarlanmış tavırların ötesindeydi ve erkekler konusunda deneyimliydi”(Madam Bambu,s.73).

Romanda fiziksel tasvirlerine sıkça yer verilen Madam Bambu tanıtılırken yer yer tekrar düşünülür bu durum romanın kurgusuna zarar verir. Başkişi kadınları güzelleştirdikçe kendisinin çirkin olduğunu düşünür. Adeta onların yanında ezilirdi.

“Hande Hanım gerçekten çok güzel bir kadındı, sanki kristal bir vazonun içindeymiş gibi ıslık ıslık. Tatlı lacivertten koyu yeşile çalan gözleri daha da irileşmişti. Belki de değişik renklerde lens kullanıyordu.(...)Ayakları ise ne güzel ne de biçimliydi. Hele yüzü bir resimdi, bir bibloydu, güzelliği anlatılamazdı. Düvenden yeni dökülen bir avuç buğday desem değildi. Bir pastel desem hakaret olurdu. Daha çok bir efsaneydi. Bembeyaz dişerliyle gülümseyen uzak dünyalardan çıkıp gelen bir düştü”(Madam Bambu,s.79).

Madam Bambu çok boyutlu ve derinlemesine tanıtıldığı için Baysal'ın yarattığı önemli kadın karakterlerdendir. Çünkü yazar romanlarında genellikle tip yaratma eğilimindedir. Madam Bambu ise en ince ayrıntısına kadar betimlenen, olay örgüsünde etken, okuyucuyu şaşırtan, yazarın denetiminde olmayan, canlı bir kahramandır. Olumlu ve olumsuz yönleriyle betimlenen bu roman kişisi idealize de edilmez. Tek boyut tanıtılmayan kahraman Forster'in tasnifine göre yuvarlak roman kişilerindedir.

Senem Hanım

Senar kul'un tatil yapmak amacıyla gittiği Mavi Motel'in yöneticisidir. Romanda güzelliğiyle ön plana çıkan kadınlardandır. Ruhsal ve fiziksel olarak derinlemesine tanıtılan kahraman olumlu tanıtılan roman kişilerindedir. Senem Hanım romanda yönetici kimliğiyle ön plana çıkartılmaktan ziyade kadın kimliğiyle ön plana çıkartılır ve zaman zaman kahraman-anlatıcı tarafından cinsel obje olarak da gösterilir.

“Ayakları biçimliydi! Tanrı'nın bol kepçe güzellik dağıttığı mutlu bir günde doğmuştu”(Madam Bambu,s.53).

Romanda derinliği olan ve sürekli tanıtılan kahramanın olumsuz özelliğinden bahsedilmez. Kahraman idealize edilir ve adeta kusursuzdur. Bu durum romanın kurmaca yapısına zarar verir ve Senem Hanım karakteri okuyucuya inandırıcı gelmez.

“Doktorun sekreteri kadar sıcak ve güzeldir, renkli bir konfeti yağmuruna benziyordu daha çok, çok güzel hiç ıhlamadan konuşuyordu! Sesini ilk duyduğumda gözümün önüne Bach, Berlioze daha çok Stradivarius yapımı bir keman geldi”(Madam Bambu,s.52).

Senar Kul Madam Bambu için beslediği duyguları Senem Hanım için de besler. Kahraman- anlatıcı bu iki kadına da hayranlık duyar. Böyle durumlarda kahramanın içinde bulunduğu ruhsal bunalım ortaya çıkar ve kahraman umutsuzlaşır. Kimi zaman başkişi kadınları Venüs’e benzetir.

“Onun ete kemiğe bürünmüş haline, binlerce yaşındaydı ama göstermiyordu”
(Madam Bambu,s.77).

Çok boyutlu ve kendine özgü tanıtımıyla romanın önemli karakterlerinden olan Senem Hanım, okuyucunun karşısına daha çok kurmaca bir roman kişisi olarak çıkartılır. Okuyucuyu şaşırtmayan kahraman tek boyutlu tanıtılmadığı için yuvarlak roman kişilerindedir.

2.6.2.6. Yardımcı

Romanda olumlu nakledilen, kahraman-anlatıcı Senar Kul’un yakınındaki roman kişileri yardımcı unsurlardandır. Bu kahramanlardan en ön plana çıkartılan Kaptan’dır. Kaptan adeta Senar Kul’un hayranlık duyduğu ya da kendisiyle özdeşleştirdiği bir roman kişidir.

Doktor

Romanda yönlendirici unsur olarak yer alan kahraman, Senar Kul’un arkadaşı aracılığıyla gittiği doktordur. Kırk beş yaşlarında, mesleğinde başarılı olan roman kişisi ruhsal ve fiziksel betimlemesiyle ön plana çıkartılmaz. Mesleği nedeniyle olay örgüsüne dâhil edilen kahraman işlevini yerine getirdikten sonra olay örgüsünden çıkartılır. Kahraman-anlatıcı tarafından olumlu nakledilen kahraman olay örgüsünde eken değildir.

“Gözlüğünün camları çok kalındı. Gözleri atkestanesi gibi koyu kahverengi ve iri iriydi”(Madam Bambu,s.8).

Asıl adı Taner Derinsu olan doktoru başkişi Senar Kul zaman zaman kıskanır. Çünkü doktor gençtir ve mesleğinde başarılıdır. Fakat romandaki diğer kahramanlar gibi doktor da mesleğinden memnun değildir. Çünkü mimar olmak isteyen kahraman ailesinin isteği üzerine doktor olmuştur.

“Hoş görülü yakışıklı, kilosuz uzun boyuyla uyumlu, birçoğumuz gibi, kafası foseptik artıklarıyla dolu değildir. Olduğundan daha bilgili görünmek gibi bir kaygısı yoktur. İnanılmaz ölçüde alçak gönüllüydü, sık sık önüne bakmasının nedeni de buydu” (Madam Bambu,s.11).

Doktor kadınlar konusunda ise şanssızdır, boyunun ölçüsünü aldığı düşünerek kadınlardan uzak durur. Romandaki erkek kahramanların tümü yalnızdır ve kadınlarla sorun yaşamışlardır. Doktor da bu kahramanlardan biridir.

“Anladım kadınlardan kaçırıyordu. Güzel bir kadın aslında büyük bir felaketti. Erkeklerin çoğu biçimli bir burnun, tatlı bir çift gözün, yuvarlacık bir kalçanın kurbanıydı”(Madam Bambu,s.18).

Romanda olay örgünse dâhil edilen doktor daha çok başkişi Senar Kul’un psikolojisini okuyucuya yansıtmak konusunda işlevsel bir toplumsal tiptir. Kahraman romanın ana teması olan yalnızlık temasına hizmet eder ve bu nedenle yazarın denetiminde, kurmaca bir tiptir. Tek boyutlu tanıtılan kahraman Forster’ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Recep Toprakoğlu

Romanda başkişiyi tedavi konusunda yönlendirici olarak olay örgüsüne dâhil edilen bir diğer kahramanda Recep Toprakoğlu’dur. Emekli belediye başkanı olan Toprakoğlu ile Kul 15 yıl önce bir lokantada tanışır. Romanda ruhsal ve fiziksel olarak derinlemesine tanıtılmayan kahramanın sürekliliği yoktur.

“Toprakoğlu tüm güzelliklere açık, kafası karanlıklara sınıksız kapalı biriydi”(Madam Bambu, s.19).

Psikolojik sorunlar yaşayan Toprakoğlu tedavi olmak amacıyla Taner Derinsu’ya başvurur. Bunu üzerine Kul da ayın doktora tedavi olmayı kabul eder. Romanda olumlu

tanıtılan kahraman romanın yalnızlık temasını belirginleştirmek için olay örgüsüne dâhil edilen kurmaca bir kahramandır. Tek boyutlu tanıtılan roman kişisi Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Hami Bey

Madam Bambu'nun hiç tanımadığı babasıdır. Evli ve bir çocuk sahibi olan Hami Bey emekli öğretmendir. Bir yanlış anlama nedeniyle hapis cezası olan kahraman gerçek suçlular bulunmuş olmasına rağmen bu olayın etkisinden kurtulamaz. Romanda ruhsal ve fiziksel betimlemesiyle ön plana çıkartılmayan kahraman olay örgüsüne öğretmenlik mesleği ve Madam Bambu ile olan yakınlığı nedeniyle dâhil edilir. işlevini yerine getiren roman kişisi süreklilik göstermez ve olay örgüsünden çıkartılır.

“Kırçıl kaşlarının altından bir kar topacı eriyormuş izlenimi veren yüzü olan, kel kafalı 25 yıllık emekli öğretmen, Atatürkçü, aydınlıkçı biridir”(Madam Bambu,s.56).

Emekli olduktan sonra ekonomik sıkıntılar yaşayan kahraman ve pazarcılık yapmaya başlar. Elleri tıpkı bir pazarcının elleri gibidir. Kahraman aslında motele yaşadıkların ve ellerini unutmak için gelir. Ama başaramaz ve motel de intihar eder. Tüm mal varlığını tecavüz etmekle suçlandığı kıza, eşine miras bırakır. Bu nedenle başkışı şunu söyler:

“Hafif acılar konuşulabilir ama ağır acılar dilsizdir” (Madam Bambu,s.81).

Hiç tanımadığı babasının aramaya motele gelem Madam Bambu'nun varlığından Hami Bey habersizdir. Bu durum romanda açığa kavuşturulması gereken bir konudur. Madam Bambu'nun neden yıllar sonra babasını bulmaya karar verdiği okuyucuya açıklanmaz. Emekli öğretmen Hami Bey romanın tezine hizmet eden, toplumsal bir tiptir. Yazarın denetiminde olan kahraman ideal bir eğitimcidir. Tek boyutlu tanıtılan kahraman okuyucuyu şaşırtmaz ve Forster'ın tasnifine göre düz roman kişilerindedir.

Johnny

Tarzan filmlerinde etkilenecek Johnny lakabını alan kahraman usta bir yüzücüdür. Kahraman-anlatıcı tarafından olumlu tanıtılan Johnny kusursuz bir kahramandır. Başkışı

Senar Kul Johnny’i tanıtırken yanlı davranır ve kimi zaman da bu roman kişisini kendisiyle özdeşleştirir.

“Daha çok genç üstelik çok yakışıklıdır. Bir insan bu kadar güzel olabilir Allah yaratmış hani”(Madam Bambu,s.117).

Romanda ruhsal ve fiziksel olarak derinlemesine betimlenen kahraman, daha çok fiziksel görünüşüyle ön plana çıkartılan sürekliliğe sahip roman kişilerindendir. Romanın ana teması olan yalnızlık temasına uygun davranan kahraman da romanın diğer erkek kahramanları gibi yalnızdır. Romanda kusursuz tanıtılan kahramanın asıl mesleği diş hekimliğidir fakat o mesleğini yapmak yerine büfecilik yapar. Romanda vurgulanmak istenen konu işsizlik meselesi değildir. Çünkü roman kahramanlarından hiçbiri sevdiği ve yapmak istediği mesleği yapmaz. İşsizlik bu anlamda romanda felsefî bir derinlik kazanır. Adeta varlık-yokluk sorunu haline dönüşür. Johnny de bu anlamda romanın tezine uygun işlevsel bir karakterdir.

Romanda kahraman-anlatıcıyı etkileyen olaylardan biri Johnny’nin ölümüdür. Bu bölüm romanda trajik bir şekilde anlatılır. Hande babasından kalan yüzüğü denize düşünürünce yüzme şampiyonu olan Johnny denize dalarak yüzüğü çıkartır. Ama bu onun hayatına mâl olur. Johnny’den hamile olan Hande bu duruma çok üzülür.

Romanda çok boyutlu tanıtılmasına rağmen kurmaca bir kahraman olan Johnny, yazarın denetiminde hareket eder. Derinlemesine tanıtımı nedeniyle Forster’in tasnifine göre yuvarlak roman kişilerindendir.

Kaptan

Asıl adı Samet Olta olan kahraman başkışı Senar Kul’un tatil için gittiği kasabada yalnız yaşayan bir balıkçıdır. Senar Kul Kaptan ile tanıştığında ona ne yaşını, ne doğum yeri, ne işini, ne anasını babasını sorar. Çünkü Kaptan böyle konuları konuşmaktan hoşlanmaz. Kaptan kahraman-anlatıcının olumlu naklettiği hatta yücelttiği bir roman kişisidir. Bu durum kahramanın inandırıcılığına zarar verir. O adeta idealize edilmiş bir kahramandır.

Ruhsal ve fiziksel olarak derinlemesine tanıtılan kahraman olay örgüsünde sürekliliğe sahiptir. Olaylara bakış açısı ve başkişiye benzerliğiyle ön plana çıkartılan kahraman, okumamış olmasına rağmen hayat okulunu bitirmiş bir hali olan, mağrur, olgun ve diğer roman kahramanları gibi kadınlardan uzaktır.

“Ona da bir kadın gereklidir. Kör, topla, güzel ya da çirkin. Ona da yalnızlığını paylaşacak bir kadın gerekli”(Madam Bambu,s.116).

Kahraman-anlatıcı Kaptan’ı tanıtırken objektif davranmaz ve onu adeta kendisiyle özdeşleştirir.

“Kaptan uzun boylu, iri yapılı, omuzları çok geniş, denizin yılarca tosladığı ama yıkamadığı bir kaleydi. İsteseydi bir Johnny olabilirdi”(Madam Bambu,s.117).

Olumlu tanıtılan Kaptan bu özelliğinden dolayı betimlenirken zaman zaman tekrar düşülür. Bu durum romanın kurgusuna zarar verir. Başkişi kaptanı kimi zaman denizle özdeşleştirir, kaptan hırçındır, duygusaldır, engindir.

“Sonunda bir insanla değil de bir denizle konuştuğumu anladım, yanakları sıcak sıcak, yanakları tuzlu tuzlu denizle.(...)Cahildi, bir balıkçıydı ama beni yetiştiren hocalarımın tümünden daha güzel konuşuyordu, en güzeli güvenilir bir insan olmasıydı”(Madam Bambu,s.118).

Romandaki diğer kahramanlar gibi Kaptan da mesleğinden memnun değildir. Çünkü eşi Feraye her gün balık yediği için öldüğünü düşünür ve kendisini suçlar. Kaptan’ın oğlu ise denizden korkar ve kaçır bu nedenle annesinin cenazesine dahi gelmez. Kaptan yalnızlığıyla başkişi Senar Kul’un psikolojisini okuyucuya yansıtmak amacıyla işlevsel bir karakterdir. Balıkçı ise kendisini Hemingway’in ‘İhtiyar Balıkçı’sıyla özdeşleştirir. Çünkü Kaptan kimseye benzemez, herkesten farklıdır, kasabada çocuk okutur, kitap okur.

Kahraman-anlatıcı Senar Kul Kaptan’ı olduğu gibi kabullenir ve onun hataların sorgulamaz. Çok boyutlu tanıtılan bu roman kişisi, Forster’ın tasnifine göre yuvarlak kişilerdendir.

Başkan

Kasaba tarafından sevilen, uzun zamandır başkan seçilen, sanatı, edebiyatı, sanatçıyı, sporu seven, yarışmalar düzenleyen, geziler organize eden, toplantılar düzenleyen, temizliğe önem veren, gelişime açık, çalışkan ve sözünde duran biridir. Birçok politikacıdan farklıdır. Romanda Kul'un olumlu anlattığı kahramanlardandır.

“Popülistlik yapmadığı kesindi, aydınlıktan yanaydı. Böyle biri olduğunu hiç konuşmasa da anlamıştım zaten. Gözlerinden şeyhler, aşiret ağaları, tarikatçılar geçen değil Edisonlar, Flemingler, Kemaller Kurtuluş Savaşı'nda özgürlüğümüz için ölenler bakıyordu daha çok. Hala etkisindeyim onun“(Madam Bambu,s.184).

Romanda ruhsal ve fiziksel olarak derinlemesine tanıtılmayan kahraman olay örgüsüne kasabalıya yaptığı hizmetler nedeniyle dâhil edilir. Toplumda dürüst siyasetçilerin de kaldığını gösteren kahraman işlevi bitince olay örgüsünden çıkartılır. Yazarın denetiminde kurmaca bir toplumsal tip olan kahraman tek boyutlu nakledilmesi nedeniyle Forster'ın düz roman kişilerindedir.

2.6.2.7. Dekoratif Unsur Konumundaki Kahramanlar

Romanda dekoratif unsur konumunda tanıtılan kahramanlar daha çok olay örgüsü haricinde yazarın topluma bakış açısını okuyucuya nakletmek amacıyla söz konusu edilirler.

Savaş Çocuk, Apostol, Sakine Hanım, Senem Hanım, Hami Bey, Sakine Hanım, Fıstıkçı yaşlı kadın, Tatilde gittiği doktor, eczacı kızlar, üçüncü psikolog, gazeteci, Senar Kul'un gittiği son doktor, Filiz, Anne-babasını öldüren genç, Selamet, Umut Partisi Başkanı, Mezbahaya gelen rüşvetçi köylü, sekreter kız, Sefer, Dr. Seha Soykan

2.6.2.8. Romanın Şahıs Kadrosuna Toplu Bakış

Madam Bambu romanı kalabalık bir şahıs kadrosuna sahiptir buna rağmen romanda süreklilik gösteren kahramanların sayısı azdır. Romanda dekoratif unsur olarak var olan ve kahraman-anlatıcı Senar Kul'ın hayata bakış açısını nakletmek için araç olarak yer alan kahramanlar olay örgüsünden süreklilik göstermez. Bu şekilde olay örgüsüne dâhil olan ve olay örgüsünden çıkartılan kahramanlar romanın kurgusuna zarar verir.

Daha öncede belirtildiği gibi Baysal son romanı *Madam Bambu*'da karakter yaratmıştır bu nedenle başkışı Senar Kul yazarın diğer romanlarındaki merkez kişilerden farklıdır. Romanlarında karakter yaratmaktan çok tip yarama eğiliminde olan yazar adeta bu son romanını bu eksikliği gidermek amacıyla kaleme alır. Editörün notunda da değindiği gibi romanın adının *Madam Bambu* olması romanın bir kadın kahramanı konu edinen bir roman olabileceği izlenimi verebilir ama yazar romanda tanıtılan kadın kahramanlar aracılığıyla da başkışı Senar Kul'u okuyucuya tanıtır.

Baysal'ın derinlemesine tanıttığı kahramanlar: Senar Kul, Kaptan, Madam Bambu ve Senem Hanım'dır. Roman boyunca bu kahramanların ruhsal ve fiziksel durumundan, hayata bakış açılarından, iç hesaplaşmalarından bahseden yazar bu konuda zaman zaman tekrar düşer ve bu durum romanın kurgusuna zarar verir.

Baysal son romanı *Madam Bambu*'da yine bir ilki yapar ve kadın kahramanları derinlemesine tanıtır ve kadın kahramanın adı romanına verir. Yazar edebiyata bakış açısı gereği romanlarında aşka ve kadın kahramanlara sınır yer verir. Çünkü o dünyada aşktan ve cinsellikten daha önemli anlatılmaya değer toplumsal meseleler olduğunu düşünür. Fakat yazar bu romanında diğer romanlarında yer vermediği kadar kadın kahramanlara yer verir. Kadını bir birey gibi tanıtan yazar, kimi zaman onu cinsel bir obje olarak göstermekten de kendini alamaz. Romanı sonunda kadın kahraman *Madam Bambu*'nun olumsuzlanması da okuyucuyu şaşırtan bir diğer konudur.

Romanın kahraman-anlatıcı Senar Kul'un bakış açısıyla nakledildiği daha önce de belirtilmiştir. Senar Kul kahramanları objektif tanıtmaz, bu nedenle kahramanları olumlu tanıtılan ve olumsuz tanıtılan olarak ayırmak mümkündür. Olumlu tanıtılan kadın kahramanlar aynı zamanda güzellikleriyle de dikkat çeker fakat olumsuz tanıtılan kadın kahramanlar çirkindir.

Sarduvan, Rezil Dünya, Drina'da Son Gün, Ateşi Yakanlar, Voli romanlarında olduğu gibi *Madam Bambu* romanında da kahramanlar meslekleriyle ön plana çıkartılır. Romandaki kahramanlar genelde mesleklerinden memnun değildir. Yazarın diğer romanlarındaki balıkçı bu romanda da kahraman olarak olay örgüne dâhil edilir. Yazarın bütün romanlarında balıkçılar olumlu tanıtılır ve bilge kişilerdir.

Romandan bahsedilen doktorlar kahraman-anlatıcı Senar Kul'a aynı teşhisi koyar ve bunu dile getirirken aynı cümleleri kurar. Kul'un tedavisi kadın etidir. Romandaki bütün doktorların aynı ifadeyi kullanması kahramanların inandırıcılığını zedeler ve bu durum romanın kurgusuna zarar verir.

SONUÇ

Bu bölümde çalışmanın ilk iki bölümünden yola çıkılarak genel bir bakış ile yazarın romanlarındaki şahıslar kadrosu için şunlar söylenebilir:

Baysal'ın romanları kalabalık bir şahıs kadrosuna sahiptir. Fakat olay örgüsünde süreklilik gösteren kahramanlar sayıca azdır. Bu kahramanlar olay örgüsü haricinde yazarın dünyaya bakış açısını temsil etmek için romanda söz konusu edilir. Bu amaçla olay örgüsüne dâhil edilen kahraman, işlevini yerine getirdikten sonra birden olay örgüsünden çıkartılır. Bu durum yazarın okura ideolojisini yansıtmayı açısından olumlu fakat romanın kurgusu açısından olumsuz bir durumdur.

Edebiyata bakış açısı gereği tezli romanlar kaleme alan yazar romanlarındaki şahıslar kadrosunu da bu türe uygun olarak seçer. Bu nedenle yazarın romanlarında tipler ön plana çıkartılır. Fakat yazarın son romanı *Madam Bambu* karakterlerin ağırlıklı olarak tanıtıldığı bir romandır. *Madam Bambu* romanında güçlü ve derin karakterler yaratılır. *Madam Bambu*, *Senar Kul*, *Senem Hanım*, *Kaptan*, *Johnny* gibi roman kahramanları okuyucuda derin izler bırakır, unutulmaz. Baysal 'ın *Voli* romanının başkişisi *Saido* da karakterdir ama *Senar Kul* gibi derinlemesine tahlil edilmez.

Baysal'ın romanlarında ağırlıklı olarak yer verdiği temalar aşk ve cinselliktir. Fakat yazar kadınlar genellikle yüzeysel, edilgen tanıtılarak adeta cinsel bir obje haline dönüştürür. Fakat yazarın son romanı *Madam Bambu*'da bu durum gözlenmez çünkü yazar güçlü kadın karakterler çizer. *Madam Bambu* kadın karakterlerin ön plana çıkartıldığı bir roman olmasına karşın, bu romanda da kimi zaman bu kadın kahramanlar cinsel bir obje olarak gösterilir. Romanda kadın kahramanların fiziksel betimlemesi tekrar edilen bir unsur olarak, romanın kurgusuna zarar verir. Bu nedenle denilebilir ki yazar kadın karakter yaratma konusunda bir kısır döngü içerisinde.

Baysal'ın romanlarında dikkate değer bir diğer nokta da kahramanların meslekleriyle ön plana çıkartılmasıdır. Kahramanların geneli mesleğinden memnun değildir, yani öz benlikleri ile ideal benlikleri arasında büyük fark vardır ve bu durum kahramanların ruhsal sorunlar yaşamasına neden olur. Baysal'ın romanlarında kimi zaman yardımcı unsur konumunda kimi zaman da dekoratif unsur konumunda yer alan ve olumlu

tanıtılan bir ‘balıkçı’ karakteri vardır. Yazarın bütün romanlarında yer verdiği bu karakteri tek bir kahraman olarak değerlendirmek daha doğrudur. Çünkü bu kahraman tüm romanlarda değiştirilmeden tanıtılır. Baysal’ın romanlarında yer verdiği bir diğer meslek grubu ise din adamlarıdır. Yazar din adamlarını genelde olumsuz tanıtır.

Baysal romanlarındaki şahıslar kadrosunu okuyucuya genellikle zıtlıklarla sunar. Roman kişileri ezen-ezilen, güçlü-güçsüz, olumlu-olumsuz, iyi-kötü, zengin-fakir şeklinde yaratılır ve romanlar genelde bu çatışmaların birinin merkezi haline gelir. Bu roman kişileri de genelde çatışmaları okuyucuya yansıtma işlevine sahiptir. Bu nedenle olay örgüne dâhil edilir.

Baysal’ın romanlarında yer alan şahıslar tarihî kişiler, kişisel tarihinden alınanlar ve hayal ürünü olanlar şeklinde gruplandırılabilir. Yazarın *Drina’da Son gün* ve *Ateşi Yakanlar* romanları yaşanmış olaylardan yola çıkılarak bir tarihçi titizliğiyle oluşturulan yapıtlardır. Bu nedenle Semanoviç, Aydemir Yağmurcuoğlu, Şevval Ana, Dünder, Bedroviç; Hasan Tahsin, Yarbay Arif, Raziye Hanım tarihî kişiliklerdir. Baysal’ın *Voli* romanı ise yakın geçmişle ilgili hatta kaleme alındığı dönemde güncel bir konu olan ‘Tabut Davası’ adındaki bir kaçakçılık olayını konu edinir. Baysal *Voli* romanındaki kahramanların isimlerini değiştirme gereği duyar. Fakat kişiler yine gerçek hayattan alınır. Saido, Sungur Koparan, Sekreter Kız, Komer Hadi, Müdüranın gibi.

Öte yandan *Rezil Dünya* romanındaki Matmazel Elena, Mekin, Balıkçı, Müdür Vital da yazarın hayatından romana aktarılan kahramanlardır.

Baysal romanlarında dekoratif unsur olarak tanıttığı kahramanlara genelde benzer isimler kullanmayı tercih eder. Raziye, Ramazan, Müslim, Halis, Moran, Süliman, Kozik, Dimitri, gibi isimler yazarın sıkça yer verdiği isimlerdir.

Rezil Dünya romanı otobiyografik yönü ağır basan bir romandır. Bu nedenle kahramanlar günlük hayattan seçilir ve yazarın bakış açısıyla okuyucuya nakledilir. *Drina’da Son Gün* ve *Ateşi Yakanlar* romanı Baysal’ın tarihi kişiliklerden yola çıkarak kurguladığı romanlardır. Baysal bu romanlarında ilk romanlarına göre kahramanları daha başarılı yaratır ve kahramanların kurguları daha gerçekçidir. Baysal yine günlük hayattan yola çıkarak kaleme aldığı *Voli* romanında güçlü bir karakter olan Saido’yu

çizer. Saido karakteri duygu, düşünce ve davranışlarıyla gerçekçidir okuyucuya adeta içimizden biri dedirtecek kadar canlı bir kahramandır. Fakat yazar Saido'nun ruhsal durumunu okuyucuya tam anlamıyla yansıtamaz.

Yazarın son romanı *Madam Bambu* aslında Faik Baysal için bir dönüm noktasıdır. Baysal Bu romanında önemli karakterler yaratır. Kadın kahramanların iç dünyalarına eğilir ve bunu okuyucuya başarılı bir şekilde yansıtır. Baysal bu bağlamda son romanında dış gözlem tekniğini de geri planda tutar ve daha çok kahramanların iç dünyalarına yönelir. Yazarın son romanı *Madam Bambu* edebiyatımızda yeterince anlaşılamayan, yeterince yer edinemeyen bir eserdir. Bu durumda yazarın romanın kaleme aldıktan kısa bir süre sonra vefat etmesinin de payı vardır.

Baysal ilk romanı *Sarduvan*'dan son romanı *Madam Bambu*'ya kadar hep özgünlüğün ve gelişimin peşindedir. Bu nedenle yazar romanlarında şahısları ele alış biçimini sürekli geliştirir. İlk romanı *Sarduvan*'da kahramanları gerçekçi bir bakış açısıyla tanıtan Baysal kimi zaman kahramanların bilincini okuyucuya doğru yansıtamaz, bu durum kahramanın gerçekliğine zarar verir. Yazarın sonraki romanlarında bu durum azalarak devam eder.

Edebiyat dünyasında toplumcu-gerçekçi kimliğiyle yer edinen yazar eserlerinde yer verdiği sorunlara çözüm sunmaması nedeniyle çağdaşlarıyla benzer bir tutum içerisindedir. Fakat Baysal'ı çağdaşı toplumcu-gerçekçi yazarlardan ayıran en önemli nokta özellikle *Sarduvan* ve *Rezil Dünya* adlı eserleri başta olmak üzere zaman zaman Nihilist bir yaklaşım içerisinde olmasıdır.

KAYNAKÇA

- ADAPAZARI KÜLTÜR DAİRE BAŞKANLIĞI (2007), *Gül Sancılı Adam Faik Baysal*, Adapazarı Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Adapazarı
- AKTAŞ, Şerif (2005), *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, 7. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara
- ALANGU, Tahir (1965), *Cumhuriyet'ten Sonra Hikâye ve Roman Öncüler 1940-1950 Antoloji Cilt: 3*, İstanbul Matbaası, İstanbul
- ANDAÇ, FERİDUN (2001), *Söz Uçar Yazı Kalır/ Yüzyılın Son Tanıkları 1*, 1. Baskı, Can Yayınları, İstanbul
- ASLANKARA, M. Sadık (2003), *Cumhuriyet Kitap*, Sayı 683, Sayfa 18
- BAYSAL, Faik (1993), *Sarduvan*, 3. Baskı, Can Yayınları, İstanbul
- BAYSAL, Faik (1972), *Rezil Dünya*, 3. Baskısı, Varlık Yayınevi, İstanbul
- BAYSAL, Faik (2006), *Drina'da Son Gün*, 2. Baskı, Can Yayınları, İstanbul
- BAYSAL, Faik, (1991), *Ateşi Yakanlar*, 1. Baskı, Armoni Yayıncılık, İstanbul
- BAYSAL, Faik (1997), *Voli*, 1.Baskı, Telos Yayıncılık, İstanbul
- BAYSAL, Faik (2007), *Madam Bambu*, 2. Baskı, Can Yayınları, İstanbul
- BAYSAL, Faik (1997), *Kırmızı Sardunya*, 2. Baskı, Can Yayınları, İstanbul
- BAYSAL, Faik (2009), *Ilgaz Teyze Öldü*, 2. Baskı, Kyrhos Yayınları, İstanbul
- BAYSAL, Faik (1985), *Öyküler Nuni Yeşil Oda ve Ötekiler*, 1. Baskı, Altın Kitaplar

Yayınevi, İstanbul

BAYSAL, Faik (1998), *Elleri Sesinin Renginideydi*, 1. Baskı, Can Yay., İstanbul

BAYSAL, Faik (1992), *Güller Kanıyordu*, Gendaş Genel Yayın Dağıtım, 1. Baskı,

İstanbul

BAYSAL, Faik (1990), *Tota*, Edebiyat Gazetesi Yay., 1. Baskı, İstanbul

BAYSAL, Faik (1968), *Sancı Meydanı*, Set Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul

BAYSAL, Faik (1957), *İlk Defa*, Varlık Yay., 1. Baskı, İstanbul

BAYSAL, Faik (1994), *Ayın Ucunda*, Edebiyat Gazetesi Yay., 1. Baskı, İstanbul

BAYSAL, Faik (2001), *Gül Sancısı*, Adapazarı Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 1. Baskı, Adapazarı

BELE, Tansu (1997), *Cumhuriyet Kitap*, Ss. 378, S. 10

ÇETİŞLİ, İsmail (2004), *Edebiyatımızın Zirvesindekiler Memduh Şevket Esendal*,

Akçağ Yayınları, 1. Baskı, Ank.

ENGİNÜN, İnci (2002), *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergâh Yay., 3. Baskı,

İstanbul

FORSTER, E. M. (1985), *Roman Sanatı*, Çev. Ünal Aytür, 1. Baskı, Adam Yayınları,

İstanbul

GÜRSOY, Ülkü (2007), *Faik Baysal ve Hikâyeciliği*, 1. Baskı, Akçağ Yayınları, Ank.

HAZER, Gülsemin (2005), “Rıfat Ilgaz’ın Romanları Üzerine Bir İnceleme”, *Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enst.*

KAPLAN, Ramazan (1997), *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy*, 3. Baskı,
Akçağ Yayınları, Ank.

KURT, Emine (2009), “Faik Baysal’ın Romancılığı”, *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*,
Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enst.

MUTLUAY, Rauf (1973), *50 Yılın Türk Edebiyatı*, İş Bankası Kültür Yayınları, 1.
Baskı, İstanbul

OKTAY, Ahmet (2000), *Toplumcu Gerçekçiliğin Kaynakları*, Tümsamanlar Yayıncılık,
2.Baskı, İstanbul

ÖNERTOY, Olcay (1984), *Cumhuriyet Dönemi Türk Roman ve Öyküsü*, 1. Baskı,
Türkiye İş Bankası Kültür Yay., Ankara

STEVICK, Philip (1988), *Roman Teorisi*, Çev. Doç. Dr. Sevim Katarcıoğlu, 1. Baskı,
Gazi Üniv. Basın- Yayın Yüksek Okulu Matbaası

ŞENER, Sevda (1972), *Çağdaş Türk Tiyatrosu’nda İnsan (1923-1972)*, 1. Baskı,
Ankara Üniversitesi Basımevi, Ank.

ÜNLÜ, Mahir ve Ömer Özcan (1991), *Yirminci Yüzyıl Türk Edebiyatı 3 (1940-1960)*,
1. Baskı, İnkılâp Yay., İstanbul

TEKİN, Mehmet (2008), *Roman Sanatı(Romanın Unsurları)*, 3. Baskı, Ötüken
Yayınları İstanbul

TUNA, Fahri (2001), *Irmak Dergisi*, Sa. 12, Sayfa 19

YARDIM, Mehmet Nuri (2004), *Yazar Olacak Çocuklar*, 1. Baskı, Selis Kitaplar,

İstanbul

ÖZGEÇMİŞ

15.11.1984 tarihinde Sivas'ta doğdu. İlk ve orta öğrenimini İstanbul tamamladı. 2003 yılında Esenler İbrahim Turhan Y.D.A Lisesi'nden mezun oldu. Bir sene sonra Sakarya Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde yüksek öğrenimine başladı. 2008 yılında üniversiteden mezun olup aynı yıl Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisans yapmaya hak kazandı.

Halen Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisans öğrencisidir.